

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 21

ANDRA KAMMAREN

1967

18—19 april

Debatter m. m.

Tisdagen den 18 april

	Sid.
Svar på interpellationer av:	
fröken Sandell ang. lagstiftningsåtgärder mot djurplågeri.....	3
herr Jansson ang. åtgärder till skydd mot miljöförstöring och vattenförorening.....	9
herr Mattsson ang. utrymme i polisutbildningen för undervisning om psykisk utvecklingsstörning.....	13
herr Martinsson ang. utomäktenskapliga barns arvsrätt, m. m.....	16
Interpellation av herr Svensson i Kungälv ang. begärd utredning rörande finansieringen av de expanderande kommunernas investeringsbehov.....	19
Meddelande om enkel fråga av herr Andersson i Örebro ang. begärd utredning rörande användningen av engångsförpackningar.....	20

Onsdagen den 19 april fm.

Bistånd till u-länderna m. m., tillika svar på interpellation av herr Vigelsbo ang. administrationskostnaderna för hjälpen till u-länderna	21
Interpellation av herr Rask ang. ökade möjligheter att fullgöra den första värnplikstjänstgöringen vid förband nära hemorten, m. m.	96

Onsdagen den 19 april em.

Bistånd till u-länderna m. m. (forts.).....	97
Meddelande ang. de närmast följande arbetsplena.....	172
Meddelande om enkel fråga av herr Hamrin i Kalmar ang. den väntade nedläggningen av Oskarshamnsvarvet.....	173

Samtliga avgjorda ärenden**Onsdagen den 19 april em.**

	Sid.
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 53, om anslag till internationellt utvecklingsbistånd	155
— nr 54, om anslag till finansiellt utvecklingsbistånd.....	163
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 25, ang. en speciell u-hjälpsavgift, m. m.....	168
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 18, om ett statligt obligationslån för bistånd till u-länderna m. m.....	172

Tisdagen den 18 april

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollet för den 7 innevarande april.

§ 2

Svar på interpellation ang. lagstiftningsåtgärder mot djurplågeri

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Fröken Sandell har i en interpellation frågat mig om jag överväger att komplettera den nuvarande djurskyddslagstiftningen i syfte att skapa tillräckliga garantier mot upprepat grovt djurplågeri, t. ex. genom att ge myndigheter rätt att snabbt ta från ägaren vården av djur.

Djurskyddslagen, som var föremål för en omfattande revision år 1965, innehåller allmänna bestämmelser om vården och behandlingen av djur i fångenskap. Tillsyn över att lagen efterlevs utövas av hälsovårdsnämnden i orten, som för detta ändamål skall utse en eller flera tillsyningsmän. Vid tillsynen skall också veterinär medverka.

Hälsovårdsnämnderna har vissa befogenheter för att kunna avhjälpa missförhållanden beträffande djurens vård och behandling. De kan bl. a. ge en person som åsidosätter djurskyddslagens allmänna bestämmelser föreskrifter om vad han har att iaktta och kan därvid förelägga honom vite. Om den föreskrivna åtgärden inte vidtas, kan nämnden låta verkställa åtgärden på den försumliges bekostnad. Ett sådant beslut kan verkställas omedelbart. Om djur är utsatt för djurplågeri och rättelse inte sker på tillsägelse av polismyndighet,

har polisen rätt att ta djuret om hand och under vissa omständigheter låta sälja eller döda det.

Den som på detta sätt har fråntagits vården om djur är dock oförhindrad att skaffa sig nya djur. Detta gäller även om han förut har blivit dömd för djurplågeri. Ett omhändertagande av de nya djuren kan ske först sedan det har konstaterats att de har utsatts för djurplågeri.

Frågan om att införa möjlighet för domstol eller förvaltningsmyndighet att förbjuda den, som har begått djurplågeri eller på annat sätt visat sig olämplig att ha hand om djur, att i fortsättningen ha djur eller visst slag av djur i sin vård togs upp till behandling i propositionen år 1965 med förslag till revision av djurskyddslagen. Jag uttalade där att det i vissa fall kunde vara värdefullt med ett sådant medel att förebygga djurplågeri men att övervägande skäl syntes tala mot att införa ett förbud av detta slag. Jag anförde bl. a. att ett sådant förbud var i stort sett främmande för vår nuvarande rättsordning och att verkningarna av förbudet skulle drabba ojämnt, beroende på olika djurägares varierande försörjningsmöjligheter. Vidare framhöll jag svårigheterna att avgränsa de konkreta förbuden så, att orimligheter undveks, och att upprätthålla den nödvändiga kontrollen av att förbudet efterlevdes. Riksdagen delade min uppfattning i denna fråga.

Som har framgått av vad jag har sagt finns det redan nu möjligheter för myndigheterna att snabbt ingripa med olika åtgärder vid djurplågeri, bl. a. genom att ta från ägaren vården av vanvårdat djur. Jag har emellertid min

Svar på interpellation ang. lagstiftningsåtgärder mot djurplågeri

uppmärksamhet riktad på dessa problem.

Vidare anförde:

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet för svaret på min interpellation — som nu har hunnit bli en gammal historia; jag framställde interpellationen den 7 februari. Men därmed vill jag inte säga att jag är ledsen för att jag fått vänta så länge på svaret. Tvärtom är jag glad över att det har lämnats just nu, eftersom den fråga som föranledde min interpellation för närvarande är i allra högsta grad aktuell på grund av anmälningar till JO och en därmed följande aktivitet från länsstyrelsen samt en inom de närmaste dagarna väntad rättegång.

Även bakgrunden till interpellationen är en gammal historia. Under mer än 15 års tid har det nära nog årligen skrivits nya kapitel, och jag tillåter mig att här recapitulera en del av innehållet i den historien.

Jag vill också visa en bild; det handlar om hästar som vanvårdats så att de hittats döda eller döende. Ägaren — den som gjort sig skyldig till detta djurplågeri — är väl känd av myndigheterna sedan många år och av häradsrätten. År 1951 var han första gången anmäld för grovt djurplågeri genom att uppsåtligt vanvårda hästarna i sådan grad, att detta för djuren medfört otillbörligt lidande, som det hette i åtalet. Bakgrunden till åtalet var följande.

I december månad hade hästarna — elva stycken — gått i lösdrift med en fallfärdig uthusbyggnad utan dörrar som enda skydd mot vind och kyla. Den 25 december hade ryggen på samtliga hästar varit täckt med ett lager av is och vissa av hästarna hade även ett snölager ovanpå isen. Några hade haft isbildningar runt ögonen. — Domen blev 120 dagsböter à 7 kronor.

Nästa åtal kom i november 1957. Den 8 juni detta år hade ett sto hittats skadat i vänster bakben. Först den 10 juli tillkallades distriktsveterinären, som konstaterade grov vanvård. Stolet hade fått blodförgiftning och legat länge i feber. Ett annat sto hade blivit framtaget ett nyfött föl och hade i början på september anträffats liggande på marken så sjukt att det inte kunnat resa sig. Det avlivades på platsen av ägaren. Då hade stoet legat minst ett dygn utan att kunna resa sig och inte förtärt foder på minst två dygn, enligt den obduktion som företogs. Ägaren hade i juni kontaktat distriktsveterinären — men åtminstone från den 20 juni till den 10 juli hade han underlåtit att tillkalla veterinär. Även fölet var vanvårdat.

Detaljerna i historien är så hemska att jag avstår från att gå in på dem. Domen blev denna gång 100 dagsböter à 10 kronor för djurplågeri.

Redan i mars 1958, alltså året därpå, återkom hästuppfödaren inför rätten. Det rörde sig då om ett fyrtiotal hästar varav fyra var så undernärda att de av länsveterinären betecknades som utmärglade och bestående av endast skinn och ben. Det blev 100 dagsböter à 12 kronor.

I december 1962 hade länsveterinären på anmodan av ordföranden i hälsovårdsnämnden inom kommunen besiktigt hästbeståndet, och på grundval av hans rapport beslöt hälsovårdsnämnden den 15 januari 1963 att ålägga hästägaren i fråga att vidtaga vissa åtgärder beträffande fodertillgång och annat vid vite av 2 000 kronor. Då hästägaren inte utförde vad som ålagts honom begärde hälsovårdsnämndens ordförande den 8 april vitets utdömande. Häradsrätten fann då att det förelagda vitet borde jämkas till hälften, 1 000 kronor.

I april 1964 ådömdes hästägaren 50 dagsböter à 10 kronor med anledning av att ett föl hittats ute i markerna

Svar på interpellation ang. lagstiftningsåtgärder mot djurplågeri

liggande sjukt under december månad föregående år. I december 1964 uppträdde hästuppfödaren åter i domstolen. Bakgrunden var följande. Ett dräktigt sto hade den 27 maj kl. 11.00 på förmiddagen hittats liggande i en vattensamling, svårt medtaget. Ägaren drog då upp stoet på land, täckte det med ris och lät det ligga trots att det inte kunde resa sig. Först vid midnatt infördes det till stallet. Där dog stoet den 29 mars utan att veterinär tillkallats. Ägaren dömdes till 50 dagsböter à 10 kronor.

Den 2 februari i år företog myndigheterna en inspektion hos hästägaren efter larm till hälsovårdsnämnden från grannar. Den häst, som syns på den bild jag här visar, hade anträffats till synes livlös. Den sparkade litet lamt samtidigt som svaga skrik hördes. Tillkallad distriktsveterinär beordrade omgående att hästen skulle nödslaktas, och den forslades sedermera till Kil för obduktion.

Av den rapport, som utfärdades den 23 februari av länsveterinären, framgår att nio hästar bedömdes som fullständigt utmärklade. Även dessa hästar ansågs ha blivit utsatta för djurplågeri.

Detta hade hänt trots att hälsovårdsnämnden utsett en särskild tillsyningsman och trots att hästägaren förelagts vite ett flertal gånger. Ett vitesföreläggande, som meddelats av Kungl. Maj:t den 3 mars 1964, innebar att hästägaren skulle installera vattenho med elektrisk uppvärmning eller annan vattningensanordning, som skulle godkännas av hälsovårdsnämnden, samt ha ett tillräckligt lager med foder. Vid inspektionen den 2 februari i år, alltså nästan två år efteråt, konstaterades att foder-tillgången var avsevärt mindre än vad hälsovårdsnämnden föreskrivit och att godkänd vattningensanordning fortfarande saknades. På grund av denna ohör-samhet har åklagaren nu yrkat att vitesföreläggande på sammanlagt 3 000 kronor skall utdömas.

Vid den omtalade inspektionen kunde man också konstatera, »att barken på stammarna på björk, al och asp är bortnagd upp till manshöjd på hund-ratals trän. Det var en egendomlig syn att se alla dessa vita stammar i hundra-tal. En så iögonenfallande och oerhörd skadegörelse på träden kan endast ha gjorts av hästar som under längre tid stått på svältkost.» När sådant rappor-teras från ansvariga myndighetsperso-ner är det inte underligt att människor blir upprörda och frågar sig: »Vem bär ansvaret, och hur är den lagstiftning beskaffad som inte ger ett fullgott skydd i sådana situationer?»

Värmlands Folkblads chefredaktör, som har engagerat sig hårt i fallet, an-mälde det till JO, och sedermera har även andra personer gjort anmälan till JO. Länsstyrelsen med landshövdingen i spetsen företog inspektion på stället den 10 april, förra måndagen. Vid det tillfället gick 17 av de 40 hästar som den s. k. hästuppfödaren äger på lös-drift och det konstaterades att samt-liga dessa 17 saknade foder. Länsvete-rinären dömde direkt ut tio av ägarens fyrtio hästar, och dessa tio fraktades bort till fodervårdar på annan ort. In-gen kan emellertid hindra hästägaren att skaffa nya hästar allteftersom de gamla döms ut.

Länsstyrelsen har i sitt yttrande med anledning av JO-anmälan påpekat hur meningslöst hälsovårdsnämndens in-gripande kan te sig när den felande motarbetar nämnden och kanske öpp-nar process kring kostnaderna för och lämpligheten av dess åtgärd. Länssty-relsen säger: »Rimligtvis borde man-nen kunna förbjudas att fortsätta sin hästuppfödning men det tillåter inte lagen.»

Länsstyrelsens yttrande beträffande ansvaret hos de lokala myndigheterna överlämnar jag åt JO att tyda. Jag vill bara citera: »Länsstyrelsen kan inte finna annat än att både hälsovårds-nämnden och tillsyningsmannen full-

Svar på interpellation ang. lagstiftningsåtgärder mot djurplågeri

gjort sina åligganden på ett efter deras förmåga tillfredsställande sätt.»

I den utredning som föregick ändringarna år 1965 av 13 § 16 kap. brottsbalken och djurskyddslagen av den 19 maj 1944, som statsrådet har omnämnt i sitt interpellationssvar, hade inte bara föreslagits en förstärkt kontroll över lagens efterlevnad utan också att det skulle kunna införas en påföljd, som skulle kunna utdömas av domstol vid fall av upprepat djurplågeri. På grund av att gällande bestämmelser om att tillsyningsmän obligatoriskt skulle tillsättas för att övervaka djurskyddslagen inte hade varit i kraft längre tid än från år 1959 ansåg emellertid justitieministern att man vidare borde avvakta utbyggnaden av denna organisation samt fäste stora förhoppningar vid kommun-sammanslagningarna, som skulle skapa förutsättningar för vidgad användning av heltidsanställda tillsyningsmän. Statsrådet yttrade i propositionen bl. a.: »Härigenom bör det bli möjligt att efter hand bygga upp en kår av kunniga och i förhållande till lokala intressebetingelser relativt fria befattningshavare som förmår att hävda djurskyddsintresset med erforderlig kraft. Det är emellertid inte tillräckligt att avvakta de förbättringar som kan väntas komma på detta sätt utan åtgärder bör vidtas för att påskynda den önskvärda utvecklingen.»

Instruktions-, informations- och utbildningsverksamhet förordades av justitieministern. Mycket av detta har också realiserats, men fortfarande finns det brister ute i bygderna även när det gäller övervakningen av den nuvarande lagen, brister som bl. a. belystes i en motion som väcktes i första kammararen och som har behandlats tidigare i årets riksdag. I denna motion krävdes ytterligare förstärkning av möjligheterna att övervaka lagens efterföljd. Tredje lagutskottet, som behandlade motionen, hänvisade till de uttalanden från år 1965 som jag tidigare har relaterat och

som statsrådet i sitt svar till mig också i viss mån har redogjort för. Utskottet framhöll att på många håll, särskilt i små kommuner med otillräckliga personella resurser, synes det fortfarande brista i tillsynen av djurskyddslagens efterlevnad, och utskottet fann det angeläget att dessa brister så långt som möjligt undanröjdes samt instämde livligt i motionens syfte.

En utredning, som Svenska djurskyddsförbundet gjorde inom tio län år 1964 rörande tillsynen av djurskyddslagens efterlevnad, visade att tillsyningsverksamheten var mycket varierande och att många kommuner var synnerligen återhållsamma när det gällde anslag till denna verksamhet. Det är tydligen mycket viktigt att man har möjlighet att övervaka efterlevnaden av redan befintlig lagstiftning med hjälp av personer som är väl utbildade och har förmåga att hävda sin ställning som lagstiftnings övervakare, allt detta som justitieministern så riktigt underströk i sin proposition 1965.

I det fall som är utgångspunkt för min interpellation gäller det dock något utöver själva tillsynen. Man tycker att något fattas i den nuvarande lagstiftningen, nämligen möjligheten att helt ta ifrån en djurägare rätten till vård av djur. I nästan 20 år har denne man varit föremål för ingripanden till följd av djurplågeri, som väl måste korrespondera med den brottsbeskrivning justitieministern föreslog i sin proposition 1965, nämligen att djurplågeri anses föreligga om någon genom misshandel, överansträngning, vanvård eller på annat sätt otillbörligen utsätter djur för lidande. Sådana överträdelser kan straffas med maximum fängelse i två år.

För mig är det egalt hur hårt denne man straffas. Jag och många andra, som har följt denna tragiska historia i Värmland, anser att huvudsaken är att få stopp för fortsatt djurplågeri. Många hästar har under årens lopp svultit och många har plågats på annat sätt — djur

Svar på interpellation ang. lagstiftningsåtgärder mot djurplågeri

som inte själva kan föra sin talan eller undkomma sitt elände. Och den som åsamkar dem detta lidande går bara vidare och fortsätter med sin s. k. hästuppfödning sedan ådömda böter har betalats. Vid något tillfälle lär han ha uttalat att böterna motsvarade ju inte mer än en halv häst. Han fortsätter alltså, och myndigheternas representanter har nu sagt att han rimligen borde fråntas rätten att fortsätta med sin hästuppfödning. Men lagen ger inte den rätten. Bygdens befolkning och alla andra som plågas av tanken på vad som försiggår undrar — och det är kanske naturligt — vad landets lagstiftare egentligen har för möjlighet att agera.

I ett interpellationssvar till herr Spångberg i december 1964 i samma fråga meddelade justitieministern att förändringar skulle komma att vidtagas i djurskyddslagen och att den utredningsman som förberedde dessa hade föreslagit att möjlighet skulle öppnas för domstol att i djurskyddsmål meddela förbud att i fortsättningen handha djur. Nu vet vi att statsrådet och riksdagen inte följde utredningsmannens förslag. När jag i dag läser argumenteringen härför uppfattar jag den inte som lika vattentät som jag tydligen gjorde 1965, eftersom jag hörde till dem som då röstade för propositionens förslag. I dag är jag övertygad om att den påföljd som utredningsmannen då föreslog är nödvändig som ett komplement till straff vid upprepat djurplågeri.

Herr justitieminister! Jag fäller ingen dom över någon av de befattningshavare som har haft att tillämpa den nuvarande lagen. För mig är den allvarligaste frågan, om det ändå inte är möjligt att finna en väg till lagbestämmelser som definitivt sätter stopp för vanvård av det upprörande slag det här gäller. Därvid känner jag att jag själv som lagstiftare har ett stort ansvar. Allteftersom jag har trängt in i handlingarna omkring målet har mitt samvete blivit mer och mer omskakad. Värmlands

Folkblads ingående och upprepade artiklar om detta djurplågeri väckte mig och många andra, men när man därtill får tidningsartiklarnas skildringar vederlagda av rättegångshandlingar har man liksom ingenting att krypa bakom såsom förklaring till en passivitet.

Även om man kanske kan tycka att en häst ändå bara är en häst, måste man vid närmare eftertanke erkänna att alla levande varelser som utsätts för lidande, i synnerhet om de inte har möjlighet att försvara sig, är en anklagelse mot vad vi kallar humanitet och civilisation.

I det svar jag har fått tycker jag mig utläsa, att justitieministern på sätt och vis anser att jag är ute i ogjort väder. Det finns redan en lag, som nyligen har skärpts, till skydd mot djurplågeri, och det har en gång prövats om inte djurplågare i återfall skulle kunna få den påföljd som jag här efterlyst. Det är riktigt; jag vet om detta, och jag har kunnat läsa mig till det. Jag har under mina undersökningar i denna fråga också läst uttalanden av justitieministern som är mer positiva än dem som han har gjort i svaret i dag.

Den sista meningen i justitieministerns svar: »Jag har emellertid min uppmärksamhet riktad på dessa problem», får jag väl uppfatta som ett tröstens ord, men jag kan inte säga att jag är tillfredsställd — av de anledningar som jag här redogjort för. Jag känner som sagt själv ett starkt ansvar, och jag vet att många personer, inte minst hemma i Värmland, undrar varför det inte finns möjligheter att sätta stopp för en sådan djurplågare som vi nu talar om. Jag vädjar till justitieministern att ta del av det material som föreligger i detta fall. Tillsätt gärna en ny utredningsman eller -kvinna, som med de här förfrusna, uthungrade hästarna för ögonen kan försöka att hitta den juridiska formel som behövs för att sätta djurplågare av denna sort definitivt ur spel.

Svar på interpellation ang. lagstiftningsåtgärder mot djurplågeri

Under förarbetena till den revidering av lagstiftningen, som statsrådet omtalar i sitt svar, fanns det remissinstanser som beträffande frågan, huruvida domstol för viss period eller kanske till och med för all framtid skulle kunna frändöma en person möjligheten att handha djur, ansåg att en vidare utredning var behövlig.

Herr talman! Jag hoppas att det fall som jag här relaterat från Värmland skall vara enastående i Sverige, men inte desto mindre känner jag att jag här företräder en folkopinion som reagerar starkt och som inte kan förstå att händelser av detta slag kan få upprepas utan att lagstiftarna ingriper.

I detta anförande instämde herr *Gustafsson* i Borås (fp).

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **KLING**:

Herr talman! Jag är naturligtvis förhindrad att från denna plats yttra mig om det enskilda fall som vi har hört relateras här. Jag kan inte uttala mig i rättssaker som är föremål för domstols prövning, men det är alldeles självklart, att det fortfarande finns upprörande fall av djurplågeri i vårt land. Detta var också anledningen till att lagstiftningen helt nyligen skärptes. Man ändrade brottsbeskrivningen så, att man lättare skulle kunna komma åt missdådarna, och straffet är dock fängelse i högst två år. Ändringarna trädde i kraft så nyligen som den 1 juli 1966, och det har därefter gått alltför kort tid för att någon större erfarenhet från lagstiftningens tillämpning skall ha vunnits.

Jag tycker inte alls att fröken Sandell är ute i ogjort väder — jag beklagar om hon har fått det intrycket av formuleringen i interpellationssvaret. Bara för att en sak en gång har prövats här i kamrarna är det inte säkert att den inte kan behöva prövas om. Vi hörde också fröken Sandell säga att hon sedan riksdagsbehandlingen 1965

ändrat mening och att hon i dag skulle ha röstat på ett annat sätt. Det är möjligt att vi andra också får tänka om.

Herr **JONASSON** (cp):

Herr talman! Det är en rätt väsentlig sak som fröken Sandell har dragit upp i denna debatt, och det är nog riktigt att man ibland penetrerar sådana här frågor, ty har man, som justitieministern nyss sade, gjort ett fel, så bör man kanske ompröva lagen.

Jag skall inte gå in på detaljerna i det aktuella fallet — det har fröken Sandell redan gjort — utan jag vill bara ha sagt att det råder en mycket djup förstämning i bygden. Människorna undrar om man verkligen skall få sköta djur på detta sätt. Kan inte myndigheterna göra något för att få slut på eländet? Givetvis måste det ske efter gällande straffregler. Människor i allmänhet älskar djur, och många har blivit mycket deprimerade, när de läst om dessa händelser i tidningarna, men det är kanske ännu värre för dem som har bevittnat händelserna på närmare håll. För oss djurvänner är det svårare att se djuren plågas än att plågas själv. Man har också påpekat att det i närheten finns ett pensionärshem med ett tjugotal pensionärer vilka dagligen varit åskådare till det hela. Det måste vara deprimerande för dem.

Frågan har diskuterats på olika platser, och häromdagen var den föremål för diskussion vid centerns kvinnoförbunds stämma i Värmland.

Jag förstår för min del, herr talman, inte hur någon kan missköta djur på detta sätt. Vi som sysslar med djur betraktar värden av dem som det mest väsentliga — det anser vi vara en oskriven lag. Hur dålig lönsamheten av vår verksamhet än må vara, vill vi aldrig missköta djuren. Om de råkar ut för sjukdom eller olycksfall gör vi allt vad vi kan för att de skall få bot, och om vi ser att det inte går, söker vi befria dem från plågorna så snart som möjligt.

Svar på interpellation ang. åtgärder till skydd mot miljöförstöring och vattenförorening

Enligt de redovisningar för det aktuella fallet som vi här hört och som vi läst på annat håll måste det stå klart att vederbörande inte är lämplig att inneha djur. Den reflexionen gör alla människor, och man frågar sig hur länge det hela skall få fortgå och hur länge tålmodet skall räcka hos myndigheterna och andra.

Justitieministern säger avslutningsvis att han har uppmärksamheten riktad på dessa problem. För min del vill jag deklarerar att den, som bevisligen icke kan sköta djur och dessutom blivit straffad för upprepade försumligheter, enligt min uppfattning skall fräntas rätten att inneha djur — detta för djurens skull. Jag tror heller inte att jag är ensam om den uppfattningen. Kan man inte finna någon annan väg för att få slut på detta djurplågeri, måste vi snarast möjligt, såvitt jag kan förstå, här i riksdagen ompröva lagen. Jag hoppas att den frågan skall, såsom justitieministern allra sist sade, bli föremål för övervägande.

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! Jag måste säga, herr justitieminister, att det sista svaret jag fick glädde mig mer än det första. Jag tar detta senare svar i varje fall som ett halvt löfte om att justitieministern kommer att undersöka möjligheterna för en lagändring.

Det för mig avgörande är, som jag sade förut, inte straffet för personen i fråga, utan möjligheterna att stävja ett fortsatt djurplågeri. Även om det nu kan bli upp till två års fängelse, anser jag inte att detta löser problemet som sådant. Det rör sig här om en till åren kommen man. Antingen avtjänar han ett straff på två år och kommer ut från fängelset som mycket gammal, eller också kanske han hinner avlida under tiden. Men detta löser inte själva principfrågan. Därför är jag glad över att det

har ställts i utsikt att man möjligen skall återkomma till detta problem.

Jag lovar inte heller att jag för egen del skall vara alldeles stilla och tyst, utan jag återkommer kanske redan nästa år med en motion i ärendet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på interpellation ang. åtgärder till skydd mot miljöförstöring och vattenförorening

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Jansson har frågat mig, om jag vill informera kammaren om det aktuella läget i fråga om omfattningen av vattenföroreningarna och om jag avser att ta initiativ till åtgärder, exempelvis provisoriska lagstiftningsåtgärder, för att skyndsamt stoppa miljöförstörelsen och nedsmutsningen av vattentillgångarna.

Vattenföroreningarna brukar mätas i ton biokemisk syreförbrukning. Föroreningarna beräknas ha ökat från cirka 560 000 ton år 1950 till cirka 750 000 ton år 1966. Cellulosa- och pappersindustrin svarar för huvuddelen av föroreningarna. År 1950 uppskattades föroreningarna från denna industri till cirka 500 000 ton och år 1966 till cirka 650 000 ton. Cellulosa- och pappersindustrin har under denna period mer än fördubblat sin produktion. Föroreningarna från tätorterna visar under samma period ingen ökning trots den betydande tillväxt som tätorterna har undergått. Vad jag nu har sagt visar att åtgärder har vidtagits under senare år för att minska omfattningen av vattenföroreningarna. Sålunda har under den senaste tioårsperioden antalet samhällen med höggradig avloppsrening ökat från omkring 25 till närmare 800.

Svar på interpellation ang. åtgärder till skydd mot miljöförstöring och vattenförorening

En omfattande forsknings- och undersökningsverksamhet har också satts i gång för att klarlägga verkningarna av bl. a. utsläpp från industrier. Inom institutet för vatten- och luftvårdsforskning och 1964 års naturresursutredning har bedrivits undersökningar som givit värdefulla resultat och lett till begränsningar i fråga om användningen av farliga ämnen. Naturresursutredningen, som bl. a. har i uppdrag att lägga fram förslag till organisation för forskning på naturresursområdet, beräknas avlämna sitt betänkande omkring den 1 juli i år.

Vidare har regeringen i proposition till årets riksdag föreslagit att ett nytt verk, statens naturvårdsverk, inrättas som central förvaltningsmyndighet för naturvård, vattenvård och luftvård. I propositionen har vidare föreslagits att särskilda naturvårdsenheter inrättas inom länsstyrelserna. Förslagen innebär att de splittrade resurserna på dessa områden byggs ut och samordnas såväl centralt som regionalt.

Immissionssakkunniga har i slutet av år 1966 avlämnat ett betänkande med förslag till ny lagstiftning på miljövårdens område. Tyngdpunkten i betänkandet utgörs av ett förslag till immissionslag som innehåller regler om skyldighet att vidta skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått för att förebygga luftförorening, buller och andra immissioner. Vidare föreslås en ny lag om tillsyn till skydd mot vattenförorening, luftförorening, buller m. m. samt nya förprövningsbestämmelser, som avses bli gemensamma för vattenförorening och immitterande företag. Förslaget, som är omfattande och förutsätter stora organisatoriska förändringar, remissbehandlas f. n. Det är inte nu möjligt att ange när förslag med anledning av betänkandet kan föreläggas riksdagen. Att nu vidta provisoriska lagstiftningsåtgärder anser jag emellertid inte motiverat. Jag vill i det sammanhanget erinra om att vattenlagens bestämmelser om vat-

tenförorening har skärpts väsentligt så sent om åren 1956 och 1964.

Regeringen har alltså sin uppmärksamhet riktad på det problem som föroreningarna i naturen innebär och följer noga utvecklingen. Regeringen är också beredd att ingripa om så befinnes påkallat.

Vidare anförde:

Herr JANSSON (k):

Herr talman! Samtidigt som jag tackar statsrådet för svaret måste jag tillstå att det var litet mindre upplysande än vad jag hade väntat. Jag kan inte frigöra mig från intrycket att svaret är litet tunt och att det vilar något av försöksamhet över det, om jag så får säga.

Statsrådet upplyser om att vattenföroreningarna beräknas ha ökat, mätt i ton biokemisk syreförbrukning från cirka 560 000 ton år 1950 till cirka 750 000 ton år 1956. Huvuddelen av föroreningarna svarar cellulos- och pappersindustrin för. Det är en industri som under nämnda tid har mer än fördubblat sin produktion, samtidigt som föroreningarna från industrin har ökat från 500 000 ton 1950 till 650 000 ton 1966.

Statsrådet fortsätter med att säga i svaret: »Föroreningarna från tätorterna visar under samma period ingen ökning trots den betydande tillväxt som tätorterna har undergått. Vad jag nu har sagt visar att åtgärder har vidtagits under senare år för att minska omfattningen av vattenföroreningarna. Sålunda har under den senaste tioårsperioden antalet samhällen med höggradig avloppsrening ökat från omkring 25 till närmare 800.»

Jag vet inte riktigt hur jag skall fatta formuleringen att »åtgärder har vidtagits under senare år för att minska omfattningen av vattenföroreningarna». Skall jag fatta det så att varje åtgärd som vidtages naturligtvis är till för att

Svar på interpellation ang. åtgärder till skydd mot miljöförstöring och vattenförorening

minska vattenföroreningarna, eller skall jag fatta det skrivna så att vattenföroreningarna är mindre nu än tidigare? Att vi har 800 reningsverk säger ingenting om relationen mellan vattenföroreningen och nödvändiga åtgärder för att stoppa den.

Statsrådet har avstått från att söka ge en bild av det aktuella läget på detta område. Jag vet inte varför han gjort det; jag tror att det kunde ha varit av intresse för kammaren, för pressen och för många andra att få en någorlunda färsk översikt över tillståndet i våra sjöar och vattendrag och i vilka av dem det finns giftig fisk?

I motiveringen till min interpellation hade jag tagit upp de alarmerande uppgifter som lämnats i en rapport som sammanställts av statens institut för folkhälsan och som avgavs i januari—februari. Rapporten baserades på 118 fiskanalyser från vissa punktundersökningar i svårt förorenade vattendrag. Hur är det ställt just nu? Finns det några nya rapporter som belyser de problem jag tagit upp i interpellationen? Hur många av våra sjöar är det som under instundande sommar inte kommer att kunna utnyttjas för bad?

Statsrådet har undvikit att över huvud taget gå in på dessa frågor. Kanske menar statsrådet att det ankommer på andra departementschefer att lämna redogörelser härvidlag och att frågorna sålunda bör riktas till dessa andra departementschefer. Statsrådet anser måhända att han med all rätt kan hålla sig mera till lagstiftningsfrågorna.

Det heter i interpellationssvaret: »En omfattande forsknings- och undersökningsverksamhet har också satts i gång för att klarlägga verkningarna av bl. a. utsläpp från industrier.» Jag vill gärna läsa ut ur detta uttalande, att vi just nu egentligen inte vet så mycket om graden av förorening i våra vattendrag därför att det ännu inte gjorts tillräckliga undersökningar. Är det en riktig slutsats?

Statsrådet redovisar vidare att regeringen i proposition till årets riksdag föreslagit att ett nytt verk, statens naturvårdsverk, skall inrättas som central förvaltningsmyndighet för bl. a. vattenvård. I förslaget ingår att särskilda naturvårdsenheter inrättas inom länsstyrelserna. Jag vill framhålla att jag ser mycket positivt på skapandet av statens naturvårdsverk och hoppas att det skall göra slut på den kraftiga uppsplittringen på detta område när det gäller både lagtext och övervakande organ. Ännu så länge kan vi bara bedöma saken i princip — praktiken får visa om förhoppningarna är realistiska.

Statsrådet hänvisar också till immisionssakkunnigas förslag till ny lagstiftning på miljövårdens område. Är det statsrådets mening att vi löser de problem som hänger samman med vattenföroreningen enbart genom immisions-sakkunnigas förslag? Det gäller företrädesvis immisioner från fasta anläggningar, men vi har också många andra föroreningskällor. Statsrådet säger att en ny lag förutses på hithörande områden. Vid vilken tidpunkt kan vi vänta denna lag?

Jag vill ställa ytterligare några frågor.

Kommer vi med den föreslagna lagstiftningen åt exempelvis jordbrukets förorening? Jag har en mycket oklar uppfattning på den punkten, och det kan väl därför inte anses oriktigt att jag frågar den som är mest ansvarig på området.

Det finns de som menar att jordbruket är en obetydlig förorenare av vatten jämfört med industrier och tätorter. Men det tycks inte vara så. Det lär finnas gott om jordbrukare som av olika anledningar inte vidtagit erforderliga åtgärder för att exempelvis ta hand om urinen från djurstallarna. Med den utveckling som äger rum mot stordrift inom jordbruket kan man också här tala om en industriell verksamhet, och jag vill fråga statsrådet: I vilken utsträckning

Svar på interpellation ang. åtgärder till skydd mot miljöförstöring och vattenförorening

avstår jordbrukare från att följa gällande lagparagrafer beträffande anmälningsplikt enligt förprövningskungörelsen? Frågan har intresse ur den synpunkten att statsrådet i sitt interpellationssvar pekar på att vi under de senaste åren fått en skärpt lagstiftning. Det framhölls vid den i förra veckan genomförda vattenvårdskonferensen, att många jordbrukare avstår från lämpliga behållare och andra anordningar när det gäller att ta hand om avfall från ladugårdar och stall. Skall frågan om vad som härvidlag är nödvändigt vara en omdömessak? Skall obehaget av en ökad utgift få tillåta att man avstår? Skall de som producerar livsmedel själva bestämma vilken grad av hygien man skall ha? Enligt min mening kan man inte gå med på det. Men har samhället resurser för att ens övervaka de bestämmelser och lagar som vi redan har? Enligt min mening saknar vi sådana resurser på detta område.

Kommer vi genom den tänkta lagstiftningen åt de många wc-utsläppen i våra sjöar? Det lär i Mälaren vara cirka 350 000 wc-utsläpp direkt eller indirekt utan att reningsverk passeras. Jag tar uppgiften ur en tidning som behandlat dessa frågor mycket ingående. Siffran är två år gammal — jag tror emellertid inte att det har blivit någon förbättring.

Kommer vi åt vattenföroreningarna från fartygen, som man i detta sammanhang med rätta kan betrakta som flytande samhällen med mycket starkt förorenande effekt? Finns det i den tänkta lagstiftningen ett generellt förbud för fartyg att under färd innanför territorialgränsen och på inre vattenvägar släppa ut avfall av olika slag och någon bestämmelse som anbefaller att fartyg i framtiden skall utrustas så, att allt avfall kan hållas kvar ombord till dess man når land och ett reningsverk eller kommer ut på behörigt avstånd, alltså på det öppna havet? Jag har inte

funnit några förslag till sådana åtgärder.

Hur är det i övrigt tänkt att man skall komma till rätta med de ständigt återkommande oljeföroreningarna? I detta sammanhang tänker jag framför allt på våra inlandsvatten. Det finns såvitt jag vet en lagstiftning som är helt tillräcklig när det gäller nedgrävda oljetankar. Men hur beivrar man överträdelser när man upptäcker att kvaliteten på tankarna inte är tillräckligt god och när de inte håller vad som har utlovats?

Eftersom jag staplar ganska många frågor — jag hoppas att inte statsrådet blir irriterad för det — vill jag också fråga, om statsrådet delar min mening att det finns en påtaglig eftersläpning när det gäller reningsgraden vid våra reningsverk.

Utgångspunkten för min interpellation var att vattensituationen är kritisk i Sverige. Statsrådet har inte vare sig bekräftat eller förnekat detta. Utgångspunkten var också den att forskningen är otillräcklig, att vi inte har resurser till en nödvändig övervakning och att den nu förberedda lagstiftningen, så långt man kan utläsa av de förslag som har framlagts, är otillräcklig. Från den synpunkten kunde tillfälliga lagstiftningsåtgärder ha varit motiverade i avvaktan på en mera definitiv lag. Samtidigt borde vi ha större personella resurser — bl. a. i det tänkta naturvårdsverket — för att övervaka att den lagstiftning vi redan har verkligen följes.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **KLING**:

Herr talman! Jag skulle i huvudsak kunna inskränka mig till att råda herr Jansson att nästa gång han framställer en interpellation men i själva verket avser att i interpellationssvarets form få framlagd en serie utredningar och doktorsavhandlingar säga ifrån detta i interpellationen.

Beträffande alla frågor om vad den

Svar på interpellation ang. utrymme i polisutbildningen för undervisning om psykisk utvecklingsstörning

nya immissionslagen skall innehålla vore det otillbörligt av mig att säga min mening om den saken nu medan remissbehandlingen pågår.

Rörande vad utredningsmannen har föreslagit får jag hänvisa till betänkandet; det anser jag mig inte böra uppta kammarens tid med nu. Skulle det förhålla sig så, att den del av upplagan som överlämnats till riksdagen inte har räckt till för ett exemplar till herr Jansson, skall jag gärna skicka över ett.

Herr **LOTHIGIUS** (h):

Herr talman! Det är svårt att inte gå upp i en liten replik när denna fråga behandlas. Herr Jansson är ju ganska ambitiös och jag skulle vilja fråga honom: Vad kostar allt detta som finns i herr Janssons önskeprogram?

När det gäller graden av föroreningar är vi på det klara med att man måste börja undersökningarna i de vatten som behöver utnyttjas på ett alldeles speciellt sätt. Det är just vad som pågår i Vättern och Mälaren, som delvis utgör vattenreservoarer.

Justitieministern har kanske varit väl lägmäld i sitt svar, men jag förstår honom, eftersom vi kommer att få upp dessa frågor i en ganska vid debatt i samband med förslaget om ett naturvårdsverk och en del motioner som behandlar vattenproblemen. Jag saknar dock ett par synpunkter. Justitieministern säger: »Föroreningarna från tätorterna visar under samma period ingen ökning.» Ser man detta mot bakgrunden av biokemisk syreförbrukning kan det givetvis vara riktigt, men de facto är förhållandet det att utsläppet av närsalter ökar även från städerna.

Vi kommer alltså att få en ingående debatt i frågan. Alldeles i dagarna har bevillningsutskottet när det gäller industriell förorening skrivit att företagskatteutredningen bör ta hand om frågan, huruvida industrin skall få göra större avdrag vid investeringar för att

klara sina vattenföroreningsproblem. Det är en fråga som industrin ägnar stort intresse. Vidare kan man gå in för betydligt mera aktiva reningsverk.

Herr talman! Jag ville bara anföra dessa synpunkter i sammanhanget.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på interpellation ang. utrymme i polisutbildningen för undervisning om psykisk utvecklingsstörning

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **KLING**, som yttrade:

Herr talman! Herr Mattsson har i en interpellation frågat mig, om jag är beredd att ta initiativ till att undervisningen om psykisk utvecklingsstörning och andra handikapp ges tillräckligt utrymme vid den översyn av polisutbildningen som nu pågår inom rikspolisstyrelsen.

I en polismans grundutbildning ingår redan viss undervisning som tar sikte på polismannens åtgärder när fråga uppkommer om att ta hand om personer av de kategorier interpellanten avser.

Kungl. Maj:t har i statsverkspropositionen begärt medel för en förbättrad polisutbildning. Riktlinjerna för den nya utbildningen, som är avsedd att börja den 1 juli 1967, har redovisats i propositionen. Ställning har därvid inte tagits till utbildningens närmare innehåll. Bestämmelser om detta kommer att meddelas av Kungl. Maj:t eller att delegeras till rikspolisstyrelsen. Därvid kommer man självfallet att utgå från de förslag som polisutbildningskommittén har lagt fram och de synpunkter som har kommit fram i anslutning till dem.

Kommittén har i sitt betänkande konstaterat att polisens åtgärder mot personer, som lider av psykiska defekter eller

Svar på interpellation ang. utrymme i polisutbildningen för undervisning om psykisk utvecklingsstörning

sjukdomar, ofta kräver insikter i psykiatri, främst de psykiska sjukdomstillstånden, och kännedom om reaktioner och beteenden hos psykiskt sjuka. Kommittén föreslår att undervisning meddelas om bl. a. psykiska sjukdomstillstånd och att praktiska anvisningar ges polismannen när det gäller att känna igen psykiska sjukdomar och bemöta sjuka m. m. Undervisningen i dessa avseenden föreslås skola sammanföras med undervisningen i psykologi till ett särskilt undervisningsämne. Dessutom bibehålls enligt förslaget undervisningen om alkoholsjukdomarnas, narkomaniernas och epilepsins medicinska och sociala behandling.

Jag utgår från att man vid fastställande av utbildningens innehåll för de skilda kurserna kommer att ägna uppmärksamhet åt de frågor som herr Mattsson har berört i sin interpellation. Något ytterligare initiativ från min sida torde därför inte vara nödvändigt.

I detta sammanhang vill jag nämna att rikspolisstyrelsen redan under hösten 1966 har meddelat vissa anvisningar om omhändertagande, förvaring och vård av berusade eller andra omtöcknade personer.

Interpellanten har särskilt berört frågan om risken för att en polisman i samband med utfärdande av föreläggande om ordningsbot inte upptäcker att en misstänkt är utvecklingsstörd. Förfarandet vid föreläggande och godkännande av ordningsbot är emellertid så utformat, att vederbörande polisman i regel kommer till insikt om en psykisk defekt hos den misstänkte och kan anpassa sina åtgärder efter detta.

Vidare anförde:

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för svaret på min interpellation.

Denna fråga berör, i större eller mindre utsträckning oss alla. Framför allt

har emellertid de handikappade, främst de som lider av psykiska defekter, och deras föräldrar, målsmän, förmyndare och vårdare intresse av detta svar.

När jag säger att denna fråga såväl som svaret på den mer eller mindre berör oss alla, tänker jag dels på vårt ansvar gentemot våra medmänniskor, dels på att vi såväl i arbetslivet som under fritiden allt oftare kommer att träffa människor med psykiska defekter. Man har frångått uppfattningen att dessa människors möjligheter till kontakter med allmänheten skall begränsas. I stället vill vi att de så långt som möjligt skall få röra sig på egen hand såväl till och från arbetet som under fritiden.

Tyvärr har allmänheten inte den förståelse för människor med psykiskt handikapp som vore önskvärd. Ja, man kan rätteligen göra gällande att den inte hyser en sådan förståelse, som man har rätt att kräva av normalt utrustade människor. Ett obetänksamt, dumt och i många fall ansvarslöst uppträdande från allmänhetens sida mot dessa människor är alltför vanligt. Många av dessa är lättleda. Man kan därför utan svårighet inbilla dem att göra sådant som strider mot lag och rätt, och de blir ofta otillbörligt utnyttjade.

I sådana fall ligger det nära till hands att polisen inkopplas, och därvid ställs det stora krav både på kunnande och på omdöme när det skall avgöras om vederbörande skall omhändertagas eller om annan åtgärd skall vidtagas.

Vi måste också i detta sammanhang besinna att det ofta för dessa människor tar avsevärt längre tid att lära sig saker och ting än för normalt utrustade personer, vilket också bidrar till deras svårigheter att anpassa sig.

Utöver de många andra svåra uppgifter, som polisen har och som det krävs utbildning för, är det också angeläget att beakta att de också har att handskas med människor som lider av psykiska defekter.

Svar på interpellation ang. utrymme i polisutbildningen för undervisning om psykisk utvecklingsstörning

Statsrådet hänvisar i sitt svar till polisutbildningskommittén, som föreslår att undervisning skall meddelas bl. a. om psykiska sjukdomstillstånd och att polismannen skall ges praktiska anvisningar för att kunna känna igen psykiska sjukdomar, bemöta sjuka o. s. v. Detta ger mig anledning förmoda att det kommer att bli så som kommittén föreslagit, d. v. s. att undervisningen kommer att utökas i dessa avseenden och kommer att sammanföras med undervisningen i psykologi till ett särskilt undervisningsämne. Jag tror att detta är välbetänkta åtgärder.

Genom att polisen erhåller ökade kunskaper i detta avseende tror jag att den också kommer att bli ett föredöme för allmänheten, vilket kan betyda oändligt mycket. Jag vill i anslutning härtill också säga att jag hoppas, att även tidigare utbildade polismän skall kunna beredas tillfälle att ta del av nya rön och erfarenheter då det gäller polisens åtgärder mot personer, som lider av psykiska defekter, något som lämpligen skulle kunna tas upp i samband med deras övriga fortbildning.

När det gäller frågan om föreläggande av ordningsbot uttalar herr statsrådet att förfarandet i samband härmed är så utformat, att vederbörande polisman i regel kommer till insikt om en psykisk defekt hos den misstänkte och kan anpassa sina åtgärder efter detta.

Jag tackar för detta besked. Jag skulle emellertid något vilja beröra vad jag närmast hade i tankarna när jag tog upp denna fråga i min interpellation. Jag avsåg de svårigheter som måste uppstå för polismannen, som dels skall tänka på att tillrättaföra den som inte har följt gällande bestämmelser, dels samtidigt tala med vederbörande på ett sådant sätt att denne tar rättelse men också vågar fortsätta att vara ute bland allmänheten.

Det är mycket viktigt att dessa människor inte blir skrämde, ty då uppstår

stor risk för att det blir omöjligt att i fortsättningen förmå dem att ensamma vistas ute bland allmänheten. Det är genom uppträdandet i själva inledningen av samtalet, som det avgöres om det går att få den utvecklingsstördes förtroende och om denne sedan kommer att våga vara ute på egen hand.

Av svaret att döma förefaller det mig säkert att dessa spörsmål också kommer att beaktas i undervisningen. Hittills har i varje fall polismän sagt till mig, att de beklagar att man inte har beaktat detta spörsmål tillräckligt.

Herr talman! Jag har uppehållit mig vid de utvecklingsstörda situation. Jag är emellertid väl medveten om att det finns också andra handikapp. Det har nämnts såväl i interpellationen som i statsrådets svar. För epileptikerna, diabetikerna, de hörselskadade, vilka jag har nämnt i min interpellation, är situationen givetvis en annan än för de utvecklingsstörda, såvida de inte tillika har drabbats även av det handikapp som utvecklingsstörning innebär. Det skulle föra för långt att här gå in på de olika problemen. Jag vill endast sammanfattningsvis säga att jag hoppas, att när slutgiltig ställning tas till polisutbildningens innehåll det måtte eftersträvas att ge så stort utrymme som är möjligt med hänsyn till den trängsel, som även här säkert kommer att uppstå på schemat, för undervisning om såväl psykisk utvecklingsstörning som andra handikapp. Min tolkning av interpellationssvaret är att den goda viljan inte saknas. Jag hoppas att jag har tolkat svaret riktigt.

Herr GOMÉR (cp):

Herr talman! Jag vill bara sekundera herr Mattsson med några få ord.

Även jag är mycket tacksam för det positiva svar som lämnats på interpellationen. Jag har under nästan trettio år varit verksam på detta område och kan

Svar på interpellation ang. utomäktenskapliga barns arvsrätt, m. m.

intyga vilken oerhört stor skillnad det är mellan förhållandena under min barndom och de som råder nu. Senast i går deltog jag i en handläggning av ärenden rörande hem för lättare psykiatrifall — de lättskötta som vi sade förr — och kunde då konstatera de otroligt stora förändringar till det bättre som inträtt. Man försöker nu på ett helt annat sätt att ge dessa människor en meningsfull tillvaro.

Interpellationen handlar ju i stort sett bara om polisen och dess inställning, men jag tror det är utomordentligt viktigt att också allmänheten får en annan inställning.

Vi gör allt för våra lättskötta sjuksjuka som det hette förr eller som nu lätta psykiatrifall. Vi försöker få ut dem bland andra människor. Vi har t. o. m. låtit sådana människor göra resor till främmande länder, t. ex. Italien där de fått vistas fjorton dagar, tre veckor eller en månad. Detta är någonting som de arbetar för hela året och som de är mycket glada och intresserade för. De får lämpliga arbetsuppgifter och terapi, en terapi som ger dem ett meningsfullt liv. Det är synnerligen viktigt att man fortsätter på denna väg. De initiativ som här kommer att tas från polisens sida hälsar jag givetvis med mycket stor tillfredsställelse.

Vad jag därutöver skulle önska är som sagt att det läggs starkare tonvikt på vikten av att skapa bättre förutsättningar för ungdom. I ungdomsorganisationer och i skolan behöver man faktiskt få mer upplysning om de utvecklingsstörda, så att man kan hjälpa dem till rätta i stället för att, som nu förekommer på många håll, göra nöje och löje av dem. Det är rent otroligt hur s. k. efterblivna individer kan uppfostras och hur de kan övas även i den konst som det innebär att leva och vara bland människor.

Ja, herr talman, man känner till mitt intresse för dessa frågor och jag har inte något att tillägga utom min glädje

och tacksamhet över att frågan har kommit upp.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på interpellation ang. utomäktenskapliga barns arvsrätt, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Martinsson har frågat mig, om jag avser att under innevarande år för riksdagen framlägga förslag om utomäktenskapliga barns arvsrätt efter fäder och fädernefränder eller, om så inte kan bli fallet, när förslag kan framläggas. Herr Martinsson frågar också, om förslag till nya regler om fastställande av faderskap kommer att framläggas i sammanhanget.

Förslag om vidgad arvsrätt för utomäktenskapliga barn kan inte föreläggas årets riksdag. Jag konstaterar detta med stort beklagande, eftersom jag anser det vara ett starkt rättvisekrav att inom och utomäktenskapliga barn får samma arvsrättsliga ställning. Men denna arvsrättsreform förutsätter andra ändringar i den familjerättsliga lagstiftningen. Det gäller framför allt att finna en tillfredsställande lösning på frågan om efterlevande makes rätt i boet. Det otillräckliga skyddet för efterlevande make var det avgörande skälet för att frågan om utomäktenskapliga barns arvsrätt uppsköts vid tillkomsten av den nya ärvdabalken. Som herr Martinsson antyder i interpellationen fordrar familjerättskommitténs förslag i fråga om skyddet för efterlevande make ytterligare överväganden, och olika lösningar prövas för närvarande i justitiedepartementet. Frågan om efterlevande makes rätt bör behandlas i samband med de frågor om äktenskapets ekonomiska rättsverkningar i övrigt, som aktualiseras genom familjerättskommitténs betänkande och

Svar på interpellation ang. utomäktenskapliga barns arvsrätt, m. m.

som måste bli föremål för ytterligare nordiska överläggningar. Jag ämnar i detta sammanhang också lägga fram förslag till nya regler om fastställande av faderskap till utomäktenskapliga barn.

Frågan om de utomäktenskapliga barnens arvsrätt utgör alltså en del av ett ganska omfattande lagstiftningskomplex. Man måste räkna med att det förberedande arbetet inom justitiedepartementet liksom lagrådsbehandlingen blir tidskrävande. Det är därför svårt att i dagens läge ange någon tidpunkt för en proposition till riksdagen.

Vidare anförde:

Herr MARTINSSON (s):

Herr talman! Jag får tacka justitieministern för svaret. Jag har med glädje noterat en viss bestämd passus i svaret, där justitieministern med stort beklagande konstaterar att det inte kan framläggas något förslag för årets riksdag men att han anser att det är ett starkt rättvisekrav att inom- och utomäktenskapliga barn får samma arvsrättsliga ställning.

Men om man tar del av svarets fortsättning blir man tämligen besviken. Jag hade ju trott att denna fråga var tämligen klar hos den svenska opinionen och att alla krafter så att säga skulle försöka få den löst.

Redan 1954 fanns i ärvdabalkssakkunnigas betänkande ett förslag i frågan, och 1955 förelade den dåvarande departementschefen lagrådet ett förslag som gick ut på att jämställa barn födda inom och utom äktenskapet. Senare — det var 1958 — kopplades emellertid frågan ihop med frågan om den rätt som efterlevande make har i boet, och det tycks ha fört med sig att man skjutit upp lösningen av denna fråga, vilket knappast kan anses vara tillfredsställande. Personligen har jag ansett att man hade kunnat rycka ut den ur det sammanhanget och komma fram

med ett separat förslag. Jag tror att även vår nuvarande familjerättsliga lagstiftning ger ett så pass gott skydd för den efterlevande maken, att man mycket väl hade kunnat lägga fram förslag om en reform beträffande arvsrätten. Nu tycks ju uppfattningen härvidlag i kanslihuset vara en annan, i dag liksom 1958, och jag kan väl i detta läge inte göra så mycket åt saken.

Jag vill emellertid framhålla de olägenheter som nu gällande lagstiftning drar med sig. Där sägs att arvsrätt föreligger när föräldrarna överenskommit om att ingå äktenskap. Men då det verkliga förhållandet skall klarläggas efter årtionden ställs man inför många situationer där det blir en ren sinkadus, om arvsrätt kan anses föreligga eller inte; man letar efter gamla förlovningsringar och försöker skaffa fram vittnen som kan styrka att något slag av förlovningsförelegat. Detta är onekligen ganska stötande.

Jag tror att man i vida kretsar här i landet har trott att detta problem är löst, eftersom det har skrivits om saken under så många år. Men när människor själva ställs inför problemet, finner de att det fortfarande inte är löst och att de ålderdomliga reglerna alltjämt gäller. Behovet av en förändring är alltså mycket starkt, och jag vill verkligen vädja till justitieministern att överväga, om det inte finns en möjlighet att rycka ut denna fråga ur det som jag förstår mycket stora lagstiftningskomplex, som har aktualiserats genom familjerättskommitténs betänkande.

Jag vill än en gång tacka för svaret.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! Jag är helt överens med herr Martinsson om opinionsläget och tror att vi rent opinionsmässigt är klara för en reform — det är bara svårigheterna på andra lagstiftningsområden som kommer in i bilden.

Jag sade i mitt svar, att olika lös-

Svar på interpellation ang. utomäktenskapliga barns arvsrätt, m. m.

ningar för närvarande prövas i justitiedepartementet. Man kommer därvid osökt in på frågan, om det är möjligt att — som herr Martinsson var inne på — klara problemet med lagstiftningen i fråga om efterlevande makes rätt med hänsyn till de sociala reformer som ägt rum under senare år; jag tänker här naturligtvis på den stora ATP-reformen och andra pensionsreformer, som genomförts både inom och utanför detta hus.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 90, med förslag till förköpslag m. m.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 95, angående riktlinjer för jordbrukspolitiken m. m., hänvisades propositionen, såvitt avsåg ändring i kommunalskattelagen, till bevillningsutskottet och i övrigt till jordbruksutskottet.

Härefter föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 126, med förslag till lag om ändring i vattenlagen m. m.

§ 7

Vid föredragning av den å bordet vilande motionen nr 954, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 56, angående bildande av ett statligt kreditaktiebolag för finansiering av investeringar inom näringslivet, hänvisades motionen, såvitt avsåg anslagsfrågor och arbetsmarknadspolitiska åtgärder, till statsutskottet, i vad gällde rätt att skattefritt avsätta medel till särskilda omställnings- och utbildningsfonder, till bevillningsutskottet och i övrigt till bankoutskottet.

Vidare föredrogs den å bordet vilande motionen nr 955, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 56; och hänvisades motionen, såvitt avsåg anslagsfrågor och arbetsmarknadspolitiska åtgärder, till statsutskottet samt i övrigt till bankoutskottet.

Härefter föredrogs och hänvisades till bankoutskottet den å bordet vilande motionen nr 956.

Vid föredragning av den å bordet vilande motionen nr 957, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 56, hänvisades motionen till bankoutskottet samt, såvitt avsåg frågan om uppskov till höstsessionen, jämväl till statsutskottet och bevillningsutskottet.

Därpå föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet motionerna nr 958—961;

till statsutskottet motionerna nr 962—971; och

till jordbruksutskottet motionerna nr 972—974.

Vid föredragning av den å bordet vilande motionen nr 975, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 74, angående de nya lantbruksnämndernas organisation, m. m., hänvisades motionen, såvitt avsåg begränsning i hushållnings-sällskapens skatteplikt, till bevillningsutskottet och i övrigt till jordbruksutskottet.

Vidare föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet motionerna nr 976—981; och

till statsutskottet motionerna nr 982—989.

Vid föredragning av den å bordet vilande motionen nr 990, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 85, angående vissa åtgärder inom vuxenutbildningens område m. m., hänvisades mo-

Interpellation ang. begärd utredning rörande finansieringen av de expanderande kommunernas investeringsbehov

tionen, såvitt avsåg studiehjälpsreglementet, till lagutskott och i övrigt till statsutskottet.

Härefter föredrogs var efter annan och hänvisades till statsutskottet de å bordet vilande motionerna nr 991—994.

Vid föredragning av den å bordet vilande motionen nr 995, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 85, hänvisades motionen, såvitt avsåg studiehjälpsreglementet, till lagutskott och i övrigt till statsutskottet.

Vidare föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionerna nr 996—998;

till jordbruksutskottet motionen nr 999; samt

till statsutskottet motionerna nr 1000 och 1001.

Vid föredragning av den å bordet vilande motionen nr 1002, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 100, angående riktlinjer för bostadspolitiken, m. m., hänvisades motionen, såvitt avsåg hyresregleringslagstiftningen, till lagutskott och i övrigt till statsutskottet.

Slutligen föredrogs var efter annan och hänvisades till statsutskottet de å bordet vilande motionerna nr 1003—1010.

§ 8

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 53—56, bevillningsutskottets betänkande nr 25, bankoutskottets utlåtanden nr 18 och 26—29, första lagutskottets utlåtanden nr 23 och 25—30, andra lagutskottets utlåtanden nr 31—36, jordbruksutskottets utlåtanden nr 12—14 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 17—19.

§ 9

På hemställan av herr talmannen beslöt kammaren, att statsutskottets ut-

låtanden nr 53 och 54, bevillningsutskottets betänkande nr 25 samt bankoutskottets utlåtande nr 18 i nu nämnd ordning skulle uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

§ 10

Interpellation ang. begärd utredning rörande finansieringen av de expanderande kommunernas investeringsbehov

Ordet lämnades på begäran till

Herr SVENSSON i Kungälv (s), som yttrade:

Herr talman! Riksdagen beslöt i slutet av 1966 att hos regeringen begära en utredning om de frågor som sammanhänger med finansieringen av de expanderande kommunernas investeringsbehov.

Riksdagsbeslutet grundade sig på en motion av herr Palm m. fl. i första kammaren och herr Lindahl m. fl. i andra kammaren. Bakgrunden var de svåra kommunala finansieringsproblem som uppkommit i kranskommunerna i storstadsregionerna. Inflyttningen där är i förhållande till folkmängd och skatteunderlag mycket stor, och skatten kommer kommunen till godo först efter 2—3 år sedan inflyttningen skett. Investeringarna inom kommunen börjar emellertid ända upp till 5—6 år före. Detta skapar givetvis stora finansieringssvårigheter, framför allt där inflyttningen uppgår till omkring 10 procent och däröver av befolkningsunderlaget.

Med hänvisning till ovanstående får jag härmed anhålla om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande interpellation:

När avser finansministern tillsätta den utredning som riksdagen begärde i slutet av 1966 på grundval av bevillningsutskottets betänkande nr 45 rörande

Interpellation ang. begärd utredning rörande finansieringen av de expanderande kommunernas investeringsbehov

de de frågor, som sammanhänger med finansieringen av de expanderande kommunernas investeringsbehov?

Denna anhållan bordlades.

§ 11

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1967/68 till allmänna kultur- och bildningsändamål samt internationellt kulturellt samarbete jämte i ämnet väckta motioner; samt

från jordbruksutskottet:

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyggnad av systemet med växtförädlingsavgifter, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 136, i anledning av väckta motioner angående lån från räkfiskelånefonden; och

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1967/68, m. m.

§ 12

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 127, med förslag till lag om ändrad lydelse av 7 § byggnadslagen den 30 juni 1947 (nr 385), överlämnats till kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 13

Anmälades, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen:

nr 1011, av herr *Hugosson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 88, med förslag till folkbokföringsförordning, m. m.,

nr 1012, av herrar *Nordstrandh och Nordgren*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 88, samt nr 1013, av herr *Dahlgren m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 91, angående godkännande av överenskommelse mellan Sverige och Danmark rörande import av nötkött till Sverige.

Dessa motioner bordlades.

§ 14

Ordet lämnades på begäran till

Herr OSKARSON (h), som yttrade:

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville besluta, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 90, med förslag till förköpslag m. m., och nr 95, angående riktlinjer för jordbrukspolitiken m. m., måtte med hänsyn till ärendenas omfattning utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter 15 dagar från det propositionerna kom kammaren till handa, d. v. s. första plenium efter lördagen den 29 innevarande april.

Denna hemställan bifölls.

§ 15

Meddelande om enkel fråga

Meddelades, att herr talmannen tillställts en enkel fråga av herr *Andersson* i Örebro till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående begärd utredning rörande användningen av engångsförpackningar.

§ 16

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.29.

In fidem

Sune K. Johansson

Onsdagen den 19 april

Kl. 10.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1

Justerades protokollet för den 11 innevarande april.

§ 2

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 127, med förslag till lag om ändrad lydelse av 7 § byggnadslagen den 30 juni 1947 (nr 385).

§ 3

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till lagutskott motionerna nr 1011 och 1012; samt

till jordbruksutskottet motionen nr 1013.

§ 4

Föredrogs den av herr *Svensson* i Kungälv vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående begärd utredning rörande finansieringen av de expanderande kommunernas investeringsbehov.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5

Bistånd till u-länderna m. m., tillika svar på interpellation ang. administrationskostnaderna för hjälpen till u-länderna

Föredrogs i ett sammanhang

statsutskottets utlåtanden:

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1967/68 till internationellt utvecklingsbistånd jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1967/68 till finansiellt utvecklingsbistånd jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkande nr 25, i anledning av väckta motioner angående en speciell u-hjälpsavgift, m. m.; samt

bankoutskottets utlåtande nr 18, i anledning av motioner om ett statligt obligationslån för bistånd till u-länderna m. m.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena *Nilsson* hade tillkännagivit, att han hade för avsikt att i samband med behandlingen av detta ärende besvara herr *Vigelsbos* interpellation angående administrationskostnaderna för hjälpen till u-länderna.

Ifrågavarande utlåtanden och betänkande redovisas efter återgivandet av överläggningen i ärendet.

Ordet lämnades på begäran till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena *NILSSON*, som yttrade:

Herr talman! Det är en allvarlig fråga som i dag ligger på riksdagens bord, och jag utgår ifrån att vi i dag också med allvar kommer att diskutera ärendet.

I proposition nr 100 år 1962 framlade regeringen som bekant resultatet av en omfattande utredning om det svenska

Bistånd till u-länderna m. m., tillika svar på interpellation ang. administrationskostnaderna för hjälpen till u-länderna

statliga utvecklingsbiståndet. Däri presenterades principer och riktlinjer som vann riksdagens enhälliga anslutning och som i allt väsentligt fortfarande står sig. Åtskillig och nyttig diskussion har visserligen sedan dess förts om vår biståndspolitik, och mycken diskussion kommer säkert också att föras även i framtiden, men såvitt jag har mig bekant har hittills ingenting på allvar framförts, som skulle ifrågasätta det grundläggande i riksdagens beslut för fem år sedan att Sverige skall lämna de underutvecklade länderna ett växande bistånd, ägnat att effektivt främja ekonomisk och social utveckling i dessa länder.

Jag tycker att statsutskottets förevarande utlåtande innebär ännu en bekräftelse på att denna målsättning är gemensam för den svenska aktiva politiska opinionen och därmed för partierna. När vi går att diskutera enskildheter i 1962 års riktlinjer eller regeringens tillämpning av dem, bör vi hålla i minnet att biståndspolitiken, denna relativt nya men allt viktigare del av vår utrikespolitik, lika litet som Sveriges neutralitetspolitik är någon i egentlig mening partiskiljande fråga.

Regeringen sätter förvisso stort pris på denna enighet och skall även i fortsättningen söka föra biståndspolitiken så att enigheten inte äventyras utan debatten håller sig saklig och därmed nyttig. Biståndets fortsatta tillväxt och effektivisering får inte eftersättas genom att planeringen, i stället för att följa genomtänkta och allmänt omfattande principer förtrycks, fördröjs och förvirras till följd av inrikespolitiskt inspirerade meningsskiftet.

Efter åtskilliga inledande våndor börjar, tycks det mig, det statliga utvecklingsbiståndet nu finna sin form och sin arbetsmetod, fastän flera avslipningar sannolikt ännu återstår att göra. Tillväxttakten under de senaste åren har heller inte varit obetydlig. Enligt min

mening är det alldeles för tidigt att nu diskutera en ny, grundläggande utredning av det slag som en del motionärer önskar. Riksdagen kan ju ändå varje år granska och uttala sig om det handlingsprogram för biståndet som regeringen tämligen utförligt lägger fram i statsverkspropositionen, och riksdagen är liksom olika intressegrupperingar direkt representerad i biståndsmyndighetens styrelse. Möjlighet till insyn och påverkan saknas, med andra ord, inte.

Den planerings- och utredningskapacitet på det statliga utvecklingsbiståndets område som vi numera besitter, främst genom biståndsmyndighetens uppbyggnad, bör emellertid utnyttjas även för planering på längre sikt. SIDA har, som statsutskottet framhåller, sedan ett par år arbetat på sådana långtidsplaner i enlighet med de anvisningar som varje år utfärdas av finansdepartementet för verkens budgetarbete. Dessa långtidsplaner har i första hand tagit sikte på den bilaterala verksamheten. De kommer nu att överarbetas, och en plan skall framläggas som tar sikte på de mål beträffande biståndets omfattning som riksdagen tidigare utstakat. En sådan plan kan knappast bli fullständig. Den kommer att behöva ses över och färskas upp varje år, med andra ord bli en rullande långtidsplan. Den måste ta hänsyn till planerings- och förvaltningskapaciteten hos Sveriges och mottagarländernas vederbörande organ liksom hos de internationella organisationerna, så att den biståndspersonal och de materiella resurser, som tillsammans utgör biståndet, blir väl administrerade och utnyttjade. Att gå fortare fram än kapaciteten tillåter i lovvärd iver att exempelvis snabbt nå en procentmålet skulle förfela syftet att åstadkomma reellt bistånd till mottagarländerna med våra resurser, och dessutom kunde det innebära slöseri med statsmedel.

Ett annat förbehåll som måste göras

Bistånd till u-länderna m. m., tillika svar på interpellation ang. administrationskostnaderna för hjälpen till u-länderna

i fråga om även en i och för sig realistisk långtidsplan är de samhällsekonomiska möjligheterna att förverkliga den. Dessa möjligheter kan inte i detalj förutsägas. En förskjutning på något år av utvecklingsbiståndets planerade tillväxt kan inte heller ha någon avgörande betydelse. Regeringens avsikt är dock att den plan som framlägges skall tillmätas högsta prioritet vid fördelningen av tillgängliga medel.

Herr talman! Sedan jag fick hand om regeringsärendena i samband med utvecklingsbiståndet har jag naturligtvis ägnat den offentliga u-landsdebatten i Sverige betydligt mer uppmärksamhet än tidigare. Jag får också, liksom mina nuvarande och förutvarande statsrådskolleger, en hel del brev i ämnet. Det starka intresse som denna viktiga fråga tillmätts inom delar av vårt folk — jag säger inom delar av — är naturligtvis inspirerande för regeringen och vägledande för dess politik.

Samtidigt har jag inte kunnat undgå att göra den reflexionen, att vi här i Sverige ibland haft litet väl lätt för att dra slutsatser om vad u-länderna behöver för slags bistånd och i vilka former och via vilka kanaler de vill ha det. Härvid har man ofta — naturligt men kanske ibland en smula ensidigt — baserat sig på rent svenska erfarenheter och svenska politiska och ekonomiska synsätt, eller också har man helt enkelt utgått från den specialitet som man själv behärskar.

Sådana betraktelsesätt kan tänkas bli en belastning för det effektiva bistånd vi önskar se framför oss — detta så mycket mer som våra kunskaper om tillståndet och behoven i de länder, som vi direkt eller indirekt samarbetar med, i många fall ännu är otillräckliga. Utgångspunkten för biståndet bör inte vara den ena eller den andra svenska erfarenheten eller specialiteten utan mottagarländernas behov. Ett ingående studium av dessa behov och av hur våra

möjligheter och färdigheter skall kunna bidra till att täcka några av behoven är en av de uppgifter som ligger framför oss. Syftet med våra hjälpinsatser är och bör förbli att främja ekonomisk och social utveckling i mottagarländerna.

Ett bistånd av någorlunda försvarlig storlek, som vi kommer att bygga upp, medför naturligtvis uppoffringar för det svenska samhället. På kort sikt får vi finna oss i en viss utebliven standardstegring. Sådana uppoffringar kan försvaras bara om biståndspolitikens envetet håller fast vid sitt syfte: en effektivitetssträvan. Dessutom bör uppoffringarna enligt mitt förmenande minst drabba de grupper i vårt samhälle — jag tänker på åldringarna, de sjuka, de handikappade och de lågavlönade — som har de sämsta förutsättningarna att bära dem.

Effektivitetssträvan motverkas av splittring på ett stort antal program, aktiviteter och mottagarländer. Frestelsen till sådan splittring är stor vid anblicken av världsnöden och de omätliga behoven i många länder som svenskar har besökt eller eljest känner till. Men vi måste, om vi skall göra någon påtaglig nytta, satsa på de största och viktigaste FN-programmen och i fråga om de bilaterala aktiviteterna på ett fåtal mottagarländer. Det kan då inte hjälpas att många möjligheter till i och för sig behjärtansvärda insatser måste stå tillbaka eller tillvaratas vid senare tidpunkter än som i och för sig skulle ha varit önskvärt.

Men, herr talman, bistånd är inte bara en fråga om pengar — 1 procent av bruttonationalprodukten eller mer eller mindre. Bistånd, herr talman, är studium av mottagarens situation, mobilisering av personal och materiella resurser hos givaren, överläggningar och överenskommelser med mottagaren, styrning, bevakning och — sist men inte minst — bedömning av resultaten. Allt detta måste till, vare sig vi talar om

Bistånd till u-länderna m. m., tillika svar på interpellation ang. administrationskostnaderna för hjälpen till u-länderna

hjälp genom FN-organisationerna, hjälp direkt från SIDA eller hjälp genom de icke-statliga organisationerna. Vi slipper inte ifrån detta om vi vill ha någorlunda säkerhet för att de svenska bidragen skall komma till nytta och alltså ha någon annan funktion än att döva våra egna samveten.

Vår effektivitetssträvan i biståndspolitikerna måste innebära ett ständigt sökande efter de bästa sätten att ställa våra medel och vår personal till mottagarländernas förfogande. För Sverige är det härvid naturligt att i stor utsträckning satsa på Förenta Nationernas fackorgan samt på världsbanksgruppen. Men de redan stora bidragen till dessa organs utvecklingsbistånd för med sig en förpliktelse både mot FN-organen och mot de svenska skattebetalarna till aktiv och kontinuerlig svensk medverkan i arbetet på att göra denna s. k. multilaterala hjälp så verkningsfull som möjligt i förhållande till de insatta medlen. Vi skall också komma ihåg att det inte alls är uteslutet att en alltför stor del av de medel som ställs till vissa u-länders förfogande helt enkelt går i fickorna på de feodalt styrande krafter som fortfarande finns i dessa länder. Detta är också ett faktum som man inte så där utan vidare skall förbigå.

Här finns mycket att göra, och en omfattande svensk biståndsverksamhet direkt till några mottagarländer och på några viktiga ämnesområden ger oss erfarenheter som underlättar arbetet på en effektivisering även av det multilaterala biståndet. Men den direkta eller bilaterala u-hjälpen har sitt värde också i sig. För det första tycks många länder föredra denna form, i vårt fall då biståndet kommer från ett land som Sverige med dess frånvaro av politiska eller ekonomiska bisyften. För det andra har Sverige genom sitt redan igångsatta och inte längre helt obetydliga bistånd till en del länder skapat förväntningar på en fortsättning och utvidgning, förvänt-

ningar som vi bör försöka infria även till priset av att tills vidare avhålla oss från att splittra våra krafter på nya mottagarländer. För det tredje finns det viktiga ämnesområden, bl. a. familjeplaneringen, där många andra biståndsgivare — multilaterala och bilaterala — ännu inte kan eller vill bidra och där de svenska ansträngningarna, även när de förekommer utanför huvudmottagarkretsen följaktligen blir av relativt stor betydelse inte minst såsom exempelbildare.

Ett effektivt utvecklingsbistånd kräver inte bara god internationell eller nationell förvaltning och pengar. Det kräver också att vårt samhälle och vår icke direkt biståndsadministrerande förvaltning inrättar sig på lång sikt för att på olika områden ställa personal och tjänster till förfogande. Det finns t. o. m. de som säger att tusen personer — experter — kan vara lika mycket värda som tusen miljoner kronor, och ett sådant påstående kan ha ett ganska starkt fog för sig, en sak som man i alltför hög grad — enligt mitt förmenande — har bortsett från i den debatt angående u-hjälpen som pågått här hemma. Kapacitet här till, jag talar nu om den personella kapaciteten, finns på några håll, exempelvis hos Kooperationen, hos Missionen, hos vissa universitet, högskolor, folkhögskolor, bildningsförbund och privata företag men måste på andra håll skaffas fram, ibland kanske också genom statsmakternas medverkan.

Herr talman! När jag nu är inne på frågan om effektivitet, administrationskostnader och personella möjligheter, vill jag använda tillfället till att besvara den interpellation, som herr Vigelsbo har ställt till mig.

Herr Vigelsbo har begärt en redogörelse för de totala administrationskostnaderna för den statligt bedrivna u-hjälpsverksamheten. Han önskar veta om jag, därest jag finner de kristna samfundens verksamhet likvärdig med den

Bistånd till u-länderna m. m., tillika svar på interpellation ang. administrationskostnaderna för hjälpen till u-länderna

statliga men i fråga om administrationskostnaderna väsentlig billigare, vore beredd att ställa en större del av biståndsmedlen till förfogande för dessa samfund.

I årets remissdebatt lämnade jag vissa uppgifter om biståndsverksamhetens administrationskostnader. Detta skedde med all möjlig reservation, bl. a. den att det i biståndsverksamheten är svårt att skilja mellan administration och egentlig fältverksamhet. För att administrationskostnaderna i förhållande till biståndets totalbelopp skall bli så låga som möjligt behövs fasta arbetsrutiner och en viss omfattning av verksamheten. Med hänsyn till den svenska biståndsorganisationens uppbyggnad finns det anledning räkna med att de relativa förvaltningskostnaderna kommer att sjunka.

Man bör göra klart för sig, att olika typer av bistånd ställer helt skilda anspråk på de administrativa resurserna. S. k. finansiellt bistånd, t. ex. en utvecklingskredit, förutsätter grundliga förstudier och ibland omfattande förhandlingar men kräver inte tillnärmelsevis en lika omfattande administration som s. k. tekniskt bistånd till motsvarande belopp. Under sådana omständigheter kan det vara felaktigt att lägga för stor vikt vid administrationskostnaderna. Det väsentliga är att den administrativa apparaten har tillräcklig omfattning för att möjliggöra en effektiv användning av de personella och finansiella resurser som satsat på utvecklingshjälp.

Det ligger i sakens natur, att missionen på de områden där den verkar har låga administrationskostnader, bl. a. tack vare insatser av frivillig eller lågt betald arbetskraft. Man bör dock lägga märke till att de kristna samfundens och statens biståndsverksamhet i u-länderna sammanfaller endast inom vissa begränsade sektorer. Missionssällskapens insatser avser — förutom evangeliseringsverksamheten — främst kyrkor-

nas arbete på sjukvårdens och skolundervisningens områden. Oftast sker hjälpen direkt i form av lokalt omhändertagande av patienter eller genom undervisning av elever på primärstadiet.

Det statliga biståndsprogrammet omfattar också insatser inom hälsovård och utbildning men är därvid numera så gott som helt inriktat på ett högre stadium, nämligen »utbildning av utbildningspersonal». Det inrymmer dessutom åtskilliga andra verksamhetsgrenar som kräver mycket av förberedande utrednings- och organisationsarbete. Så har t. ex. insatser på familjeplaneringens ännu så länge svåra och föga beprövade område hög prioritet inom det svenska biståndsprogrammet. Sveriges roll begränsas här inte till fältverksamhet och bidragsgivning utan tar också sikte på att engagera FN och andra länder i sådant arbete. Av växande betydelse är tillhandahållandet av personal — tekniker, statistiker, administratörer etc. — för tjänstgöring i mottagarländernas förvaltning. En annan viktig verksamhetsgren inom det statliga biståndsprogrammet är kreditgivning för t. ex. sådana ändamål som bevattning eller spannmålslagring. SIDA rekryterar vidare experter åt en rad FN-organ och tar emot hundratals stipendiater från samma organ o. s. v., allt uppgifter av administrativ natur.

De kristna samfunden och den statliga biståndsmyndigheten utövar alltså endast i begränsad utsträckning en jämförlig verksamhet. Under sådana omständigheter är det svårt, för att inte säga omöjligt, att på ett meningsfullt sätt göra en jämförelse mellan kostnaderna för biståndets förvaltning. En sådan jämförelse behövs heller inte för att motivera statligt stöd till den del av missionens verksamhet som är direkt utvecklingsbefrämjande. Regeringens avsikt är att sådant stöd skall lämnas också i fortsättningen. Jag kan nämna, att SIDA nyligen fått vidgade befogenheter att

Bistånd till u-länderna m. m., tillika svar på interpellation ang. administrationskostnaderna för hjälpen till u-länderna

lämna bidrag för detta ändamål. Regeringen har en positiv inställning till sådan bidragsgivning och ser den som ett värdefullt komplement till den statliga biståndsverksamheten.

Att insatser av statligt utvecklingsbistånd uteslutande skall ha till syfte att främja framsteg i mottagarländerna innebär naturligtvis inte att de inte dessutom kan medföra någon nytta för Sverige eller svenska organisationer och företag. Sett på lång sikt följer detta redan av grundmotiven för biståndet, sådana dessa definierades av statsmakterna år 1962 — då uttalades bl. a. att ansträngningar för att minska standardklyftorna i världen är motiverade också för världsfredens främjande — men även på kort sikt kan svenska intressen tjänas genom biståndet.

Vad det bilaterala biståndet beträffar anlitar SIDA i eget intresse svenska konsultföretags tjänster i stor omfattning, särskilt i fråga om anläggnings- och byggnadsverksamhet. Köp av varor och tjänster inom ramen för både tredje och sjunde huvudtitelns bilaterala anslag sker i övervägande grad i Sverige och detta trots det svenska biståndets principiella frihet från villkor om köp från Sverige, alltså i regel efter mottagarlandets fria val. Även det multilaterala biståndet leder till köp av varor och tjänster från Sverige, särskilt då det gäller världsbanksgruppens verksamhet. Den sistnämnda har hittills medfört beställningar för över 600 miljoner kronor i Sverige — mera än våra samlade bidrag till världsbanksgruppen.

Men även flödet av resurser till u-länderna direkt från svenska företag, nämligen leveranser på kredit, underlättas i viss mån genom statliga åtgärder. Som påpekas i årets statsverksproposition under sjunde huvudtiteln finns vid sidan av det statliga exportgarantisystemet en s. k. u-garantivning vars totala omfattning vid slutet av år

1966 uppgick till 304 miljoner kronor. I syfte att underlätta privata investeringar i u-länderna av för dessas framsteg betydelsefulla slag har Sverige nyligen biträtt världsbankskonventionen om biläggande av tvister mellan värdland för investeringar och utländsk investerare. Viss lagstiftning har också genomförts till minskande av dubbelbeskattning av vinst på svenska investeringar utomlands. Slutligen har finansministern i statsverkspropositionen förebådat en utredning om möjligheten att införa statliga investeringsgarantier för nyttiga sådana investeringar.

Dessa olika åtgärder till stöd för svenska företags förbindelser med u-länder bör, till skillnad från det direkta, bilaterala statliga biståndet, inte gälla enbart SIDA:s s. k. huvudmottagarländer utan kan, utan att effektivitetskravet eftersättes, ges en större spridning. Men villkoret bör vara — jag upprepar det — att det rör sig om för mottagarlandet välkomna och nyttafulla ekonomiska aktiviteter, helst innefattande element av vad man kallar kunskapsöverförande.

När det gäller utskottets yttrande beträffande överföringar från ett anslag till ett annat vill jag inom parentes säga att jag kan hysa en allmän tillfredsställelse däröver, eftersom regeringen därmed ges en ökad frihet att handlägga dessa ärenden. Vad gäller eventuella överföringar från sjunde huvudtitelns anslag för bilateralt finansiellt bistånd utgår jag ifrån att utskottets mening inte har varit att inskränka de möjligheter som förutsättes i statsverkspropositionen att göra åtaganden om utbetalningar för finansbistånd under senare budgetår.

Herr talman! Vi har här hemma i Sverige förvisso våra egna problem. Vi har inkomstsvaga grupper, handikappade människor, eftersatta landsändar, olösta trygghetsfrågor. Ekonomiska och sociala orättvisor inom ett land skapar

Bistånd till u-länderna m. m., tillika svar på interpellation ang. administrationskostnaderna för hjälpen till u-länderna

konflikter mellan olika grupper av folket. Så var det förr och så är det nu.

Arbetarrörelsen kräver lösningar av sådana problem i rättvisans namn och i solidaritetens tecken. Vi svenskar har kraften och möjligheterna att klara problemen för grupper och enskilda inom vårt folk. Det kan ske samtidigt som vi utvecklar hela vårt folks välstånd, en utveckling som redan fört oss upp till toppen av listan över välbeställda folk här i världen.

Sverige är visserligen ett litet land, men det är relativt rikt och väl utvecklat. Den största delen av mänskligheten är fattig, men den överflödar av människor. Enbart Indiens befolkning ökar med 1 miljon människor i månaden. Även de fattiga delarna av världen är emellertid rika på möjligheter, men de är ekonomiskt efterblivna och underutvecklade. Den onda cirkeln av svält, okunnighet, sjukdom, arbetslöshet och ohämmad folkökning måste brytas i den stora världen som den bröts hos oss. Världen kan inte leva med den växande nöden, men de fattiga folken kommer inte att finna sig i att gå under och dö, lika litet som de eftersatta i det gamla Fattigsverige gjorde det.

Jorden och haven rymmer oerhörda möjligheter till ett rikare liv. Vi griper alla efter dessa möjligheter. Vi måste med andra ord dela dem. Vi måste bära vårt ansvar i världen och inför världen. Sverige bygger i hög grad sitt välstånd på att exportera en fjärdedel av vårt folks arbetsresultat till andra länder. Därför är vi beroende av framsteg i världen för vår egen fortsatta ekonomiska utveckling och för vår egen trygghet. Fattigdom, varhelst den finns, är ett hot mot freden. Den satsen har den internationella arbetsorganisationen, FN-organet ILO, satt upp som sitt motto. Fred genom social rättvisa är dess profil.

Vi bedriver, herr talman, en utrikespolitik som syftar till att bevara fre-

den och trygga framstegen för oss själva och alla folk. Vårt arbete för nedrustning är ett viktigt led i denna politik, vårt försvar är ett annat. Nu skall också vårt samarbete med de fattiga länderna ingå — genom Förenta Nationerna eller på annat sätt — i den fredsbevarande utrikespolitik, som vårt land förvisso är inställt på att föra även i framtiden.

Härefter anförde:

Herr VIGELSSBO (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall be att få framföra ett tack till hans excellens utrikesministern för svaret som jag fick. Jag tackar inte enbart för svaret som sådant, utan jag vill också tacka för svarets innehåll; jag ber att få framföra mitt tack för det.

Det är emellertid kanhända nödvändigt att i någon mån belysa motiven till att frågan framställdes. Betydande belopp har ju gått till den svenska u-landshjälpen, och jag är övertygad om att svenska folket också är berett att sträcka sig mycket långt då det gäller att lätta bekymren för u-ländernas folk. Oavsett hur långt vi än sträcker oss måste den hjälp vi kan prestera — detta sett mot det praktiskt taget obegränsade behov som föreligger — likväl endast bli en droppe i havet.

Söndagens TV-insamling till Flykting-67 visar i hög grad det intresse som finns härutinnan ute i landet och i viss mån också i Stockholm. En fråga som emellertid framställer sig är den, huruvida effekten av den lämnade hjälpen är den bästa som står att uppnå. Tveksamheten i detta avseende var motivet bakom min fråga.

Under det senare halvåret har upprepade erinringar gjorts mot de statliga organens handhavande av denna uppgift. Man har därvid som jämförelse anfört skillnaden mellan de statliga organen, byggnadsstyrelsen och organisa-

Bistånd till u-länderna m. m., tillika svar på interpellation ang. administrationskostnaderna för hjälpen till u-länderna

tionen SIDA å ena sidan, samt de kristna organisationerna Missionsförbundet, Lutherhjälpen och Evangeliska fosterlandsstiftelsen å den andra. Både kostnadsmässigt och i fråga om praktiskt utförande har dessa jämförelser alltid utfallit till de senares fördel.

SIDA:s generaldirektör Michanek lär också i ett radioframträdande, som jag själv inte varit i tillfälle att avlyssna, ha medgivit att missionsorganisationerna med hänsyn till sin lokala förankring både praktiskt och ekonomiskt lyckats bättre än de statliga organen. Det länder generaldirektören till heder att han från sina utgångspunkter lämnat ett sådant medgivande, ett medgivande som jag hoppas skall resultera i större bidrag till dessa organisationer.

Enligt föreliggande uppgifter skulle sjukhusbygget i Kalibia i Tunisien, utfört i byggnadsstyrelsens och SIDA:s regi, ha blivit per kvadratmeter räknat tio gånger dyrare än Evangeliska fosterlandsstiftelsens sjukhusbygge i Padhar i Indien. Medan Evangeliska fosterlandsstiftelsens sjukhusbygge var tre gånger så stort som SIDA:s, blev byggnadskostnaderna där totalt endast 900 000 kronor, under det att SIDA:s uppgick till 4 miljoner kronor. Arkitekt-, planläggnings- och resekostnader uppgick vid SIDA:s anläggning till inte mindre än 800 000 kronor eller nära nog lika mycket som kostnaden för Evangeliska fosterlandsstiftelsens hela anläggning.

Statsrevisorerna har efter besök på vissa utvecklingsområden i sin i år avgivna berättelse uttalat vissa synpunkter angående den statliga biståndsverksamheten. Man har bl. a. haft vissa erinringar att göra i fråga om kontrollen av biståndsmedlens användning. Varför har inte en sådan kontroll av verksamheten kommit till stånd?

En sak är vi väl alla överens om: man vill få ut största möjliga effekt av de pengar som satsas för ändamålet. Om

man nu med ledning av de erfarenheter som gjorts är medveten om att effekten av de tidigare under årtionden arbetande missionsorganisationerna blir så väsentligt mycket större än effekten av de statliga organisationernas arbete, varför inte då lägga något mera pengar på missionsorganisationerna? Emellertid har utrikesministern ju lovat att detta i fortsättningen skall bli fallet.

Dessutom får man väl också, vilket även utrikesministern har sagt, utgå ifrån att det inte enbart gäller pengar. Det bör väl också i någon mån vara kombinerat med den idealitet och den andliga omsorg som missionsrörelserna kan skänka utvecklingsländernas folk utöver materiellt bistånd. Samordnande och familjeplanerande åtgärder måste dessutom vidtas. Ge missionsrörelserna något mera pengar till dessa uppgifter! De känner människorna. De känner deras materiella och andliga behov och kan med ledning därav utan byråkratisk planläggning utforma verksamheten där efter.

Slutligen, herr talman, har man ju uttalat önskemål både i motioner här i riksdagen och vid demonstrationståg utanför riksdagen, att vi skulle infria den målsättning som riksdagen en gång har beslutat, nämligen 1 procent av bruttonationalprodukten till utvecklingshjälpen. Hur skulle det vara, om vi här i riksdagen ginge i spetsen för att i någon mån tillmötesgå önskemålet, så att vi till den nu aktuella insamlingen Flykting 67 lämnade 1 procent av vår årslön här i riksdagen, cirka 500 kronor per ledamot? Jag hoppas att sådana listor läggs ut, att partiledarna går i spetsen och att vi samtliga visar oss allvarligt mena vad vid kräver av skattebetalarna i gemen.

Jag tackar ännu en gång hans excellens utrikesministern för svaret, och jag vill till detta tack också knyta den förhoppningen att de statliga organen i fördjupad samverkan med utvecklings-

Bistånd till u-länderna m. m., tillika svar på interpellation ang. administrationskostnaderna för hjälpen till u-länderna

ländernas missionsrörelser skall inom ramen för den bidragshöjning som utskottet nu föreslår kunna verksamt medverka till verksamhetens effektivisering.

I detta anförande instämde herrar *Börjesson* i Falköping och *Lindberg* (båda cp) samt herr *Nilsson* i Agnäs (h).

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **NILSSON**:

Herr talman! Jag har egentligen inte så mycket att tillägga efter herr Vigelsbos anförande. Även han är väl medveten att det statliga organet och de på fältet arbetande missionsförbunden har olika uppgifter och att man följaktligen inte utan vidare kan jämföra kostnaderna för deras verksamhet. Som han alldeles riktigt påpekade är det ju här inte bara fråga om pengar, utan det är också fråga om idealitet, och den idealiteten har enligt mitt förmenande missionsrörelserna lyckats att mobilisera. Om man skulle kunna sträcka ut denna mobilisering även till andra grupper av vår befolkning har jag ingenting emot det. Framför allt är det önskvärt att den ungdom, som så varmt känner för u-länderna, visar sig vara beredd att gå ut i praktiskt u-hjälpsarbete. Jag citerade nyss vad någon annan hade sagt, nämligen att tusen människor, experter, kan vara lika värdefulla som tusen miljoner kronor. Här finns sålunda ett rikt arbetsfält för den starka opinion som finns ibland framför allt den svenska ungdomen; den kan gå ut på fältet, om det nu skall ske i form av att man ansluter sig till fredskårerna eller på annat sätt. Därom kan vi alla vara ense. Faktum är ju att missionsförbunden kompletterar, skulle jag kunna säga, den verksamhet som de statliga organen bedriver ute på fältet, eller tvärtom, och en sådan komplettering är ju ur alla synpunkter önskvärd.

Vad sedan beträffar de exempel som

herr Vigelsbo här drog fram har jag också haft samtal med SIDA:s chef Ernst Michanek, och han har, som herr Vigelsbo påpekat, erkänt att vi har gjort misstag.

Det är en ny verksamhet och en sådan kostar ju alltid lärpengar. Han frågade varför det inte tidigare utförts en kontroll av exempelvis byggnadsstyrelsens insatser när det gäller detta sjukhus liksom även beträffande andra byggnader i u-länderna. Jag kan bara försäkra att denna kontroll skall komma till stånd, men jag har först nu fått hand om dessa angelägenheter.

I mitt första anförande underströk jag betydelsen av effektivitet, därför att det inte bara är fråga om att anslå pengar och nå upp till mer eller mindre än 1 procent av bruttonationalprodukten. Det kanske allra viktigaste är att de pengar som anslås verkligen på rätt sätt kommer till användning. I det avseendet kan vi således vara helt överens och jag kan försäkra herr Vigelsbo — han måste ändå erkänna att jag gav honom ett mycket tillmötesgående svar — att jag kommer att hålla ett öga på verksamheten i fortsättningen och försöka medverka till att sådana eventuella misstag som begåtts i det förgångna inte kommer att inträffa i framtiden.

Herr **VIGELSBO** (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få tacka hans excellens utrikesministern för det senaste beskedet om den ökade kontrollen.

Det är väl ändå inte riktigt att de uppgifter som lämnats i Aftonbladet, DN och en hel del andra organ inte kontrolleras — om uppgifterna är riktiga eller ej vet vi inte; i varje fall bör de undersökas.

Jag ber också att få tacka för löftet att det statliga organets verksamhet skall kontrolleras liksom dess användning av skattebetalarnas medel.

Bistånd till u-länderna m. m.

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Utrikesministerns exposé i början av denna debatt var enligt min mening i långa stycken endast en kommentar till statsutskottets enighet på väsentliga punkter och mycket litet en kommentar till den kritik som riktats mot regeringens underlåtenhet att fullfölja intentionerna från tidigare att höja u-landshjälpens anslagssumma.

Jag fäste mig emellertid vid några speciella uttalanden i utrikesministerns anförande som jag fann något egendomliga. Han förklarade t. ex. att tillväxttakten inte var obetydlig. Det är alltid svårt att diskutera vad som menas med obetydlig, men jag skulle vilja säga att tillväxttakten då det gäller anslag till u-landshjälp är otillräcklig med tanke på den målsättning som riksdagen enades om 1962. I fortsättningen kommer jag att på några andra punkter återkomma till utrikesministerns anförande.

Jag vill börja med att erinra om gårdagskvällens värdiga demonstration på riksdagshusplan för ökade anslag till u-hjälp just nu. Enligt min mening — och jag tror också enligt många andra — var detta ett bland många bevis på att denna hjälp numera uppfattas som mera nödvändig av svenska folket och att den inte bara skall vara en katastrofhjälp vid speciella tillfällen eller äga rum i form av punktinsatser av relativ kortvarighet, utan att den skall innebära en planmässig satsning på längre sikt, dels för att bistå u-länderna i deras strävan att hålla svälten borta och dels för att skapa förutsättningar för dessa länder att närma sig de rika ländernas standard. I det senare hänseendet, herr talman, har skillnaderna på senare tid ökat på ett oroväckande sätt; de rika länderna blir rikare och de fattiga länderna har inte fått den utvecklingstakt som alla räknat med.

När riksdagen 1962 helt enhälligt beslöt att det svenska utvecklingsbiståndet

skulle inriktas på att uppnå en nivå som motsvarade 1 procent av bruttonationalprodukten, var det knappast någon av de intresserade som trodde att vi från en start då på 0,17 procent av bruttonationalprodukten efter fem år endast skulle ha uppnått en nivå på 0,38 procent.

De från folkpartiets sida ständigt återkommande förslagen om en ökning av stegringstakten i anslagsgivningen har beklagligtvis avvisats av riksdagsmajoriteten. Vårt speciella biståndsorgan SIDA inrättades 1965 och fick i förhållande till det tidigare centralorganet ökade resurser för att planera den kommande och, som man trodde, rejälare ökningen av anslaget.

Förutvarande statsrådet Ulla Lindström har i en tidskriftsartikel i början av detta år beskrivit situationen i höstas som en förberedelse för »det stora språnget» i u-hjälpens tillväxttakt. Vi vet alla att fru Lindström som det för u-hjälpsfrågorna ansvariga statsrådet i regeringskretsen inte vann gehör för sina synpunkter beträffande ökningen av anslaget och att hon tog konsekvensen därav och avgick. Jag vill uttala min respekt för hennes rakryggade hållning i denna fråga och utgår från att konsekvenserna härav för hennes del även tar sig uttryck vid voteringen i detta ärende.

Mittenpartiernas förnyade krav på att regeringen till 1968 års riksdag lägger fram en tidsplan för förverkligandet av 1962 års riksdagsbeslut om biståndsverksamhetens närmaste mål — 1 procent av bruttonationalprodukten — har denna gång mött gensvar hos regeringspartiets representanter i statsutskottet. Enighet har uppnåtts mellan alla partier om att begära en plan för utbyggnaden. Vi för vår del har — i enighetens namn, måste jag väl säga — därvid accepterat en formulering som kanske inte tillräckligt kraftigt understryker behovet av att planen också skall innehålla en tidtabell. Vi har naturligtvis all för-

Bistånd till u-länderna m. m.

ståelse för att det ibland finns behov av vissa varitioner i tillväxttakten från tid till annan, men det måste på ett helt annat sätt än man 1962 trodde var behövt finnas en fast tidtabell för framtida höjningar av anslagsnivån.

Även en annan beställning till regeringen görs i enighetens tecken; utskottet förordar en organisatorisk samordning av biståndsverksamheten under enhetlig ledning. Utskottet förklarar att »SIDA:s ansvarsområde bör omfatta förekommande verksfunktioner inom hela biståndsområdet» och att som en följd härav samtliga biståndsanslag bör höras hemma under utrikesdepartementets huvudtitel. Detta överensstämmer i väsentlig mån med vad folkpartiet föreslog vid 1965 års riksdag, då beslut skulle fattas om upprättande av SIDA. I detta sammanhang deklarerar även den enhälliga uppfattningen, att om man vill ha en totalsyn på hela utvecklingsbiståndet, så skulle detta underlättas om möjlighet gavs till en ordning med mindre bundenhet av tillgängliga medel till vissa bestämda anslag.

Även på andra väsentliga punkter som gäller anslag har enighet kunnat uppnås. Jag vill ha sagt detta innan jag går över till den del av mitt anförande som berör skiljaktiga ståndpunkter av väsentligt slag.

Jag nämnde förut att vår tidigare minister för u-hjälpsfrågor lämnade sin post som en protest mot regeringens njudda inställning till SIDA:s förslag om en ökning av insatserna. Det visade sig att anslaget till SIDA:s fältverksamhet i regeringens slutmängling av budgeten blev en reglerande faktor. Fru Lindström beskriver situationen så i den av mig förut omnämnda artikeln, att det — sedan svenska folket beviljat sig löneökningar på 8 procent, något som innebär att det kom att leva över sina tillgångar, och sedan semesterresor utomlands frestat på vår valutareserv med 1,5 miljard kronor — behövdes åtstramningar och inkomstförstärkningar och

att resultatet för u-hjälpens del trots en nominell höjning blev ett på stället marsch.

Jag är fullt medveten — på denna punkt instämmer jag i vad utrikesministern sade i sitt anförande — om att vi har eftersatta grupper i vårt land som behöver värnas om, att vi har eftersatta områden, på vilka vi måste föra en politik som gör att en standardförbättring där kan åstadkommas och framför allt att trygghetssituationen för många löntagare måste förbättras. Men jag tror inte att de initiativ som behöver tas inom Sverige för att lösa besvärliga problem för vårt eget folk behöver undantränga möjligheterna till en gedigen och snabbar satsning på u-hjälpen.

SIDA:s budget för fältverksamhet uppgår i år, genom ianspråktagande av tidigare reserverade medel — alltså pengar som man inte behövt eller kunnat använda — till 90 miljoner kronor. Vad föreslår nu regeringen för denna verksamhet? Jo, en ökning med endast 9 miljoner. Detta betecknas som ett dräpslag, när SIDA:s planering och projektering av olika insatser på angelägna biståndsområden gör att organisationen behöver en ökning med ytterligare 65 miljoner kronor. Den 9-miljonersökning som regeringen pressat sig fram till beräknas ej ens täcka normal kostnadsstegring vid oförändrad verksamhet.

Under den allmänna motionstiden i januari väckte folkpartiet och centerpartiet gemensamt en motion, vari bl. a. denna anslagsfråga togs upp och krav ställdes på att SIDA:s, som man bedömde det, välmotiverade begäran om medel för sin fältverksamhet skulle bifallas. Ett antal socialdemokrater väckte en motion om en höjning av anslaget med 51 miljoner kronor i förhållande till regeringens förslag, men dessa motionärer ansåg att en ökning av folkpensionsavgiften samtidigt borde beslutas för att täcka denna höjning av u-hjälpsanslaget. För vårt vidkommande

Bistånd till u-länderna m. m.

har vi klarlagt att vi inom vårt budgetalternativ har utrymme för en sådan ökning som vi föreslagit.

Riksdagen har visserligen avvisat tanken på en höjning av folkpensionsavgiften, men som ett faktum kvarstår dock att motionärerna innerst inne ställer sig positiva till en ökning av biståndsanslaget. Frågan är emellertid om partipiskans vinande inte till slut blir det för dem avgörande, så att de tar ställning för utskottsmajoritetens förslag, vilket inte innebär någon ökning av det totala U-hjälpsanslaget.

Vad betyder då utskottsmajoritetens — d. v. s. socialdemokraternas och högermännens — förslag till lösning av den kris som regeringen försatt SIDA i? Detta vårt centralorgan har alltså fått de resurser, som varit erforderliga för att på ett omdömesgillt sätt lägga fram förslag till intensifierad verksamhet men får inte de pengar som behövs för att verkställa sina planer. Detta betyder att man på ett desperat sätt försöker gå kritikerna till mötes utan att ge mer pengar sammanlagt. Utan att exakt precisera något belopp vill man överlåta åt regeringen att överföra pengar mellan olika anslag, utan att veta om det alls blir några sådana överskottspengar nästa budgetår och om alltså de aktiviteter kan komma till stånd som SIDA föreslagit när det gäller exempelvis ej länderbunden familjeplanering, bistånd genom missionen, viss utbildning av afrikanska kvinnor, bidrag till FN:s hjälporgan för palestinaflyktingar och igångsättning av ett program för forskning på för utvecklingsländerna betydelsefulla områden. SIDA:s medelsberäkning för de här uppräknade ändamålen uppgår till nära 40 miljoner kronor. Men, som sagt, utskottsmajoriteten föreslår inte att riksdagen skall besluta om någon ökning på 40 miljoner kronor utan bara att riksdagen skall låta regeringen bestämma hur stort behovet av pengar kan komma att bli om dessa aktiviteter kan genomföras. Något löfte att

i framtiden återföra pengarna i fråga från anslaget under finanshuvudtiteln har inte heller givits. Någon garanti för att fältverksamheten ökas kan därför inte anses föreligga. Vi i folkpartiet och centerpartiet vill på det bestämdaste protestera mot ett förslag av den typen. Det innebär bara att pengar flyttas över från en kassa till en annan inom samma firma, så att säga, och sedan försöker man inbilla människor att omsättningen har ökat och rörelsen expanderat.

Jag ansluter mig till den betygsättning som regeringspartiets tidning Af-tonbladet gav dagen efter avgörandet i statsutskottet. »Sorgligt» var rubriken inom ram på ledarsidan, och man konstaterade i artikeln: »U-hjälpen har efter en lång och sorglig omgång i statsutskottet inte kunnat höjas av socialdemokraterna.»

I detta läge är alternativet att riksdagen bifaller reservationerna vid punkterna 13, 14 och 15, vilket innebär att SIDA utöver regeringens förslag får nya, friska pengar om 50 miljoner kronor för en ökning av fältverksamheten samt som en följd härav även en viss ökning av SIDA:s anslag för löner och omkostnader. Härigenom säkerställs definitivt ett genomförande av de aktiviteter jag tidigare nämnt och som är särskilt angelägna. Att vi frångått mittenpartiernas motioner om en ökning av anslaget till fältverksamhet till 65 miljoner kronor och nu föreslår 50 miljoner kronor beror på att SIDA tvingats att låta bearbetningen av vissa projekt anstå eller senareläggas, då det blev klart att regeringen inte ville gå med på någon reell ökning av verksamheten. Vi anser dock att 50 miljoner kronor erfordras för att den faktiska planeringsnivån på aktiviteterna skall kunna upprätthållas.

I detta sammanhang vill jag med några ord särskilt beröra det förhållandet att vårt förslag till verklig anslagshöjning också garanterar att bidragsansökningarna från missionen och från andra frivilligorganisationer kan prövas väl-

Bistånd till u-länderna m. m.

villigt. För detta ändamål samt för bistånd till smärre projekt hade SIDA ursprungligen begärt 6 miljoner kronor. Emellertid har det uppgivits att ansökningar på sammanlagt ca 15 miljoner kronor inkommit och att alltså medel efter vederbörlig prövning borde kunna beviljas i avsevärt större utsträckning än vad som ursprungligen var tänkbart. Det finns sålunda möjligheter att där över förväntan bönhöra de motionärer som vid årets början framställde krav om att åtminstone 6 miljoner kronor skulle komma missionen till del som bidrag. Den garanti som vi vill ge för missionens utökade verksamhet är alltså åtskilligt mer stabil, eftersom vi vill att riksdagen direkt skall besluta om ett sådant anslag, under vilket de pengarna mer än väl rymmes.

Jag vill här knyta an till vad herr Vigelsbo sade om behovet av effektivitet och ett förbilligande av den administrativa verksamheten i olika hänseenden. När jag hörde herr Vigelsbo tala om några projekt som utsatts för kritik, erinrade jag mig statsutskottets första avdelnings besök i Östafrika hösten 1965. Vi som var med då fick en ganska ingående kännedom om hur bl. a. missionen bedriver sin verksamhet med mycket knappa medel men av allt att döma mycket effektivt. Vi imponerades mycket av det arbetet, och många av oss fick säkerligen en helt annan uppfattning om vad missionen uträttar på detta område än vad de hade haft tidigare.

Man kan också med vårt förslag räkna med att möjligheter finns att få utrymme i budgeten i särskild ordning för katastrofhjälp och kanske också, om det skulle uppstå ytterligare behov, få utrymme inom 50-miljonerspåslaget. Över huvud taget bör SIDA ha ett visst operationsutrymme för att möjliggöra en så smidig biståndsinsats som tänkas kan.

Den svenska biståndsverksamheten riktas numera till ett begränsat antal huvudmottagarländer, och en koncentration i fråga om arbetsuppgifter före-

kommer också. Det är endast i sex länder som nya bilaterala projekt eller utvidgning av tidigare projekt kan komma i fråga, nämligen Tunisien, Etiopien, Kenya, Tanzania, Indien och Pakistan. De pågående biståndsinsatserna i nio andra länder skall fullföljas men inte utökas. Så är det med de nuvarande reglerna.

På grund av motioner av herr Ullsten m. fl. har utskottet prövat frågan om vi inte bör ta kontakt med Zambias regering i och för en utbyggnad av nuvarande biståndsinsats där — nämligen med fredskårister. Tyvärr har någon enighet härom inte kunnat uppnås. Folkpartisterna i utskottet tillstyrker en sådan åtgärd, trots att den skulle bryta den förutnämnda principen om länderkoncentration. Vi har i utskottet i själva sakfrågan om Zambias behov av hjälp, inte minst beroende på att denna nya stat kommit i ett särskilt trängt läge genom Rhodesiakonflikten, varit tämligen överens. För att solidariskt fullfölja de av FN rekommenderade bojkottåtgärderna mot Rhodesia gäller det för Zambia att t. ex. försöka genomföra sin för landets ekonomi helt avgörande kopparexport och nå havet utan att passera Rhodesia. Zambia och Tanzania söker nu samarbeta liksom Zambia och Kenya. Tanzania och Kenya tillhör som bekant de stater som får relativt betydande bistånd från Sverige.

Enighet inom utskottet föreligger också om ett uttalande att principen om länderprioriteringen inte skall anses inefatta någon rigorös bindning med vittgående tidsmässig giltighet. Detta måste tolkas så, att undantag från principen skall kunna göras vid behov.

Vid en interpellationsdebatt i denna kammare den 9 december i fjol gav utrikesministern till känna en uppfattning, som innebar beredvillighet att pröva frågan om en större biståndsinsats till Zambia. Möjligheterna att administrera en sådan insats har dessutom väsentligt ökats genom riksdagens tidigare i år

Bistånd till u-länderna m. m.

fattade beslut att en svensk ambassad skall inrättas i huvudstaden Lusaka. Enligt reservanternas mening finns det goda skäl att ge SIDA i uppdrag att undersöka möjligheterna att snarast öka den svenska biståndsinsatsen i landet.

Nu på morgonen har jag i Dagens Nyheter läst en synnerligen intressant uppsats om betydelsefulla u-hjälpsproblem. Författaren, folkpartiets nye partisekretärare David Wirmark, som har mångårig förtrogenhet med internationella frågor av bl. a. här berört slag, kommer i ett avsnitt av artikeln in just på Zambia och nämner landets behov av förvaltningsbistånd av liknande slag som det Sverige ger Tanzania, ett land som dock inte har så stor brist på inhemska administratörer som Zambia. Wirmark nämner också att Rhodesiakrisen tvingar Zambias president Kaunda, som flera gånger varit här i landet, att med hjälp av främst Tanzania omorganisera hela landets handel.

Slutligen, herr talman, skall jag något beröra det förslag till utredning av den framtida inriktningen av vår biståndsverksamhet, som såväl folkpartiet och centern som högerpartiet framlagt och som socialdemokraterna motsatt sig. Vi menar givetvis inte att de riktlinjer för denna verksamhet, som fastlades av riksdagen år 1962, nu skulle vara helt oriktiga. I mångt och mycket är de fortfarande utmärkta som grundval för verksamheten. Men mycket har ju hänt sedan 1962, och speciellt försämringen av u-ländernas läge i handelspolitiskt hänseende gör det angeläget med en översyn. En stigande andel av deras nationalinkomst går faktiskt åt för att betala skulder till de rika länderna. Denna skuldbörda utgörs av de växande utvecklingskrediterna. Den hotande befolkningsökningen tar bort effekten av redan gjorda framsteg, och hungerhotet lägrar sig tungt över många länder. Dessa grundproblem måste komma i förgrunden när det gäller samlade insatser till förmån för u-länderna.

Det betyder bl. a. att man skall bättre samordna det offentliga biståndet med övrig svensk liknande verksamhet, till vilken hör såväl näringslivets insatser som inte minst missionens verksamhet, grundad på långvarig erfarenhet i u-länderna. Därigenom skulle man också få fram bättre underlag för bedömningar som kan leda till största möjliga effekt av beslutade insatser inom givna kostnadsramar. En totalsyn behövs enligt vårt förmenande, och den kan komma att visa på nya vägar för det svenska utvecklingsbiståndet till de fattiga länderna. En utredning med parlamentriskt inslag bör tillsättas för att verkställa en sådan översyn. I övrigt bör i utredningen ingå företrädare för näringslivet, missionen och annan expertis.

Utrikesministern avvisade denna tanke närmast genom att hävda att det nu pågående planeringsarbetet skulle förtydligas och fördröjas — jag vågar inte säga om han även använde ordet förvirras — om det fördes in ett sådant här moment av utredning om den framtida inriktningen. Jag tror det är att överdriva. En sådan här utredning behöver ju inte på något sätt, när den inriktas på en långsiktplanering, förtydliga eller förhålla något nu pågående planeringsarbete inom SIDA eller i anslutning till SIDA:s verksamhet. Det är över huvud taget inte motionärernas avsikt att fördröja möjligheterna för SIDA genom att en utredning tillsättes. Själva grundsynen är ju snarare att försöka förbättra möjligheterna för SIDA när — som vi utgår från — dess u-hjälpsanslag blir så stora, att det fordras kraftinsatser personellt och på annat sätt inom detta organ för att effektivt placera ut pengarna där de bäst behövs. Då måste man också vid sidan om denna, som jag tror, mycket arbetstyngda verksamhet kunna ha en pågående utredning som riktar in siktet på ännu längre perspektiv än dem SIDA har möjligheter att anlägga.

Bistånd till u-länderna m. m.

Jag tror alltså, herr talman, att det är nödvändigt med en sådan här utredning som ett komplement till den plan för utbyggandet av utvecklingsbiståndet till det tredubbla, mätt med dagens mått, som vi av allt att döma här i riksdagen blir eniga om att begära av regeringen till nästa år.

Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna vid punkterna 3, 5, 13, 14 och 15 i statsutskottets utlåtande nr 53.

Herr ANTONSSON (cp):

Herr talman! För några år sedan proklamerade Förenta Nationerna 1960-talet som ett utvecklings- och framgångens decennium för de fattiga folken i utvecklingsländerna, ett utvecklingsårtionde för den globala biståndsverksamheten. Men i dag, när drygt halva detta decennium är till ända, nödgas vi konstatera att 1960-talet tvärtom blivit ett stagnationens och tillbakagångens årtionde både för utvecklingsländerna och för den internationella biståndsverksamheten. Det statliga biståndets andel av ländernas sammanlagda nationalinkomst internationellt sett har sjunkit från 0,8 procent år 1961 till 0,6 procent år 1965. Samtidigt har industriländerna i procent räknat ökat sin nationalinkomst per invånare dubbelt så mycket som utvecklingsländerna förmått göra.

Detta är alltså, herr talman, situationen vid mitten av det utvecklingsårtionde som Förenta Nationerna proklamerade. Av det som skulle ha blivit en framgång i kampen mot hunger, sjukdomar och analfabetism har blivit en ökad klyfta i levnadsstandard mellan fattiga och rika folk. Vi har ju vant oss vid att tala om hjälpen från staterna i den gamla världen till de fattiga folken i utvecklingsländerna.

Summerar man allt vad som sker i världsekonomin i dag länderna emellan, är det frågan om det inte är de fattiga länderna som hjälper de rika industri-

staterna mest. Jag vill poängtera att det i dag går en strid ström av resurser från de fattiga länderna till de utvecklade industristaterna i form av kapital, arbetskraft, billiga råvaror, räntor och amorteringar på det finansiella biståndet, en överföring av resurser som är så stor, att om man jämför den med u-hjälpen måste man på rent sakliga grunder fråga sig vem som är mest givande respektive mest mottagande part.

Samtidigt kan man i u-ländernas interna utveckling konstatera en rad negativa tendenser. De flesta av dessa länder befinner sig i konstanta ekonomiska kriser med tilltagande brist på investeringskapital. Man kan notera att industrialiseringsförsöken och exportansträngningarna inte har lyckats i tillnärmelsevis den omfattning som man beräknat. Priserna på u-ländernas exportvaror, t. ex. kaffe, socker, kakao och en rad andra s. k. kolonialvaror, har det senaste decenniet starkt sjunkit. Samtidigt stiger priserna på de varor dessa länder måste importera. Det är självklart att detta leder till allvarliga underskott i handels- och betalningsbalansen. Internationella undersökningar har visat att priserna på en del u-landsprodukter långa tider har legat under hälften av vad som anses rimligt. För Sveriges vidkommande räknar man med att detta förhållande tillfört vårt folkhushåll ett belopp på mellan en halv och en miljard kronor vissa år. Jag vill, herr talman, ställa den siffran i relation till vad vi i dag ger ut på utvecklingshjälp, där regeringen nu föreslår cirka 400 miljoner kronor. Det är alltså enligt min mening icke en uppoffring av det svenska folket att återbetala några av de förmåner vi åtnjuter från de fattiga länderna i form av denna abnormala prisrelation, som jag här har omnämnt.

Till dessa mycket ogynnsamma priser på u-ländernas exportvaror får man lägga det faktum att dessa fattiga länder i amorteringar, räntor och utdelningar

Bistånd till u-länderna m. m.

beräknas betala tillbaka ungefär hälften av det kapital som tillförs på statlig och enskild väg. Jag vill poängtera, att om u-länderna skall få någon som helst chans att fungera som fullvärdiga medlemmar i världsekonomin, är det ett oeftergivligt krav att åstadkomma en global överenskommelse som tillförsäkrar dem något så när stabila råvarupriser.

Jag vill tillfoga att en av förutsättningarna för att industrialiseringsprocessen där ute skall lyckas är att utländska företag kan investera i dessa länder. Man undgår därmed den skuldsättning som den finansiella hjälpen delvis innebär. Men skall de utländska investeringarna betyda något verkligt positivt i utvecklingsländernas industrialiseringsprocess, är villkoret att företagarnas vinster i så stor utsträckning som möjligt återinvesteras i respektive u-länder. Det finns exempel på internationella finansintressen som drar mer kapital från dessa länder än de investerar där. Det bör vara ett moraliskt företagarintresse att reinvestera så mycket som möjligt i de länder där man bedriver sin verksamhet.

Men jag tror inte att man på frivillighetens väg — även om viljan i vissa fall är god — helt kommer att lyckas. Jag tror att Förenta Nationerna borde gå i spetsen för en internationell överenskommelse i detta syfte.

När jag har sagt detta vill jag gärna tillägga: Om man skall få riskvilligt kapital investerat i utvecklingsländerna är det också angeläget att man skapar investeringsgarantier, garantier som skyddar mot förluster till följd av politiska förändringar, andra förändringar eller omvälvningar.

Jag har med detta något snuddat vid de ekonomiska problem som u-länderna brottas med, och man kan slå fast att biståndet från de rika länderna inte står i någon som helst proportion till problemens storleksordning. Totalt representerar den internationella och

offentliga hjälpen 35 miljarder kronor, medan det direkta gåvobiståndet har stannat vid 19 miljarder. Detta uppnåddes redan 1962 men har sedan stagnerat. Jag poängterar att detta sker i en situation, då världsbanken konstaterat att u-länderna har organisatoriska och institutionella förutsättningar att tillgodogöra sig utländskt kapital om ytterligare cirka 15—20 miljarder kronor.

Men jag tror, herr talman, att det i dagens internationella problematik finns frågor som är av ännu större vält än dem jag här har berört. När vi under efterkrigstiden diskuterat den internationella fredsproblematiken, har man med all rätt sagt att risken för ett kärnvapenkrig måste betecknas som mänsklighetens ödesfråga. Nu har måhända den problematiken något sjunkit i bakgrunden — glädjande nog — men i stället har två andra frågor ryckt fram i centrum, och dessa måste jag för min del beteckna som dagens ödesfrågor. Den ena är den snabba befolkningstillväxten, fram till nästa sekelskifte. Den andra frågan är bristen på livsmedel, den världssvält som för varje dag rycker oss allt närmare.

Världens befolkning uppgår i dag till cirka 3 miljarder. Det vet vi alla. I runda tal lever 2 miljarder av dessa människor i u-länderna, den tredje miljarden i industristaterna. Men vad som gör framtidsperspektivet så kusligt är att de fattiga ländernas folkmassor med nuvarande utveckling fram till sekelskiftet kommer att öka lika mycket som hela världsbefolkningen i dag uppgår till. Man räknar med en ökning av 3 miljarder människor i u-länderna mot endast 400—500 miljoner i industristaterna.

Det är ganska svårt att få en konkret uppfattning om vad dessa astronomiska tal i realiteten betyder, men jag kan ta ett enkelt exempel. Om 30 år kommer det att bakom en mått svensk stå cirka 600 färgade människor, om ingen förändring sker.

Bistånd till u-länderna m. m.

Detta ger en bild av problematikens storleksordning. Problematiken dramatiseras ytterligare av det faktum att Förenta Nationernas livsmedelsorganisation (FAO) konstaterat att världens samlade livsmedelsproduktion fram till 1980 måste fördubblas, om man skall kunna hålla samma kaloritillförsel som för närvarande. Då vill jag poängtera att nuvarande försörjningsgrad innebär att ungefär en tredjedel av jordens befolkning har chans att äta sig mätt. Den andra tredjedelen lever i gränsskiktet mellan svält och mättnad, den tredje miljarden lever i ett direkt svälttillstånd.

Skall vi kunna hålla samma nivå — inte öka den utan endast bibehålla den, och den är redan nu otillfredsställande — måste vi alltså fördubbla våra livsmedelstillgångar fram till 1980 enligt FAO. Det kanske mest ödesmättade i detta förhållande är att ungefär tre fjärdedelar av u-ländernas befolkning lider av undernäring. Många menar att frågeställningen inte är *om* en livsmedelskris kommer utan *när* den kommer.

Frågan var man skall söka botemedel är svår, men vi bör kunna vara eniga om att vi måste söka oss fram efter två parallella linjer: för det första öka livsmedelsproduktionen och för det andra försöka dämpa befolkningstillväxten. Jag skulle, herr talman, vilja beteckna dessa två uppgifter som våra största fredsuppgifter i dag näst efter de militära nedrustningssträvandena. Men ett tragiskt faktum beträffande kontrollen av befolkningstillväxten i dag är att man inte kan avläsa några statistiskt mätbara resultat av dessa ansträngningar. Framför allt måste man konstatera att folkökningen sker i mycket snabbare takt än produktionen av livsmedel. Trots att i många u-länder 60—85 procent av befolkningen är sysselsatt med livsmedelsframställning håller inte livsmedelsproduktionen jämna steg med befolkningstillväxten i dessa länder. Om man tar Asien som exempel, har livs-

medelsproduktionen per capita där sjunkit med 5 procent på fem år från 1960. I Afrika är situationen något bättre — jag skall inte närmare gå in på siffrorna.

Slutsatsen blir att trots det politisk-ideologiska motståndet — för att inte säga det religiösa motståndet — som åtminstone tidigare har existerat mot en effektiv födelsekontroll, nödgas man helt enkelt i FN:s regi genomföra en världsomfattande insats för att försöka bidra till att lösa dessa problem, om man skall undgå en katastrof. Det kan råda delade meningar om huruvida vi går mot en katastrof i form av revolutioner till följd av befolkningsexplosionen och världssvälten, men man kan åtminstone våga påstå att det *redan nu står klart att vi under detta århundrade i u-länderna kommer att få uppleva en bestående misär.*

Vad kan då vi som en liten nation dra för slutsats beträffande vår egen u-hjälp inför de perspektiv som jag här summariskt har tecknat? Såvitt jag förstår måste vi vara beredda att i långt större utsträckning än tidigare på allvar fråga oss: Vill vi i snabbare takt offra kapital och teknisk erfarenhet? Vill vi i snabbare takt ställa personal till förfogande för att hjälpa till att utnyttja de latent produktionsresurserna i u-ländernas naturtillgångar både på det agrara och det industriella området? Jag ställer dessa frågor därför att det inte bara är fråga om att *kräva*, utan vi måste också vara beredda att *offra*, om vi menar allvar med vårt tal om internationell solidaritet. Vi måste vara beredda att *i något långsammare takt* öka vår egen standard än vi hittills har gjort för att ge mer åt u-länderna — jag poängterar i något långsammare takt *öka standarden*, det är inte fråga om att *minska* den.

Jag tror också att u-hjälpen måste få en helt annan prioritet än tidigare i vårt framstegsarbete. Hittills har man sagt ungefär följande: Visst vet vi be-

Bistånd till u-länderna m. m.

hoven, visst är vi beredda att hjälpa, men vår egen standardhöjning, vår egen samhällsekonomi, vår egen interna bytesbalans och vår egen reformtakt får inte störas. Jag vill gärna instämna i vad LO:s internationella expert på dessa frågor Bertil Bolin nyligen konstaterade i en artikel i Dagens Nyheter: »Den politiska solidariteten är i första hand nationell, i andra hand gäller den mellan överflödssamhällena, men den synes inte orka fram i förhållande till den fattiga världen.»

De tankegångar som jag har gett uttryck för beträffande livsmedlen och försörjningsbalansen i världen leder kanske fram till frågan, om vi skall framställa inhemska jordbruksprodukter för u-länderna. På den frågan vill jag svara att vi knappast skall dra denna konklusion. Vad vi behöver är just det som mellanpartierna har önskat: en internationell livsmedelsbank i form av kapital och produkter, som administrativt kan clearas till de områden som helt säkert under överskådlig tid kommer att utsättas för temporära svältvågor på grund av brister i produktions-tekniken, klimatiska förhållanden etc.

Inom några få år kommer det utan tvivel att anses som en självklar internationell solidaritetsförpliktelse att alla industristater som har förutsättningar därför själva skall producera sitt behov av livsmedel volymmässigt sett, även om det sedan sker ett visst utbyte av varor över gränserna. Om vi inte gör det — detta är en given sak som egentligen inte behöver understrykas — tar vi bildligt talat brödet ur munnen på de svältande folken.

Jag skall, herr talman, inte stanna länge inför den olustiga och tidvis in-flammerade debatt om u-hjälpen som i år har förevarit i vårt land. Mot de perspektiv som jag här försökt teckna är det en närmast generande debatt man har fört. Jag vill bara konstatera att den s. k. kompromiss som majoriteten

— socialdemokratin och högern — står bakom icke leder till någon totalökning av vår u-landshjälp; den kan i bästa fall innebära en *omfördelning* inom de ramar som finansdepartementet dragit upp.

Visst är Sverige ett litet land — såsom också utrikesministern här konstaterat — och det är självfallet att vår hjälp, även om vi anstränger oss aldrig så mycket, endast kan få en marginell effekt, mätt mot de stora internationella sammanhangen. Men vi ligger näst högst i världen i inkomst per capita, men förhållandet är omvänt när det gäller u-hjälpen. Solidariteten får inte stanna vid folkhemmets gränser. Vi utgör dock ett överflödssamhälle som har en moralisk förpliktelse, inte minst med tanke på vår höga standard.

Det har sagts här att opinionen inte är mogen för ökad u-hjälp. Finansministern har talat om de många brev som kommit till honom och i vilka man har krävt att vi först skall »städa upp» inom folkhemmet innan vi ger mer till de fattiga folken.

Jag måste säga att detta är en för socialdemokratin ganska egendomlig attityd. Regeringen och inte minst statsministern brukar ju säga: Vi vågar gå ut och skapa opinion när vi anser att vi har viktiga samhällsfrågor framför oss. Och statsministern brukar tillägga: Vi är inte rädda för att möta en opinion även när det gäller impopulära åtgärder och försöka vända den.

Jag frågar: Vilken fråga är viktigare än denna i nuet och för framtiden? Nog måste det väl vara vår skyldighet här i Sveriges riksdag att försöka vara inte bara en spegel av opinionen utan också en vägledare av densamma. Jag vill erinra om, att de som nu är unga och som sedermera som vuxna samhällsmedborgare säkert kommer att få vara med om att u-landsproblemen kulminerar redan upplever dessa problem som mycket brännande. Jag betraktar detta som ett positivt värde.

Bistånd till u-länderna m. m.

Utrikesministern sade i regeringsdeklarationen vid utrikesdebatten den 8 mars, att regeringen avsåg att gå vidare och utforma ett progressivt hjälpprogram som skall motsvara vad som anses möjligt och välmotiverat för vårt land att göra i kampen mot fattigdomen i världen. Ja, om vi skall göra vad som är *välmotiverat* och *möjligt* för ett rikt land som vårt, så vågar jag spå att det program som riksdagen nu begär kommer att uppvisa siffror av en storleksordning som vi i dag knappast kan tänka oss. Om vi utgår från en jämn ökning av u-landshjälpen i förhållande till bruttonationalproduktens tillväxt, så är det ett faktum att beloppet redan 1972—1973 måste vara uppe i 1 miljard kronor — och märk väl, att vi därigenom inte når upp till mer än en halv procent av bruttonationalprodukten. År 1980 måste vi enligt samma beräkningsgrunder vara uppe i 3 miljarder kronor, om vi skall nå enprocentsmålet.

Jag tror att dessa siffror kommer att leda till att man om ett eller två år inom socialdemokratin helst vill dra en glömskans slöja över den debatt som fördes år 1967 då man stred om 50 miljoner, och regeringspartiet slöt en kompromiss med det konservativa partiet.

Det finns, herr talman, andra starka humanitära skäl, som jag inte här behöver upprepa. Vi kan vidare konstatera att en internationell politisk stabilitet aldrig kommer att kunna uppnås om två tredjedelar av världens befolkning skall leva i misär och fattigdom. Centerpartiet var ett av de första partierna — jag tror näst efter det engelska arbetarpartiet — som anslöt sig till FN:s proklamation om enprocentsregeln. Vi är från vårt håll beredda att betala den räkning som detta kommer att kosta. Vi anser att problemen och angelägenhetsgraden är av den storleksordning, att det är vår moraliska och humanitära plikt att göra detta.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag bifall till de reservationer som är

undertecknade av företrädarna för centerpartiet.

Herr PETERSSON (h):

Herr talman! Behandlingen av utvecklingsbiståndet i statsutskottets första avdelning har i år varit både ingående och debattrik. Grundtonen i debatten har varit en nära nog allmän önskan att komma fram till gemensamma förslag i frågor som rör detta bistånd.

Alla som sysslat med u-landsproblematiken vet att hjälpbehoven är enorma och att de ökar. Det är tyvärr inte något nytt att halva jordens befolkning lever i fattigdom, nöd och svält. Det nya ligger i vetenskapen om att trots allt det bistånd som lämnas från industriländerna ökar antalet fattiga, svältande och verkligt nödlidande människor i världen. Alla som sysslar med utvecklingsfrågorna vet också att industriländernas samlade bistånd beräknas uppgå till cirka 50 000 miljoner svenska kronor per år och att vårt lands bistånd kommer att vara en ringa del av det även när vi förverkligat vår första målsättning om 1 procent av bruttonationalprodukten till u-landshjälpen.

Allt talar för att hjälpbehoven i u-länderna under årtionden, ja århundraden framöver kommer att vara omätliga. Vårt lands i detta sammanhang mycket begränsade resurser kan bäst illustreras med den gamla liknelsen om droppen och havet.

Det finns i u-ländernas inre förhållanden mycket som stör opinionen i Sverige. Diktatur eller enpartivälde förekommer ofta i u-länderna. Folkets ledare och herrar lever i lyx och överflöd, medan den stora massan av människor svälter. Alla som sysslar med u-landsfrågorna vet också, att även om viljan är god, görs det misstag i biståndsarbetet.

Dessa och många andra sakuppgifter, som sedan ofta med starkt känslöengagemang och huvudvikten lagd på någon delfråga kungörs i våra massmedia,

Bistånd till u-länderna m. m.

medför att den svenska s. k. allmänna opinionen är mycket splittrad och lättörslig i fråga om u-landshjälpen. Men faktum kvarstår att behovet av hjälp är stort och långsiktigt. För utvecklingsbiståndet gäller att både det omätliga hjälpbehovet och omsorgen om den svenska biståndsopinionen fordrar, att vår svenska statliga hjälpverksamhet är väl organiserad och väl samordnad med svensk biståndsverksamhet i alla former.

Enligt min bestämda mening är u-landsbiståndet illa betjänt av att bli ett partipolitiskt slagträ. Den samordning som bäst gagnar vår svenska biståndsinsats kräver samförstånd över partigränserna. Från högerpartiets sida har vi också arbetat hårt för en bättre samverkan, och vi tycker att vi har nått en bit på vägen vid riksdagsbehandlingen i år.

För våra regerande socialdemokrater brukar det vara något av en trossats att ett regeringsförslag skall passera utan några förändringar. Vi i högerpartiet är glada över att vi vad gäller u-landsfrågorna detta år fått medverka i utskottet till ett utskottsutlåtande som visar att även socialdemokraterna kan i samförståndets intresse bidra till väsentliga förbättringar i regeringens förslag.

Således har utskottet i år förordat att riksdagen hemställer hos regeringen om att en plan för utvecklingsbiståndets utbyggnad till 1 procent av bruttonationalprodukten föreläggs nästa års riksdag. Utskottet har också enhälligt uttalat, att en större samordning av biståndsverksamheten skulle leda till betydande vinster vid planläggningen och utförandet av hjälparbetet. Utskottet begär därför att samtliga biståndsanslag överförs till utrikesdepartementet och att biståndsmyndigheten får större möjligheter att påverka det växande kommersiella och handelspolitiska biståndet. Utskottet föreslår en skrivelse till regeringen med uttalande för ökad organisa-

torisk och teknisk samordning av utvecklingsbiståndet.

Den största förändringen i regeringens proposition föreslår utskottets socialdemokrater och högerledamöter i fråga om SIDA:s fältverksamhet. Trots att u-landsbiståndet från förra året ökat med cirka 20 procent till över 400 miljoner kronor innebar regeringens förslag, att SIDA:s verksamhet skulle i stort sett ligga på samma nivå som året innan. Förra året hade SIDA genom användande av reservationsanslag jämte det årets anslag förbrukat 90 miljoner kronor, och enligt regeringens förslag skulle det i år anslås 99 miljoner kronor. Enligt överenskommelse som träffats mellan högerpartiet och socialdemokraterna skall SIDA:s anslagsram ökas med cirka 40 miljoner kronor genom överförande av reservationsmedel till SIDA, och enligt vår mening har härmed mycket angeläget anslag säkrats.

Enighet råder om att familjeplaneringsprojekt bör prioriteras. SIDA har förordat en utveckling av familjeplaneringsbiståndet till en beräknad kostnad av 12,6 miljoner kronor och detta stöds av utskottet. SIDA har också föreslagit att 6 miljoner kronor skall användas till enskilda organisationers biståndsaktivitet. Av detta belopp beräknas den större delen gå till missionen. Motioner från bl. a. riksdagens kristna grupp har syftat till att säkerställa ifrågavarande anslag, och detta ingår också i högerpartiets och socialdemokraternas gemensamma kompromiss. Personligen anser jag detta särskilt värdefullt då all erfarenhet visar att missionens folk har de största förutsättningarna att använda pengarna så att de bäst kommer mottagarländerna till del, och jag hoppas också att staten under kommande år genom SIDA kan bidra till att ge missionens folk ännu bättre resurser. Det glädde mig i dag att höra utrikesministerns uppskattning av missionens arbete.

Herr talman! Man blir glad och impo-

Bistånd till u-länderna m. m.

nerad när man tar del av missionens verksamhet i u-länderna, sådan den framgår av Svenska missionsrådets statistik år 1965. Härav ser man att kyrkor, stödda av svensk mission, förutom församlingsarbete driver över 2 200 skolor med mer än 6 000 lärare och över 200 000 elever, vartill kommer 55 läkare och 1 450 andra sjukvårdsutbildade som arbetar med sjuk- och hälsovård — en storslagen arbetsinsats som förtjänar att bli känd av alla även här i riksdagen.

I kompromissen ingår också att SIDA:s verksamhet för utbildning av afrikanska kvinnor skall utökas väsentligt under året och att det till SIDA:s verksamhet bland palestinaflyktingar skall kunna anslås 10,5 miljoner kronor. Slutligen ingår där att anslagsposten forskning skall tillföras 2,5 miljoner kronor att användas till ämnesområden av största betydelse för u-länderna. Detta innebär en ökning av verksamheten med 39,8 miljoner kronor utöver regeringens ursprungliga förslag. Det anförs vidare i utskottsbetänkandet i denna del att SIDA förväntas med kraft fullfölja rationaliseringsåtgärder för att nedbringa kostnaderna för pågående och planerade aktiviteter, och jag hoppas att SIDA också tillvaratar möjligheterna till besparingar på reseanslaget. I en högermotion har det förhållandet påtalats att resor av SIDA:s personal sker med I:a klass flyg. Det borde vara möjligt att på denna anslagspunkt genom förhandlingar göra avsevärda besparingar.

Herr talman! Jag har redan betonat hur viktigt vi anser det vara att problemet med samordningen av u-landsinsatserna löses. Enligt god svensk riksdagspraxis brukar stora frågor, särskilt där man eftersträvar samordning av en verksamhet och gemensamma lösningar av problemen, utredas av allsidigt sammansatta utredningar. Vi i högerpartiet har motionerat om en allsidigt sammansatt parlamentarisk utredning angående det fortsatta utvecklingsarbetet,

en utredning med företrädare även för näringsliv, mission och annan expertis.

Utskottet har, som jag nämnde, enats om att till nästa års riksdag begära en plan för utvecklingsbiståndets successiva utbyggnad till en nivå motsvarande 1 procent av bruttonationalprodukten. Utskottet har också förordat åtgärder på det administrativa och anslagstekniska området i syfte att åstadkomma en helhetssyn på utvecklingsbiståndet. Utskottet har vidare enhälligt beslutat hemställa att riksdagen hos regeringen begär att ett förslag om ett nationellt garantisystem för u-landsinvesteringar skall föreläggas 1968 års riksdag.

Vi är således överens om rätt många saker. Vi förefaller också vara överens om att det behövs kraftigt ökade insatser för att begränsa befolkningstillväxten och för att förbättra livsmedelsförsörjningen. Direkta företagsinvesteringar i u-länderna innebär kapitallinskott som inte ökar ländernas skuldbörda. Svensk företagsamhet kan genom ett nationellt garantisystem i förening med vissa beskattningsreformer ges möjlighet att verksamt bidra till u-ländernas ekonomiska utveckling. Bestående kommersiella relationer av mångsidig natur är bland det värdefullaste vi på längre sikt kan erbjuda u-länderna. Härvidlag behövs ett förtroendefullt samarbete mellan biståndsmyndigheterna och näringslivets företrädare. Samordningen av de offentliga biståndsin-satserna med övrig svensk utvecklingsfrämjande aktivitet, till vilken både näringslivets och missionens verksamhet hör, torde bäst beredas i den av oss, folkpartiet och centerpartiet föreslagna utredningen. Vi måste enas om grundprinciper och vägar för verksamheten, vilka i högre grad än 1962 års riktlinjer uttryck för den nya helhetssynen på utvecklingsbiståndet. Innan så skett kan utredningar och preciseringar i detaljfrågor endast få begränsat värde.

Herr talman! I anslutning till det anförda vill jag yrka bifall till reservatio-

Bistånd till u-länderna m. m.

nen nr 1 vid statsutskottets utlåtande nr 53.

Fru LEWÉN-ELIASSON (s):

Herr talman! Vårt lands insatser till stöd åt de fattiga länderna har blivit en mycket angelägen fråga i svensk politik. Därom vittnar intensiteten i och bredden av debatten just nu. Kanske går 1967 års riksdag till historien som en av de riksdagar då u-landshjälpen diskuterades mer än vanligt.

Betyder nu detta att människorna i allmänhet är övertygade om att en satsning från vårt land för att lösa dessa problem är lika nödvändig och lika viktig som åtgärder för att lösa de egna problemen? Hurdant är, med andra ord, opinionsläget? Den stora framgången för den insamlingsaktion för sudanflyktingarna som vi nu upplever tyder på att om de påträngande bilderna av människornas djupa nöd och elände förmedlas genom TV till våra ombonade vardagsrum, så är vi beredda att ge vår skärv. Men är detta detsamma som att långsiktigt påtaga sig ett ansvar, som kan kosta uppoffringar och tvinga till avgöranden som medför att det vi strävar till för egen del får stå tillbaka och att den egna standardlyftningen fördröjs?

Många försök har gjorts att mäta opinionsläget, och det är nödvändigt, inte därför att vi skall anpassa våra åtgöranden efter resultatet av dessa opinionsmätningar på det sättet att vi skall låta kurvan för u-hjälpen dala om opinionen är ljum och göra en djärvare satsning om den visar sig vara positiv, utan opinionsläget skall bevakas för att vi med information och upplysning skall kunna göra människorna medvetna om att dessa problem inte är perifera för oss; tvärtom rycker de närmare för varje dag. Politikerna har en absolut och avgörande plikt att inse detta.

I den utomordentliga skolradiokurs som under namnet »U-land» nu serveras den svenska ungdomen sägs det till de unga: »Du som läser det här någon

gång i början av år 1967 är en av 3 500 000 000 människor som befolkar vår jord. När du är medelålders kommer du att vara en av cirka sju miljarder människor, och när du är mogen att pensioneras har världsbefolkningen säkert passerat tiomiljardersstrecket, om utvecklingen fortgår i ungefär samma takt som nu.» Att de klartänkta aktiva ungdomarna också är vakna för detta och ser konsekvenserna av denna utveckling länder dem till heder. Men det är också fakta att lägga på minnet för oss som är vuxna, då vi vet att denna enorma folkökning sker i länder där man i stor utsträckning saknar mat, där man har dåligt med kläder, där man har dåliga bostäder, knappast någon utbildning och ännu mindre sjukvård.

Men vi kan inte bara predika för människorna här hemma att de skall förstå sammanhanget och vara beredda att offra av sin egen välståndsökning för att solidariskt medverka till att lösa dessa problem. Jämsides måste det fortgå en påtaglig utjämning och förstärkning av tryggheten för dem själva. Det är detta som ger en god grund när det gäller att göra alla beredda till denna rejäla satsning. En svensk solidarisk lönepolitik hör till vår u-hjälpspolitik lika väl som ett oavbrutet utbyggande av vår sociala trygghet. Naturligtvis är också en god samhällsekonomi en absolut förutsättning för de långsiktiga åtagandena på dessa områden.

Ett annat oefftergivligt krav är att man kan visa allmänheten att man målmedvetet och metodiskt arbetar för att åstadkomma lösningar av dessa enorma problem. Man måste visa att man använder pengarna väl, att de går till att lindra nöd, ge bättre hälsa, arbetsförmåga, viljekraft och framtidstro åt de fattiga folken. Men pengarna måste också användas till att ge dem kunskaper, lära dem läsa och skriva, lära dem olika yrkesarbeten, ge dem arbetstillfällen, bygga upp försörjningsmöjligheter på sikt, befrämja ett allmänt framstegs-

Bistånd till u-länderna m. m.

arbete, utjämna inkomstklyftor i u-länderna och ge inflytande åt folkets breda massa.

Ja, det är mycket storslaget det vi vill med vår u-hjälp. Men då vi vågar ange en sådan målsättning är det med den självklara reservationen att hur mycket vi i Sverige än vill och tror oss kunna göra, är vår hjälp bara en liten del av den stora satsning från alla de rika och utvecklade länderna som behövs. Detta minskar emellertid inte vårt eget ansvar.

Sedan riksdagen antog princippropositionen nr 100 av år 1962 har vi lärt oss åtskilligt, för all del även genom våra misstag. Men i allt väsentligt är principerna för de svenska biståndsinsatserna giltiga alltfört, och vi kan från socialdemokratiskt håll inte finna att tidpunkten nu är inne att företa en översyn av de principer som fastlades 1962 i syfte att utstaka nya vägar för det svenska utvecklingsbiståndet, såsom man från borgerligt håll vill göra gällande.

Ett avgörande hinder för arbetet med att utveckla vår biståndsverksamhet har varit barnsjukdomarna inom administrationen. Numera har vi en bättre och, som det vill synas, effektiv form av administration. Naturligtvis spelade också våra bristfälliga kunskaper om de länder vi ville bispringa en viss roll. Vi saknade kontakter, eftersom Sverige inte har något kolonialt förflutet, och vi fick lära från grunden. Genom det viktiga beslut riksdagen fattade förra året om anslutning till koncentrationstanken, alltså med hjälp till ett mindre antal prioriterade länder, blev möjligheterna att lära känna dessa länder mycket större. Graden av effektivitet beräknas därigenom också öka, och det tror jag är alldeles riktigt.

Det är i det perspektivet man bör se utskottsmajoritetens behandling av den motion, i vilken begärts att riksdagen nu skall göra en beställning om att Zambia skall bli prioritetsland. Ut-

skottet skriver att principen om länderkoncentration inte heller bör anses innefatta någon rigorös bindning med vittgående tidsmässig giltighet, men eftersom vi säger att vissa skäl talar för en utökning av det nuvarande biståndet till Zambia, bör detta öppna möjligheter att undersöka huruvida Zambia skall bli ett svenskt biståndsland eller inte. Vi har inte tyckt oss finna något underlag för bedömningen av en så bestämd beställning som reservanternas har velat göra. Jag skulle vilja beteckna reservationen som en okynnesreservation, eftersom utskottet ändå har skrivit mycket positivt i sak, vilket väl måste spela den avgörande rollen.

Även beträffande ämnesvalet har våra egna resurser blivit mera prövade, och vid detta laget vet vi bättre vad vi kan och inte kan göra. Låt oss t. ex. se på familjeplaneringsområdet, som är det kanske mest väsentliga över huvud taget i u-hjälpen. Där har Sverige uppenbart kunnat göra en insats, och vi är alltså beredda därtill. Och låt oss se på strävandena att åstadkomma en industrialisering i de fattiga länderna. Också där har Sverige både med pengar och med andra åtgärder satsat hårt för att hjälpen skall bli effektiv.

Jag vill även understryka att vi nu kanske på ett annat sätt än för några år sedan är öppna för vad andras insatser kan betyda. Det är inte bara missionen jag då tänker på, utan också på Röda korset, Rädda barnen och olika politiska organisationer. När vi nu ger ut pengar — och hoppas kunna ge mycket mera — till Haifainstitutet, som bärs upp av kooperativkvinnor, fackföreningskvinnor och Socialdemokratisiska kvinnoförbundet, så är det därför att vi har upptäckt att den institutionen, som för all del i det stora sammanhanget är rätt obetydlig, ändå spelar stor roll.

Det är alldeles riktigt att statens pengar skall kunna användas på det sättet och till att bygga under vad en-

Bistånd till u-länderna m. m.

skilda organisationer gjort och gör. Allt detta har emellertid beaktats i proposition nr 100. Det behövs nu bara en naturlig utveckling och anpassning efter de erfarenheter som gjorts och de nya lägen som inträffar. För övrigt angavs redan i propositionen år 1962 att man förutsåg en sådan anpassning.

Det är därför inte rätta tiden för en ny stor utredning. När vi avvisar detta förslag skall det för övrigt ses i samband med den beställning som utskottet enhälligt gjort och som innebär att regeringen vid 1968 års riksdag skall framlägga en plan för en väsentlig utbyggnad av det svenska utvecklingsbiståndet i syfte att komma upp till nivå 1 procent av bruttonationalinkomsten. Det har också begärts att kostnadsidan skall redovisas. Detta vill jag understryka. Kostnadssidan är ur alla synpunkter mycket viktig och avgörande. Det är där vi verkligen sättes på prov, och det är där det kommer till synes vad vi menar, tänker och vill med vår u-hjälp. Då hjälper det inte att föreslå 10 eller 50 miljoner mer än regeringen. Det kommer att gälla, som herr Antonsson nyss framhöll, betydligt större belopp.

Numera är det klart att det inte föreligger några svårigheter att på ett meningsfullt och effektivt sätt utnyttja mycket större belopp än dem vi nu disponerar. Men vi måste klargöra hur dessa pengar skall skaffas. De utfästelser som regeringen gjort om att framlägga ett progressivt u-hjälpsprogram ger oss ytterligare argument för att hävda att den stora utredningen kan anstå. De uttalanden som ett enigt statsutskott gör om önskvärdheten av att administrativt vidta åtgärder för att nå ett större mått av organisatorisk samordning av biståndsverksamheten talar också för detta. Det är ju åtgärder som är utredda och föreslagna av riksdagens revisorer — alltså en form av anpassning även här. Låt oss också se vad detta kommer att ge innan vi igångsätter en stor utredning.

Jag vill också erinra om att många viktiga områden redan är föremål för analys och bearbetning. Herr Vigelsbo berörde här i dag frågan om hur man skall utföra bygnadsverksamheten för att effektivisera, förbilliga och kontrollera denna. Detta behandlas av en av de många utredningar som nu arbetar. Sådana undersökningar är mera ändamålsenliga än den stora, breda utredning, som föreslagits. Det viktigaste är att påskynda takten, inte att fördröja det hela — det är vår bevelsegrund när vi avvisar förslaget om utredning.

Tidigare administrativa förändringar och inhämtade lärdomar gav, som här sagts, god grund för en vidgad ram även för SIDA:s verksamhet, och det har ju visats i SIDA:s petita. Samtidigt som dessa skulle behandlas och föranleda förslag av regeringen fick vi emellertid ett ekonomiskt läge med en stram budgetpolitik som, trots åtgärder för betydande inkomstförstärkning, inte gav utrymme för alla äskanden från SIDA.

Inom det parti jag tillhör väckte detta stor besvikelse, inte minst hos sidorganisationerna, där man emellertid var helt klar över att man inte kunde medverka till någon försvagning av budgeten. Försök av vissa motionärer att vinna gehör för en inkomstförstärkning gick också om intet. Statsutskottet måste söka andra utvägar i ett läge, där det inte kunde förväntas någon majoritet i riksdagen för att gå utöver totalsumman 404 miljoner kronor, som föreslagits av regeringen.

Statsutskottet granskade då noggrant de äskanden som hade gjorts. Man företog en noggrann utfrågning om vilka av dessa projekt som inte kunde klaras inom ramen för de 99 miljonerna, och man sökte få reda på vad som var mest angeläget och vad som skulle kunna göras. Det visade sig därvid att man inom de 99 miljonerna ändå kunde täcka in det mesta och väsentligaste av äskandena. Vid det laget hade man bromsat apparaten hos SIDA, och det förelåg rapporter om att en hel del pro-

Bistånd till u-länderna m. m.

jekt skulle fördröjas på grund av mottagarländernas svårigheter att ta emot hjälpen i den takt som förutsetts då SIDA:s petita förbereddes. Man hade också möjligheter att göra vissa besparingar och ändå få arbeten utförda.

I fråga om några poster var emellertid läget otillfredsställande, och det gällde sådana områden där vi i utskottet tyckte att det var mycket angeläget att försöka klara projekten. Jag pekar på familjeplaneringen, programmet för afrikakvinnorna, viss forskning, missionen och hjälpen till UNRRA:s yrkesutbildning.

Då gällde det att finna utvägar. Och vad socialdemokraterna gjorde var inte att erbjuda högern någon kompromiss, utan vi sökte en samlande lösning för alla. Vi gjorde det i tron att alla nu ville åstadkomma mera u-hjälp och att det var detta det var fråga om och ingenting annat.

Vi fann inom den avdelning jag tillhör att det förelåg vissa möjligheter att mera effektivt använda pengarna om det gjordes överföringar inom budgeten på tredje huvudtiteln. Det blev alla överens om och det är vi överens om även i dag. Efter en närmare prövning fann man att det skulle erbjudas ytterligare sådana möjligheter om man kunde gå till sjunde huvudtiteln. Man blev på det klara med att om det gjordes transfereringar skulle man kunna åstadkomma ett effektivare utnyttjande av budgetens pengar — det är hela innebörden i vårt förslag.

Hur transfereringen skall gå till skall jag inte ge mig in på. Men jag vill mycket bestämt tillbakavisa påståendet att partipiskan skulle ha använts för att få till stånd enighet inom vårt parti. Tvärtom har vi naturligtvis haft en stor vilja att söka lösningar som kunde vara tillfredsställande för alla motionärer. Men med hänsyn till den långdragning som förekom från mittenpartiernas sida, innan de lämnade besked om vad de ville och inte ville, så kan jag returnera den

där lilla elakheten och fråga, om partipiskan möjligen använts på det hållet. Jag för min del har, som jag framhöll, inte känt någon partipiska.

Nu blev vi inte överens. Herr Nihlfors säger att det är han som har de friska pengarna som skall erbjudas u-hjälpen. Ja, jag vet inte riktigt hur det är med den saken. Det besparingsförslag från mittenpartierna som var kombinerat med anslagsökningar har väl till alla delar tillbakavisats vid det här laget. Jag är alltså inte på det klara med var dessa pengar finns, och den reella förstärkning av budgeten, som skall underbygga möjligheterna att ge mera u-hjälp, får kanske ändå till sist erbjudas genom den transferering jag redogjort för.

Herr talman! Jag vill sluta med att ge uttryck åt förvissningen att vi nästa år på riksdagens bord skall ha förslag till ett program för en svensk biståndsinsats, som skall ge utgångspunkter för en mycket mer omfattande satsning än nu, men också en analys av var vi skall skaffa medel härför och hur vi skall ta in dessa medel.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr NIHLFORS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Lewén-Eliasson motiverar knapphändigt varför hon och hennes partivänner anser att det inte behövs någon utredning om de framtida riktlinjerna för vårt u-landsstöd. Jag tycker det är att visa negativism i ett skede, då vi har all anledning att se fram mot ökade möjligheter att göra större insatser. Enligt min mening behöver vi i denna situation verkligen tillsätta en utredning som i tid klarlägger problemen och möjliggör ett framtida ställningstagande.

Att fru Lewén-Eliasson inte nu kan tänka sig en utredning beror tydligen på att hon inbillar sig att en sådan

Bistånd till u-länderna m. m.

omedelbart skulle sätta en käpp i hjulet för den pågående verksamheten. Det är ju inte alls vår mening — motionärerna ser tvärtom frågan på lång sikt. En utredning av detta slag skall inte bli något hastverk; resultatet skulle inte vara att vänta förrän tidigast om ett par år.

Zambiafrågan kommer väl att tas upp av herr Ullsten senare under debatten. Jag har emellertid kallats för okynnesreservant, och det är mycket möjligt att det på regeringssidan betraktas som okynne att man slår vakt om ett krav i en motion, när kravet inte uppfyllts av dem som bildar majoritet.

Nöjer man sig med att acceptera vissa vänliga formuleringar men sedan finner sig i ett direkt avslag, då är det väl fråga om var okynnet befinner sig när detta avslagsyrkande vidhålls hur länge som helst.

Sedan, herr talman, kom fru Lewén-Eliasson även in på frågan om fältverksamhetens utökning genom denna egendomliga transferering. Detta är — som vi tydligen måste upprepa i denna debatt fortsättningsvis — i alla fall inte fråga om att utöka det totala utlandsanslaget utan endast att flytta pengarna mellan olika kassor. Vill vi vara progressiva i denna fråga och anse att vi inte skall bryta trenden genom en sänkning i förhållande till de insatser SIDA är beredd att göra, då skall vi också se till att pengarna ställs till förfogande. Vi har — fru Lewén-Eliasson — täckning i vårt budgetalternativ för denna ökning. Vi försökte dessutom att visa förhandlingsvilja och intresse för kompromiss i slutomgången genom att pruta till 50 miljoner kronor i påspädning i stället för 65 miljoner kronor.

Jag vill också slutligen, herr talman, erinra om att folkpartiets gruppledare i första kammaren herr Dahlén på ett tidigt stadium av utskottsbehandlingen inbjöd till förhandlingar om olika anslagshöjningar inom ramen för u-hjälpen. På detta fick vi dock inte något gensvar från socialdemokraterna.

Fru LEWÉN-ELIASSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Någon inbjudan till förhandlingar känner vi inte till. Men vi fick klart för oss att herr Dahlén i första avdelningen framförde allmänna uttalanden om vikten av att komma fram till gemensamma lösningar. När det sedan gällde att faktiskt diskutera möjligheterna att till u-hjälpen rädda vissa konkreta arbeten, då var så att säga armbågen framme på ett helt annat sätt, vilket väl är det viktiga.

Sedan vill jag avvisa beteckningen »egendomlig transferering». Vi gör ju själva en beställning på att till nästa år få en total översyn av biståndsverksamheten. Vi uttalar oss för sammanförande av vissa anslag. Är det då så egendomtligt att vi i det budgetläge i vilket vi befinner oss också verkligen försöker att arbeta med de metoder vi rekommenderar för framtiden? Jag tycker man skall ha detta klart för sig.

Om man som reservanterna vill skall ha en bred, allt omfattande utredning om vår biståndsverksamhet med medverkan av alla dem som här beskrivits, måste det bli en sak på ett par, tre år, även om utredningen arbetar mycket energiskt. Har vi råd att ta så lång tid på oss nu för att göra denna nya satsning? Är det inte riktigare att avvakta och se vad det uttalade önskemålet om att få fram ett progressivt program för nästa år innebär? Vi kan kanske sedan använda de närmaste åren till att anpassa verksamheten efter våra lärdomar och komma åtskilligt snabbare fram än om vi skall lägga allting i en stor utredningskvarn.

Herr NILHFORS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att om vi avvaktar ett år för att få se detta regeringsprogram, så förlorar vi därmed ett år när det gäller den mera långsiktiga inriktningen av u-hjälpen, rent allmänt sett. Jag tycker att dessa två saker — regeringens bearbetning av program-

Bistånd till u-länderna m. m.

frågan och igångsättande av utredningen — skulle kunna beslutas av riksdagen nu. Vår budget uppgår till 36 miljarder kronor. Diskussionen gäller en ökning av det totala u-landsbidraget med 40 miljoner kronor kontra dessa 36 miljarder. Det är alltså fråga om sådant som man i andra sammanhang kallar felräkningspengar. Dessutom har vi, som jag förut sade, full täckning för denna ökning i vårt budgetalternativ.

Vi har varit inställda på att man i den svenska riksdagen i år i allt väsentligt skulle kunna följa upp det som SIDA planerat och föreslagit. Vi var beredda på att med hänsyn till omständigheterna försöka nå fram till en enighet om ett något mindre anslagsbelopp när det gällde fältverksamheten. I de trevare som gjordes på ett tidigt stadium fick vi dock inte något som helst gensvar. Det är något helt annat än den situation som nu uppstått och som *inte* innebär en total ökning av u-hjälpsanslagen.

Herr ANTONSSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte gå in i någon hård polemik med fru Lewén-Eliasson, därför att jag vet att hon personligen är djupt engagerad i dessa frågor. Men jag kan inte underlåta att säga att fru Lewén-Eliasson borde vara varsam när det gäller att tala om partipiskan i det här sammanhanget.

Fru Lewén-Eliasson har suttit i SIDA:s styrelse och där varit med om att begära 164 miljoner kronor till SIDA:s fältprojekt. Sedan kommer hon till riksdagen, och där är hon ivrig förespråkare för den kompromiss som träffats och som i bästa fall — jag understryker i bästa fall — innebär en prutning av det begärda SIDA-anslaget med 25 miljoner kronor. Jag säger i bästa fall, därför att vi har inga garantier för att det blir så. Riksdagen ger här en så vid fullmakt åt finansministern, att det hela beror på om finansministern är på gott humör och om

pengarna inte behövs för andra ändamål. Riksdagen har i många sammanhang skrivit och begärt vissa ting, vilket regeringen sedan inte tagit någon hänsyn till.

Sedan blev jag litet ledsen över att fru Lewén-Eliasson talade om okynnesreservation. Vi som är mer eller mindre personligt engagerade i dessa frågor tycker inte att det skall talas om okynne i sådana sammanhang. Den reservation som här apostroferas syftar till att förbättra effekten av vår u-hjälp. Det står tydligt utsatt i reservationen att man strävar till en utredning som skall åstadkomma största möjliga utvecklingseffekt med hänsyn till de förändringar som skett i u-länderna sedan vi 1962 fastställde nu gällande riktlinjer.

Fru LEWÉN-ELIASSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tillåter mig att bibehålla uttrycket okynnesreservation. Herr Antonsson som är van vid statsutskottets formuleringar borde dela min mening om att utskottets skrivning är så positiv, att det inte behövs någon reservation för att understryka att även statsutskottet har förståelse och kanske även vilja för framtiden att göra Zambia till ett biståndsland.

När det sedan gäller mitt agerande på det ena eller andra stället, kan det sägas att SIDA:s styrelse inte har till uppgift att göra någon samhällsekonomisk analys. Verkets äskanden får underkastas samma prövning som andra verks äskanden. Det får jag finna mig i och ta med gott humör, men jag har all anledning att arbeta för att det som jag en gång varit med om att föreslå till så stora delar som möjligt också genomföres, och det har jag gjort vid denna riksdag.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Efter alla pessimistiska utsagor om att den allmänna opinio-

Bistånd till u-länderna m. m.

nen har bristande förståelse för behovet av ökade u-hjälpsinsatser måste man väl säga att söndagens insamlingsresultat till Flyktning 67 kom som ett vittnesbörd om att den stora allmänheten ändå har blivit mer och mer medveten om situationen i världen. Allt fler börjar förstå att solidaritetstanken inte får göra halt vid det egna landets gränser, allra minst i ett land som anses ha världens näst högsta levnadsstandard — låt vara att välfärden i vårt samhälle alltså är ganska ojämnt fördelad.

Klyftan mellan rika och fattiga länder tenderar att öka; det är den bistra sanningen. Genomsnittsinkomsten ökar mycket snabbare i de industrialiserade länderna än i de fattiga staterna. Priserna på u-ländernas råvaror utvecklas mycket ogynnsamt, medan u-länderna får betala allt högre priser för de importvaror som de måste köpa från industriländerna. Man skulle mycket väl, som herr Antonsson betonade, kunna beskriva saken så, att u-länderna i realiteten ger de rika länderna mycket betydande subventioner, subventioner som är långt större än industriländernas u-hjälpsinsatser. Därtill kommer att en stigande del av u-ländernas resurser, inkomstökningar och produktionsökningar, tas i anspråk för att klara låneräntor och amorteringar till de rikare länderna.

Slutligen hotar befolkningsökningen att ganska snart tömma världens livsmedelslager och leder kanske inom 15—20 år till en enorm hungerkatastrof, om inte kraftfulla åtgärder vidtages för familjeplaneringen och livsmedelsförsörjningen.

Det är mot denna bakgrund, herr talman, något generande att vi här i dag diskuterar, om det i vår budget på 36 000 miljoner kronor finns utrymme för en ökning av u-hjälpen med 50 miljoner kronor utöver vad regeringen har föreslagit.

Under många år har man från regeringspartiets och högerns sida avvisat

centerpartiets och folkpartiets förslag om ökade biståndsinsatser med hänvisning till att SIDA inte har haft tillräckligt många projekt färdigplanerade. I år är situationen den, att regeringens nedprutning av SIDA:s anslagskrav inte gör det möjligt för SIDA att fullfölja de projekt som är planerade. Det var det förhållandet som ledde till att Ulla Lindström lämnade regeringen, och det har nu lett till att högern och socialdemokraterna i utskottsmajoriteten tvingats korrigera regeringens förslag. Men högerrepresentanterna och socialdemokraterna i statsutskottet har inte varit beredda att ställa ökade medel till förfogande utan vill, som redan har framhållits, överföra medel från sjunde huvudtiteln till tredje, d. v. s. man vill minska anslaget till bilateralt, finansiellt utvecklingsbistånd och föra över ett belopp till SIDA:s fältprojekt. Hur mycket pengar det kan bli fråga om att föra över vet vi emellertid ingenting om. Det har inte preciserats. Det betyder att utskottsmajoriteten helt lägger i regeringens hand att avgöra detta, och därmed är det mycket oviss vad som slutligen kan komma att ställas till SIDA:s förfogande.

Det är inte heller klart hur mycket som kan komma att fattas beträffande det finansiella utvecklingsbiståndet, för vilket finansministern själv har beräknat 125 miljoner kronor i anslag.

Hur man än vrider och vänder på denna fråga kan man inte bestrida att det på det ena eller andra hållet kan komma att saknas pengar som behövs för att de aktiviteter skall kunna fullföljas som SIDA har begärt medel till. Det är på grund av detta förhållande som mittenpartierna i reservationen har föreslagit att anslaget till SIDA:s fältprojekt skall ökas med ytterligare 50 miljoner kronor. Därigenom får man en garanti för att SIDA kan fullfölja projekten utan hinder av att det kan komma att råda medelsbrist.

Fru Lewén-Eliasson sade här att alla

Bistånd till u-länderna m. m.

har varit överens om att man med dessa överföringar skall skapa mera u-hjälp. Det är litet anspråksfullt att påstå detta. Det ställs ju inte mera medel till förfogande för u-hjälpen; det blir en omfördelning och ingenting annat. Dessutom är storleken av denna överföring helt oklar.

Jag vill erinra om att när vi tidigare i år i denna kammare debatterade u-hjälpsanslaget — det var i samband med att en motion om finansieringen av u-hjälpen behandlades — tog ett par av de socialdemokratiska ledamöterna upp en diskussion om hur exempelvis centern skulle ställa sig till u-hjälpsanslagen, därest denna socialdemokratiska motion avvisades. Den hade ju inte fått något stöd ens av de socialdemokratiska ledamöterna av vederbörande utskott. I denna diskussion framhöll jag att det vore orimligt, om man inte i en budget på 36 miljarder kronor skulle kunna genomföra sådana åtgärder, att man skulle kunna disponera ett belopp av ytterligare 65 miljoner kronor till u-hjälp, om den verkliga viljan fanns. Jag pekade också på att centern och folkpartiet hade anvisat besparingar för att täcka den ökning av u-hjälpsanslaget som vi föreslagit. Då frågade man: »Men om dessa förslag avvisas, vad skall ni då göra?» På detta svarade jag att det skulle vara en omöjlig ståndpunkt, om vi skulle säga nej till en diskussion om att lösa finansieringsfrågan, och jag antydde att man skulle kunna tänka sig en kombination av några av de besparingar som mittenpartierna föreslagit och någon mindre inkomstförstärkning; det rörde sig — som jag framhöll — ändå bara om ett sextiototal miljoner i en budget på 36 miljarder.

Vad som har hänt i statsutskottet är att man icke har visat något intresse för att tänka sig en sådan kombinationsmöjlighet på ett tidigt stadium, trots att jag för flera veckor sedan i denna kammare föreslog en diskussion

därom för att få en möjlighet att nå en gemensam och samlande lösning.

Som vi alla vet går befolkningsökningen i världen långt snabbare än livsmedelsproduktionens tillväxt. Experterna varnar för en enorm hungerkatastrof, om inte mycket drastiska åtgärder vidtas. Hur viktigt det än är att vi satsar på en utvidgad familjeplanering — därvidlag har Sverige verkligen gjort och gör en banbrytande insats — kan detta inte vara tillräckligt.

Det krävs också omfattande åtgärder på livsmedelsförsörjningens område, om detta problem skall kunna klaras. De stora lagren i världen, främst av vete och ris, hotar att snart bli tömda. Livsmedelsproduktionen måste öka och öka avsevärt, framför allt i de områden där det finns utsikter att snabbt genomföra en produktionsökning, och samtidigt måste u-ländernas jordbruk effektiviseras och lagrings- och distributionsmöjligheterna där förbättras.

Det är dock uppenbart att de länder — vi tänker väl kanske här främst på Förenta staterna, Kanada, Frankrike och en del andra — som har stora latent möjligheter att ganska snabbt öka livsmedelsproduktionen, inte rimligen själva skall behöva bekosta den insats som därvidlag är nödvändig. Jag skulle i detta sammanhang kunna hänvisa till ett uttalande som OECD:s generalsekreterare, den danske nationalekonomen Thorkild Kristensen, gjorde för något år sedan vid en diskussion om dessa problem i Europarådet i Strasbourg, där han menade att politikerna i alla länder måste ha klart för sig, att även om man satsar mycket på familjeplanering och även om man gör en mycket kraftfull satsning på att utveckla u-ländernas jordbruk, så kommer detta ändå inte att vara tillräckligt för att hindra en enorm hungerkatastrof. Varför? Jo, därför att det tar tid innan familjeplaneringen får en påtaglig effekt i form av en annan utveckling i fråga om befolkningsökningen. Men problemet är

Bistånd till u-länderna m. m.

ju ännu svårare när det gäller u-ländernas jordbruk. Man har där att kämpa mot analfabetismen, kapitalbrist och en mängd andra svårigheter. Inte minst pekade generalsekreteraren på det förhållandet, att befolkningen i u-länderna är mycket utspridd; det är svårt att nå människorna, svårt att förmedla information om hur produktionen skall kunna förbättras, meddela kunnande om hur man skall förändra produktionen i fråga om metoder och inriktning. Framför allt underströk han att med de utomordentligt primitiva metoder som kännetecknar de flesta u-länders jordbruk skall man inte inbilla sig att det på ett eller annat årtionde blir möjligt att avsevärt förbättra produktionsresultatet, att ändra det bestående mönstret. Därför, sade han, kommer man inte ifrån att de rikare länderna, de som har ett effektivare jordbruk och större möjligheter att snabbt öka sin produktion, under tiden — d.v.s. innan u-ländernas eget jordbruk blir bättre rustat och får helt andra möjligheter till lagerhållning och distribution än de har för närvarande — måste vara beredda att öka sin livsmedelsproduktion till förmån för dessa fattiga länder, om problemet skall kunna lösas.

Detta har ett visst samband med den diskussion som förs även om vår egen jordbrukspolitik. Det kanske inte skadar att erinra om att FAO:s generalsekreterare för inte så länge sedan underströk att livsmedelshjälp och livsmedelsproduktion måste bli en angelägenhet för varje land, vare sig detta är exportör eller importör av livsmedel.

Det är väl ingen i den svenska debatten som ifrågasätter att svensk jordbruksproduktion skulle inriktas på att Sverige skulle bli ett exporterande land. En annan sak är att tillfälliga överskott kan utnyttjas i u-hjälpen och bör göra det. Men den centrala frågan, när man ser det i det större perspektivet, är ju, om det kan vara rimligt, att man liksom till varje pris skall pressa ner

vår produktionsvolym till 80 procent av vårt behov för att vi om 15—20 år skall gå ut med vår tallrik och säga att vi vill köpa 20 procent av vad vi behöver och att vi skall göra det i en värld, där man har utomordentliga problem att bemästra för att undgå en enorm svält.

När vi reservanter har förordat att man skall ta svenskt initiativ i internationella organ, inom FN och dess organ, för att stegvis bygga upp en miljöfond för multilateral livsmedelshjälp och att Sverige skall förklara sig villigt att bidra till en sådan fond med minst 100 miljoner kronor om året, ligger bakom detta insikten om nödvändigheten av att alla länder måste ta sin del av ansvaret, att alla länder, vare sig de är exportörer eller importörer av livsmedel, måste dela ansvaret och kostnaderna för att man skall kunna göra aktioner härvidlag som gör det möjligt att undgå en enorm hungerkatastrof inom ett par årtionden. Det är nödvändigt, vilket så många gånger betonats, att man här inte minst satsar på att utveckla u-ländernas eget jordbruk, att man förändrar metoderna, att man lär u-ländernas jordbrukare att använda konstgödsel, att man för in helt andra metoder, skapar helt andra resurser för lagerhållning för att inte en stor del av skörden skall bli förstörd o.s.v.

Jag tycker att det är förvånande att högerns och socialdemokraternas företrädare i statsutskottet inte heller i år velat ansluta sig till detta förslag, när man ändå vet, att det råder beydande aktivitet på detta område både i FN och inom FAO. Jag vet inte om det beror på att man inom dessa partier märkligt nog inte har tagit starkare intryck av de varningar för en hungerkatastrof som de internationella organen och de internationella experterna, inte minst professorerna Myrdal och Borgström, framfört under senare år.

Vi reservanter har också framhållit, att man måste göra mera aktiva insat-

Bistånd till u-länderna m. m.

ser i de internationella sammanhangen för att åstadkomma en stabilisering på en rimlig nivå i fråga om viktiga u-landsprodukters priser på den internationella marknaden. De starka fluktuationer som ofta kännetecknar vissa råvarupriser på världsmarknaden skapar oerhörda problem för u-ländernas ekonomi och deras möjligheter att trygga ekonomisk stabilitet och framsteg. Det har förekommit att prisfallet på en del råvaror varit så stort under ett år, att förlusten för u-länderna på detta prisfall har avsevärt överstigit hela den finansiella hjälpen och hjälpen i övrigt som de rika länderna har gett u-länderna under samma tid. På detta område finns ju vissa internationella avtal. Men det gäller bara en och annan produkt, och det är nödvändigt att detta system byggs ut, om u-länderna skall få en rimlig chans till ekonomisk och politisk stabilitet.

I statsutskottets utlåtande nr 54 behandlas också frågan om investeringsgarantier. Utskottet har i anledning av motioner enats om att understryka angelägenheten av att det pågående utredningsarbetet inom berörda departement bedrivs med sikte på att ett förslag skall kunna föreläggas nästa års riksdag. Herr talman! Jag måste säga att jag är ganska förvånad över de sura kommentarer som detta har utlöst i Aftonbladet. Jag trodde mig läsa Ny Dag och inte Aftonbladet — men skillnaden är kanske ibland inte så stor. Min förvåning var så mycket större med tanke på den ståndpunkt som exempelvis den norska och den danska socialdemokratin intagit i denna fråga. Man undrar om vederbörande skribenter i Aftonbladet har studerat exempelvis de anföranden som den tidigare danske utrikesministern och numera socialdemokratiska gruppledaren i det danska folketinget, Per Hækkerup, hållit i debatten om investeringsgarantierna. Faktum är att en rad länder, däribland Norge och Danmark, har infört inves-

teringsgarantier, och man kan fråga sig varför inte vi, då vi har garantier vid export av varor till u-länderna, skulle kunna ha garantier också för investeringar i u-länderna. Dessa kan ju inte vara av mindre betydelse, eller hur? Investeringar i u-länderna i ny företagsamhet betyder ökade sysselsättningsmöjligheter, höjda valutainkomster samt ökat tekniskt kunnande — och detta utan en ökning av skuldsättningen. Eftersom en rad andra länder har infört nationella investeringsgarantier i väntan på att det en gång skall komma ett multilateralt garantisystem tycker man att det är litet underligt, att vårt land inte följt andras exempel och redan infört det systemet. Nu hoppas vi emellertid att det skall lämnas ett förslag till nästa års riksdag.

Jag vill i detta sammanhang gärna understryka att det är självklart, att man måste pröva investeringarna innan det ges garantier för dem. Det måste ju prövas vilket värde en tilltänkt investering kan ha i det enskilda fallet. Därmed bör man väl också kunna diskutera denna fråga utan att betrakta ett nationellt investeringssystem som ett uttryck för något slags neokolonialism — som det gärna kallas i en del vänsterkretsar. Prövningen bör inte minst ske med hänsyn till att en korrumperad regim i ett u-land kan på ett oriktigt sätt utnyttja en investering.

Trots att opinionsbildningen rörande u-landsproblemen i dag nått längre än tidigare möter man då och då den uppfattningen att vår u-landshjälp skulle motverka eller rent av utgöra ett hinder för vår förmåga att inom vårt eget land ge eftersatta folkgrupper en rättvis del av den allmänna standardhöjningen. Jag har oerhört svårt att förstå detta argument som man ibland möter. Om vi avstår 1 eller 2 procent av vår bruttonationalprodukt till u-landshjälpen, skulle då inte de 98 eller 99 procent som resterar räcka till för att i ett land med världens näst högsta

Bistånd till u-länderna m. m.

levnadsstandard ge möjligheter att lösa de egna problemen, t. ex. att ge låginkomstgrupperna i samhället en bättre ställning, att lösa de handikappades många problem o. s. v.

Det förefaller mig som om detta motsatsförhållande, som en del människor vill konstruera, beror på att man inte är medveten om den försörjningskatastrof och de andra faror, som hotar vår värld, och inte inser att vi i längden inte kan räkna med att få sitta på parkett och, jag höll på att säga, såsom passiva åskådare följa dramat på världsscenen. Eller är det möjligen så, att detta motsatsförhållande man ibland talar om beror på att solidaritetstanken kanske inte sitter så förfärligt djupt hos en hel del? Märkligt är också att den för en del människor tycks göra halt vid det egna landets gränser.

Man möter ibland människor — även politiker, vilka man kanske skulle vänta sig litet mera av — som talar om att det inte är så svårt att förstå att dagens ungdomar kräver ökad u-landshjälp, eftersom de inte betalar någon skatt. Det tycker jag också är ett argument som skorrar mycket illa i öronen. Vi som var unga i 1930-talets början, som upplevde jordbrukskris och arbetslöshet och som reagerade mot ett samhälle som var så illa utformat, vi som reste krav på att samhället i solidaritetens namn skulle gripa in med betydligt effektivare medel och vara berett att pröva nya vägar, skulle vi vara förvånade över att dagens ungdom, vilken upplever världen som sin hembygd på ett helt annat sätt än tidigare ungdomsgenerationer, reagerar på det sättet, att den hävdar kravet på att solidariteten måste sträckas över landets gränser och anser att vi som det folk som har det bättre än de flesta på denna planet har en moralisk skyldighet att hjälpa till. Om dagens ungdom inte reagerade mot att klyftorna mellan de rika och fattiga länderna växer och växer och om dagens ungdom inte vore präglad av kravet på en solidari-

tet med de fattiga folken i världen, då vore det synd om denna ungdom och då vore det synd om detta land. Dagens ungdom upplever av förklarliga skäl världen på ett annat sätt än ungdomen gjorde för 25, 30 eller 40 år sedan, men det är väl också därför som den inser hjälpbehovets omfattning och solidaritetskravets innebörd bättre än en och annan inom den äldre generationen. Jag tycker att det är ganska naturligt. Det är ingenting som vi skall göra några ironiska kommentarer till.

Ett annat argument som jag till sist vill säga ett par ord om är att vår u-landshjälp inte kan höjas nämnvärt därför att vi har ett underskott i bytesbalansen; vi skulle då riskera en minskning av vår valutaserv. Jag skall inte bestrida att det är ett problem. Men — som utrikesministern påpekade i debattens inledning — situationen är i realiteten den, att u-länderna, även om Sverige icke ställer några villkor för sin hjälp till dem, köper varor och tjänster från vårt land i sådan utsträckning, att det är mycket liten skillnad mellan det belopp vi ställer till förfogande i form av gåvor och krediter och det belopp u-länderna köper varor och tjänster för från oss.

Underskottet i vår handelsbalans beror till väsentlig del på att vi har ett underskott i turisttrafiken — det är ungefär 800 miljoner kronor i nettounderskott som hänför sig till turisttrafiken beroende på att svenska folket i så stor utsträckning semestrar på sydligare breddgrader. Då tycker jag inte att man skall skjuta just u-landsproblemen i förgrunden för att belysa svårigheterna med handelsbalans och valutaserv.

Det finns nog all anledning för oss som har möjligheter att påverka opinionsbildningen — jag tror att vi alla får vara litet självkritiska på denna punkt — att också utnyttja dessa möjligheter för att klargöra u-landsproblemen bättre än hittills för en bredare allmänhet. Jag vill gärna till sist säga, herr talman,

Bistånd till u-länderna m. m.

att jag tycker att det anförande som utrikesministern höll här i dag visade att man på regeringshåll nu inser att allmänheten måste få en bättre orientering från högsta ort i dessa frågor.

Eftersom ledamöterna i statsutskottet varit eniga om att vi till nästa års riksdag skall få en plan för u-hjälpsutvecklingen framöver, så vill jag till sist uttrycka förhoppningen att vi kommande år skall få uppleva en mera enig och positiv bedömning av u-landsfrågorna inom regering och riksdag än som har varit fallet i år.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna 1 a, 1 b och 2 i statsutskottets utlåtande nr 54.

Herr andre vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! »Den ekonomiska klyftan mellan rika och fattiga folk fortsätter att vidgas. Medan välståndet stiger och utbredd i industriländerna blir de ekonomiska framsteg som onekligen görs i u-länderna bokstavligt talat uppätta av en hastigt och i stort sett ohämmat växande befolkning. Denna utveckling eller snarare tillbakagång utgör ett växande hot mot världens fred.»

Så skriver SIDA i sin för det kommande året ingivna anslagsframställning. Mera koncist och rakt på sak kan knappast det nuvarande världstillståndet i ekonomiskt och socialt avseende karakteriseras.

Beträffande befolkningsutvecklingen i världen har det i ett nyligen av Erland von Hofsten framlagt verk visats på vissa skrämmande fakta. År 1960 fanns det sålunda 2 990 miljoner människor på jorden, och den siffran beräknas 1980 ha ökat till 4 269 miljoner samt år 2000 till 5 965 miljoner. Av den senare siffran, alltså nära 6 miljarder — vilken ökning sålunda sker inom 30 år — uppskattar man att inte mindre än 79 procent av människorna kommer att finnas

i u-länderna — en i sanning uppseendeväckande profetia!

Inte minst detta säger oss att u-landsfrågan både på kortare och längre sikt är ett av världens allra största problem. Att den också är en del av vårt ansvar inför världen erkännes numera allmänt här i landet. Ett litet exempel på det kan vara, att bara under de timmar denna debatt om u-hjälpen pågått här i riksdagen har flera telegram anlänt till vårt kansli med maningen: Öka u-hjälpen! Särskilt ansvarstungt måste det helt naturligt kännas för dem som söker att i handling omsätta det kristna kärleksbudet. De rika länderna har skyldighet att hjälpa de fattiga. Säkert är det också riktigt som någon sagt, att »fattigdom någonstans i världen utgör ett hot mot freden överallt i världen».

Vi som arbetar i detta hus är förvisso alla besjälade av en önskan att på bästa sätt bidra till denna hjälp. När meningarna delar sig, är det rörande vägarna för och storleken av denna hjälp. När 1962 års riksdag fastlade riktlinjerna för den svenska utvecklingshjälpen, inriktade man sig på att successivt öka biståndsgivandet till en nivå motsvarande 1 procent av bruttonationalprodukten. För innevarande år är siffran 0,33 procent. De av Kungl. Maj:t föreslagna anslagen motsvarar cirka 0,38 procent av bruttonationalprodukten.

Det är glädjande att statsutskottet nu i sitt utlåtande nr 53 ger uttryck för den meningen att en väsentlig utbyggnad av det svenska biståndet bör komma till stånd samt att utskottet enligt förordar att en plan föreläggs 1968 års riksdag med en storleksinriktning på 1 procent av bruttonationalinkomsten. Någon tidpunkt då detta mål bör vara uppnått har man dock inte angivit.

En socialdemokratisk studiegrupp med bl. a. förra statsrådet Ulla Lindström och nuvarande statsrådet Alva Myrdal har föreslagit att detta angivna mål borde nås 1972/73. Detta innebär att hjälpen måste öka med cirka 250 miljo-

Bistånd till u-länderna m. m.

ner kronor årligen. Från vårt håll har tidigare förslag om upprättande av en plan för ett snabbt uppnående av angivna mål för u-hjälpen nedröstats. Därför är det så mycket mer glädjande att enighet nu har kunnat uppnås om framläggande av en sådan plan till nästa år.

Jag finner det även värdefullt att ett enigt utskott bl. a. begärt förslag till nästa års riksdag om ett svenskt garantisystem som skydd för investeringar i u-länderna, vilket har föreslagits i motioner bl. a. från vårt håll och nyss har understrukits av herr Eliasson i Sundborn.

För mig är det också glädjande att den nuvarande uppsplittringen av u-hjälpen på åtminstone tre departement och en därav följande bristande samordning — något som vi i statsutskottets femte avdelning blev särskilt uppmärksamgjorda på vid vårt besök i Genève och Paris i höstas — nu har föreslagits skola upphöra, varvid u-hjälpen i stället skall sammanföras under utrikesdepartementet.

Någon utredning om nya riktlinjer eller ny planläggning av u-hjälpen, som bl. a. begärs i motioner från folkpartiet, har majoriteten emellertid inte velat vara med om. I reservation nr 1 till utlåtandet nr 53 begär vi en allsidigt sammansatt utredning med parlamentariskt inslag för att se över riktlinjerna för det svenska utvecklingsbiståndet. Jag kommer att yrka bifall till denna reservation.

I många utprop och skrivelser från olika grupper i vårt folk har man begärt en aktivering av vår u-hjälp. Jag erinrar t. ex. om det utprop som i början av året kom från mer än 30 organisationer — i stor utsträckning kyrkliga, frikyrkliga och fria andliga rörelser — där man yrkade att enprocentmålet skulle nås inom två år. Det föreliggande regeringsförslaget tillmötesgår inte sådana önsknings. Men också inom majoritetspartiet finns åtskilliga grupper som inte är nöjda med detta

förslag. Utskottsmajoriteten har emellertid inte velat ge några »friska» pengar utan håller sig inom den av finansministern anvisade anslagsramen på drygt 400 miljoner. För att mildra den negativa attityden föreslår man nu en överflyttning av reserver inom det finansiella biståndet till det tekniska biståndet, varjämte man anvisar vissa besparingsposter — utan att några bestämda siffror anges.

Mot de projekt i SIDA:s förslag som majoriteten vill prioritera har jag i och för sig intet att invända — de är alla högaktuella. SIDA har för sin totala fältverksamhet begärt 164 miljoner. Kungl. Maj:t vill anvisa 99 miljoner, d. v. s. 65 miljoner mindre. Genom denna nedprutning har SIDA tvingats göra en omplanering. Utskottsmajoriteten vill nu prioritera familjeplaneringen, biståndet genom enskilda frivilligorganisationer, utbildning av afrikanska kvinnor, hjälp till Palestina-flyktingar och målinriktad forskning. De sammanlagda kostnaderna för dessa projekt har av SIDA beräknats till 39,8 miljoner.

I mittenreservationen har vi med hänsyn till den ändrade situationen för SIDA begärt en uppräknings för fältverksamheten — inte med 65 miljoner som föreslagits i motionen utan med 50 miljoner utöver Kungl. Maj:ts förslag. Härigenom skapas enligt vår mening en garanti för att SIDA inte under det kommande budgetåret i brist på medel skall förhindras att fullgöra sina förpliktelser och sin planering, en garanti för att en fortsatt utbyggnad totalt av vårt u-landsstöd skall kunna genomföras. En sådan garanti skapas inte genom överföringar mellan olika konton. Man behöver enligt vårt förslag inte heller skjuta över miljonbelopp till ett följande budgetår.

I fråga om fältverksamhetens anslagspost till bistånd genom enskilda frivilligorganisationer, främst missionen, hade SIDA i sina petita räknat med 6 miljoner. Under fjolåret lämnade SIDA

Bistånd till u-länderna m. m.

till dessa enskilda frivilligorganisationer 3,1 miljoner, därav till missionen 2,1 miljoner. Jag vill gärna uttrycka min glädje över att man under senare år i alltmer ökad omfattning låtit svenska frivilligörelser och svensk mission få bidrag till utvecklingsverksamhet i ifrågasvarande länder, till byggande av sjukhus, skolor av olika slag samt andra projekt som godkänts av SIDA och tacksamt accepterats av de inhemska regeringarna. Missionen, som har arbetat på fältet i hundra år och själv årligen ger cirka 40 miljoner till utvecklingshjälp, är väl skickad för dessa uppgifter. Den har ett grundmurat förtroende hos de inhemska folken och deras ledare och kan helt naturligt i många fall utföra arbetet billigare än vad som eljest är möjligt.

Vid årsskiftet gjorde professor Gunnar Myrdal ett uttalande, i vilket han framhöll missionens sätt att arbeta såsom föredömligt. Visst är det så att svensk mission för sina insatser på undervisningens och sjukvårdens område lika väl som i sin direkta evangeliseringsverksamhet har att lita till personlig offergärning och frivilliga gåvor från hemmamiSSIONEN och därför måste utföra sin gärning med små ekonomiska resurser. Förhållandet har redan exemplifierats i dag, bl. a. av herr Vigelsbo, och excellensen Nilsson har medgivit att problemet existerar.

Det skall här påpekas, att enligt uppgifter från SIDA ligger i dag på bordet framställningar om bidrag på cirka 14 miljoner kronor för missionens u-landsprojekt över vilka Svenska missionsrådet yttrat sig tillstyrkande och vilka säkerligen kommer att godkännas av SIDA:s ledning, även om man i nuvarande läge inte vågat ta ståndpunkt till framställningarna. Om ökade medel ställes till förfogande och »friska pengar» ges till SIDA, skulle alltså ett betydligt större anslag kunna lämnas till frivilligorganisationerna och missionen än det som SIDA i fjol tog upp i sina

petita. Detta skulle kunna ske utan att SIDA:s administrationsapparat skulle tyngas i någon större utsträckning. Måhända skulle även några miljoner kunna reserveras för katastrofhjälp eller andra särskilt angelägna projekt. Jag erinrar om att det i flera motioner, bl. a. från riksdagens kristna grupp, hemställts att missionens behov i detta avseende i möjligaste mån skall tillgodoses.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till reservationerna 1, 3, 4, 5 och 6 i statsutskottets utlåtande nr 53 samt till reservationerna 1 och 2 i statsutskottets utlåtande nr 54.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Den utveckling som ägt rum i vårt land och hela världen på kommunikationernas område har gjort att människorna kommit närmare varandra — avstånden verkar inte så stora och avskräckande som förr. De förbättrade kommunikationerna har lett till att vi möter varandras problem på ett helt annat sätt, bl. a. genom personliga besök men också och kanske framför allt genom de bilder som TV förmedlar. Det gäller många områden där vi tidigare, innan dessa möjligheter fanns, stod främmande inför mycket av det som hände ute i världen. Det var inte ovanligt att man använde uttrycket: Vad angår världens affärer oss?

Men genom de moderna kommunikationsmedlen har vi alltså, vågar jag säga, på ett mera påtagligt sätt gjorts delaktiga av andra länders problem. Det som förmedlats har inrymt både glädjande och sorgliga ting.

Vad som mest bränts in i våra sinnen, när vi nyttjat de nya kommunikationsmedlen, har väl varit de fattiga ländernas problematik — problemen för den del av världens befolkning som enligt vårt sätt att se lever i armod och nöd. Det är ganska naturligt att den omedelbara bild av förhållandena, som vi får på detta sätt, påverkar debatten i vårt

Bistånd till u-länderna m. m.

land om det lämpligaste sättet för att hjälpa dessa länder till en bättre utveckling. Det är klart att det i denna debatt förekommer många nyanser. Många uttalanden, som man där möter, präglas av en verkligt sann idealitet, och det glädjande är att denna idealitet i mycket hög grad har resonans hos den svenska ungdomen. Denna har visat ett påtagligt intresse för positiva insatser. Men det är tyvärr också så, att det i vårt land, liksom i alla andra länder, finns negativa krafter, och det är därför som man, om man spänner sig alltför hårt i denna diskussion, skapar motaktioner från annat håll. Det blir en utomordentligt svår balansgång man måste utföra, därför att det enligt min mening bör råda enighet om att vi inom ramen för våra resurser bör göra betydelsefulla insatser på detta område.

Det är därför som opinionsbildningen till förmån för insatser helst borde balanseras på ett sådant sätt att det icke skapar motaktioner hos människor som i sitt handlande och tänkande har ett egoistiskt betraktelsesätt som utgångspunkt, utan man genom denna propaganda tvärtom kan övertyga om att detta är en sak som nationen bör vara enig om då vi i gemenskap söker skapa bättre förutsättningar för utvecklingsländernas folk.

Jag tror att hela denna problematik bör uppmärksammas, och det är därför som jag dels har pekat på den och dels vill ge uttryck åt min tillfredsställelse över mycket av den sanna idealitet som vi faktiskt möter på detta område. Att det sedan också kan finnas bavsikter hos vissa lämnar jag helt därhän. Men när man då går att pröva vad vi kan göra bör man besjålas av vad vi kan åstadkomma inom ramen för de resurser som står till vårt förfogande. Jag tycker inte att man i denna verksamhet skall binda sig sterilt vid lästa ståndpunkter. Detta är utomordentligt olämpligt om man önskar konstruktiva lösningar.

När vi i statsutskottet fick såväl propositionerna som den serie av motioner dessa gav upphov till, diskuterade vi på vilket sätt vi skulle försöka finna en väg, en form, som kunde bli någorlunda enande i denna så betydelsefulla fråga. I den diskussionen var vi klart medvetna om att i riksdagen fanns en majoritet för det totalbelopp som i propositionen hade förordats på olika punkter. Det fanns alltså enligt vår bedömning en klar majoritet för att riksdagen i år skulle besluta om 404 miljoner kronor. Det var då vi tog upp diskussionen, om vi inom ramen för dessa 404 miljoner kan göra någonting som i sak innebär ett effektivare utnyttjande av de disponibla resurserna. Det var med utgångspunkt därifrån som vi i vårt utlåtande ville försöka beakta vissa ting som har dominerat och enligt vår mening varit väsentliga i debatten om det svenska utvecklingsbiståndet. Därför menade utskottet att man skulle försöka plocka fram de frågor som varit centrala i denna debatt. Bland dem har funnits, som tidigare här har redovisats, frågan om ett fullföljande av den tidigare propositionen angående målsättningen för den svenska u-hjälpen. Vi har vid ett tillfälle uttalat vår anslutning till en målsättning som motsvarar en procent av nationalinkomsten. Om det uttalandet, som då gjordes i anslutning till rekommendationer från internationella organ, rådde enighet. Men i debatten har det förevarit en viss tveksamhet om när vi skall kunna uppnå detta och på vilket sätt vi skall kunna förverkliga denna målsättning.

När vi inom utskottet försökt att få fram sådana synpunkter som skulle ena, var vi av den uppfattningen att u-hjälpsfrågan icke borde tillhöra de frågor som skall ingå i de partitaktiska manövrerna. Om u-hjälpen bör det inte råda strid mellan partierna. Vi eftersträvade från vårt håll en gemensam nämnare på denna punkt. Detta har också varit bakgrunden till vårt agerande. Då vi

Bistånd till u-länderna m. m.

var medvetna om att just målsättningen för att nå fram till enprocentandelen av nationalinkomsten utgjorde en diskussionsfråga, bestämde vi oss för att av regeringen begära ett program till 1968 års riksdag för att på detta sätt få fram en skissning av hur målet skall förverkligas. Det har också visat sig att utskottet är enigt på denna punkt.

U-hjälpsfrågornas handläggning har också varit föremål för mycken diskussion. Statsrevisorerna har i sitt utlåtande framfört vissa synpunkter om en bättre samordning i det avseendet. Inom utskottet var vi klart medvetna om att de anslag till bilateral hjälp som utgår dels på tredje huvudtiteln och dels på sjunde huvudtiteln, förnämligast i anslaget till bilateralt finansiellt stöd åt utvecklingsländerna, till sin karaktär har en sådan gemenskap att det enligt vår mening är ändamålsenligare om anslagen kan sammanföras till en och samma huvudtitel. I skrivningen har förordats tredje huvudtiteln. I vårt uttalande ger vi vår anslutning till revisorernas förordande i deras berättelse på den punkten. Då det gäller det multilaterala biståndet har vi uttalat oss mera tveksamt om ändamålsenligheten.

Som exempel på sambandet mellan dessa båda anslag skulle jag kunna nämna åtskilliga fall, där medel har anvisats dels från anslaget till SIDA:s fältverksamhet och dels från anslaget under sjunde huvudtiteln till bilateralt finansiellt bistånd. Men jag tror att det räcker om jag illustrerar sambandet genom att erinra om att fiskeriskolan i Tunisien byggs med medel från SIDA:s fältanslag, under det att hamnen till densamma byggs med medel från sjunde huvudtiteln anslag till finansiellt bilateralt bistånd.

Där ser man alltså klart sambandet mellan dessa båda anslagsposter, och det har naturligtvis påverkat vår bedömning. Dessutom medför det vissa komplikationer vid utskottsbehandlingen. Om vi som i år gör en skrivning som

berör båda dessa anslag måste den ena avdelningen ha sin skrivning klar innan den andra avdelningen kan göra sin. De är alltså beroende av varandra. Typexemplet härpå är den skrivning som gjordes i år, där man inom första avdelningen hade skissat en skrivning om transfereringar som femte avdelningen godtog. Första avdelningen kunde emellertid inte justera sin skrivning innan femte avdelningen hade fattat sitt beslut. Vissa sådana tekniska komplikationer kommer att försvinna om vi får en samordning.

I anslutning till propositionen har från borgerligt håll väckts motioner, vari man begär en ny utredning. Jag måste erkänna att jag är förvånad över den borgerliga uppslutningen kring detta utredningskrav. Det har vid åtskilliga tillfällen deklarerats att det råder enighet om målsättningen för vår u-hjälpspolitik. Vi har haft utredningar om SIDA:s organisation. Är det möjligen så, att man i det borgerliga lägret vill ha en annan inriktning än den vi hittills har varit eniga om? Det har inte givits uttryck åt några sådana tankar — det enda man med en viss frenesi har talat för är att vi bör få en utredning till stånd. Men, herr talman, jag tycker nog att vi har haft tillräckligt med utredningar ändå och vi kommer säkerligen att få fler.

Enligt min mening är det därför viktigare att utnyttja resurserna för att handla i överensstämmelse med de principer som har fastslagits som riktningsgivande för svensk verksamhet på detta område. Det finns enligt min mening inte tillräcklig täckning för en sådan utredning som motionärerna begär, all den stund vissa väsentliga frågor genom utskottsutlåtandet föres fram på ett sådant sätt att de i så fall måste lämnas utanför denna utredning.

Det har också väckts motioner som vi har mött i tidigare sammanhang, nämligen om en garantinämnd som skall pröva näringslivets investeringar i

Bistånd till u-länderna m. m.

u-länderna. Då i pressen tolkningarna av utskottets skrivning på den punkten har varit ganska divergerande tar jag mig friheten att nu framföra några synpunkter i anslutning till det resonemang som ligger bakom utskottets uttalande.

I vissa tidningar har man tytt skrivningen så att förslag skall framläggas till 1968 års riksdag.

Jag vill erinra om att det i utskottets skrivning talas om att utredningen skall bedrivas i syfte att till 1968 års riksdag framlägga förslag. Det är alldeles uppenbart att, om utredningen inte kan klara denna uppgift, kan givetvis inte bindningen vara så hård som man på vissa håll har gjort gällande.

Målsättningen för den verksamhet som skall bedrivas på detta område finns det också anledning att ägna litet uppmärksamhet. Det svenska näringslivet har i motiveringen för sina önskemål sagt att det på detta sätt vill medverka i uppbyggnadsarbetet i utvecklingsländerna. Då är det ganska naturligt med en anknytning till det som är bärande i vår u-hjälpspolitik och som måste vara riktninggivande i detta sammanhang. Vi har anslutit oss till den skrivning som förekommer i utskottsutlåtandet i medvetande om att mottagarlandet betraktar en hjälp till industriell utveckling som ett erkännande av sin inneboende livskraft. Den kan därför ha en ganska stor psykologisk betydelse.

Å andra sidan står det alldeles klart att om man skall få en sådan garanti för att verksamheten ligger i linje med det syfte som svensk u-hjälp ytterst har, möter man många komplicerade problem som måste lösas och många synpunkter som måste beaktas. Det innebär svåra avvägningar för utredningen att få det hela att balansera.

Vi har såväl goda som dåliga erfarenheter av investeringar i dessa länder. Därför måste det slås fast att huvudsyftet med denna del av verksamheten är att hjälpa u-länderna. Då bör givetvis bestämmelserna formas på ett sådant

sätt att den som eventuellt syftar enbart till att få billig arbetskraft inte skall inkluderas i gruppen. Man måste alltså ha möjlighet att pröva objektet med utgångspunkt i huruvida det är till för att hjälpa landet till en bättre utveckling. Hela vår u-hjälpspolitik bör vara inriktad på hjälp till självhjälp, på bistånd till utvecklingsländerna att slutligen själva kunna klara sina försörjningsproblem. Verksamheten måste vara meningsfull från den synpunkten, ty vi kan inte bygga på en pessimism som innebär att vi för all framtid skall ha hjälpverksamhet av det format som vi nu arbetar med.

I stället bör vi ge dessa folk en chans till en mera människovärdig utveckling. Det är alldeles uppenbart att vi då, när vi skall välja hjälpform, får pröva olika medel för att nå målet, vilket är hjälp till en sund utveckling i u-länderna.

Professor Gunnar Myrdal lanserade för några år sedan en tankegång som jag för min del anser att man närmare bör pröva när man nu skall bedriva denna utredning. Han skisserade, om jag minns rätt och korrekt kan återge hans tankar — och jag tror jag kan det — en tankegång, där svenskt näringsliv skulle bidra till att utveckla näringslivet i u-länderna men där samtidigt i kontrakten skulle intagas överenskommelser om att mottagarlandet hade möjlighet att efter en viss tid överta den verksamhet som man hade startat. Jag tycker för min personliga del att detta är en synpunkt som bör beaktas även i den utredning som nu pågår.

Vidare måste givetvis de bestämmelser som utformas vara så restriktiva, att — som någon ledamot sade i utskottet — spekulanter och lycksökare ej gör sig besvär på detta område; i botten skulle hela tiden ligga en strävan att på bästa sätt medverka till att lösa utvecklingsländernas problem.

I övrigt har i anslutning till debatten om statsverkspropositionens förslag funnits en stark önskan att ge SIDA

Bistånd till u-länderna m. m.

vidgat utrymme, och man har även pekat på vissa aktiviteter, vilka man menat har en sådan angelägenhetsgrad, att det fördenskull kunde vara av behovet påkallat att vidta extra åtgärder. På det området har vi inom utskottet mycket ingående diskuterat, huruvida de önskemål möjligen skulle kunna tillgodoses som därvidlag har framförts. Problemet gäller ju hur vi skall kunna lösa den uppgiften utan att behöva kräva en anslagsökning. Det var i anslutning till det resonemanget som tanken uppkom att ge Kungl. Maj:t fullmakt att överföra medel från sjunde huvudtitelns anslag till bilateralt finansiellt utvecklingsbistånd till tredje huvudtitelns anslag för fältverksamhet och att därifrån få ett täckningsanslag.

Från mittenpartiernas sida har det i dag talats i ringaktande ton om denna systematik. Man har sökt framställa det hela som ett försök från vår sida att fly undan den verkliga problematiken. Ja, om man tar så enkelt på frågeställningen som mittenpartierna har gjort, så kan man naturligtvis föra det talet, men i verkligheten ser det ju ut på ett helt annat sätt. Vi har kunnat konstatera, att det bilaterala finansiella stödet — det som hittills har beviljats — av mottagarländerna inte har kunnat utnyttjas i den utsträckning som åtagandena från svensk sida har inneburit.

Den omständigheten att man ligger så långt före mottagarländernas förmåga att utnyttja våra åtaganden får väl ändå betraktas som ett uttryck för den svenska regeringens positiva vilja att medverka på dessa områden. Det har i denna debatt använts så många uttryck som inneburit, att man sökt bibringa människorna föreställningen att det från vårt håll skulle finnas en i det närmaste negativ inställning till u-landsproblemen. Den omständigheten att man på detta område ligger före u-ländernas förmåga att utnyttja erbjudandena talar ju ett helt annat språk.

När vi då har sett närmare på de ak-

tiviteter som kan ifrågakomma inom ramen för sjunde huvudtitelns anslag, har vi sagt oss, att där kan finnas ett utrymme som, utnyttjat av SIDA under det löpande budgetåret, möjliggör en större aktiv insats inom ramen av totalbeloppet än man skulle kunna få utan att göra denna transferering.

Vad beträffar de olika aktiviteter som man har förordat i utskottsutlåtandet är det mycket svårt att i dag exakt ange den merkostnad som belöper på SIDA:s fältanslag vid realiserandet av detta önskemål. Det sammanhänger med olika omständigheter. För det första ingår redan i 99-miljonersanslaget en del av kostnaden för detta. Vi vet att man inom ramen för 99-miljonersanslaget kan göra vissa besparingar på grund av att en del saker icke kan verkställas under budgetåret. Vi vet att vissa överföringar inom tredje huvudtiteln också kan ske utan att fördenskull påverka vad som kan utföras under budgetåret 1967/68. Men vi är också medvetna om att det behövs ett täckningsanslag, därför att det som kan ske inom ramen för tredje huvudtiteln täcker icke hela totalkostnaden. Mot bakgrunden av den erfarenhet vi har av verksamheten på det bilaterala finansiella biståndets område har vi sagt oss, att det skall finnas möjlighet att ur de 125 miljonerna överföra de täckningsanslag som behövs för att SIDA skall kunna fullgöra dessa betydelsefulla aktiviteter.

Det är klart att det finansiella biståndets summa reduceras med det belopp som täckningsanslaget representerar — det skall inte råda någon tvekan om det. Men erfarenheten hittills har visat, att mottagarländerna inte har förmåga att konsumera alla de åtaganden som vi gör. Då det kan finnas anslag inom den ramen som icke skall utbetalas under budgetåret 1967/68 utan i viss utsträckning också kommer att utbetalas under de två därpå följande budgetåren, har vi ansett att vi med vår systematik kan få ut ett effektivare utnyttjande av de

Bistånd till u-länderna m. m.

medel som ställts till förfogande för vår totala u-landshjälp. Det är därför vi menar att det skulle kunna utgöra grundval för en kompromiss som kunde samla ett enigt utskott.

Vi hade alltså berört en rad aktuella frågor för att försöka få ett, om uttrycket tillåtes, samlat paket, som skulle lösa det vi ansett vara det mest brännande i diskussionen. Men vad möter vi? Jo, från mittenalliansens sida krävs ett besked om hur många kronor täckningsanslaget uppgår till, och detta besked krävs trots att man vet, att ingen expert i dag exakt kan ange detsamma. Mittenpartierna har emellertid själva vid skrivningen om statsrevisorernas förslag markerat sambandet mellan dessa två anslag. Och vi menar att sambandet beträffande utnyttjandet av dessa båda anslag för olika ändamål är så fast, att det fördens skull är lämpligt med ett tekniskt arrangemang vid årets budgetbehandling, vilket ger Kungl. Maj:ts fullmakt att överföra det erforderade täckningsanslaget. Jag är också övertygad om att vi därigenom — därom har jag förvissat mig — ger SIDA maximala arbetsuppgifter under det kommande budgetåret. Mittenpartierna förklarar då, som jag tidigare nämnde, att de inte kan ansluta sig till denna lösning därför att vi inte exakt kan ange det belopp som erfordras.

Herr talman! Det är således enbart av formella skäl som mittenpartierna vägrar att medverka till en enhetlig lösning, ty det totala utfallet vid bifall till deras yrkande på ytterligare 50 miljoner, vilket belopp i och för sig inte är preciserat med avseende på användningen, skulle icke innebära någon ökning av insatserna för u-landshjälpen från svensk sida. I sakfrågan når vi med vår systematik lika långt som om vi ökade budgetsiffran med 50 miljoner kronor. Då har jag, herr talman, kommit fram till att det för mittenpartiernas vidkommande inte är sakfrågan som är det väsentliga, utan att vi beträffande

tredje huvudtitelns anslag till fältverksamheten får en annan siffra än de 99 miljoner som angivits.

Herr talman! Det har i debatterna ofta framförts vissa synpunkter på den problematik som vi i stort har att brottas med. Centerpartiets ledare herr Hedlund i Rådom har vid skilda tillfällen när vi haft ekonomiska diskussioner talat om sparsamhet. Senast i årets remissdebatt höll han ett mycket uppmärksammat anförande vari han starkt betonade, att vi alla mot bakgrunden av det nuvarande budgetläget måste ålägga oss stor begränsning när det gäller utgiftsökningar. Han tillade, om jag inte minns fel, att vi skall ta hänsyn till budgeten även om det gäller hjärteangelägenheter. I denna fråga kan man ta hänsyn till såväl hjärteangelägenheter som till den budgetsynpunkt som centerpartiets ledare så starkt underströk i remissdebatten, men av formella skäl vill man inte medverka.

Folkpartiets ledare har vid flera tillfällen rest krav på att man skall försöka åstadkomma ett samlat grepp — som termen lyder — när han och de mindre kronprinsarna är ute och talar i olika angelägenheter. Utskottet har i detta fall försökt åstadkomma ett samlat grepp kring de ting som bränner mest i debatten. Men vad gör då folkpartiet när det bjuds ett samlat grepp på detta område? Jo, av formella skäl — därför att vi inte kan precisera summan — vill folkpartiet icke ge sin medverkan.

Herr talman! När jag lyssnat till mittenpartiernas argumentering i det avsnittet har jag fått en stark känsla av att de byråkrater som Strindberg en gång i tiden beskrev skulle gnugga händerna av förtjusning om de hade lyssnat till mittenalliansens talesmän i denna fråga.

Med utskottsmajoritetens förslag löser vi väsentliga problem på detta område. Vi presenterar ett samlat grepp, som ger möjlighet till betydelsefulla insatser, ett samlat grepp som också utnyttjar våra resurser att göra insatser. Ett bifall till

Bistånd till u-länderna m. m.

utskottsmajoritetens förslag innebär att vi gör allt som i dag kan göras. Ett bifall till mittenalliansens förslag ger ingen ökning av de aktiva insatserna under det kommande budgetåret i förhållande till utskottsmajoritetens förslag; det blir endast en markering av att man tekniskt vill lösa problemet på ett annat sätt.

Herr talman! Det är beklagligt att vi skall behöva föra strid om tekniska problem i stället för att koncentrera oss på att utåt markera en enig vilja att göra insatser i det arbete som är så betydelsefullt i utvecklingsländerna.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till statsutskottets förslag.

Herr NIHLFORS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är uppenbart att herr Lindholm har den uppfattningen, att om man inte följer regeringens förslag eller de propåer som regeringspartiets ledamöter i ett utskott gör i ett trängt läge, så för man ett partitaktiskt spel. Nu är det emellertid så, att mittenpartiernas huvudmotioner i januari bygger på de siffror angående behovet för fältverksamheten som SIDA uppgivit och även på de förslag som regeringen framlagt för riksdagen i fråga om totalramen.

Sedan vi konstaterat att en regeringsledamot avgått på grund av att SIDA:s förslag till ökade anslag inte bifölls av regeringen och på grund av att hennes stora och värdefulla intentioner därmed inte kunde tillgodoses, ansåg vi att vi måste inta en mer positiv ställning än regeringen. Jag skulle vilja fråga herr Lindholm om han anser att fru Lindström nu för något slags folkpartistisk partitaktik i detta sammanhang. Hon står såvitt jag förstår kvar vid sin uppfattning, att u-hjälpsanslaget skall ökas totalt utan några som helst konstlade grepp.

Därutöver vill jag endast än en gång säga, att vi varit positivt inställda till möjligheterna att förhandla om anslaget. Vi har emellertid inte tänkt oss att

vi skulle förhandla på det villkoret, att budgetramen inte skulle få ändras i något avseende. Vi vill inte ha denna svacka i utvecklingen av u-hjälpen till en högre nivå. Herr Lindholm har ännu inte gett något besked, huruvida dessa pengar som man så att säga tar ur en kassa sedan skall återföras till denna kassa.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lindholm söker väl ändå bevisa litet väl mycket när han säger att det bara är av formella skäl som mittenpartierna inte kan acceptera det förslag som högerledamöterna och socialdemokraterna i statsutskottet framlagt. Herr Lindholm försöker bevisa att om man, som mittenpartierna vill, ställer 50 miljoner kronor till förfogande i ökat anslag till SIDA:s fältprojekt, så betyder detta inte någon större aktivitet totalt sett i fråga om u-hjälpen än om man följer regeringens förslag; SIDA kan helt få sina önskemål tillgodosedda genom regeringens förslag. Då måste man ställa frågan: Varför lämnade i så fall Ulla Lindström regeringen?

Kvar står ändå det faktum att om man för över pengar från det ena anslaget till det andra, så måste det bli mindre pengar på det anslag man för över pengarna från. Herr Sträng har ju räknat med att de 125 miljoner kronor som han föreslagit till bilateralt finansiellt bistånd skall gå åt. Man kan alltså inte utan vidare säga som herr Lindholm att aktiviteten blir densamma även om man låter bli att öka det totala anslaget. Det är nog en matematik som är mycket svår att få att gå ihop.

Jag vill upprepa vad jag sade tidigare, nämligen att jag tycker att det är generande mot bakgrunden av den situation som u-länderna befinner sig i och det hjälpbehov de har att vi i Sveriges riksdag skall behöva tvista om 50 miljoner kronor i en budget på 36 000

Bistånd till u-länderna m. m.

miljoner kronor. Hade det inte varit möjligt att enas om en lösning som inneburet dels att majoriteten tillmötesgått mittenpartiernas krav på besparingar till någon del, dels att man från vårt håll gått med på att göra justeringar på någon post så att vi fått ihop de 50—60 miljoner kronor som behövs. Från regeringshåll har man inte varit beredd att acceptera någon annan ståndpunkt än den att det totala anslaget inte får höjas. Jag undrar, herr Lindholm, om det är riktigt att säga att riksdagsmajoriteten har stått bakom denna ståndpunkt. Jag är lika övertygad om att man hade kunnat åstadkomma majoritet i Sveriges riksdag för att höja u-landsanslagen något.

Herr NELANDER (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lindholm — statsutskottets femte avdelnings ordförande — framhöll i sitt i stort sett hovsamma anförande att man inte sterilt skall vara bunden i låsta positioner. Jag skulle vilja fråga vem han vände sig till, till dem som anser att man inte skall kunna lämna en enda krona utöver regeringens förslag eller till oss som anser att man bör ge ett större anslag. Om det — såsom synes framgå av dagens debatt — råder någorlunda enighet om att vi måste göra en betydligt större satsning i framtiden, så är det väl riktigt att inte väja för att lämna ett något större bidrag redan i år.

Mittenpartierna har tagit enkelt på denna fråga, sade herr Lindholm. Ja, så enkelt har vi tagit på den, att vi anser att när det gäller att inom några få år uppnå en procent av bruttonationalinkomsten i u-hjälp, så måste vi offra litet mer på u-hjälpen redan i år.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! De repliker som här har riktats mot mig har haft en sak gemensam: ingen har kunnat påvisa att ett bifall till mittenalliansens förslag ger en mera effektiv hjälp till u-länder-

na under det kommande budgetåret. Erfarenheten säger oss att mottagarländerna inte är beredda att utnyttja de medel som anvisas.

Jag vill erinra om att de reservationer som fanns i riksbanken vid budgetårets början uppgick till 119 miljoner kronor, och man kalkylerade med en avsevärd ökning under nu löpande budgetår. Detta är ett uttryck för att viljan att göra aktiva insatser på detta område är mycket stark men att förmågan att utnyttja dem inte är lika utvecklad. Från den erfarenhet vi har i det fallet och i medvetande om att en del anslagsposter kommer att skjutas över till de närmaste åren är diskussionen mellan oss och mittenalliansen inte en diskussion om hur mycket vi skall göra för utvecklingsländerna utan om huruvida vi med det belopp som täckningsanslaget representerar skall ytterligare öka reservationerna i riksbanken.

Det är så problemet ligger till, herr talman!

Herr ELIASSON i Sundborn (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår att herr Lindholm är besvärad och att det är speciella problem som gör att han blir litet irriterad. Men man kan ju inte säga som herr Lindholm gör, att mittenpartiernas förslag inte innebär någon skillnad alls jämfört med utskottsmajoritetens. Det blir precis samma effekt vilken väg man än går, sade herr Lindholm. Jag upprepar att det ju ändå betyder att vi för över ett belopp av okänd storlek från den finansiella utvecklingshjälpen till fältprojekt och lägger i regeringens hand att avgöra storleken av transaktionen, medan mittenpartierna vill ställa 50 miljoner kronor till SIDA:s förfogande för att skapa garantier för projektens genomförande utan risk för medelsbrist.

Vidare sade herr Lindholm att reservationerna under det bilaterala finansiella biståndet i år kan komma att

Bistånd till u-länderna m. m.

öka från 119 till 160 miljoner kronor. Ja, den uppgiften har vi också fått. Men det är ju inte det som är problemet. Herr Lindholm har själv vid behandlingen av detta ärende sagt bestämt ifrån att vi inte skall ta in de reservationer som uppstått och uppstår, utan vad vi har att diskutera är en överföring och ett ianspråktagande av de 125 miljoner kronor som finansministern har upptagit i årets budget till bilateralt finansiellt bistånd.

Då frågar jag: Hur kan herr Lindholm stå här och säga att de 125 miljoner som herr Sträng räknat med inte behövs? Vi befinner oss nu mer än 14 månader före utgången av det budgetårs vars anslag vi diskuterar. Hur kan herr Lindholm då säga att han vet att de presumtiva mottagarländerna inte kan förbruka medlen?

Om herr Lindholm vill göra gällande att vi kan göra lika mycket för u-hjälpen genom att inte höja anslagen som om vi höjer dem, så frågar jag än en gång: Varför avgick då Ulla Lindström som ansvarig u-landsminister?

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill upplysningsvis meddela herr Eliasson att jag är varken besvärad eller irriterad, utan jag är som vanligt ganska lugn. När jag hör herr Eliassons argumentering blir jag ännu lugnare.

Herr Eliasson säger att man lägger i regeringens hand att avgöra denna sak. Hur skulle det vara om herr Eliasson något läste på budgeträtten? Vi lägger i Kungl. Maj:ts hand att fatta samtliga beslut om utgifter. Riksdagen har inte på någon punkt fattat beslut. Den ger Kungl. Maj:t bemyndigande på olika punkter att göra utbetalningar, men beslutet fattas av Kungl. Maj:t enligt gällande budgeträtt. Om herr Eliasson är så rädd i detta fall, bör han kräva en betydande ändring på budgeträttens område.

Sedan säger herr Eliasson att jag ti-

digare framhållit att vi inte får röra reservationerna i riksbanken, och det är fullt korrekt. Det som där finns är »öronmärkta» pengar, som kan utfalla till betalning när som helst och som vi betraktar som obefintliga i dessa sammanhang. Men jag kan nämna att det inom ramen för de projekt man arbetar med finns exempelvis ett i Tanzania på 30 miljoner, varav 10 miljoner skall utfalla under budgetåret 1967/68 och resten under de två därpå följande budgetåren, om planen kan realiseras. Detta är ett typexempel — det går att säga att vi tar de 10 miljonerna nu och att vi sedan kan disponera de andra medlen till tackning. På så sätt får vi ett effektivare utnyttjande.

Samtidigt bör man komma ihåg att enligt vårt sätt att se är budgetåret 1967/68 det år då vi har de akuta problemen. Vi har till 1968 års riksdag begärt en proposition om hur vi skall utveckla utvecklingshjälpen till 1 procent.

Det är därför som jag med mycket stor bestämdhet vågar hävda att mittenalliansens förslag icke ger ytterligare aktiviteter på dessa områden än dem som inryms i utskottsförslaget.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Som bekant kommer från statsutskottet många goda saker som människorna kan dra nytta av och kan vara belåtna med, och även u-landshjälpen skall ju komma från statsutskottet. Men det obehagliga är att det inte kan gå till så enkelt utan att också bevillningsutskottet skall komma med i bilden. Hur man än trollar skall pengar komma fram som betalar fiolerna.

Bevillningsutskottet har också behandlat en rad motioner som berör biståndsverksamheten. Det är yrkanden om skatte- och avgiftshöjningar för att finansiera denna hjälp. Vissa motionärer vill att vi skall betala högre bilaccis, andra vill att vi skall betala mer för kemisk-tekniska artiklar, en del vill att vi skall betala mera i skatt för grammo-

Bistånd till u-länderna m. m.

foner o. s. v. Man vet inte riktigt vilka metoder man skall hitta på för att få fram medel till hjälpen.

Man vill också i motioner ha en årlig u-landshjälpavgift av dem som har mer än 10 000 kronor i beskattningsbar inkomst. Man vill ha en speciell avgift på 1 procent av den till statlig inkomstskatt deklarerade inkomst som överstiger 20 000 kronor, och denna avgift skall uttas under en särskild rubrik på debetsedeln. Vidare vill man ha en utredning om förutsättningarna för att på debetsedeln påföra vad varje medborgare erlagger i u-landsbidrag.

Detta är inte förslag i några partimotioner utan i motioner från enskilda riksdagsledamöter. Man vill nämligen, som vi här hört och som vi alla är ense om, ge u-länderna bistånd. Men inget parti vågar ta det enda radikala greppet: att höja skatterna. Det är faktiskt den enda vägen om alla skall bidra och om man inte bara skall tala om hjälp utan också skapa en garanti för att svenska folket avstår från de medel som behövs.

Det förs en propaganda i varje fall utanför riksdagen — här är ju argumentationen mera nyanserad — som om det skulle finnas några dolda fonder utanför statsbudgeten och utanför vad som erfordras för att vi skall kunna hålla samhällsekonomisk balans. Jag tycker faktiskt att man försöker skapa något slags jultomtemyt i fråga om denna u-hjälp. Och jag kan gott förstå detta. Ingen människa tycker ju om skatter, och därför kan man inte rimligen föreslå höjda skatter.

Så långt jag kan minnas från mina 26 år här i riksdagen har oppositionen propagerat mot de skatter vi haft och mot de skattehöjningar som föreslagits. Oppositionen har yrkat på lägre skatter men aldrig hesiterat när det gällt ökade statsutgifter. I år har emellertid detta tal tysnat. Varför är det på det sättet? Jo, oppositionen motiverar sin ståndpunkt att nu inte tala om lägre skatter

— förslag om sådana skall i stället redovisas om något år — med att regeringen har förstört statens finanser och åstadkommit inflation.

Oppositionen vågar alltså inte gå ut till folket och säga: Visst skall vi nu ta ett radikalt grepp för att hjälpa u-länderna. Vi skall inte plöttra med 50 miljoner hit och 10 miljoner dit och manipulera på alla möjliga sätt för att det skall se ut som om det inte kostar någonting utan ta ett radikalt grepp, men detta kräver en rejäl skattehöjning. Trots att det hävdas att en stark och utbredd opinion finns ute i landet för ökad u-hjälp, vågar inget parti ta på sitt ansvar att säga till folket: Detta kommer att kosta er så och så mycket — så och så mycket får ni avstå. U-hjälpen måste betalas genom högre skatter. Hur man än manipulerar, på vilka sätt man än går till väga, skall pengarna slutligen fram skattevägen — såvida vi inte plötsligt skulle kunna höja vår produktion så att vi kan klara utgifterna ändå.

Och det är min övertygelse, herr talman, att även om vi skulle få en helt enig riksdag att besluta om ytterligare förstärkning av u-hjälpen, skulle vi snart nog möta en propaganda — i varje fall under varje valrörelse — som går ut på att regeringen i detta land bara driver upp skatterna. Oppositionspartierna säger sig på längre sikt kunna sänka skatterna och samtidigt successivt öka u-hjälpen. Det är denna »jultomtemyt» som jag reagerar mot när jag lyssnar till diskussionen här i kammaren men framför allt när jag tar del av propagandan ute i landet.

Nu får vi hoppas att den plan för utvecklingsbiståndets utbyggnad som statsutskottet föreslår kommer att presenteras för svenska folket, när den blir färdig, på ett sådant sätt att alla får en klar uppfattning om hjälpens omfattning men också om de uppoffringar som svenska folket måste göra. Det är detta jag vill framhålla i denna debatt, som jag annars inte ämnar vidare delta i.

Anledningen till att jag begärde ordet var närmast att vi har några tekniska problem också i utskottet. Jag kan inte behandla alla motionerna därför att ingen motionär eller reservant tidigare varit uppe i talarstolen. Därför får jag nöja mig med det allmänna påstående jag tidigare gjorde och övergå till att säga något om reservation nr 1 till utskottets betänkande.

Utskottet har behandlat motioner om införande av rätt till avdrag vid inkomstbeskattningen för gåvor till religiösa m. fl. ändamål. Det är ett yrkande som riksdagen har behandlat nästan varje år sedan 1961, så det är ingen nyhet precis. Riksdagen har också varje gång avslagit detta yrkande i korthet av följande skäl. Ett bifall skulle innebära en avvikelse från grundläggande principer i skattelagstiftningen. Man får i princip göra avdrag för omkostnader, men man får inte göra avdrag för levnadskostnader vartill hör gåvor och liknande. Detta underströks också klart av skattelagssakkunniga, vars yttrande jag inte skall gå närmare in på; det blir nog en tillräckligt lång diskussion ändå i dag. Stödet skulle bli svårbedömbart anser vi reservanter nu som tidigare. Det skulle, enligt en centerpartimotion förra året, bli en gradering, inte efter angelägenhetsgrad utan efter ekonomi och skattekraft hos givaren, vilket jag tycker är ett alldeles riktigt uttalande. Det skulle därjämte vara i det närmaste ogörligt att skriva in i författningstexten vilka institutioner eller sammanslutningar som man med avdragsrätt kan ge bidrag. Detta skulle ge upphov till en mängd arbetstvister.

Men man bör heller inte förringa betydelsen av omständigheten att det ges gåvor under sådana former att det inte är möjligt att kontrollera att bidragen utbetalas — t. ex. insamlingar av olika slag. Vi har tidigare påpekat detta. Vi gör det fortfarande liksom flera motionärer. Det kan också vara fråga om bidrag genom medlemsavgifter till sam-

Bistånd till u-länderna m. m.

manslutningar som arbetar för allmännyttiga ändamål. Skall man då ge avdrag för medlemsavgifter? I så fall skulle det ytterligare komplicera lagstiftningen.

Man kan också fråga vad som menas med »allmännyttig» för att omedelbart förstå svårigheterna. Det pågår en skiftande verksamhet i detta land som kan betecknas som allmännyttig. Vilka skall då utmönstras och vilka skall komma under bestämmelserna? Det riktiga är, anser vi, att man ger anslag till stöd direkt, vilket också riksdagen har beslutat i stor utsträckning. Därtill, herr talman, kan man nämna en annan viktig omständighet. Vi försöker införa en definitiv källskatt, vilket inte torde bli lättare genom alla dessa avdrag.

Nu kan man säga — vilket jag antar att herr Larsson i Umeå kommer att göra — att allt detta motiverar en utredning. Det avgörande skälet till att man inte kan gå med på detta krav — vilket riksdagen inte velat — är själva skatteprincipen. En princip, den utreder man inte. Man avskaffar eller ändrar den, men man utreder den inte.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen I av herr John Ericsson m. fl. vid bevillningsutskottets beaktande nr 25. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr LOTHIGIUS (h):

Herr talman! I likhet med herr Brandt skall jag i huvudsak ägna mig åt bevillningsutskottets betänkande, och då på det område där högerpartiet har längre gående förslag än de andra partierna för att, som vi tycker, på ett praktiskt och realistiskt sätt via företagsamhetens verksamhet underlätta för denna att verka till förmån för u-länderna. Jag tror och hoppas att det faktum att de andra borgerliga partierna inte är med i vår reservation mera är ett olycksfall i arbetet än övertygelse om att vad vi framfört inte är riktigt.

Utländska företags investeringar spelar som vi vet en betydande roll för

Bistånd till u-länderna m. m.

u-ländernas ekonomi. Det sägs att de svenska privata investeringarna utgör omkring 150 miljoner kronor per år. Dessa torde väsentligt kunna ökas, om man på alla sätt underlättar svensk företagsamhets möjligheter.

Vi har i högerpartiets mycket omfattande motion om olika vägar att stödja u-länderna sagt, att vi finner det självklart att med anledning av u-ländernas behov av investeringar också vårt land bör vidta åtgärder för att underlätta för svenska företag att kommersiellt och industriellt bidra till att öka takten i u-ländernas ekonomiska utveckling. Vi har då föreslagit några åtgärder som vi nu återkommer med och som vi under många år försökt att intressera utskott och kammare för. Vi har begärt att med alla dessa länder ingås ett avtal som förhindrar dubbelbeskattning. Det har ofta av oss påpekats att frånvaron av ett sådant avtal med ett flertal u-länder är ett hinder mot investeringar i dessa.

När vi i november 1966 antog regler om en generell rätt till avräkning för skatt, har vi bara gått ett steg på vägen. Vi måste fullfölja den väg vi har slagit in på, och det är förvånande att vi inte redan gått längre i riksdagen, då det inte skulle inneburi några större ekonomiska uppoffringar för vårt land, om vi så hade gjort. Tvärtom skulle det ge förutsättningar för ett gemensamt praktiskt ekonomiskt utbyte, som mest skulle favorisera vår handelspartner. Utvecklingsländerna försöker själva på olika sätt stimulera svenska företag att investera. Man gör det genom att bevilja skattefrihet i investeringslandet under viss tid eller genom en skattelättnad.

Denna praktiska generositet, herr talman, som är en hjälp till självhjälp för u-landet, en väg som u-länderna själva väljer, bemöts från statsmakternas sida med att den svenska staten tar skatt av det investerande svenska företagens inkomster. Jag förstår att u-länderna tycker att detta är en egendomlig politik som den svenska staten bedriver. Å

ena sidan är man här beredd att ge direkta ekonomiska subsidier till u-landet, å den andra skall svenska investeringsföretag beskattas, trots att u-landet självt ger skattelättnader. Detta är också en psykologisk och sociologisk fråga. De mycket nationalmedvetna unga regeringarna i u-länderna vill hellre — tror jag — ha en samarbetsform, som på ett naturligt och likaberättigat sätt skapar ekonomiska förutsättningar för landet i fråga.

Ytterligare en väg är att i likhet med Västtyskland — en metod som också för närvarande diskuteras i Amerika — låta investeringskostnaderna i u-landet ge rätt till avdrag från investeringarnas skattepliktiga inkomst i Sverige. Varför är man så rädd att göra försök och se vilket utslag detta kan ge? Kan man förena detta med — något som herr Antonsson tog upp i dagens debatt — vissa investeringsgarantier med anledning av de politiska risker som kan inträda, finns också utomordentliga förutsättningar för att svensk företagsamhet är beredd att i betydligt större omfattning göra sådana investeringar. Det visar bl. a. en enkät som Industriförbundet har gjort bland en mängd svenska företag som skulle ha förutsättningar att medverka till sådana investeringar.

Det har sagts från denna talarstol i dag att Sverige är ett litet land, att vår hjälp — även om vi ger mycket — blir relativt liten. Men, herr talman, vi är en framstående industrination t. o. m. räknat i världsmått. Genom att stimulera näringslivet till arbete i dessa länder kan vi punktvis göra stora insatser, insatser som mer stärker u-ländernas självkänsla än många andra understödsformer.

Jag ber, herr talman, att med hänvisning till vad jag nu sagt få yrka bifall till reservationen II som är fogad vid bevillningsutskottets betänkande. Jag har inte berört de frågeställningar som gäller skatteavdrag för u-hjälp i olika former, t. ex. gåvor. Jag vet nämligen

Bistånd till u-länderna m. m.

att min vän herr Larsson i Umeå kommer att tala härom, och högerpartiet kommer helt att stödja honom.

Herr BRANDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Denna fråga debatterade vi ganska ingående i fjol, och enligt utskottets mening har ingenting nytt inträffat sedan november som motiverar en annan inställning frå riksdages sida. Möjligen har vi nya dubbelbeskattningsavtal, och det är det enda som löser dessa problem. När vi nu inte har dubbelbeskattningsavtal med alla u-länder — och det är inte Sveriges fel, det vill jag understryka — motiverar det, som utskottet säger, interna lagstiftningsåtgärder för att underlätta investeringar och annan ekonomisk verksamhet i dessa länder.

Som ett komplement till dubbelbeskattningsavtalen beslöt riksdagen i fjol införa ett avräkningsförfarande för utländsk skatt, ett s. k. credit of tax-system. Det innebär rätt för fysiska personer med hemvist i Sverige och för svenska juridiska personer att under vissa förutsättningar från den svenska statliga skatten på inkomster från länder, med vilka vi inte har något dubbelbeskattningsavtal, avräkna vad man erlagt i skatt i ett sådant land. Därmed är det främsta hindret mot svensk industrietablering i u-länderna undanröjt, anser utskottet.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Herr Brandt framhöll att anledningen till den debatt som nu föres beträffande de statliga anslagen för u-hjälpen är att inget parti här i riksdagen har velat föreslå en höjning av skatterna för att finansiera denna hjälp och att över huvud taget inget parti är angeläget om att höja skatterna. Viljan att höja skatterna är naturligtvis begränsad. Jag måste dock ge herr Brandt en blomma i det avseendet och

säga att någon motvilja mot att höja skatterna har i varje fall inte märkts hos det parti som han företräder.

Herr Brandt sade vidare att enda möjligheten att få utrymme för dessa anslag är höjda skatter. Det är ganska underligt att den tanken aldrig uppstår att det också går att göra besparingar. Man kan få utrymme för ett visst ändamål antingen genom att höja skatten eller genom att göra besparingar. Det är vad mittenpartierna här har föreslagit. För en ökning av u-hjälpen har vi full täckning i vårt budgetförslag, som ändå ger ett något större överskott än regeringsförslaget.

Det var inte denna fråga vi skulle debattera i dag, men då herr Brandt drog upp den kunde jag inte låta bli att framföra vissa synpunkter. Jag tror nämligen att både folkpartiet och centerpartiet befinner sig på en mycket säker grund i detta fall, ty de utgifter som vi har föreslagit har vi också full täckning för.

Bakom reservation I till bevillningsutskottets betänkande står de socialdemokratiska ledamöterna, som missgynnades av lotten. Reservanterna motsätter sig att främjandet av frivilliga gåvor till u-landshjälp och andra allmännyttiga ändamål stimuleras genom lättnader vid beskattningen och framhåller att sådant stöd bör ges genom direkta statsanslag, vilket herr Brandt nyss särskilt har understrukit. Att direkta statliga bidrag behövs är vi väl alla ense om, och dagens debatt om u-länderna har också visat önskvärldheten av att de höjs.

Vad utskottsmajoriteten vill är att man även genom stimulans till enskilda bidrag skall kunna höja insatsen för olika former av behjärtansvärda ändamål. Kan sådana enskilda bidrag göras större genom en viss skattebefrielse för gåvor, bör man kunna söka sig fram efter denna väg. Reservanterna framhåller att det föreligger risk för att bidragen »inte alltid skulle rätta sig efter ända-

Bistånd till u-länderna m. m.

målets angelägenhetsgrad och behovets storlek». Gäller det frivilliga gåvor är det dock helt naturligt att i första hand givaren bör bestämma vem som skall få hans gåva. Människor har olika ideella intressen, och en del vill särskilt gynna ett visst bestämt ändamål. Uppoffringen görs ju av den som ger gåvan, och det borde därför vara självklart att denne måste ha sin fria rätt att bestämma vart gåvan skall gå.

Det är för att stimulera en ökning av det frivilliga givandet och göra gåvorna frikostigare som en viss avdragsrätt bör medges. Att denna måste anpassas till fasta regler är alldeles uppenbart. Reservanternas farhågor går ut på att avdragsrätten skulle gynna större inkomstagare, och dessas gåvor skulle innebära en mindre uppoffring. Detta är en mycket verklighetsfrämmande tro. Det är ju den enskildes totala förmåga och vilja som är bestämmande för gåvans storlek. Medges en viss avdragsrätt betyder detta endast att man vidgar ramen för förmågan att ge bidrag.

Det är av särskild vikt att framhålla att det gäller att gynna mottagaren. Vill man det, bör naturligtvis möjligheter skapas för detta. Då det gäller sådana mottagare som u-hjälp, humanitära, religiösa, kulturella, vetenskapliga och andra samhällsnyttiga ändamål bör därför stimulans ges; det ligger ju i samhällets intresse.

Reservanterna hopar en mängd svårigheter på vägen. Deras attityd är genomgående negativ; bl. a. åberopas de besvärligheter som skulle uppstå från kontrollsynpunkt. Den utredning som utskottsmajoriteten föreslår bör dock leda till sådana regler att det blir möjligt att få en ordentlig kontroll.

Avdragsrätt för gåvor till allmännyttiga ändamål skall inte lämnas på sådant sätt att de gynnar givaren, utan den skall stimulera honom att ge större belopp genom att skapa erforderliga förutsättningar härför. Skattelättnaden bör därför vara så utformad att den gynnar

mottagaren och ger de organisationer som arbetar i samhällsnyttans tjänst de ekonomiska resurser de behöver för att bedriva sin verksamhet. De frivilliga krafter som med stora personliga uppoffringar arbetar i vårt samhälle anser vi böra uppmuntras. Bortfallet av ett visst skatteunderlag är ett lågt pris för vad samhället får i gengäld.

Därför, herr talman, yrkar jag bifall till bevillningsutskottets hemställan.

Från folkpartiets och centerpartiets ledamöter i utskottet föreligger även ett särskilt yttrande, vari vi påpekar att vi har i motionen begärt förslag till årets höstriksdag om införandet av ett svenskt garantisystem för skydd av svenska investeringar i u-länderna. Vi framhåller i yttrandet att nu gällande regler är svåröverskådliga och i behov av förenkling och förbättring och att det avräkningsförfarande som beslöts vid fjolårets riksdag bör ytterligare utbyggas. Vi anser att dessa frågor bör ingående prövas och vill med det särskilda yttrandet markera vår positiva syn på frågan om stimulans för svenska investeringar i u-länderna. I samband med behandlingen av våra motioner skall vi återkomma till denna sak.

Herr WEDÉN (fp):

Herr talman! Utrikesministern började sitt anförande i morse med att säga några ord om att de angelägenheter som vi nu diskuterar är mycket allvarliga och följaktligen bör behandlas med stort allvar. Jag tänker följa hans råd i det avseendet.

Jag skall inte gå närmare in på de tekniska modaliteterna i fråga om anslagsberäkning och överflyttning av anslag mellan olika departement av olika poster i budgeten, som spelat en viss, enligt min mening alltför stor roll under senare tid i debatten om Sverige och biståndet till de mindre lyckligt lottade länderna. Jag skulle dock vilja säga — dels med anledning av utrikesministerns

Bistånd till u-länderna m. m.

betonande av vikten av att ha en god planering i u-hjälpsstödet och dels med anledning av vad herr Lindholm anförde — att det väl ändå är klart att det blir ungefär motsatsen till god planering som inträffar med regeringens politik. Inom SIDA har man först lagt upp ett program som innebär en relativt betydande expansion. Man satsar på denna och förbereder sig genom att öka personalresurserna och på annat sätt för att kunna genomföra denna expansion; man försöker successivt växa in i en större kostym. Motsatsen till god planering visar sig när regeringen sedan på ett ganska tidigt stadium klagör — vilket uppenbarligen här varit fallit — att det inte skulle anslås pengar till denna större kostym; att regeringen inte skulle komma att bevilja SIDA:s krav på anslagsökning för fältverksamheten. Givetvis måste man då göra en omdisponering av sin planering efter det rådande läget och gå ned till en lägre nivå. Vi har också kunnat konstatera att det ursprungligen tänkta större programmet har måst reduceras.

Det är självklart, herr talman, att på det här området liksom på så många andra områden gäller att en ökad expansion måste planeras så noga som möjligt. Men för att detta skall vara möjligt måste i botten finnas erforderliga beslut från statsmakternas sida. På den punkten har rått osäkerhet; man har vinglat fram och tillbaka. Därför tycker jag sannerligen att det var malplacerat när utrikesministern, vilket skedde här i morse, tryckte på att man måste ha en god planering, malplacerat, därför att det förslag som vi har lagt fram från folkpartiets och centerpartiets sida är bättre ägnat att underlätta en sådan god planering när det gäller SIDA:s fältverksamhet.

Jag skall inte heller, herr talman, närmare upprepa det både i denna debatt och i många andra debatter starkt understrukna kravet att vi har en moralisk förpliktelse att hjälpa de halv-

svältande massorna i de mindre utvecklade länderna. Jag vill understryka vad herr Eliasson i Sundborn för en stund sedan sade härifrån, nämligen att vår humanitära inställning inte kan stanna vid vårt lands gränser.

Jag skall, herr talman, i huvudsak säga några ord om det ansvar som naturligtvis vilar på oss alla här i riksdagen men som ändå främst vilar på regeringen som har makten. Jag tänker här framför allt på ansvaret att vara *förtutseende ledare* av den allmänna opinionen vad beträffar de starka och avgörande tendenser i världsutvecklingen som sist och slutligen avgör betingelserna också för våra villkor här hemma. Huvuddragen i de tendenserna är ju välkända men kan tydligen inte upprepas alltför ofta. För min del har jag upprepat dem många gånger även den senaste hösten och vintern och denna vår. Många andra inom den liberala folk rörelsen har också gjort det. Men tydligen kan det som sagt inte sägas alltför ofta. Därför vill jag tillåta mig att understryka ett par huvuddrag i denna utveckling, även om många detaljer i den förvisso är välbekanta för kammarens ledamöter.

Det första är själva accelerationen i fråga om jordens befolkningstillväxt. Den kan kanske enklast illustreras med att ange befolkningsökningen under 50-årsperioder. Under perioden 1800—1850 ökades jordens befolkning med 30 procent. Under nästa 50-årsperiod, 1850—1900, blev ökningen ungefär 40 procent. Under därpå följande 50-årsperiod, 1900—1950, blev ökningen trots två världskrig ungefär 55 procent. Nu antas enligt försiktiga beräkningar att ökningen för perioden från 1950 till nästa sekelskifte skall uppgå till ungefär 140 procent.

Jag skall här inte upprepa absoluta siffror som är välbekanta — de har för övrigt nämnts förut i debatten — men just beträffande den sista 50-årsperioden, den mellan 1950 och nästa sekel-

Bistånd till u-länderna m. m.

skifte, vill jag ännu en gång stryka under den förskjutning när det gäller fördelningen av jordens befolkning som med särskild snabbhet kommer att inträffa under den tiden. 1950 hade Europa, Sovjetunionen inräknad, och Nordamerika något mindre än en tredjedel av hela jordens befolkning, som då beräknades till 2,5 miljarder människor. Om jag går till år 2000, då man alltså enligt dessa försiktiga beräkningar väntar att finna en total folkmängd på ungefär 6 300 miljoner människor, så har andelen för Europa, inklusive Sovjetunionen, och Nordamerika av hela världsbefolkningen reducerats från ungefär en tredjedel till en femtedel.

Jag skall nämna ett ytterligare huvuddrag och uppehålla mig något vid det. Det gäller den militära upprustningen eller det ökade militära inflytandet inom många av de länder i andra världsdelar där folkförsörjningen är mycket knapp. Man kan t. ex. nämna serien av militärkupper av olika slag i afrikanska länder.

Jag skulle i detta sammanhang vilja kommentera ett uttryck som utrikesministern använde i sitt anförande tidigare i dag. Han sade att det ändå är så, att det i många av dessa länder uppstått feodala system efter de koloniala. Utan tvivel är detta riktigt. I dessa nya feodalherrars fickor försvinner — jag har inte den exakta ordalydelsen av utrikesministerns uttalande men detta var hans mening — en del av de pengar som lämnas som u-landsstöd. Visst är det så, herr talman! Det är klart att, om man bara ser saken från materiell försörjningssynpunkt, de gamla koloniala regimerna i en del fall och i vissa länder var bättre för folkets stora flertal än de nya regimerna, vare sig de är militära eller inte. Men, herr talman, naturligtvis vore det, och jag förmodar att alla är ense härom, helt missriktat att på grund av dessa omständigheter argumentera för något slags fortsättning av det koloniala systemet. Det finns ingen

väg tillbaka. Och detta innebär också att vi måste acceptera vissa svagheter av det här slaget. Det är självklart att det i vårt u-landsstöd borde ingå, i större utsträckning än nu, en hjälp för fostran av administratörer av olika slag, men vi skall inte begära att utvecklingen i något land, inte heller i ett u-land, skall beskriva en jämnt stigande kurva.

Låt oss hoppas, och jag tror det finns skäl härtill under förutsättning att de välutvecklade länderna gör sin plikt, att utvecklingen i flertalet av de nu lidande länderna mot ett tillstånd med materiellt drägliga villkor för folkets flertal och samtidigt demokratiskt styrelseskick skall bli en i tiden mycket kortare process än den som många europeiska länder behövde, en process som sträckte sig från medeltiden fram till våra dagar. Jag tror att vi skall akta oss för att klandra eller låtsas som om det vore någonting onormalt, att åtskilliga av de nya länderna passerar betänkliga utvecklingsstadier på vägen fram mot ett bättre tillstånd som det krävdes århundraden för många europeiska stater att nå.

Efter denna parentes vill jag tillägga att det naturligtvis kan sägas, att den ökade tonvikt på militära maktinstanser som präglar t. ex. de afrikanska stater jag nämnde, men inte bara dem, inte i och för sig behöver uppväcka någon stor oro i världen, då ju de allra flesta av dessa staters militära resurser ännu är så utomordentligt begränsade. Men detta förhållande kan ändras, herr talman. Redan i dag går det inte att säga detta om t. ex. Kina, som är i full färd med att satsa på en kärnvapenupprustning av betydande mått trots en per capita ringa nationalinkomst. Om den upprustningen fullföljs och när den är färdig eller om andra utvecklingsländer skaffar sig kärnvapen måste man fråga sig: Vad händer då?

Herr talman! Jag tror att vi kanske ryggar tillbaka för mycket för att ställa in även de problem vi i dag diskuterar

Bistånd till u-länderna m. m.

i detta, som man skulle kunna kalla det, det hemskaste av alla perspektiv. De två tredjedelar av världens befolkning, för vilka knapphet i dag härskar i fråga om det mesta som hör till livets nöd- torft, uppväcker nu i alltför ringa utsträckning vårt intresse och vi engagerar oss alltför litet i deras jättelika problem.

Inte heller tror jag att vi annat än möjligen som snabbt förbiglidande aningar uppfattar denna del av världen som ett hot mot vår egen välfärd — och i dag behöver vi, som sagt, inte heller göra det. Men hurudant, herr talman, blir världsläget om 20 eller 25 år, då kanske fyra femtedelar av jordens befolkning lever under den utpräglade knapphetens villkor men samtidigt kan vara rent militärt rustade i en omfattning som i dag nästan bara supermakterna är? Ett magert liv och en stor militär styrka är en fruktansvärd kombination. Om de vanlottade då frestas att med våld rycka till sig av andras överflöd, har vi då inte ett stort ansvar, ifall vi ingenting väsentligt gjort för att i tid förbättra deras villkor?

Jag vet att en hel del av oss vill säga, att det vi kan göra ändå är så litet; ansvaret måste även i det här fallet främst vara stormakternas. Det är rätt i och för sig. Men det befriar oss inte från vår del av ansvaret. Och framför allt kan det inte befria oss från att få dela det öde, som ett misslyckande i strävandena att tillräckligt och effektivt stödja utvecklingsländerna kan dra över oss. Därför är det oklokt av oss att försöka dimensionera ned vårt eget ansvar.

Det är alltså mot denna bakgrund, herr talman, som jag något skulle vilja granska hur regeringen i dessa förvisso allvarliga frågor sköter sin uppgift att vara en förutseende ledare av den allmänna opinionen. Vad är det vi sett hittills? Har vi sett en regering som i angeläget ärende ivrigt sökt skildra läget för medborgarna som det är? Som försökt väcka till insikt om att världen be-

finner sig i en situation som är exceptionell, en situation som historien inte kan uppvisa något motstycke till? Har vi sett en regering som intensivt försöker förklara att detta angår också oss, var och en av oss?

Vi har sett alltför litet av sådant. Vi har i stället sett en regering som splittat sig inom sig själv i denna fråga, som lämpat en ledamot över bord efter en tvist om några tiotals miljoner kronor för ett avsnitt av u-landsstödet, där klara och obestridda behov föreligger, en regering som nu samtidigt tycks vilja göra gällande, att man i själva verket anhållit om för mycket pengar till ett annat avsnitt. Vi har sett en regering som grundligt försummat vad som i dag kanske är själva huvuduppgiften: att få svenska folket att förstå *varför* starkt ökade insatser behövs. Hur kan vi begära att medborgarna helt och fullt skall inse sitt ansvar när regeringen tydligen inte inser sitt?

Hur stor denna försummelse är har framgått av ett tidigare uttalande av finansministern. Och trots några yviga ord, som står i stark diskrepans till innehållet i regeringens handlingar detta år, upprepade faktiskt utrikesministern på förmiddagen några av finansministerns enligt min mening mycket betänkliga resonemang. Båda statsråden säger sig visserligen hoppas, att entusiasmen framför allt bland de unga människorna skall vara representativ för en opinion som dominerar alla medborgare. Men samtidigt framhåller de att — och finansministern har även dragit fram exempel härpå — många medborgare som lever i små omständigheter kan tycka annorlunda. Båda statsråden stannar för sin egen del såvitt jag kan förstå i ovisshet när det gäller på vilken sida den starkaste opinionen befinner sig, och det förlamar av allt att döma deras handlingskraft rätt mycket.

Jag måste bekänna att detta resonemang på mig gör ett nästan förskräckande intryck. Det blir förskräckande bl. a.

Bistånd till u-länderna m. m.

därför att jag tror att finansministern och utrikesministern har rätt när det gäller bedömningen av opinionsläget i stort. Jag skulle kunna gå ett steg längre än de har gjort och säga att det förefaller mig ganska sannolikt att en majoritet av det svenska folket i dag är emot en stark utbyggnad av vårt u-landsstöd. Det är säkert inte så att de som försöker driva fram en sådan ökning och förklara varför den är så nödvändig har särskilt stora utsikter att vinna några popularitetens lagrar. Det tror jag finansministern och utrikesministern har större utsikter att göra genom det sätt på vilket de har behandlat denna opinionsfråga, även om det naturligtvis förhåller sig så att det i stor utsträckning är misstag av regeringen som förorsakat de brister som många människor i det svenska samhället i dag besvärar av.

Men, herr talman, låt oss stanna ett ögonblick till vid opinionsläget — jag tycker att det är en central fråga. Detta opinionsläge har enligt min mening blivit vad det är beroende inte minst på en helt otillräcklig upplysningsverksamhet från regeringens sida. Det är det tvärsäkra sättet både hos finansministern och hos utrikesministern att anknyta till denna opinion för att förklara sin återhållsamhet när det gäller att bygga ut u-landsstödet som just gör vad jag förut kallade ett förskräckande intryck. När jag använder dessa ord är det därför att denna opinion står i en så bestämmd motsats såväl till vad humanitet och medmänsklig solidaritet kräver av oss som till vårt eget folks långsiktiga trygghetsintresse. Då ett sådant motsatsförhållande föreligger mellan å ena sidan vad som på längre sikt är nödvändigt och å den andra sidan den dagsaktuella opinionen, är ingenting mer naturligt än att i första hand regeringen tar på sitt ansvar att förklara och upplysa. Det är rent av dess plikt att göra det. Men den saken har den nuvarande regeringen inte alls skött på ett tillfredsställande sätt. I stället tycks den

vilja säga: Opinionsen är alltför omogen; låt oss vänta på opinionen!

Om detta skall vara ledstjärnan i uppläggningsen av regeringens program i detta avseende blir det mycket svårt att till realitet förvandla de yviga ord som utrikesministern använde på förmiddagen.

Kanske många av oss som är i 50-årsåldern eller äldre inte vill eller kan se det längre perspektivet. Även om de bättre lottade folken inte lyckas åstadkomma en stark ökning av sina insatser för de sämre ställda kanske världen ändå under *vår* livstid kan undvika den verkligt stora katastrofen. Och det kanske inte är så märkligt om *vår* förmåga till inlevelse i tänkbara framtida situationer ofta är sämre när perspektivet utsträcks längre. Men vi måste ändå, herr talman, bekämpa alla tendenser till att slå sig till ro med ett sådant resonemang. För våra barn måste det te sig helt orimligt. De skall leva i 30, 40 eller 50 år till, och de riktigt unga ännu längre än så. De vill ha en fredlig värld under hela sin livstid. De vet att ett nytt världskrig med de förstörelsemedel som nu existerar skulle dra med sig offer av människoliv och åstadkomma en förödelse, som skulle komma lidandena under de senaste två stora krigen att nära nog framstå som obetydliga. De känner instinktivt, med den större inlevelseförmåga som är deras, att framgången i strävandena att höja de vanlottade folkens levnadsvillkor till människovärdig nivå är nära förknippad med utsikterna att i längden bevara världsfreden.

Vi som har politiskt ansvar kan inte svika den unga generationen, även om vi inte själva tillhör den. Vi kan inte som den franske kungen för nästan ett par hundra år sedan slå oss till ro med frasen: Efter oss syndafloden! Vi måste övervinna motsatsförhållandet mellan vårt eget välstånds kortsiktiga intressen och de för hela mänskligheten och därmed även för oss själva långsiktiga intressena. Och på lång sikt föreligger det

Bistånd till u-länderna m. m.

inget motsatsförhållande alls mellan de krav som u-landsstödet ställer och de fordringar vår egen säkerhet och trygghet och vårt eget förbättrade västånd reser.

Vi får inte heller därför att vi är ett litet land och våra insatser inte kan ha någon avgörande betydelse hemfalla till uppfattningen att insatserna är utan betydelse. Vi måste göra vad som skäligen ankommer på oss som det internationellt sett rika land vi är. Den allmänna inställningen hos regeringen, som jag här har kritiserat och som tydligast framträder i regeringens bedömning — inte så mycket av det faktiska opinionsläget som av dess underlåtenhet att fatta vad som är regeringens plikt när det gäller att vägleda och upplysa opinionen — är ett hinder i strävandena att komma vidare i stället för att vara en hjälp. Att rösta med reservationen är därför, herr talman, ett uttryck för en önskan att bryta och förändra denna inställning.

Herr talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr WAHLUND (cp):

Herr talman! Jag skall direkt knyta an till vad herr Wedén nyss sade. Det har ofta varit min roll i diskussioner av detta slag att presentera siffror, men det behöver jag inte göra i dag. Herr Wedén, herr Antonsson och herr Eliasson i Sundborn och många andra har redovisat olika sifferdata. Men om jag skall säga någonting om de anförda siffrorna, så håller jag med herr Wedén om att beräkningarna rörande befolkningsutvecklingen är hållna i underkant. Enligt min mening har man vid uppörandet av prognoserna varit för försiktig och inte tagit tillräcklig hänsyn till den alltmer minskade dödligheten.

Inte heller behöver jag här tala om lägets allvar. Det har man nog börjat inse både ute bland folket och i riksdagen. Herr Lindholm erinrade om

gamla tider, då man ofta hörde frågan: Vad angår dessa problem oss? Ja, jag har nog mött den attityden här i riksdagen, när vi som över huvud taget vågade ta upp dessa problem inte var fler än att vi kunde räknas på ena handens fingrar. Man ansåg oss som mer eller mindre underliga, när vi tog upp dessa frågor. Redan för 20—30 år sedan var det emellertid uppenbart att utvecklingen i u-länderna skulle gå som den har gått. Redan då höll Västerlandet på att exportera metoder för döds-kontroll: vår moderna medicin, våra metoder att bekämpa epidemier och mycket annat.

Vi visste att genom denna döds-kontroll dödligheten kraftigt höll på att minska i u-länderna utan att någon födelsekontroll infördes. Att befolkningsexplosionen skulle komma, kunde var och en som något såg på siffrorna veta redan för decennier sedan.

Nu är vi där. Det har sagts att två tredjedelar av jordens befolkning svälter. Det beror på vad man menar med svält, men siffran stämmer om man med svält menar att människor inte får tillräckligt med mat för ett normalt hälsotillstånd eller för att kunna utföra ett normalt arbete. Sedan finns det naturligtvis olika grader av svält. På en del håll i u-länderna — och jag har levat bland människorna på sådana platser — är svälten så hård att ingen som inte direkt har bevittnat den kan föreställa sig det ohyggliga i situationen. Det gäller här inte den akuta svält som vi såg hos dem som kom från Hitlers koncentrationsläger, som vi såg hos greklandsbarnen och som vi ibland ser på reportage i TV. Det är den kroniska svälten det gäller. Man behöver inte vara läkare för att konstatera den: hur människornas muskler som pergament ligger klistrade på skelettet. Jag skulle kunna ge upprivande beskrivningar av vad som kan förekomma i detta avseende, men jag avstår.

Herr Lindholm sade att världen har

Bistånd till u-länderna m. m.

krympt ihop, och i anslutning till vad herr Wedén nyss yttrade vill jag påpeka att vi har kommit på robotavstånd från de underutvecklade länderna. Några kanske tyckte att herr Wedéns beskrivning av eventuella framtidsrisker var överdriven — jag tycker det inte. Människorna i dessa länder nöjer sig inte längre med sin situation. De känner till förhållandena i Västerlandet och vet att de inte nödvändigtvis behöver ha det så svårt, som de har. Och inser de det inte själva, finns det alltid amerikanare eller sovjetrepresentanter som talar om det för dem — och det skall man ju göra.

I likhet med herr Wedén vill jag betona att vi inte skall tro att vi i längden kan sitta här i fred vid våra köttgrytor, när två tredjedelar av jordens befolkning svälter. Folken i u-länderna kommer att ta saken i sina egna händer. Jag såg i en tidning häromdagen att någon skrev att situationen inte är så farlig eftersom u-länderna inte har pengar för att skaffa de vapen som behövs. Resonemanget är ju ganska cyniskt. Men jag vill säga att de kan få pengar från supermakterna, och i robotarnas tidevarv kan de förresten själva skaffa fram de pengar som behövs.

När vi försöker analysera vår motivbild då det gäller u-landsproblemen, skulle jag emellertid inte i första hand vilja anföra detta, även om — som någon talare här sade — fattigdomen varhelst den finns är ett hot mot freden. Jag skulle vilja trycka på den sociala och humanitära sidan av dessa problem. Det är inte minst ur den synpunkten som jag är litet förvånad över den relativt kallsinniga behandling som hithörande frågor har fått i statsverkspropositionen. Man har använt — det erkändes öppet av fru Lewén-Eliasson — u-hjälpspengarna som buffert mot andra utgifter. Jag har tidigare framhållit att det är i hög grad olämpligt. Det omdömet gäller i fråga om den multilaterala hjälpen, det gäller de pengar vi

slussar över FN och dess specialorgan men det gäller i ännu större utsträckning SIDA:s bilaterala hjälp. Det får inte bli ryckighet i dess ekonomisering.

Man sätter som regel inte i gång ett u-landsprojekt från en månad till en annan, inte ens från ett år till ett annat. Man måste verkställa noggranna förberedande undersökningar i kontakt med vederbörande mottagarlands myndigheter. Principen är att man inte ger några löften förrän beslut fattats om ett projekt. Men i praktiken är det så, att bara man intresserar sig för ett projekt, uppfattas detta av representanterna för mottagarländerna som något av ett löfte. Och i varje fall kan vi inte gärna gå till mottagarländerna och säga: »Detta projekt är nu planerat och vi tycker det är riktigt att genomföra det, men vi har i Sverige vissa besvär med vår budget i år, så vi måste skjuta projektet på framtiden.» Representanterna för mottagarländerna förstår inte sådana uttalanden, när de görs från en av världens rikaste nationer.

I en liten bok, »Samtal med Tage Erlander mellan två val», som i dag för första gången ligger på bokhandelsdiskarna säger statsministern: »Jag vill betona, att SIDA inte får avbryta inleda projekt.» Nej, fattas bara! »Så långt möjligt», säger statsministern, »skall SIDA genomföra projekt, som man arbetar med och där planeringen avancerat relativt långt.» Så värst positivt är väl inte detta.

Vilken är då bakgrunden till regeringens inställning? Statsministern har flera gånger — senast när han i förrgår tog emot en delegation — framhållit att opinionen för u-landshjälpen inte är tillräcklig. Liksom herr Wedén tror jag att detta — tyvärr — är riktigt. Det torde vara riktigt åtminstone i den meningen att om vi skulle anordna en folkomröstning — hemska tanke! — mellan reservanternas förslag och majoritetens förslag, så skulle nog majoritetens förslag vinna. Men liksom herr

Bistånd till u-länderna m. m.

Wedén vill jag säga: Det är ju inte detta det gäller. Vi skall inte *följa* opinionen — vi skall *skapa* opinion.

Låt oss ett ögonblick tänka på den tid för ett par generationer sedan, i början av seklet, då de nya social-humanitära idéerna började spira — då man inte ville godkänna det gamla Fattigsverige, som herr Lindholm sade. Fanns det då opinion för utvecklad socialvård? Jag tror knappast det. Det dröjde innan en sådan opinion skapades. På många håll betraktades fattigdom som något mer eller mindre självförvällat. I varje fall fanns det från början inte opinion för den välfärdsstat som vi nu har — en stat där man anser att det är samhällets sak att se till att ingen i vårt land behöver lida nöd och där den fattige inte behöver betrakta denna hjälp som en nådegåva utan som en rättighet. När man arbetade med detta — jag har stor respekt för socialdemokratins agerande i dessa sammanhang; det fanns också andra som var med — sade man inte att opinionen var otillräcklig härför utan man skapade en opinion. Det anser jag att man skall göra också i u-landsfrågorna i dag. Det var någon som sade — jag tror att det var herr Eliasson i Sundborn — att känslan för medmänniskan inte skall göra halt vid landets gränser. Nej, just det! Det borde väl en socialdemokrat förstå, ty en viktig ingrediens i socialdemokratien — och också i andra partier — har varit att man inte vill låta sin solidaritet med medmänniskor göra halt vid landets gränser, utan att man anser det som något av en skyldighet att hjälpa svältande människor, människor i armod, var de än befinner sig. Mot denna bakgrund tycker jag det skulle vara ganska lätt att komma sams i u-landsfrågorna.

Innan jag går vidare skall jag kanske beröra bara en detalj från den hittillsvarande diskussionen. Det gäller vad herr Vigelsbo, min gode vän och partikamrat, sade. Han pekade på att det

gjorts misstag inom den svenska u-hjälpen. Och visst är det så! Han tog som särskilt exempel fram de alltför dyrbara byggnationer som gjorts, där byggherrarna har byggt efter svenskt mönster och tagit mycket liten hänsyn till förhållandena i de länder som det gäller. Det kommer att bli kontroll av detta, sade utrikesministern, och jag försäkrar att denna kontroll också kommer att utövas från SIDA:s styrelse. Man skall följa den regel som utrikesministern här talade om, nämligen att man när det gäller u-landsarbete måste ha kännedom om förhållandena i de länder det gäller. Man måste — jag går till och med ännu längre — försöka att se problemen på samma sätt som befolkningen i det u-land i vilket man arbetar. Man skall försöka. Man lyckas aldrig helt, men det bör vara en målsättning för alla som arbetar i u-länderna.

Visst har det begåtts misstag. Det är lärpengar, som utrikesministern sade. Det är barnsjukdomar, sade fru Lewén-Eliasson. Man får räkna med sådant när det gäller u-hjälp. Jag vågar säga detta, vilket jag särskilt vill understryka, att det kommer att göras misstag också i fortsättningen. Det är något som inte kan undvikas vid u-hjälp. Det kommer att hända att sådana misslyckanden smälls upp i tidningarna och att man gör stor affär av dem. Man kan göra misstag vid u-hjälp, men jag vill klandra sådant först när samma misstag görs två gånger.

Herr Vigelsbo nämnde missionen i detta sammanhang och talade om effektiviteten i missionens arbete, någonting som senare har understrukits också av herrar Nihlfors och Nelander. Jag vill också göra det. Också jag har sett åtskilligt av missionens arbete i Östafrika. Jag har sett det på mycket nära håll i Indien, och jag måste säga att jag hyser beundran för dessa missionärer och för deras effektiva verksamhet men kanske framför allt för deras verkliga uppoffringar i arbetet. Natur-

Bistånd till u-länderna m. m.

ligtvis skall man hjälpa missionen där man kan. Jag tror att herr Rimmerfors, som står senare på talarlistan, kommer att bestyrka att SIDA därvidlag gjort vad organisationen kan göra. Man får emellertid komma ihåg vad utrikesministern sade, nämligen att missionen arbetar inom alldeles speciella områden av u-hjälpen. Det finns områden som rimligtvis inte kan införlivas med missionens verksamhet.

Om man gör undersökningar om administrationskostnaderna, kommer missionen säkerligen att visa upp mycket låga siffror. Emellertid vågar man nog säga att SIDA:s administrationskostnader är avsevärt lägre än för den verksamhet som går genom FN:s organ. Men fullt säker kan man inte vara. Man måste bedöma administrationskostnaderna från objekt till objekt och objekten skiftar.

Herr talman! Jag skall till slut bara ta upp en sak. Från alla partier har i debatten framhållits att vi inte skall partipolitiserade denna fråga. Jag är mycket angelägen om att konstatera det. Vi skall försöka komma fram till ett tillstånd då högerpartiet, folkpartiet, centerpartiet, socialdemokratiska partiet och det kommunistiska partiet i dessa frågor går hand i hand mot »nya djärva mål».

Herr BOHMAN (h):

Herr talman! Jag tänker inte ta upp olika detaljer i det ämne som vi nu debatterar utan skall försöka begränsa mig till några principiella synpunkter.

I den utrikespolitiska debatt som vi hade för någon månad sedan tillät jag mig understryka, att den underutvecklade världens problem inte uteslutande kan uppfattas som samvetsfrågor, att sättet för hur vi bedriver vårt arbete på detta område inte skall bestämmas av den moraliska förpliktelsen, som åtskilliga anser att de rika länderna har att dela med sig av sin rikedom till de fattiga. Vi löser inte världens utveck-

lingsproblem genom allmosor, lika litet som vi kunnat lösa våra egna interna utvecklingsfrågor på det sättet. Det är inte de känslomässiga aspekterna som skall vara avgörande, hur förklarliga och hur glädjande de än må vara. Problemen är väsentligen praktisk-tekniska.

Det sätt, på vilket många i vårt land angriper u-landsfrågan, förefaller ibland tyda på att man känner sig på något sätt skuldbelastad gentemot de fattiga länderna. Jag skulle därför vilja understryka någonting som jag anser vara självklart, nämligen att talet om utsugning, utplundring av u-länderna är oriktigt. Sådana tankegångar är farliga, därför att de är ägnade att förskjuta perspektiven, och de kan leda till att vi anlägger felaktiga utgångspunkter för det handlande som vi bedriver. Vad vi måste utgå ifrån är i stället att det föreligger ett klart gemensamt intresse inom både u-länder och industriländer att världshandeln utvecklas och att det skapas bättre förutsättningar för en bredad internationell arbetsfördelning.

Vad våra insatser skall sikta till är att höja avkastningen av världens jordbruk, att se till att skörden inte förfärs och att skapa ett underlag där ute för ekonomisk utveckling och för successivt höjd produktivitet. Det gäller att ta till vara de möjligheter härför som ett utvidgat handelsutbyte, ett utvidgat erfarehetsutbyte skapar. Det ankommer väsentligen på u-länderna själva att aktivt deltaga i det arbetet. De kan inte rimligen utifrån den alltför vanliga uppfattningen, att de har rätt att kräva gottgörelse för en tidigare utsugning, mer eller mindre passivt avvakta den hjälp som de anser att de rika länderna är skyldiga att ge dem.

Jag vill, herr talman, inte påstå att uppläggningsen av den svenska u-lands-hjälpen enligt de riktlinjer som utformades vid 1962 års riksdag är felaktig, men jag vågar hävda att den *ensidighet*, som i vissa avseenden präglade det beslutet, har lett till att våra u-landsinsat-

Bistånd till u-länderna m. m.

ser blivit mindre effektiva än de skulle ha blivit med en mindre doktrinär, en mindre dogmatisk syn på u-landsproblematiken. De känslomässiga engagemangen har spelat en alltför stor roll, organisationen har inte blivit den riktiga, insatserna har — vilket utrikesministern själv vitsordade här för en stund sedan — varit alltför splittrade och man har gjort många misstag. Grundsynen i fråga om såväl missionens arbete som det enskilda näringslivets möjligheter att skapa nya utvecklingsresurser i u-länderna har varit alltför negativ och bunden vid förutfattade meningar.

Herr talman! Trots att statsutskottet nu enhälligt har begärt en plan för u-landsbiståndets uppbyggnad i syfte att snarast möjligt nå det år 1962 uppställda målet, dvs. 1 procent av bruttonationalprodukten, kan jag inte låta bli att skjuta in att jag personligen ställer mig tvivlande till själva metoden att mäta våra utvecklingsinsatser på det sättet. Den metoden är visserligen internationellt accepterad, det skall jag gärna medge, ehuru man på det internationella fältet brukar räkna in även de kommersiella insatserna i totalsumman och dessutom ställer procenttalet i relation till nationalinkomsten och inte till bruttonationalprodukten. Ett sådant tal kan också ha en inte ringa psykologisk betydelse genom att man på det sättet fixerar en lätt gripbar målsättning för sin aktivitet, det skall jag också gärna medge. Å andra sidan är just den typen av fixerad målsättning ägnad att på ett enligt min mening olyckligt sätt förskjuta tyngdpunkten från den praktiskt ekonomiska sidan till den känslomässiga. Det får inte förhålla sig på det sättet att, när vi väl har uppnått 1 procent av bruttonationalprodukten, svenska folket sedan kan sova gott om natten.

Ett mått av detta slag på vad vi gör för u-landshjälpen är både principiellt och sakligt missvisande. Metoden tar

inte hänsyn till vad som i detta sammanhang är det väsentliga, nämligen vilka praktiska resultat som vi åstadkommer i u-länderna med våra insatser. Målet 1 procent av bruttonationalprodukten säger ingenting om vad vårt land verkligen avstår till u-länderna. I summan av insatser ingår de mest skiftande slag av åtgärder, vilka inte är och inte kan vara fullt jämförbara med hänsyn till sin faktiska betydelse för vare sig mottagarlandet eller givarlandet. Stora utvecklingslån med amorterings- och ränteskyldighet kan, även om man begränsar skyldigheten starkt, inte jämföras med sådana insatser som består i att industriländernas teknik, sakkunskap och erfarenheter ställs till u-landets förfogande. Vad olika slag av hjälpsändningar innebär för vår egen ekonomi beror på vilket slag av produkter det är fråga om, om vi utnyttjar en del av vår egen exportproduktion för detta ändamål eller om varorna köps på världsmarknaden. Det går inte heller att mäta graden av uppoffring, om man mot varandra ställer bundna och inte bundna finansiella biståndsinsatser. Multilateral hjälp kan inte heller utan vidare jämföras med bilateral.

När man på det sätt som sker, i en och samma pott, blandar ihop en mängd inbördes oförenliga åtgärder blir resultatet missvisande. Därmed blir också de internationella jämförelserna behäftade med stora felaktigheter. När man sedan, som i vårt land, av politiskt-ideologiska skäl inte vill räkna in vad det svenska näringslivet gör i syfte att lägga en fast grund för en utveckling av den underutvecklade världen, blir bedömningsmetoden ännu mer missvisande. Kommersiellt inriktade åtgärder kan nämligen, även om de skulle medföra vinst för det engagerade företaget — det är ju syftet — betyda långt mer för vederbörande utvecklingsland än högst avsevärda ekonomiska, humanitära och tekniska insatser som finansieras direkt över budgeten.

Bistånd till u-länderna m. m.

Nu har vi emellertid, herr talman, låst oss beträffande detta räknesätt. Den starkt engagerade debatten här hemma kommer förmodligen i fortsättningen att, liksom hittills, röra sig kring möjligheterna att så snabbt som möjligt nå det magiska kritstrecket. Just därför borde det vara en uppgift för statsmakterna och inte minst för oss politiker att försöka göra klart för den starka opinion, som är lidelsefullt fångad av u-landsfrågan, vad det hela i verkligheten gäller och övertyga om att u-landsproblematiken löses bättre, om man kan undvika schabloner av det slag som hittills i alltför hög grad präglat debatten. Efter att ha lyssnat på herr Eliassons i Sundborn bröstitoner har man ännu större anledning att understryka det ansvar som vi har.

Jag vill emellertid, herr talman, för säkerhets skull, och för att ingen skall missförstå mig, skjuta in, att den kritik som jag här har riktat mot den ensidiga betoningen av enprocentsregeln inte innebär att jag ens ifrågasätter själva innebörden av 1962 års beslut, nämligen att vårt land i allt högre grad skall vidta åtgärder för att stimulera u-ländernas utveckling.

Herr talman! De rika ländernas höga levnadsstandard utgör resultatet av en utveckling som har pågått under flera århundraden. Vi behöver bara påminna oss, hur lång tid det har tagit för det fattiga Sverige att successivt bygga upp sitt välstånd och vad i detta sammanhang utländska investeringar hos oss och insatser av utländska tekniker, köpmän, industri- och gruvmän har betytt för vårt land. Avgörande för den utveckling som har ägt rum hos oss har varit målmedvetet och hårt arbete under många århundraden. Det går inte att utan vidare omsätta våra erfarenheter och kunskaper på kontinenter och länder, av vilka åtskilliga knappast lämnat stenåldersnivån. Man kan inte kopiera våra metoder och direkt tillämpa dem. Man kan inte heller generalise-

rande vidta samma slags åtgärder i den mängd sinsemellan skiftande områden ute i världen som det här är fråga om. Varje särskilt område, varje särskilt land måste behandlas efter sina förutsättningar, och åtgärderna måste grundas på kunskaper om de speciella förhållanden som råder på varje plats.

Även mot denna bakgrund har man svårt att acceptera den låsta, negativa syn på den *kommersiella* utvecklingshjälpen som kännetecknar den socialdemokratiska regeringens inställning till dessa frågor liksom dess hittillsvarande praktiska handlande. Denna syn skiljer sig högst väsentligt från uppfattningen i andra industriländer. självfallet främst de förutvarande kolonialmakter som, vad vi än må tycka och tänka om dem, ändå besitter större kunskaper och erfarenheter beträffande u-landsförhållanden än andra stater.

I Europa toppar som bekant Frankrike biståndsstatistiken. Nära hälften av de upp emot 7,5 miljarder kronor som de franska biståndsinsatserna uppgår till består av privat bistånd. Det är väl inte någon här i kammaren som är obekant med hur starka banden mellan de förutvarande franska kolonierna och deras f. d. moderland fortfarande är — jag vill bara påminna om att de f. d. franska kolonierna redan är associerade med Europamarknaden. Holland — för att ta ett annat land — satsar mer än tre gånger så mycket som Sverige i u-landshjälp, och där är 73 procent av investeringarna privata.

Den svenska inställningen till kommersiellt bistånd till u-länderna är emellertid fortfarande, om inte klart negativ så i varje fall direkt passiv. Det tog, som vi minns, åtskilliga år, innan Sverige ansåg sig kunna gå med i det särskilda organ som OECD har byggt upp för utvecklingsbistånd, DAC. Sverige var i sällskap med öststaterna och några u-länder den *enda* stat som lade ner sin röst i omröstningen i FN för något år sedan rörande ett av vissa

Bistånd till u-länderna m. m.

u-länder själva väckt förslag att rekommendera regeringarna i kapitalexporterande länder att främja enskilda investeringar i u-länderna. I rekommendationen nämndes särskilt befrielse från eller lättnader i beskattningen, investeringsgarantier för u-landsinvesteringar och stöd för utbildning av företagsledare och teknisk personal.

Den borgerliga oppositionen här hemma kämpade länge en hård kamp för svensk anslutning till DAC, och så småningom gav som bekant regeringen med sig, ehuru motvilligt. I fråga om investeringsgarantier har i varje fall högerpartiet länge krävt, att Sverige liksom flertalet andra länder skulle vidta åtgärder i investeringsstimulerande syfte. Nu först har vi lyckats få en klar beställning från riksdagens sida. Det betraktar vi som ett väsentligt resultat och en väsentlig förutsättning för den kompromiss i u-landsfrågan som vi nu diskuterar. Åtskilligt återstår ändå att göra för att stimulera investeringarna.

Finansministerns resonemang i statsverkspropositionen är belysande för den dogmatiska syn som jag här har kritiserat. Å ena sidan, sägs det, kan visserligen »ett statligt engagemang i ett försäkringssystem betraktas som ett led i biståndspolitiken», men å andra sidan kan det röra sig om »kommersiella transaktioner med vad detta innebär av hänsynstagande till vinstintressen och allmän affärsverksamhet. Biståndssynpunkter och företagarintressen kan alltså komma att skära sig.» Det värsta är, framhåller finansministern vidare, att staten genom en sådan garanti kan »ge sken av att ta större ansvar för garanterade projekt än den kan och bör ikläda sig». Systemet kan slutligen få karaktären av »en näringspolitisk stödåtgärd, som svårigen låter sig förenas med erforderliga biståndspolitiska hänsyntaganden».

Javisst, herr talman, kan det förekomma situationer då en statlig investeringsgaranti kan te sig tveksam eller

olämplig och under inga förhållanden bör lämnas. Så långt har också herr Lindholm rätt i sin kritik av systemet. Men det enligt min mening helt avgörande i detta sammanhang måste väl ändå vara, att i berörda utvecklingsländer försöka skapa förutsättningar för industriell produktion och utveckling med alla de positiva följdverkningar som sådant kan medföra i form av ökad sysselsättning, meddelande av kunskaper och tekniskt know-how, tillvaratagande av råvarutillgångar och stimulans för kompletterande småföretagsamhet. Om dessutom till på köpet svenska företag skulle göra en affärsmässig vinst som i sin tur kan nyttiggöras här hemma eller — vilket är mycket vanligt — i samma eller inom ett annat utvecklingsland, så bör väl det inverka inte *negativt* utan i stället *positivt* på bedömningen. Rädslan för affärsmässighet och vinstintressen, som så länge har kännetecknat den socialdemokratiska näringspolitiska debatten, lever alltså fortfarande kvar på detta område, samtidigt som man i den dagsaktuella diskussionen om trygghet i framtidens samhälle starkt stryker under just räntabilitetskraven i näringslivet.

Jag lyssnade med en viss förvåning till herr Lindholms anförande för en stund sedan, då han tolkade kompromissens innebörd beträffande investeringsgarantierna. Det kan tänkas att anförandet avsåg att maskera en reträtt från en tidigare klart negativ syn på detta område. Men om det inte är fallet utan herr Lindholm har den klart negativa restriktiva inställning i detta avseende som anförandet vittnade om, då skulle man verkligen inte ha vunnit mycket på att skriva och begära en utredning. Jag skall inte gå in på herr Lindholms argumentation i detalj, men jag tycker att det är väsentligt när man diskuterar dessa frågor att hålla i minnet, att ett företag som investerar i utvecklingsvärlden, gör det och skall göra det ef-

Bistånd till u-länderna m. m.

ter rent affärsmässiga bedömningar, efter företagsekonomiska bedömningar i syfte att göra det kapital som läggs ner därute räntabelt. Ett sådant företag kan inte tillmäta intresset av att bidra till att utveckla dessa länder en självständig betydelse. Avgörande måste vara, att den affärsmässigt motiverade investeringen som *bieffekt* samtidigt medför klart positiva konsekvenser för utvecklingen därute. Herr Lindholm var i sin exemplifiering och sin bedömning nästan lika restriktiv som finansministern ibland har varit. Nu får väl den utredning, som vi har begärt och som inte är förenad med några villkor, klarlägga vad det här egentligen är fråga om.

Herr Lindholm påminde om ett som det heter i Grönköpings Veckoblad »uppkast» av herr Myrdal som skulle innebära att svenska företag som gör investeringar därute skulle i avtal förbinda sig att överlåta objektet till vederbörande u-land. Visst kan man tänka sig sådana situationer och i och för sig är det önskvärt, om svenska insatser kunde ske i form av »joint ventures» med vederbörande intressen i ifrågavarande land. Men skall man tänka sig en inlösen på ett tidigt stadium, måste man ställa otroligt höga krav på avkastningen av det kapital man investerar. Då kan en sådan politik leda till att man motverkar det syfte man verkligen vill tillgodose, både från företagsekonomisk synvinkel och med hänsyn till utvecklingsländerna själva. Men som sagt problematiken får väl ändå klarläggas av den utredning som vi nu väntar skall tillsättas.

Jag vill i detta sammanhang skjuta in att jag här i min hand har ett papper som skall behandlas i Europarådet nästa vecka där man har att diskutera en rapport ifrån OECD bl. a. om utvecklingshjälpen. Det är ett »general statement», ett allmänt uttalande av generalsekreteraren för OECD, i vilket denne bl. a. konstaterar att det finns en relativt sett otillfredsställande trend då det

gäller de statliga investeringsinsatserna. Han stryker emellertid samtidigt under, att utvecklingen av de privata investeringarna har visat sig vara en av de mest uppmuntrande faktorerna under de senaste åren, och han påpekar, att privata investeringar för med sig kunskaper och expertis av olika slag i form av bl. a. företagarkunskap, och tekniskt vetande och att dessa företag också brukar bedriva utbildningsverksamhet därute i syfte att träna upp arbetskraften i de sysslor det är fråga om. Till sist drar han den slutsatsen, att de privata investeringarna i själva verket utgör en mycket värdefull form av tekniskt *bistånd*. —

I detta sammanhang skall ytterligare en aspekt beröras. De rika länderna har satsat högst betydande belopp, och det med rätta, på att utbilda lärare och kunskapsförmedlare i första hand inom jordbruk och skolväsende. Den *kommersiella* utbildningen däremot, marknadsföringens betydelsefulla arbetsuppgifter, har kommit i bakgrunden, något som en av våra främsta u-landskännare, professor Gårdlund, allvarligt beklagade för någon tid sedan. Det finns knappast något bättre sätt att i u-länderna bygga upp en kår av kunniga näringsidkare än att investera där och låta företrädare för landets egen befolkning skolas i de nya företagen eller i kontakt med dem. Sådan praktiskt inriktad erfarenhetsförmedling utgör alltså ett sätt att lägga grunden för vidareutveckling av näringslivet i dessa stater.

Den svenska regeringens syn på dessa frågor har också kommit till uttryck i själva organisationen av vår u-landshjälp. Även om administrationen i dag är bättre än tidigare, det skall gärna oreserverat vitsordas, kvarstår fortfarande en svarförståelig uppdelning av olika sinsemellan sammanhängande frågor. Detta har inte minst framgått vid frågans behandling i statsutskottet. Ett av motiven för det krav på att en utredning skall överse riktlinjerna för det

Bistånd till u-länderna m. m.

svenska u-landsbiståndet, som de tre borgerliga partierna framför i sin reservation, har just varit splittringen på det organisatoriska planet med ty åtföljande minskad samlad effektivitet.

Att jag har en blank reservation under punkt 4 i statsutskottets utlåtande nr 53 sammanhänger med att jag velat redovisa en egen uppfattning om hur utvecklingsarbetet skulle kunna organiseras för att ge ett bättre resultat. Mycket kortfattat och översiktligt skall jag redogöra för denna uppfattning.

Splittringen på olika mottagarländer och olika slags insatser är visserligen i dag mindre framträdande än tidigare, men en ytterligare koncentration skulle ändå kunna genomföras. Genom koncentration skapas större erfarenheter och bättre kunskaper om förhållandena i berörda land och om ifrågavarande projekt. Det blir också möjligt att effektivare än hittills *samordna* åtgärder från den statliga sektorns sida med det arbete som bedrivs av missionen och de insatser som görs och ytterligare kan komma att göras av det svenska näringslivet.

Jag tvivlar personligen på att det är lämpligt, att ett ämbetsverk av SIDA:s karaktär inte bara leder administrationen av vår u-landshjälp utan också handlägger och ansvarar för den praktiska verkställigheten. SIDA har och kommer att få betydelsefulla uppgifter i planerings- och samordningshänseende, men det kan diskuteras, om inte en uppläggning som syftade till en väsentligt längre gående decentralisering och ansvarsfördelning beträffande de olika projekten skulle ge ett bättre resultat än det hittillsvarande systemet medfört, ett system som i varje fall i stor utsträckning är uppbyggt på vanliga ämbetsmannarutiner.

Inom näringslivet finns det i dag sakkunskap om förhållandena i den underutvecklade världen som inte är utnyttjad, tillräckligt. Här finns erfarenheter och lokalkännedom som har för-

värvats under mångårig kontakt med och verksamhet i berörda länder. Åtskilliga svenska konsultföretag har nedlagt ett betydelsefullt arbete i många u-länder på begäran av administrationen i dessa länder. Det samlade kunskaps- och erfarenhetsmaterial som därigenom skapats skulle kunna nyttiggöras både vid planeringen och verkställandet av olika u-landsprojekt. Erfarenheterna inom OECD av de internationella konsortier som organiserats för olika länder har uppenbarligen varit mycket tillfredsställande. På motsvarande sätt skulle vi i vårt land kunna bygga upp sådana konsortier, med eller utan internationell anknytning, för skilda u-länder eller för vissa bestämda projekt. I konsortierna skulle kunna ingå företrädare för stat, näringsliv, mission och eventuellt också representanter för det berörda u-landet.

Hur insatserna på det utomordentligt viktiga familjeplaneringsområdet skall administreras lämnar jag därhän i detta sammanhang. Tanken vid utskottsbehandlingen att låta en särskild institution svara för denna verksamhet har jag stark sympati för. Uppgiften kan också fortfarande åvila SIDA, om dess verksamhet i övrigt koncentreras.

Herr talman! Kort uttryckt bygger dessa i detta sammanhang mycket löst skisserade tankar på den uppfattningen, att den svenska u-landsverksamheten skulle kunna ge ett bättre praktiskt utbyte än för närvarande, om den organiserades med en samordnande ledningsorganisation och med en decentralisering av planerings- och verkställighetsarbetet på särskilda för ändamålet organiserade projektgrupper eller konsortier, som skulle kunna arbeta friare och mera obundna än vad ämbetsverk i allmänhet gör.

Slutligen, herr talman, vill jag upprepa vad min partivän herr Petersson för någon timme sedan underströk, nämligen att grundtanken bakom högerpartiets syn på u-hjälpen är att det avgö-

Bistånd till u-länderna m. m.

rande vid bedömningen av vad Sverige skall göra är att vi får största möjliga effekt av våra insatser. Den grundtanken har också varit bestämmande för vår medverkan i den kompromiss vi nu diskuterar.

Vi har också, herr talman — även det har inverkat — i olika sammanhang gjort gällande, att de svenska u-landsinsatserna borde grundas på en gemensam anslutning från *alla* folkgruppers sida. Jag har alltså på den punkten exakt samma uppfattning som herr Wahlund nyss gav uttryck åt. Vi vet alla, att det i vårt land *även* finns en opinion som står rätt kallsinnig och främmande inför ökade anspråk på u-landshjälp. Vi har så många brister i vårt eget samhälle som vi först måste bota, innan vi angriper problemen utomlands, brukar det heta inom den opinionen. Icke minst med hänsyn härtill är det utomordentligt angeläget, att de politiska partierna kan enas om att u-landsproblematiken inte skall utnyttjas partipolitiskt och att de bortser från eventuella vinster eller förluster på det politiska planet för att samlas kring det väsentliga, nämligen att göra något från svensk sida som leder till praktiska konkreta och effektiva resultat i u-länderna.

Den tanken, herr talman, låg också bakom herr Yngve Holmbergs interpellation i första kammaren till statsministern vid riksdagens början, i vilken han begärde en rundabordskonferens, där de politiska partierna, näringslivet och missionen skulle *gemensamt* försöka dra upp riktlinjer för en bättre planlagd och bättre samordnad u-landshjälp. Den kompromiss, herr talman, som träffats i statsutskottet och som — det vill jag gärna säga — först under de allra sista förhandlingsminuterna tyvärr visade sig icke kunna godtas av mittenpartierna, har tillkommit mot den bakgrunden.

Vi har alltså medverkat i kompromissen för *det första* därför att den möjlig-

gjort en framstöt från riksdagens sida för att lösa frågan om investeringsgarantier för näringslivets engagemang i u-länderna — hur den nu skall lösas — och *för det andra* därför att den möjliggjort, att SIDA de facto nästa budgetår får disponera nästan 40 miljoner kronor mer än vad man skulle ha fått enligt statsverkspropositionen, och detta utan att några andra avsnitt av u-landshjälpen blir lidande härav. Om vi *inte* hade anslutit oss till kompromissen, skulle det i varje fall ha förelegat risk för — förutom att vi inte fått igenom vårt förslag om investeringsgaranti — att SIDA fått nöja sig med det 40 miljoner kronor *lägre* belopp som statsverkspropositionen ursprungligen angav. Genom kompromissen har vi alltså i statsutskottet kunnat tillförsäkra u-landshjälpen avsevärt *mera* pengar än den annars skulle ha fått. Dessa klart positiva fördelar har vi bedömt vara mer betydelsefulla för u-länderna själva än en politisk manifestation från enbart den borgerliga oppositionens sida.

Herr WAHLUND (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte ta upp diskussion om kompromissen; den har ventilerats åtskilligt tidigare i dag. Jag vill bara beträffande en detalj i herr Bohmans anförande framhålla för honom, att vad han sade om organisation, enkannerligen decentralisering, inte alls är tankar som är främmande för SIDA.

Jag begärde emellertid ordet därför att jag inte ville låta vad herr Bohman sade om enprocentsregeln stå naket och okommenterat i protokollet. Tanken på denna enprocentsregel togs först upp av Labour i England. Snart därefter togs den upp i Förenta Nationernas generalförsamling av en massa u-länder med Indien i spetsen. Som herr Antonsson framhållit togs den några månader därefter upp här i riksdagen av centerpartiet. När Indien presenterade sin resolution sade man från det hållet unge-

Bistånd till u-länderna m. m.

fär detsamma som herr Bohman nyss sade: Det är klart att det är skillnad på u-hjälp och u-hjälp. Det är klart att det inte ligger mycket av u-hjälp i ett kortfristigt lån med hög ränta, något mer i ett långfristigt lån med låg ränta och naturligtvis ännu mer i direkt hjälp. Enprocentsregeln presenterades som en allmän tumregel, och något mer vill inte heller vi lägga in i regeln. Är det så att herr Bohman kräver mer exakt statistik på detta område är jag beredd att presentera ett index, men jag tycker inte att det behövs.

Regeln är en allmän målsättning i avsikt att driva u-hjälpen framåt, och, herr Bohman, den representerar inget kritistreck. Jag har inte velat säga det tidigare i dag, men låt gå för att jag gör det nu; mycket snart kommer utvecklingen i världen — jag tänker på befolkningsexplosionen, jordbruket som inte kan hålla produktionstakten och allt annat som det talats om i denna debatt — att ha bragt oss i en sådan situation, att allt tal om 1 procent är förlegat, tro mig!

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Det var vissa formuleringar i herr Bohmans anförande som föranledde mig att begära ordet för ett genmäle. Han sade beträffande industrins investeringsgarantier att jag kanske ville maskera en reträtt eller hade en klart negativ inställning och framhöll att det måste ligga affärsmässiga bedömningar till grund för den verksamhet som bedrivs. Jag vet inte att jag i mitt anförande skulle ha sagt, att det inte skulle göras affärsmässiga bedömningar beträffande den verksamhet som skall bedrivas. Vad jag har markerat och tycker är väsentligt — detta resonerade vi också om innan vi förordade denna åtgärd — är att garantierna av näringslivet skall betraktas som ett bidrag för att hjälpa u-länderna i deras utveckling. Vid de diskussioner som fördes sade man från näringslivet

klart ifrån, att man givetvis inte ville inränga spekulanter som ville utnyttja dessa människors speciella situation. Jag menade att man inom utredningen måste ha denna problematik klar för sig, så att man skapade bestämmelser som inte gav något utrymme för spekulanter. Verksamhetens inriktning måste stämma överens med uttalandet om målsättningen för verksamheten. Det är det jag har markerat.

Beträffande herr Myrdals propå som framfördes för något år sedan så har den redan delvis praktiserats. Då kan det väl inte vara något fel att ha uppmärksamheten riktad på denna tankegång när man utformar bestämmelserna för nämndens verksamhet.

För mig är det väsentliga att man utnyttjar de olika former som finns för att ge u-länderna en sådan status, att de får möjlighet att leva sitt eget liv med utnyttjande av sina egna resurser på samma sätt som vi har fått göra. Vi kan ju inte räkna med att bedriva hjälpverksamhet för all framtid. Någon gång måste vi nå den situationen att dessa länder har möjligheter att själva klara av sina problem; det är ju målsättningen för verksamheten.

Herr BOHMAN (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att herr Wahlund i någon mån missförstod mig. Naturligtvis är jag medveten om att när man en gång har uppställt tumregeln, så har man varit medveten om att det varit en tumregel. Vad jag särskilt ville fästa uppmärksamheten på var allt det som finns av osäkerhet i en sådan regel och varna för att koncentrera debatten till den och att göra den till ett självändamål, utan att göra klart för sig hur osäker regeln är och vad man egentligen skall eftersträva, nämligen att i första hand nå konkreta resultat i u-länderna.

I debatten här i landet är, vilket vi väl alla är medvetna om, diskussionen nästan helt koncentrerad på frågan om tumregelns uppnående eller inte. Inne-

Bistånd till u-länderna m. m.

hållet lägger man sig i stor utsträckning inte i. Det gör bara de som direkt sysslar med frågorna.

Sedan försökte herr Lindholm förtydliga vad han menade, men jag är inte nu mer än tidigare på det klara med vad avsikten varit. Investeringsgarantierna bygger ju på vetskapen om att investeringar i u-länderna kan lägga grunden för välstånd. Det är den bi-produkt som man får av investeringarna. Svårigheten att få till stånd investeringarna är att det finns politiska risker, som en företagare inte kan och inte får ta. Där skall staten träda till och ge garantier, så att investeringen verkligen kommer till stånd. Och bedömningen skall vara försäkringsmässigt motiverad. Att det statliga försäkringsbolaget — om jag får använda det arbetsnamnet — skulle ställa det villkoret att man inte lämnar några investeringsgarantier om det inte träffas avtal av viss innebörd med representanter för berörda land, kan jag inte under några förhållanden tänka mig; då skulle man förfela hela syftet.

En helt annan sak är att det många gånger kan vara både praktiskt och förnuftigt att ingå ett »joint venture», alltså att träffa överenskommelse med intressenter i u-länderna om att driva företaget tillsammans. Man kan också tänka sig inlösningsbestämmelser. Men jag vill varna för att dra alltför stora växlar på inlösningsbestämmelser, som syftar till ett övertagande inom kort tid. Detta kan nämligen leda till så starka krav på avskrivningar och därmed på avkastningen i företaget, att man motverkar det goda syftet.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte sagt att vi bara skulle ta fasta på den idé som herr Myrdal gjort sig till talesman för. Vad jag framhållit är att man i utredningsarbetet även skall beakta den form som har förordats.

Jag har velat markera att vi har va-

rit fullt överens om att lycksökare och spekulanter inte skall få denna möjlighet. Om en svensk företagare säger till sig själv: »Nu flyttar jag min fabrik till det eller det landet, ty där är lönerna låga» — ja, då kan det naturligtvis inte vara skäl för staten att ge garantier. Det måste vara fråga om en objektprövning, och vid den prövningen bör man vara medveten om att verksamheten har naturliga förutsättningar att utvecklas och att på ett gott sätt utnyttja de naturliga betingelser för ett näringsliv som finns i landet i fråga. Och jag kan försäkra herr Bohman att de representanter för näringslivet som vi resonerat med om dessa frågor var fullt ense med mig på denna punkt.

Herr HERMANSSON (k):

Herr talman! Det har gjorts många engagerade och behjärtade inlägg här i dag, exempelvis av herr Wahlund alldeles nyss, men den debatt som förts måste ändå i stora stycken benämnas en skendebatt. Den avgörande frågan är nämligen inte om svenska statens u-landsbistånd för nästa budgetår blir 400 eller 450 miljoner kronor, utan det avgörande är att få till stånd en ändring av Sveriges hela u-landspolitik.

Skiljelinjen går därför heller inte mellan dem som sluter upp bakom regeringens anslagsbud och dem som vill höja det budet. Jag måste framhålla detta, även om jag själv hör till den senare gruppen och även om alliansen mellan socialdemokraterna och högern i en rad frågor är avslöjande. Det har verkligen inte varit många klagomål över vänstervridning i denna debatt om u-landsfrågorna. Skiljelinjen går i stället mellan dem som även i fortsättningen vill ha en u-landspolitik, väsentligen byggd på kapitalistiska värderingar, och dem som vill ha en u-landspolitik, grundad på socialistiska principer.

Det borde i dag finnas större förutsättningar än tidigare för en bättre u-landspolitik från Sveriges sida. Debat-

Bistånd till u-länderna m. m.

ten om u-landsfrågorna utmärks av en större realism. Man talar inte längre så mycket bara om u-hjälp i debatten utan i stället riktigare om u-landspolitik, d. v. s. det dubbelsidiga förhållandet mellan vårt land och de fattiga länderna. Man har börjat diskutera frågan om vilka länder som den statliga biståndsverksamheten bör inriktas på och godkänner inte den nuvarande fördelningen. Uppmärksamheten har alltmer inriktats på handelspolitikens betydelse.

I den offentliga debatten ställs u-landsfrågorna alltmer in i sitt allmänna sammanhang, som är folkens befrielsekamp mot nationellt och socialt förtryck, mot imperialistisk utplundring. Jag har på denna punkt rakt motsatt uppfattning mot herr Bohman. Man kan inte förstå de s. k. u-landsproblemen och inte bidra till deras lösning om man inte erkänner det faktum att de rika, industrialiserade länderna nu på olika sätt ekonomiskt utplundrar de fattiga folken. En helt annan sak är ett gemensamt intresse av ökad världshandel, men en världshandel efter andra principer än för närvarande.

Men i denna situation, där en bättre svensk u-landspolitik kunde bli verklighet, gör socialdemokratin i stället denna kompromiss med högern i fråga om statliga garantier för svenska kapitalisters investeringar i u-länderna. Nej, uttrycket kompromiss är för svagt. Det handlar om en kapitulation, och en skändlig kapitulation, därför att kraftförhållandena inte gjorde den nödvändig.

Kapitalets och de borgerliga partiernas krav på investeringsgarantier har tidigare avvisats. Men nu beställer socialdemokraterna i statsutskottet ett sådant system av regeringen. Man måste med en socialdemokratisk tidning fråga: Är detta det pris som regeringen fått betala för överenskommelsen med högern? Herr Bohman har här nyligen svarat ja på den frågan. Investeringsgarantierna var nummer ett i hans upp-

räkning av resultaten av uppgörelsen mellan höger och socialdemokrati.

Man försöker försvara denna kapitulation på olika sätt. Man säger att det är en rent praktisk fråga. Vi har redan ett system med exportkreditgarantier. Varför kan man då inte ha statliga garantier för kapitalinvesteringar i utlandet? De bägge systemen är emellertid inte jämförbara. Att svenska staten ställer sig som garant för kapitalistiska företags utsugning av arbetskraft i främmande länder, ofta mot synnerligen låg betalning på grund av reaktionära regimer som exempelvis i Sydafrika, är verkligen ingen enbart »praktisk» fråga. Det innebär i själva verket ett avgörande politiskt steg. Staten Sverige framträder öppet som en nykolonialistisk makt om ett dylikt system med nationella investeringsgarantier genomförs.

Man försvarar ofta investeringsgarantier med att de fattiga länderna i själva verket gärna vill ha utländska investeringar och att det därför är till deras fördel att svenska staten garanterar sådana. För en borgerlig uppfattning kan detta kanske tyckas vara riktigt. Man anser kapitalismen vara det enda tänkbara systemet och vill utbreda detta också till andra länder.

Men för en socialist måste problemet stå annorlunda. Det kan inte vara riktigt att staten på det föreslagna sättet ställer sig som garant för kapitalinvesteringar i främmande länder. Det leder till en ökad intressegemenskap mellan statsapparaten och storfinanserna, som i ett kritiskt läge kan innebära internationella faror för vårt land.

Låt oss anta att finanshuset Wallenberg investerar 50 miljoner kronor i en afrikansk eller sydamerikansk stat med reaktionär regim. Denna störtas och den nya, folkliga regimen nationaliserar det Wallenbergska företaget. Den nya regimen anser att företaget redan gjort sig stora profiter på utsugning under de gångna åren och vill inte betala något till de forna ägarna. Skall

Bistånd till u-länderna m. m.

svenska staten då betala finanshuset Wallenberg? Skall Sverige uppträda som fordringsägare gentemot det fattiga u-landet, som tagit hand om sin egendom? Från kapitalistisk ståndpunkt svaras det ja. Det förvånande är att socialdemokratin svarar detsamma.

Man anför emellertid som ett sista argument att svenska staten genom dessa investeringsgarantier får en viss kontroll över de privata investeringarna utomlands. Är det detta man vill uppnå, finns det andra, betydligt bättre metoder. Det är bara att använda valutaregleringen på ett annat sätt — så som upprepade gånger föreslagits i kommunistiska motioner. Nej, det finns ur socialistisk synpunkt inget godtagbart försvaret för statsgarantier för kapitalistiska investeringar i de fattiga länderna.

Jag nämnde inledningsvis att en mera realistisk ton börjat göra sig gällande i debatten om u-landsfrågorna. Man beaktar alltmera de faktiska ekonomiska och politiska förhållanden som härvidlag är de avgörande. Man ser alltmera den svenska politiken gentemot u-länderna som bestämd av vår skyldighet att visa solidaritet med deras ansträngningar att befria sig från utländskt och inhemskt förtryck, att göra slut på den koloniala utplundringen och inleda en progressiv — d. v. s. socialistisk — utveckling. Det finns i själva verket ingen annan väg till lösning av de s. k. u-landsproblemen än den som går över en politisk, social och ekonomisk revolution i dessa länder, över en verklig jordreform, över tillintetgörande av överklassens nuvarande maktställning. Endast på detta sätt kan grundvalen läggas för en verklig ekonomisk utveckling i de ännu fattiga länderna.

De avgörande insatserna i denna kamp måste givetvis göras av de fattiga folken själva. Men vi kan underlätta den på många sätt. Vi kan och bör ge direkta bidrag för att understödja den nationella och sociala befrielseströrelsen.

Jag vill uttrycka min förvåning över att den kommunistiska motionen om ekonomiskt stöd till frihetsrörelsen i Moçambique och om ökat anslag till Moçambique Institute inte kommit upp till behandling i detta sammanhang.

De avgörande insatser som utifrån kan göras för u-ländernas ansträngningar torde emellertid ligga på handelspolitikens område. De nuvarande handelsrelationerna gynnar de redan rika länderna. Sverige tjänar kanske mellan 1 000 och 2 000 miljoner kronor årligen på dessa för oss gynnsamma handelsrelationer. Därtill kommer inkomsterna på de privata svenska företagens investeringar i u-länderna. Investeringarna uppgår till flera miljarder kronor. Deras avkastning finns det tyvärr inga exakta siffror på, men det handlar om betydande belopp. Jag har mot den bakgrunden mycket svårt att förstå högerns och herr Bohmans klagomål på denna punkt. Det är — för att summera — inte så att vi för närvarande ger någonting som kan kallas u-landsbistånd. Vi tar däremot mycket generöst »bistånd» från de fattiga länderna. Sverige tjänar nu som nation på förbindelserna med u-länderna. Det är mot den bakgrunden man måste se dagens debatt.

Handelsförhållandena i världen bör ändras så att de i stället gynnar de industriellt utvecklade länderna. Det kan göras på många sätt. Det handlar om olika åtgärder på handelspolitikens område som tillsammans gör att de fattiga länderna kan sälja mera och till bättre priser och på detta sätt få valutor för modernisering av sitt näringsliv.

Man måste komma ihåg att u-ländernas ekonomiska framsteg under 1960-talet som helhet sett varit en besvikelse. Nationalprodukten har vuxit mindre än man hoppades. Skuldsättningen har ökat starkt. Återbetalningar, räntor och profiter som går till de rika kapitalistiska länderna åter upp tillflödet utifrån av kapital. Olika åtgärder som vidtagits

Bistånd till u-länderna m. m.

av de rika länderna gör det svårare för de fattiga länderna att utveckla sin handel.

Det är mot denna mörka bakgrund, vilken utförligt skildrats i den senaste rapporten från FN:s organisation för handel och utveckling, som vi i motion föreslagit en utredning om formerna för biståndspolitik. Huvuduppmärksamheten borde därvid ägnas vad som kan göras framför allt på handelspolitikens område för att motverka utvecklingen mot katastrof i världen. Detta krav har tyvärr avvisats av utskottet, som inte har ett ord att säga till dessa helt avgörande frågor på handelspolitikens område. Tillåt mig fråga: Varför denna blindhet? Är den enbart partipolitiskt betingad eller vill man över huvud taget inte förstå dessa problems avgörande betydelse i u-landspolitik? Varför säger man inte ett ord om den utförliga motivering som givits för förändringar på handelspolitikens område?

Det utredningsyrkande som finns från de borgerliga partiernas sida kan vi inte stödja, därför att dess motivering enligt vår mening inte kan godkännas.

Även om de allmänna relationerna mellan staterna och framför allt handelspolitiken enligt vår mening är avgörande finner vi det högst angeläget att de statliga biståndsinsatserna snabbt ökas. Vi har i många debatter i riksdagen givit uttryck för denna ståndpunkt. Vi upprepar vårt krav på att ett principbeslut skall fattas om att uppnå 1 procent av nationalinkomsten innan 1960-talet är slut. Detta är naturligtvis bara en första målsättning, en riktpunkt som behövs för att vi över huvud taget skall kunna avancera. Utskottets ståndpunkt i år markerar ett visst steg framåt, men det är otillräckligt. Jag förstår över huvud taget inte varför man inte i år kunnat fastställa en tidsplan för ökningen av u-landsbiståndet. Varför måste man skjuta upp hela denna fråga till nästa år?

Vi har också ställt krav på en omedelbar ökning av biståndsinsatserna med 100 miljoner kronor i form av ett extra bidrag till Internationella utvecklingsfonden. Vid de omröstningar som kommer här senare kommer vi i övrigt att som tidigare under åren stödja varje realistiskt förslag om en ökning av de svenska biståndsinsatserna.

Det finns dock, herr talman, en mycket kritisk fråga som man inte kommer förbi. Det gäller de länder som erhåller svenskt stöd och framför allt de s. k. huvudmottagarländerna. Varför görs just det urval som skett? Varför får Etiopien, Tunisien, Pakistan och Liberia betydande belopp, medan Guinea, Mali och Malawi, för att ta några exempel, inte får någonting? Hur länge skall vi fortsätta att stödja institutioner i ett land med en så reaktionär politisk regim som Etiopien? Är inte utgifterna för yrkesskolan i Liberia väsentligen att betrakta som en subvention till Lamco? Det är sådana frågor som vi inte kommer undan att ställa och att besvara. Jag vill till denna punkt i korthet framhålla att förslaget om ökat bistånd till Zambia enligt vår mening är riktigt och bör stödjas.

Men frågan om användningen av biståndet gäller inte endast de enskilda länderna utan också de institutioner som används. Den 27 december i fjol undertecknade Sverige i Washington ett avtal med Interamerikanska utvecklingsbanken om svenskt finansiellt utvecklingsbistånd till Latinamerika på 26 miljoner kronor. Fondmedlen skall gemensamt med lån ur bankens egna kapitaltillgångar användas för kreditfinansiering av utvecklingsprojekt i bankens latinamerikanska medlemsländer. Banken har initiativrätten vid val av projekt.

Det finns utan tvivel regimer i detta område som är progressiva och väl värda att stödjas, t. ex. Kubas. Men den Interamerikanska utvecklingsbanken är i huvudsak ett organ för de stora nord-

Bistånd till u-länderna m. m.

amerikanska finansintressena, som utplundrar de sydamerikanska staterna. Jag finner det helt oriktigt att en sådan institution står som förmedlare av svenskt bistånd. Jag skulle vilja fråga utrikesministern eller någon annan representant för regeringspartiet hur man försvarar en sådan åtgärd.

Herr talman! Med det sagda yrkar jag bifall till motionerna 131 i första och 166 i andra kammaren, vidare till motionerna 218 i första och 272 i andra kammaren som jag har talat för i mitt anförande. Jag yrkar vidare avslag på statsutskottets hemställan under E, i dess utlåtande nr 54 under punkten 1, som avser ett nationellt investeringsgarantisystem.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Jag ber först att få ta upp frågan om investeringsgarantierna, som utgjorde ett stort avsnitt i herr Hermanssons anförande. Jag vill fästa uppmärksamheten på att det är fråga om en utredning, vilket även framgått av såväl herr Lindholms som andras anföranden.

Debatten om investeringsgarantierna och statligt stöd till privat industri i u-länderna har blivit något ensidig. Herr Hermansson har här också försökt göra gällande att vi från socialdemokratins sida givit efter för den privata företagsamhetens krav. Så får man inte tolka förslaget om utredning på denna punkt. I den u-hjälpsgrupp som Landsorganisationen och vårt parti tillsatt har frågan om investeringsgarantier och ett visst samarbete med den privata industrin upptagits till diskussion. Jag ställer mig bakom denna grupps krav att stöd till svenska privatinvesteringar i u-länderna alltid måste motiveras med att projekten i fråga har en utvecklingsfrämjande effekt i linje med u-ländernas egen planering. Projekten får inte utgå ifrån svenska företagarintressen. Det är u-landet självt som skall bestämma om man vill ha sådana insatser eller icke.

Den svenska biståndsmyndigheten skall alltså fastställa projektens utvecklingsfrämjande effekt i jämförelse med andra u-hjälpsinsatser. Då statligt stöd kommer att ges privata intressen, är det nödvändigt att samhället ställer upp krav och får insyn i projekten.

Jag skall inte utveckla denna fråga mera utan bara framhålla att det är fråga om en utredning. Ingen behöver väl vara rädd för att en fråga utredes.

Jag skall, herr talman, så småningom ta upp de angrepp som herrar Wedén och Wahlund riktade, inte mot regeringen — dem får regeringen själv klara upp — utan mot den socialdemokratiska gruppen för att vi inte med tillräcklig styrka hade påverkat opinionen i denna fråga. Jag återkommer till detta senare, men jag vill först själv bidra till opinionsbildningen genom att försöka hjälpa till med att teckna den bakgrund mot vilken u-hjälpsdebatten skall föras — det har gjorts i flera inlägg tidigare.

Av jordens cirka 3,3 miljarder människor är det trots allt bara 800 miljoner som har förmånen att leva i vad vi kan kalla ett välfärdssamhälle. I de mycket fattiga länderna får miljoner människor nöja sig med en årsinkomst på ett par hundra kronor. Trots en ganska imponerande ökning av produktionen i dessa länder har levnadsstandarden inte höjts utan svälten har förvärrats, nöden är obeskrivlig och okunigheten blir alltmer utbredd.

En av orsakerna till allt detta är den ohämmade befolkningsökningen i dessa länder, som målände beskrevs av herr Wedén. De frukter som arbetet ger måste delas mellan ett hastigt ökande antal människor. Klyftan mellan den rika och den fattiga delen av världen bara ökar. Enligt den franske professorn René Dumont var skillnaden i medelinkomst mellan de rika och fattiga delarna av världen i slutet av 1700-talet 1 mot 8. I dag är skillnaden ungefär 1 mot 60. Vårt bistånd till u-länderna är och kommer att förbli en droppe i ett hav av

Bistånd till u-länderna m. m.

fattigdom och nöd. Även när vi kommit upp till 1 procent av bruttonationalprodukten och däröver förblir det en liten allmosa i förhållande till behovet. När man ser dagens debatt mot den bakgrunden ter sig väl ändå debatten en smula egendomlig!

När man lyssnar på inläggen från mittenpartiernas representanter får man ett intryck av att de har fört fram förslag till en enorm upprustning av biståndsverksamheten. Så är i själva verket ingalunda förhållandet. I de motioner som har väckts i denna fråga, inte minst från ledamöter i den socialdemokratiska gruppen, har gått som en röd tråd att man har velat rätta vissa SIDA-projekt som hunnit förbi det förberedande planeringsarbetet och som alltså är mogna att förverkligas. Både utskottet och reservanterna har funnit det angeläget att dessa projekt kommer till stånd under budgetåret 1967/68. Utskottsmajoriteten har emellertid funnit en lösning på finansieringsproblemet, men det har reservanterna sorgfälligt glömt bort att göra. Det är egentligen vad som skiljer utskottsmajoriteten från reservanterna, och det tycker jag är angeläget att betona.

Den socialdemokratiska gruppen anser att det förslag som statsutskottets majoritet har stannat för kan godtagas. Förslaget är klart positivt och dessutom uppfordrande för nästkommande budgetår. Den som sätter utvecklingshjälpen före möjligheten att komma åt socialdemokratin och regeringen kan lugnt biträda förslaget. Men det gäller att gå vidare i denna fråga. Inom vårt parti finns en utbredd vilja att göra ännu mer. Det gäller nu att diskutera hur vi bäst skall hjälpa u-länderna och hur vi bäst skall utnyttja de medel som vi anslår.

Under remissdebatten hävdade jag att vårt parti, våra sidoorganisationer och den fackliga rörelsen fört en livlig och positivt inriktad debatt om biståndsfrågorna. Vi har försökt förklara vad

det är för slags hjälp som u-länderna behöver — och vill ha.

Vi tror oss våga påstå att opinionen undan för undan vinnns för ökad u-hjälp. Men man ställer vissa krav: man vill ha en försäkran om att hjälpen är riktigt utformad och kommer i rätta händer. När vi ger en sådan försäkran kan vi vara övertygade om att vi vinner opinionen för ökat bistånd.

Den som hörde herr Wahlund märkte att han uppträdde i två roller: dels som centerpartist och i denna egenskap i behov att komma åt regeringen, dels som ledamot av SIDA:s styrelse. Han visade så att säga två ansikten under sitt anförande. När han uppträdde som SIDA:s styrelseledamot undervisade han sin partivän herr Vigelsbo om att man visst kan begå misstag och om att det förekommer barnsjukdomar. På nära håll försökte han upplysa opinionen i denna fråga, och det behövs sannerligen. Herr Wahlund gjorde emellertid en jämförelse som jag vill kommentera. Han sade att det var en tid i vårt land då det ingalunda fanns opinion för ökade sociala anordningar. Jo, herr Wahlund, det fanns en mycket stark opinion, men den hade ingen makt. Det var fåtalet som styrde. Först när opinionen fick inflytande kunde den påverka utvecklingen. Jämförelsen är alltså inte fullt korrekt.

Den som lyssnade på herr Wedéns anförande kunde iaktta att det väsentliga för honom var att slå fast att regeringen hade gjort alldeles för litet för att upplysa opinionen. Han gick till våldsamma angrepp, och man fick ett intryck av att det intressanta inte så mycket var biståndsverksamheten utan fastmer att kritisera socialdemokratin. Det var synd, ty enligt min mening var slutet av herr Wedéns anförande det intressanta. Denna fråga är av sådan karaktär att den rimligtvis inte bör användas för att skaffa ett parti röster; den är alltför allvarlig för att utnyttjas i detta syfte.

Bistånd till u-länderna m. m.

Jag vågar utgå från att allt fler människor i vårt land inser att fattigdomen i u-länderna också innebär framtida otrygghet för människorna i i-länderna. Därvidlag delar jag herr Wedéns uppfattning. U-ländernas nöd kan bli ett hot mot välfärden här hemma. Då bortser jag helt från humanistiska värderingar, som är självklara för oss som är vana att känna solidaritet med dem som har det svårt, vare sig vi har hämtat vår fostran inom arbetarrörelsen eller i kristen gemenskap.

Allt fler inser alltså behovet av ökat u-landsstöd. Genom de moderna kommunikationsmedlen får vi i våra vardagsrum levande bilder av den bottenlösa fattigdomen och okunnigheten ute i världen. En sak är att tala om för människorna hurudan situationen är i u-länderna och göra dem positivt inställda till hjälpen, men när vi nu går in för större insatser för u-hjälpen måste vi också göra fullständigt klart för alla att detta inte kan ske utan uppoffringar. Vi måste avstå något, kanske inom områden där vi själva anser oss ha brister. Att söka göra troligt att vi kan öka våra hjälpinsatser utan att det kostar någonting är cynism, och i längden skadar det saken. Ökad u-hjälp kan aldrig betalas med felräkningspengar utan endast med uppoffringar. Det bästa som kan hända vår u-hjälp är att vi här i riksdagen i lugn och ro och i positiv anda diskuterar hur vi på lämpligast sätt skall utforma och inrikta våra insatser.

Jag menar att u-landshjälpen, såväl den som varje enskilt land lämnar som den som går genom FN, måste planeras på längre sikt än ett budgetår. För dem som skall förhandla med mottagarländerna måste det vara betydligt lättare att veta vad de har att rätta sig efter, om de känner till anslagetets storlek under exempelvis en femårsperiod, än om de bara kan räkna med ett enda år. Därför bör vi få till stånd en mera långsiktig planering, en plan som ock-

så successivt ger mer än vad vi anser oss kunna klara i dag. En sådan planering innebär också ökade garantier mot felsatsningar, även om jag är helt övertygad om att man i det vanskliga arbete som det här är frågan om aldrig kan skaffa sig fullständiga garantier mot misstag. Att vi gjort våra misstag är naturligtvis beklagligt, men det får på intet sätt hindra oss från ökade nya insatser.

Man kan givetvis ha olika meningar om vad vi bör satsa på och till vilka länder vi främst bör kanalisera vårt bistånd. Som jag tidigare anfört är och kommer våra insatser att utgöra en ringa andel av de totala hjälpinsatserna. Av denna anledning bör vi undvika att splittra våra ansträngningar alltför mycket.

Låt mig ta upp ett par områden, där jag anser att vi bör öka våra insatser ännu mera! De ansträngningar som görs för att minska dödligheten i u-länderna måste kompletteras med medvetna ansträngningar att hålla födelsetalet nere. Vårt land har varit banbrytande på detta område, och vi bör göra vårt yttersta i alla internationella sammanhang för att öka förståelsen för familjeplaneringen. Till stor del är svälten och nöden i världen orsakade av den ohämmade befolkningsökningen.

Jag hade tillfälle att under tre veckor i vintras företa en resa i Afrika, och där såg jag att vissa länder med stöd av utvecklingshjälp satsat enormt för att förbättra produktionen. Genom uppförande av sinnrika dammar och bevattningsanordningar hade man lyckats åstadkomma en kraftig ökning av livsmedelsproduktionen, men produktionsökningen håller på intet sätt jämna steg med befolkningsökningen. Trots framstegen på familjeplaneringens område är det mesta ännu ogjort. Jag tror emellertid att man har anledning att känna en viss optimism, om man betänker att det inte var så många år sedan man från svensk sida tog upp denna fråga i

Bistånd till u-länderna m. m.

FN. Då betraktades det nära nog som en skandal att ta upp en sådan fråga i ett internationellt sammanhang. Men att det går att komma fram ganska snabbt på den vägen visar Japan, där födelse-talet sänkts med 40 procent från 1949 till 1963.

Jag vill gärna tillägga att man på många håll i världen har stora svårigheter på grund av religiösa och andra föreställningar, som hindrar en förbättring av situationen. Hur mycket svårt orsakar inte exempelvis det myller av heliga kor och apor som finns på sina håll i världen! Jag undrar om inte tiden är mogen för oss att med samma frimodighet ta upp kampen mot sådana ting i internationella sammanhang.

Det är ytterligare en fråga, herr talman, som vi bör satsa på, nämligen de vuxnas utbildning. Varje u-land har ambitiösa planer på att bygga ut barnundervisningen, men allt fler experter blir mer och mer övertygade om att man måste omfördela resurserna, så att även de som i dag befinner sig i produktiv ålder får tillägna sig åtminstone det mest elementära av det kunskapsstoff, utan vilket ingen utveckling kan äga rum.

Vi måste vidare — här kommer jag in på de multilaterala hjälpformerna — i samlad tropp gå ut i u-länderna med pengar och experter som gör det möjligt för dessa länder att bygga upp den bas för ett rationellt näringsliv som erfordras. Där behövs vägar, broar, vatten, elkraft; investeringar av en omfattning som aldrig ett enda land kan klara upp på egen hand.

Till sist vill jag också ta upp frågan om vilka länder man bör satsa på i vår egen verksamhet. Det är en mycket känslig fråga, och det är ömtåligt att diskutera den offentligt. Vi kan inte begära att biståndsnationerna skall ha samma demokratiska system som vi. Då skulle vi knappast ha något större urval. Vi skall ju vara medvetna om att även i fortsättningen får vi lov att hjäl-

pa länder som till och med har ett auktoritärt styrelseskick. Ett land som i dag är demokratiskt kan ju i morgon lyda under en diktator. Vi ser ju alltför ofta att en sådan omvälvning äger rum i den nya delen av världen, och vi kan då inte dra oss tillbaka fördenskull.

Men ett par kriterier måste vi ändå sätta upp som måttstock, när vi är ute för att hjälpa. Jag skulle för egen del kunna säga att det räcker, om landet visar en vilja att göra något för de vanliga människorna och inte bara ser till att de rika får mer, medan de fattiga utarmas. Det innebär i själva verket att vi undantar sådana länder där kapitalflykten är större än kapitaltillflödet. Vi måste göra klart för u-länderna att de på ett eller annat sätt måste sätta stopp för de rikas möjligheter att placera sina förmögenheter i schweiziska bankfack eller i New York vilket förekommer. Vi måste vidare klargöra för dessa länder att det är nödvändigt med ett skattesystem som åtminstone i någon mån fördelar bördorna efter bärkraft. De bör också få veta att inga framsteg kan nås, om man inte genomför någon sorts jordreform och inte en rimlig del av budgeten ägnas åt undervisningen. Vi kanske också får lov att bedöma ett lands utvecklingsambition efter landets inställning till familjeplaneringen.

Det kan synas förmätet av ett litet land att på det sättet lägga sig i andra länders göranden och låtanden, men vi kan ju ändå inte ge bistånd åt alla. Det gäller även sedan vi byggt ut vår biståndsverksamhet så att den kan betraktas som tillfredsställande. Vi måste koncentrera våra bilaterala insatser, och på något sätt måste en prioritering ske. Jag tror att vad jag här har angivit inte är den sämsta. Den sammanfaller med vår allmänna inställning här hemma. Det är en sorts gemensam nämnare för oss alla, och det är väl rimligt, att denna vår syn på hemmaplan blir avgörande även när vi skall verka i u-länderna.

I detta anförande instämde herrar Es-

Bistånd till u-länderna m. m.

kel, Allard, Andersson i Storfors, Johansson i Norrköping, Henrikson, Arweson och Fredriksson samt fru Renström-Ingenäs och fru Torbrink (samtliga s).

Herr HERMANSSON (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall bara göra några kommentarer till vad herr Bengtsson i Varberg sade om ett system med nationella investeringsgarantier. Jag tror det är viktigt att man därvidlag skiljer på olika saker, vilket han inte gjorde i sitt anförande. En sak är frågan om kontroll över privata svenska kapitalinvesteringar i u-länderna. Sådan kontroll bör upprättas. Enligt vår mening bör kapitalexport tillåtas endast när investeringarna inordnas i vederbörande lands egna utvecklingsplaner. Vi har tidigare utvecklat den ståndpunkten i motioner och anföranden här i riksdagen.

En annan sak är emellertid frågan om statliga garantier för privata investeringar i u-länderna. Ett sådant system bör enligt vår mening inte upprättas. Socialdemokratin har nu blandat ihop dessa bägge frågor. Resultatet blir inte bra.

Herr Bengtsson sade vidare att man bara hade beställt en utredning och att detta inte är någonting att vara rädd för. Varför gick då socialdemokraterna tidigare emot högerns krav på utredning av denna fråga för att nu acceptera detta krav? Herr Bohman yttrade i ett anförande helt nyligen att detta var punkt 1 på listan över resultat av uppgårelsen mellan högern och socialdemokraterna. Var det ett falskt vittnesbörd?

Slutligen en fråga till herr Bengtsson: Hur tänker sig socialdemokratin detta nya system med nationella investeringsgarantier? Låt mig ta ett exempel. Skall den svenska staten, om regeringen i Sydafrika anser att en stor investering av Volvo- eller Johnsonkoncernen är gynnsam och därför inordnar den i sin ekonomiska planering, ställa sig som

garant för att kapitalinvesteringarna inte förlorar sina pengar?

Herr WEDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har naturligtvis ingen möjlighet att föregripa ett svar från regeringen, om det kommer något — den tycks inte vara särskilt intresserad av dagens debatt.

För egen del vill jag emellertid säga herr Hermansson att jag inte skulle tillstyrka en investeringsgaranti av den typ han talade om beträffande Sydafrika. Däremot har herr Hermansson enligt min mening fått en alldeles bakvänd uppfattning, vilket inte är så märkvärdigt med hans kommunistiska utgångspunkter, om den betydelse som ett väl fungerande investeringsgarantisystem i många fall kan ha för utvecklingen av u-ländernas ekonomi.

Herr talman! Jag begärde egentligen replik för att belysa det ologiska i herr Bengtssons i Varberg framställning. Här har vi först hört finansministern och sedan i dag hans excellens utrikesministern säga att opinionen är mycket splittrad men att man hoppas, att den entusiasm som präglar ungdomen skall så att säga dominera även inom den övriga delen av folket. I själva verket tror man emellertid inte detta, och jag har sagt att jag antar att man har rätt på denna punkt. Jag tror till och med, vilket jag nog nämnde i mitt första anförande, att det i dag tyvärr finns en majoritet mot en stark utbyggnad av u-landsstödet bland de svenska medborgarna. Hur kan man då, herr Bengtsson, påstå att det är för att vinna röster, som vi angriper regeringen för att den i år gjort för litet och som jag angriper den för att inte tillräckligt ha förberett, upplyst och väglett opinionen? Detta är ett alltför enkelt sätt att freda sig mot kritik.

Den bild av läget som även herr Bengtsson flyktigt tecknade motiverar enligt min mening mycket starkt — han instämde med mig när det gällde upp-

Bistånd till u-länderna m. m.

fattningen om läget — att man verkligen ökar insatserna, låt vara i begränsad omfattning i år. Det är klart att en höjning av anslaget med 50 miljoner kronor också skulle innebära en 50 miljoner högre bas att utgå från när man nästa och följande år fullföljer programmet.

Herr talman! Får jag till sist ställa en fråga till herr Bengtsson. Herr Bohman nämnde i sitt anförande att högern hade avvisat vad han kallade för en manifestation från den demokratiska oppositionens sida och i stället föredragit en kompromiss med socialdemokraterna, därför att man därigenom ändå skulle få 40 miljoner. Betyder detta, herr Bengtsson, att socialdemokraterna, om det inte blivit någon kompromiss ens med högern, skulle ha intagit en annan och mer restriktiv hållning än man nu gjort?

Herr WAHLUND (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag sade ungefär som herr Wedén, nämligen att regeringen borde försöka skapa opinion i stället för att följa opinion. Då kommer herr Bengtsson i Varberg och talar om makt och syftade på den gamla röstskalan och sådant. Det väsentliga i vad vi sagt är att vi väntar oss att regeringen skall hjälpa till att få människorna att förstå allvaret i dessa frågor.

Herr Bengtsson sade vidare att jag uppträdde i två skepnader, dels som centerpartist och dels som styrelseledamot i SIDA. Jag har inte alls haft någon svårighet att förena de båda funktionerna. Vi har ju i vår motion och i våra yrkanden endast slutit upp bakom SIDA:s anslagsäskande.

Vi skall ändra opinionen här hemma på samma sätt som vi hjälpt till att ändra den internationella opinionen. Jag känner mycket väl till det tillfälle för 15 år sedan, vilket herr Bengtsson skildrade, då frågan om födelsekontrollen första gången togs upp i Förenta Nationernas generalförsamling. Jag kom-

mer särskilt ihåg det av den enkla anledningen att det var jag som gjorde det. På den tiden var naturligtvis opinionen där inte mogen. Det var nära nog en skandal, att man nämnde ordet »födelsekontroll», och man kunde nästan ha hört en knappål falla i sessionssalen. Men åtskilligt har ju ändrats sedan dess.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag försökte — för att först ta upp frågan om opinionspåverkan — i mitt anförande framhålla att socialdemokratin, dess sidoorganisationer och fackföreningsrörelsen, sedan länge fört en positiv diskussion kring u-landsfrågorna i syfte dels att upplysa om situationen ute i världen och om det enorma hjälpbehov som finns, dels — och därvidlag har vi fått föga hjälp av oppositionen — att upplysa om att en verklig satsning på u-hjälpen kostar uppoffringar.

På den direkta frågan vad socialdemokratin skulle ha gjort om inte högern anslutit sig till denna kompromiss vill jag svara, att kompromissen innebär att vi får möjligheter att utföra projekt för 40 miljoner kronor. Detta motsvarar ju de socialdemokratiska motionärernas önskemål. Hade högern inte gått med oss, hade vi väl själva fört fram det förslaget. Vi skall ha klart för oss, något som framgått av alla anföranden, att oavsett om vi följer utskottsmajoriteten eller reservationen, så blir omfattningen av u-landsbiståndet exakt det samma. Kan herr Wedén inte erkänna det, får han vända sig till herr Bohman för att få det utklarat.

Så till herr Hermanssons fråga. Jag är självfallet inte beredd att säga någonting om vad denna utredning kommer att ge för resultat och hur den tänker sig att utforma garantin till de industrier som investerar i u-länderna. Men så mycket kan jag försäkra herr Hermansson, att om ett företag i Sydafrika skulle begära investeringsgaranti, så

Bistånd till u-länderna m. m.

kommer det inte att få någon sådan så länge socialdemokratien har någonting att säga till om i detta land.

Herr WEDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bengtsson i Varberg rådde mig att vända mig till herr Bohman, om jag inte ville tro på herr Bengtssons uttalande, att ett bifall till utskottsmajoritetens förslag i summa skulle ge u-landsstödet samma villkor som ett bifall till folkpartiets och centerpartiets reservation. Jag måste öppet säga att jag i dessa frågor inte betraktar vare sig herr Bengtsson eller herr Bohman som de bästa auktoriteterna, och det är inte till dem jag bör vända mig för att få reda på vad som bör göras för att få upp den svenska u-hjälpen till en hygglig nivå.

Det är väl ändå självklart — jag betonar detta ännu en gång — att om man beslutar om ett 50 miljoner kronor högre anslag och detta får plats i en budget, som har finansministerns betydelse att den är något starkare än hans, så ligger man därmed för framtiden på en högre nivå än man kommer att göra om man antar majoritetsförslaget från statsutskottet.

Jag vill naturligtvis gärna bekräfta att fackföreningsrörelsen här i landet och många andra organisationer har gjort stora insatser när det gäller att upplysa opinionen om allvaret i u-landsproblemen. Och man har gjort det också från det socialdemokratiska partiets sida i många sammanhang, t. ex. vid förstamajdemonstrationer. Men vad jag vände mig emot i dag var att man för att motivera sin nuvarande återhållsamhet drog fram att opinionsläget är osäkert. En regering som handlar på det sättet handlar i strid med t. ex. den svenska fackföreningsrörelsens strävan att upplysa opinionen.

Herr HERMANSSON (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar naturligtvis

med stor glädje både socialdemokratins och folkpartiets förklaringar att ett nationellt garantisystem för privata kapitalinvesteringar i u-länderna, som man tydligen vill upprätta, inte skulle gälla investeringar i Sydafrika. Jag kunde gå vidare med en frågelista och undra: Skall detsamma gälla investeringar i Portugal och dess afrikanska kolonier? Skall det gälla investeringar i Spanien? Men jag skall inte göra det; min fråga avsåg bara att belysa svårigheterna med ett sådant system och visa hur farligt detta kan bli också för vår utrikespolitik.

Herr Wedén sade i en replik till mig att jag hade demonstrerat en bakvänd uppfattning om vad systemet med nationella investeringsgarantier innebar, och det var självklart, sade han, därför att jag såg det från kommunistiska utgångspunkter. Han menade med andra ord att han i denna sak hade en framvänd uppfattning eller vad man skall kalla det. Det är givet att vi har olika uppfattningar; herr Wedén ser det från borgerlig synpunkt, jag försöker att se det från socialistiska utgångspunkter, och där finns en mycket bestämd motsättning som gör att vi ser på olika sätt på denna helt avgörande fråga. Men det förvånande för mig är att socialdemokratien nu tydligen börjat se detta problem från samma synpunkter som herr Wedén och högern.

Herr Bengtssons senaste inlägg gjorde mig ännu mer förbryllad över anledningen till att man över huvud taget ingått denna kompromiss med högern. Han sade att om inte högern gått med på denna överföring av 40 miljoner kronor, som man nu rent tekniskt genomför och som ju inte ökar de faktiska anslagen med ett öre, så hade socialdemokraterna framlagt det förslaget själva. Men varför har man då enats om en kompromiss, som innebär att man anslutit sig till högerns krav på utredning om ett nationellt investeringsgarantisystem? Kompromissen var ju helt

Bistånd till u-länderna m. m.

onödig, eftersom socialdemokraterna själva kunde ha framlagt förslag om dessa 40 miljoner här i kammaren.

Herr WAHLUND (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Bengtsson att vi i centern naturligtvis är beredda att betala vad u-hjälpen kostar. Vi är beredda att tala om för människor att en ökad u-hjälp innebär ekonomiska uppoffringar för den enskilde.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hermansson räknade upp det ena osympatiska landet efter det andra för att därmed beskriva investeringsgarantisystemet som ett osympatiskt system. Det kan ju aldrig bli tal om att ge investeringsgarantier för investeringar i andra länder än sådana som kan komma i fråga för u-landsbistånd. Att vi går med på en utredning av denna fråga beror på att man kanske kan utforma garantin så att u-länderna har nytta av den. Det är målet för vår verksamhet.

Jag vill till herrar Wedén och Wahlund säga att alla från vårt parti som talat i denna kammare i dag klart har deklarerat att statsutskottets majoritetsförslag är en uppfordran till ökat u-landsbistånd nästa budgetår. Det framhöll jag också i mitt tidigare anförande. Vi har även åtagit oss att försöka vinna opinionen för ett sådant ökat bistånd. Och där har inte bara regeringen och socialdemokratin en skyldighet, herr Wedén, utan där vilar skyldigheten lika tungt på herr Wedéns som på någon annans axlar i denna kammare. Med detta, herr talman, bör jag väl ha klarlagt att den socialdemokratiska gruppen förväntar sig en ökad aktivitet i u-lands-hjälpen.

Det har sagts här att vi genom den föreslagna anordningen inte ökar de faktiska anslagen till u-hjälpen i år. Det är riktigt. Men vi gör det möjligt att ut-

öka den faktiska u-hjälpen. Och där finns det en garanti och ett åtagande från den socialdemokratiska gruppen att nästa år fylla ut vad vi använder för att öka aktiviteten i år.

Herr BOHMAN (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wedéns sarkasmer om vem som är den största auktoriteten på u-landshjälp lämnar jag därhän.

Statsutskottets behandling av frågan har varit precis densamma som behandlingen av alla andra frågor, där det från början föreligger starkt kontroversiella meningar. Å ena sidan har vi haft statsverkspropositionens anslagsäskanden till u-hjälpen och å andra sidan ett mycket stort antal motioner från samtliga partier, alltså även från regeringspartiet, i vilka man uttryckt önskemål om förbättringar och ökade anslag samt över huvud taget redovisat en annan syn på u-hjälpen än regeringens. När vi sedan i statsutskottet har satt oss ned vid förhandlingsbordet har syftet bl. a. varit det som flertalet av representanterna för de olika partierna tycks vara ense om, nämligen att lyfta frågan över de politiska striderna. Det andra syftet har varit att fastställa en ram inom vilken bästa möjliga praktiska resultat av u-landshjälpen kan åstadkommas.

Vid de förhandlingarna — som var utomordentligt segslitna och där man som sagt ända till de sista förhandlingsminuterna inte riktigt visste, hur man från i varje fall ett av mittenpartierna skulle ställa sig — kom vi så småningom fram till en lösning som innebar, att vi ökade på de pengar som skall användas till u-landsverksamhet med 40 miljoner kronor nästa budgetår. SIDA får sålunda 40 miljoner mer än vad organisationen i praktiken skulle ha fått, om vi hade följt statsverkspropositionens förslag. Skillnaden mellan de två mot varandra stående grupperna är alltså mindre än 10 miljoner kronor.

När vi medverkat till kompromissen, har vi ansett det vara viktigare att nå

Interpellation ang. ökade möjligheter att fullgöra den första värnpliktstjänstgöringen vid förband nära hemorten, m. m.

ett *praktiskt* godtagbart resultat än att eventuellt åstadkomma en gemensam politisk manifestation på den borgerliga sidan. Det har varit utgångspunkten för vårt handlande. Och det är en kompromiss av det slag som vi i detta hus av tradition brukar träffa i olika kontroversiella frågor.

Ordet lämnades på begäran till

Herr WEDÉN (fp), som yttrade:

Herr talman! Jag konstaterar att kammarens regler är sådana att jag inte har någon replikrätt och därför inte kan bemöta det anförande som herr Bohman nu hållit.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren att uppskjuta den fortsatta överläggningen till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 6

Interpellation ang. ökade möjligheter att fullgöra den första värnpliktstjänstgöringen vid förband nära hemorten, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Herr RASK (s), som yttrade:

Herr talman! Varje år får ganska många värnpliktiga från Syd- och Mellansverige fullgöra sin första värnpliktstjänstgöring vid garnisoner i Norrland. Avståndet från hemorten till förläggningssorten blir på detta sätt mycket långt. Framför allt i jämförelse med värnpliktiga, som fullgör sin tjänstgöring vid näraliggande regementen, ter sig denna ordning orättvis och verkar i hög grad irriterande för den värnpliktige.

Önskemål från värnpliktiga om omplacering beträffande förläggningssorten tages mycket litet hänsyn till. Endast mycket starka familjeskäl synes vara godtagbara. Därför blir det för det stora flertalet att finna sig i en place-

ring, som kan innebära vissa problem med hänsyn till trivsel och dylikt. Närheten till och kontakten med hemorten torde man även i dessa avseenden icke kunna bortse ifrån. Visserligen har någon av regementsstäderna i Norrland gjort försök att ordna en meningsfull fritidssysselsättning för de värnpliktiga som har långt till hemorten. Dessa försök har väl dock varit mycket trevande och på intet sätt till fyllest. De ansvariga militära myndigheterna borde, enligt min mening, ägna dessa frågor större intresse, ty utbildningsresultaten står alltid i förhållande till personalvården.

Åtskilliga fall kan åberopas där värnpliktiga efter en tid begärt att få uppskov och därmed avbryta en påbörjad utbildning till följd av vantrivsel och dålig kontakt med hemorten. Detta måste innebära besvärligheter både när det gäller utbildningens bedrivande vid det militära förbandet och för den värnpliktige själv.

Det stora antalet ansökningar varje år från värnpliktiga hemmahörande i Syd- och Mellansverige med begäran om förflyttning till mera näraliggande utbildningsplatser i förhållande till hemorten bevisar att missnöjet är utbrett. Föreligger det möjligheter till ändringar synes dessa därför vara välmotiverade.

Med stöd av vad jag sålunda anfört hemställer jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framställa följande interpellation:

Avser statsrådet att vidtaga åtgärder som möjliggör att värnpliktiga bereds tillfälle att fullgöra sin första värnpliktstjänstgöring vid regemente nära den värnpliktiges hemort?

Om så icke är fallet, har statsrådet då för avsikt att genom ökat antal fria hemresor och ökat antal tjänstledighetsdagar kompensera dessa värnpliktiga från Syd- och Mellansverige, som tvingas

fullgöra sin första värnpliktstjänstgöring vid norrlandsregementen?

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.05.

Denna anhållan bordlades.

In fidem
Sune K. Johansson

Onsdagen den 19 april

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1

Bistånd till u-länderna m. m. (forts.)

Herr andre vice talmannen meddelade, att överläggningen rörande statsutskottets utlåtanden nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1967/68 till internationellt utvecklingsbistånd jämte i ämnet väckta motioner, och nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1967/68 till finansiellt utvecklingsbistånd jämte i ämnet väckta motioner, bevillningsutskottets betänkande nr 25, i anledning av väckta motioner angående en speciell u-hjälpsavgift, m. m., samt bankoutskottets utlåtande nr 18, i anledning av motioner om ett statligt obligationslån för bistånd till u-länderna m. m., nu komme att fortsättas; och lämnades därvid ordet, i enlighet med förut gjord anteckning, till

Herr RUBIN (mbs), som yttrade:

Herr talman! När jag anlände till riksdagen i dag, kom en man emot mig och sade: »Har Du nu förberett Ditt stora tal?»

Jag har inte förberett något stort tal. Jag tycker nämligen att det i u-hjälpsfrågan hittills har talats alldeles för

mycket och handlats alldeles för litet. Jag kommer därför inte att trötta er, kära kammarledamöter, med att närmare beskriva hur illa ställt det är ute i världen. Vi vet alla och envar att inte ens hälften av jordens befolkning åter sig mätt. Vi känner till den våldsamma befolkningsexplosionen. Vi vet att i t. ex. Egypten kommer år 1975, då Assuandammen är färdig, befolkningen att få 40 procent mera jord. Men 1975 har också befolkningsantalet stigit med 50 procent. Vi vet också att Amerika och Sovjet på sina militära rustningar lägger ned lika mycket som den övriga världens svältande befolkning har att leva på. Alla känner till hur fruktansvärd situationen är. Vi har kanske läst professor Myrdals skakande rapporter, och vi vet exakt i vilken ordning världssvälten kommer att nå olika länder.

Vad gör då rikets s. k. förtroendevalda? Jo, vi motionerar, interPELLerar om farliga järnvägsövergångar etc. De stora problemen skjuter vi gärna åt sidan. Vi talar så mycket om underutvecklade länder, men vilka är egentligen underutvecklade om inte vi här i huset? Vi känner till alla dessa förhållanden men gör ändå så litet.

Det har i dag talats om att det är så glädjande att den svenska ungdomen börjar vakna upp och att den vill göra någonting för u-länderna. Man kan fråga sig varför de som är äldre och bör ha livserfarenhet, inte ägnar större intresse, större kraft åt denna fråga?

En gång — jag vet inte om jag be-

Bistånd till u-länderna m. m.

rättat det förut — på en av mina resor såg jag en stackars man som kommit ut från ett spetälskesjukhus. Han hade blivit opererad, och skuren i händer och fötter. När jag gick emot honom för att tala med honom, drog han en gammal säck över huvudet därför att han skämdes. Jag tycker att det är vi som skall dra en säck över huvudet och skämmas för att vi inte gör mera för u-länderna. Det talas om miljoner svältande människor, etc. Som jag förut har sagt i denna talarstol, fattar vi egentligen att bakom dessa siffror finns människor som vi själva? Tror vi som skall försöka åstadkomma ett bättre Sverige i socialt hänseende, vi som har ambitioner att göra allting bättre, att vi i framtiden kan bygga några Berlinmurar eller liknande runt Sverige som en lycksalighetens ö? Nej, de hungrande miljonerna kommer oss allt närmare.

Varför har vi ingenting gjort, sade en annan talare i dag, vi har ju vetat om allt detta i tio år. Jag tror för min del att det beror på dagens politiker, dessa herrar som står med fingret i vådret och säger att det inte finns någon opinion.

Såsom jag har frågat tidigare: Vem skall skapa opinion om inte vi som är valda därtill? Det är vi som skall göra detta, inga andra. Vi är valda för att skapa opinion i en fråga som denna. Men när man här inte tror att man har folket med sig, så väntar man och vill inte göra någonting. Politikern säger ofta att det inte är taktiskt riktigt, att handla. Men, kära vänner, vilket parti ni än tillhör, slå upp edra parti-program, läs de vackra fraserna — det är tyvärr bara fraser — om solidaritet, broderskap och medkänsla med de fattiga folken. Från början trodde jag på allt detta, men sedan jag kom hit till riksdagen har jag tyvärr förstått att det ofta varit bara ord för många.

Man har i dag från denna talarstol talat om att känslorna inte får springa i väg med människorna, utan att de

måste dämpas. Vad är det egentligen för fel med att visa känslor? Om mig brukar man säga att jag är patetisk. Ja, jag är gärna patetisk, om därmed menas försök att vädja till sunt förnuft hos människorna och få dem att förstå att u-världens problem är våra problem — 1960-talets stora problem — som vi måste lösa! Varför har vi då inte den opinion vi alla väntar skulle finnas? Jo, därför att det inte bedrivits tillräcklig upplysning. Ingen kan inbilla mig att ni inte skulle tänka och tycka på ett helt annat sätt, om ni hade varit med om att hålla döende barn i famnen eller sett människor svälta ihjäl på gatan.

Som målsättning har satts upp 1 procent till u-länderna. Vi många små människor trodde att i denna målsättning låg ett löfte att det verkligen skulle ske någonting och att det också fanns en vilja bakom dessa ord. I dag har vi fått höra att en utredning skall begäras. Hans excellens herr utrikesministern talade i dag om att denna utredning inte »skall» göra någonting, utan han ville ha formuleringen »i syfte att». Han ville inte binda sig så hårt.

Till mig har man många gånger sagt att visst vill vi alla hjälpa, men var skall pengarna tas? Ja, var skall vi ta pengarna? Givetvis skall vi ta dem från det överflöd som finns i detta land. Besjälade ungdomar har hjälpt mig att skriva motion 612 som jag hoppas att kammarens ärade ledamöter har studerat. Unga pojkar vid universitetet i Stockholm och andra har suttit natt efter natt och försökt presentera ett alternativ, som innebär att enprocentmålet skall nås i år. Och hör och häpna! I motion 612 föreslås skatt på tobak med 3 öre per cigarett. När denna fråga var uppe i riksdagen sade man att detta var omöjligt, eftersom det skulle föranleda så mycket smuggling. Det var skälet till att denna motion inte bifölls. Men det var nog fara bara för ett slags smuggling, nämligen att många

Bistånd till u-länderna m. m.

människor försökte smugla bort sina samveten. 3 öre per cigarett skulle ge 260 miljoner kronor.

Visa mig den människa, som inte med välbehag — om hon ändå röker — skulle göra det, om hon visste att hon samtidigt gav ut 3 öre till u-hjälpen för varje cigarett. Det skulle, som sagt, ge 260 miljoner kronor. I dag diskuteras andra kammarens ledamöter om 40 —50 miljoner.

I motionen har också föreslagits en särskild skatt på bilar med över 20 000 kronors värde. Om folk har råd att hålla sig med så dyra bilar, har de också enligt min och många andras åsikt råd att ge till u-hjälpen.

Vi har vidare föreslagit skatt på engångsflaskor, 5 öre för varje flaska. Och vi har föreslagit skatt på parfym, grammofonskivor och över huvud taget sådant som måste betecknas som överflöd.

Från talarstolen har i dag många gånger vitsordats att pengarna någonstans måste tas. Jag och mina kamrater har försökt att visa varifrån de skall tas. Men jag kan gott erkänna att någon av våra motioner kanske ger felaktiga anvisningar och att pengarna borde tas på annat håll.

Det är emellertid inte detta jag resonerar om. Kom gärna med andra alternativ — och många av oss är nog gärna med om att stödja dem — till förslag om varifrån pengarna skall tas. Men tala inte om Sveriges pensionärer eller handikappade. Det är inte från dem pengarna skall tas, utan av överflödet, av det som alla och envar kan undvara i den dagliga konsumtionen.

Jag har i motioner punkt för punkt velat framlägga förslag om vad pengarna skulle kunna användas till. Jag förstår att det skulle vara en ren demonstration att i dag ta upp alla dessa motioner till omröstning. Många av mina vänner kommer säkert att bli ledsna över att jag inte gör det, men jag avstår ändå därifrån, eftersom jag vet att ni inte kommer att rösta för dem.

När jag kom till riksdagen var jag så naiv att jag trodde att riksdagsdebatterna var till för att övertyga både kolleger och andra människor. Inte visste jag i min ringhet att alla här var så bundna av sina partier. Men u-hjälpen är någonting som står över allting annat, över allt vad partier heter. I dag har talare efter talare här sagt: Visst står denna fråga över partierna, men borgarna skall inte tro det eller det och vi i arbetarrörelsen anser så eller så. Ja, arbetarrörelsen! Vilka är inte arbetare? Det är väl alla människor numera. Vilken är inte borgare? Vi är väl alla medborgare. Låt oss ta bort sådana där gamla förlegade klyschor och säga till varandra att vi alla är människor — medmänniskor.

Det har talats om utredningar, men det har då använts uttryck som »i beaktande av», »förty» och alla dessa gamla fraser. Hela tiden har man en känsla av att allting kommer att bli vid det gamla vanliga.

När NIB en gång blev SIDA, sade en talare: »Nu skall vi i framtiden aldrig behöva tala om de snöda penningarna mera. Nu har vi fått en organisation.» Ja, hur är det numera? Nu har vi fått en organisation. Förut sade man: Här finns inte några administratörer. Nu finns administratörerna, nu har man presenterat ett program. SIDA vill ha pengar, men då heter det: Nu finns det inte längre några pengar. Vi måste utreda, och vi får se till nästa år.

I olika sammanhang har från talarstolen här i dag berörts missionens verksamhet.

Jag har själv rest en hel del bland missionens folk och vill betyga hur mycket dessa okända människor har gjort. Det finns många svenska Albert Schweitzer, det finns många Florence Nightingale, det är bara det att vi här hemma så sällan hör talas om dem. Det är inte precis de som pryder veckotidningarnas första sidor. Där talas så sällan om människor som har stora hjärtan — det är mera populärt med

Bistånd till u-länderna m. m.

dem som är breda över rumpan eller bysten. Människor med stora hjärtan, människor som offrar något och vill göra något på det humanitära planet hör man tyvärr inte så ofta talas om. Dessa utslitna sjuksköterskor t. ex.! Vi läser bara en liten notis i någon dags-tidning att »system Ann-Sofi Persson har återvänt efter 20 års tjänst i Kongo». Det är kanske en sliten, åldrig kvinna, som kommer tillbaka med sista Malmö-färjan. Tänker vi på att en sådan människa kanske har varit med om att rädda tiotusentals människoliv? Känner vi till att det för närvarande finns svenska administratörer på Afrikas kontinent, i Indien och på andra platser, människor som kan sitt jobb — utbildade rödakorssystrar t. ex. — men det fattas pengar för att de skall kunna driva en fullödlig verksamhet.

Jag tror inte, herr talman, att vi i dag kommer att lösa de problem som jag talar om. Jag vill inte göra mig osams med er, men jag känner mer tillfredsställelse inför tanken att jag i morgon skall åka till en folkhögskola utanför Gävle och på andra platser och tala u-hjälp. Såsom tidigare i dag har sagts: Det är ungdomen som hör på och som vill någonting.

Det behövs upplysning och åter upplysning, och framför allt behövs det engagemang från alla människors sida. Det måste vara slut med fraseologiernas tidevarv, då det bara i partiprogram och dylikt talas om dessa problem. Det måste också handlas. Vi måste i aktiv gärning i riksdagsarbetet verkligen visa vad vi vill.

För min del önskar jag varje år få till stånd en internationell vecka här i landet med TV och radio inkopplade. I en motion har jag föreslagit att man skall ge ut en broschyr med titeln »Vad freden kräver». Denna broschyr skulle hamna i varje brevlåda och tala om för svenska folket hur det egentligen är beställt ute i världen. Vi kunde för några år sedan ge ut en broschyr som

hette »Om kriget kommer». Kan vi inte nu ge ut en broschyr om »Vad freden kräver»?

Det har i dag talats så mycket om utredningar för att vi skall veta att hjälpen användes på rätt sätt och för att man skall få ut så mycket som möjligt av varje satsad slant. Jag har många gånger frågat mig: När vi har Förenta Nationerna, tror vi då inte på den organisationen? I en av kommentarerna i dag till motion II: 612 har sagts att vederbörande FN-organ inte är villigt att ta emot pengar under en viss målsättning. Men problemet för FN är nog att man har för litet pengar. Från World Food Council har skrivits ett brev till en god vän till mig där det i översättning står: »Det som är viktigt då det gäller utveckling är att ha resurserna tillgängliga för att kunna ge anslag. Därigenom får vi möjlighet att börja nya projekt, med utbetalningar som sker, enligt behov, under loppet av följande år.»

Nog har alla organisationer, om det så är FN eller SIDA, behov av pengar — det är inte det frågan gäller.

Många har stått här i talarstolen och ordat om att vi i Sverige ger så och så mycket, men har de samtidigt talat om att vi är ett folk som haft fred i över 150 år? Nej, det har ingen sagt. Nej, det har man inte. Man har jämfört oss med andra länder, man har presenterat något slags »tio i topp-liga». Låt oss komma bort från att jämföra med vad andra skänker och vad andra gör! Låt oss i stället fråga oss: Hur mycket mer kan vi göra i framtiden?

Jag har, herr talman, flera motioner i dessa frågor. Under punkten 8 mom. b yrkar jag bifall till motion nr 340, i vilken jag begär att en broschyr skall utges. Under punkten 10 behandlas motion nr 612, i vilken jag hemställer om 18,8 miljoner kronor till UNICEF. Beträffande fältverksamheten kommer jag att rösta med kommunisterna. Jag yrkar också, herr talman, bifall till mo-

Bistånd till u-länderna m. m.

tionerna nr 734, 735 och 736, allt för att kunna finansiera de åtgärder som jag förut har nämnt.

Så till sist, herr talman. Herr Hermansson talar för sin del om kapital, kapitalister och utsugning. Han menar att vi inte borde hjälpa t. ex. Etiopien, eftersom det är en feodal makt. Jag har den uppfattningen att vi skall hjälpa varje land, ty det är aldrig de politiska regimerna vi skall bistå utan folken som sådana.

Jag skulle också, herr talman, vilja beröra frågan om hur den svenska hjälpen i framtiden skall utformas. Låt oss få en hjälp som är koncentrerad till ett fåtal länder. Låt oss inte bygga några lyxjukhus o. s. v.! Se bara på vårt sjukhus i Addis Abeba i Etiopien, där sjukhusköerna bara blir längre och längre! Barnen är blåa i munnen; man har penslat dem med kaliumpermanganat, ty de har förut varit hos trollkarlar som med nylongarn har rivit ut gomseglet på dem eller petat bort tandanlagan med rostiga spikar. Barnen blir hjälpta på vårt sjukhus, men de återvänder ut till byar där de dricker samma infekterade vatten som förut. Människorna förstår inte att strö kalk på avföringen, de förstår inte att det är flugorna som sprider baciller etc. etc. Vi måste arbeta från grunden och gå ut till folket på landsbygden — utbilda hälsovårdsarbetare.

Låt den u-hjälpsdebatt som vi för i dag bli en bekräftelse på att vi lyfter u-hjälpen ovanför partierna, att vi förstår att det i fortsättningen inte spelar någon roll om vi är socialdemokrater, högermän, folkpartister, partilösa eller något annat! Låt oss visa att vi framför allt är människor och medmänniskor och som sådana inte bara ser det som en plikt att hjälpa andra utan som en förmån som vi har fått. Det är denna förmån vi måste ta till vara.

Därefter anförde:

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Det finns i vårt land medborgare som fortfarande har det svårt. Stora grupper — det gäller sjuka och gamla och handikappade och andra — har ännu inte nått ett tillräckligt välstånd. Den mänskliga miljön har förändrats avsevärt under bara några decennier, och inte alla har orkat följa med i förändringarna. Ungdomarnas villrådighet inför framtiden för med sig betydande problem för dem själva och för samhället. Vi har alltså ganska lång väg kvar innan vi skapat trygghet och välstånd hos oss.

Ändå är våra problem av liten omfattning i jämförelse med dem som möter oss runt om i världen. Vi är ett privilegierat samhälle i jämförelse med u-länderna. U-landshjälpen är vårt onda samvete.

Vi har under alla omständigheter mat tillräckligt för oss själva, men runt om i världen pinas människor av undernäring och dör av svält. Vi har möjligheter till vård och behandling, om vi blir sjuka, men i u-länderna dör folk av sådana farsoter som sedan länge varit utrotade i vårt land. De bryts ner av sjukdomar, mot vilka det finns bot; det är bara det att resurserna finns hos oss men inte hos dem. Vi kan ge barn och ungdomar och vuxna den utbildning som svarar mot deras intressen och anlag; i u-länderna finns ofta inte ens resurser för den mest elementära utbildning. Många där är analfabeter, andra har inte tillnärmelsevis den utbildning som svarar mot deras samhällsfunktioner.

Vi har som regel ett hem som skänker oss en fast punkt i tillvaron, men i u-länderna vandrar flyktingsskaror från plats till plats, hemlösa och rotlösa.

Problemen i u-länderna är alltså oändligt mycket större än hos oss, och vad värre är: klyftan i välstånd mellan industriländerna och u-länderna bara växer.

Bistånd till u-länderna m. m.

Detta är en utveckling som vi inte får acceptera. Vi får heller inte acceptera att u-länderna år från år förlorar mer och mer i förhållande till oss genom bortfall av exportinkomster på grund av sjunkande priser än vad de får tillbaka i form av u-hjälp. Det är nödvändigt, menar jag, både att stärka u-ländernas exportmöjligheter och att öka vårt bistånd till u-länderna, och en ändring i sådan riktning måste komma till stånd snarast möjligt.

Riksdagen uttalade sig redan 1962 för målsättningen, att det totala biståndet skall omfatta ett belopp motsvarande en procent av bruttonationalprodukten. Den hittillsvarande utbyggnadstakten mot detta mål har varit låg. **1962/63** utgjorde vårt bistånd 0,17 procent av bruttonationalprodukten. **1966/67** var det 0,33 procent, och Kungl. Maj:ts förslag för **1967/68** innebär att biståndet blir 0,38 procent av bruttonationalprodukten, detta enligt utskottsutlåtandet. Enligt en annan beräkning skulle de 404 miljoner, som nu föreslås i statsutskottsutlåtandet, motsvara 0,34 procent av bruttonationalprodukten som **1967/68** beräknas till 119 miljarder kronor.

Den låga takten beror bl. a. på att utbyggnaden skett utan egentligt stöd i någon plan. Tidigare framställningar från vårt håll om att riksdagen skulle begära en sådan plan av regeringen har avvisats. Nu begär emellertid ett enigt statsutskott att en plan skall framläggas för 1968 års riksdag, och jag skulle vilja tillägga att det hade varit värdefullt också med en tidtabell. Förslaget innebär emellertid ett betydande framsteg i strävandena att snabbt uppnå enprocentmålet.

Vi har från vårt håll också krävt åtgärder för en samordning av biståndet. Vi vill ha en utredning med representanter för de politiska partierna, näringslivet, missionen samt vetenskaplig expertis och att man skall ta upp frågan om möjligheterna att öka biståndets utvecklingseffekt. Riktlinjerna från

1962 behöver ses över, och det kan lämpligen ske i denna form.

Vid 1966 års riksdag hemställdes från vårt håll att riksdagen skulle besluta uppdra åt regeringen att genom Sveriges representation i internationella organ kraftfullt verka för en uppbyggnad gradvis av en fond för multilateral livsmedelshjälp med årliga tillskott av storleksordningen en miljard dollar — alltså en miljardfond och inte, såsom det har sagts i TV-Aktuellt i dag, en miljonfond. Det är här fråga om de länder där livsmedelsförsörjningen är svagast.

Världsbefolkningen torde komma att fördubblas fram till sekelskiftet, men Förenta staternas överskottslager av vete för år 1966 har sjunkit i jämförelse med 1961, och samtidigt har svaga skördar t. ex. i Indien rapporterats med stor försörjningskris som följd. Så har t. ex. i dag både i radio och TV talats om och visats bilder från den svältsituation som för närvarande råder i delstaten Bihar i Indien med torka och svält. Svaga skördar har också rapporterats från vissa delar av Östafrika, och detta medför i betydande omfattning försörjningskriser.

Dessa lokala hungerkriser utgör en påminnelse om den utomordentligt svaga marginalen mellan nödortförsörjning och direkt svält i ett flertal av u-länderna. En snabb uppbyggnad av en fond för livsmedelshjälp av den storlek vi föreslagit skulle kunna bli ett verkligt medel mot hungerkatastrofer i en situation, då nedgången i överskottslagrens storlek minskar och därmed förutsättningarna för tillräckligt omfattande bilaterala insatser. Ett självklart syfte för den multilaterala livsmedelshjälpen måste också vara att avvärja akuta hungerkatastrofer då sådana hotar.

Att ge hjälp och stimulans åt de underförsörjda ländernas egen livsmedelsproduktion och utvecklingen därav är ett av de främsta målen för interna-

Bistånd till u-länderna m. m.

tionellt ekonomiskt bistånd. Kampen mot svälten måste föras med olika medel, och i strävandena att angripa befolkningssituationen genom familjeplanering har ju Sverige varit ett föregångsland internationellt sett. Detta är ett handlande som måste fullföljas med kraft.

I ett uttalande av folkpartiets och centerpartiets samarbetsdelegation i januari 1966 har anförts bl. a. att en internationell storfond med årliga tillskott av storleksordningen en miljard dollar bör inrättas inom FN för livsmedels hjälp mot svälten i u-länderna. Sveriges bidrag till denna fond för livsmedels hjälp skulle vara 100 miljoner kronor årligen.

Vid bedömningen av de uppoffringar Sveriges folk gör för u-landshjälp är det naturligt att hänsyn tas till de fördelar som det svenska folkhushållet gör på u-ländernas bekostnad genom ett bytesförhållande i utrikeshandeln som för oss är gynnsamt men som för dem är ogynnsamt. Det kan gälla varor sådana som socker, kakao, kaffe och ett stort antal andra produkter. Det är alltså fråga om en fördel för de importerande industriländerna på u-ländernas bekostnad. Sveriges införsel från u-länderna uppgår till mellan 3 och 4 miljarder kronor årligen. Fördelen för det svenska folkhushållet kan uppskattas till ett belopp av mellan 500 och 1 000 miljoner kronor årligen. Också den lägre av de båda siffrorna, alltså 500 miljoner, överstiger beloppet för den nuvarande statliga u-landshjälp. Man kan därför knappast säga att Sveriges folk gör någon egentlig uppoffring genom att till u-länderna så att säga återbetala förmåner som vi själva erhåller från dessa länder genom erkända abnorma prisrelationer i utrikeshandeln.

Så skulle jag, herr talman, vilja säga några ord i anledning av utrikesminister Torsten Nilssons uttalande på förmiddagen om förhållandet mellan de kristna samfundens och statens bistånds-

verksamhet och därvid både göra ett kompletterande tillägg och en korrigerande av en uppgift som lämnades.

Utrikesministern hävdade att missionsväsendets insatser främst avser kyrkans arbete på sjukvårdens och skolundervisningens område och menade, att hjälpen oftast sker i form av lokalt omhändertagande av patienter eller också genom undervisning av elever på primärstadiet. Det statliga biståndsprogrammet sades däremot omfatta insatser inom hälsovård och utbildning, insatser som enligt hans mening numera var så gott som helt inriktade på ett högre stadium, nämligen »utbildning av utbildningspersonal».

Jag tycker att detta är en otillfredsställande beskrivning av exempelvis de svenska insatserna på de utomeuropeiska missionsfälten. I vissa länder med kolonial status får vi bara undervisa på låg- och primärstadiet — exempelvis i Moçambique, dvs. i tidigare Portugisiska Ostafrika, men genom bidrag kan vi hjälpa dem som vill gå vidare i statliga skolor. Det finns också många exempel på högre utbildningsanstalter inom nästan alla utomeuropeiska missionsfält, t. ex. i fråga om den inhemska prästutbildningen, som befinner sig på postgymnasial och akademisk nivå. Jag vill ge några exempel, såsom Epworth College i Rhodesia som drivs av metodisterna men där också lutheraner studerar och där det finns en svensk lärare. Vi har Trinity College i Singapore som också har en svensk lärare, och vidare Nommensen University på ön Sumatra i Indonesien som under 1950- och 1960-talen hade en svensk som professor. Jag vill också nämna den sjuksköterskeutbildning som ges på missionsfälten, lärutbildningen och den praktiska utbildningen i olika yrken, inte minst inom jordbruket.

Helt nyligen besöktes vårt land av representanter för Université Libre du Congo, vilka skulle undersöka om det från Sverige kunde sändas universitets-

Bistånd till u-länderna m. m.

lärare till Kongo för kortare perioder. I Kitwe i Zambia finns Mindolo Foundation med en svensk föreståndare — det hålles där betydelsefulla kulturkonferenser — Africa Literature Centre för utbildning av journalister och skribenter samt vidare en konstskola. Allt sammans detta vilar på kristen eumenisk basis.

Jag har ansett att utrikesministerns uttalande behövde kompletteras och i viss mån också korrigeras med dessa uppgifter.

SIDA har för närvarande ansökningar från enskilda organisationer som inte behandlats. I huvudsak gäller det svensk mission i u-länderna och stöd för investeringar i skolor, sjukhus osv. Som herr Nelerand framhöll tidigare i dag lär det sammanlagda beloppet uppgå till 14 miljoner kronor, men enligt vad SIDA meddelat finns det inga möjligheter att tillgodose dessa behov i årets budget, och om regeringens förslag bifalles knappast heller under nästa budgetår.

Jag har stött en motion från riksdagens kristna grupp, där det framhålls att svensk mission — som redan för hundra år sedan började svenskt u-hjälpsarbete och som helt haft att lita till frivilliga missionsoffer och missionsarbetarnas personliga offergärning — lärt sig att utföra sin gärning på det mest ekonomiska sättet.

I motionen poängteras också att SIDA och dess föregångare gång på gång utnyttjat denna väg för u-hjälp genom svenska missionsorganisationer, som är välkända i u-länderna och som har dessa folks och deras regeringars förtroende. Från budgetåret 1962/63 har cirka 6 miljoner kronor av statsmedel anvisats till de svenska missionsorganisationerna som bidrag till olika former av tekniskt och humanitärt bistånd, främst på yrkesundervisningens och sjukvårdens område. Vi anser att denna form av bistånd är ekonomiskt fördelaktigt och att dessa möjligheter även i fortsättningen

bör tillvaratas. Vi har därför velat framföra önskemålet om u-hjälp genom svensk mission och andra enskilda organisationer. Till dessa organisationer räknar jag t. ex. Röda korset, Rädda barnen och den organisation som tidigare kallades Svenska kvinnors hjälpaktion och som numera bär benämningen Vi hjälper. Denna organisation, som är en stiftelse för svensk och internationell hjälpverksamhet, har genom sin aktion »Hjälp Etiopiens spetälska barn» insamlat flera miljoner kronor och genom det s. k. brödkortet för svältande barn och genom den nu aktuella aktionen för Indien och Vietnam gjort aktningvärd humanitära insatser.

När det gäller biståndsinsatsen för kommande budgetår står, som alla vet, två uppfattningar mot varandra: dels högerens och socialdemokratin uppfattning att någon ökning av anslaget utöver regeringens förslag icke erfordras, dels folkpartiets och centerns uppfattning att ytterligare 50 miljoner kronor erfordras för att garantera ett genomförande av planeringen på fältverksamhetens område och för att snabbare uppnå enprocentmålet.

Såvitt jag vet lämnade TV-Aktuellt för inte många minuter sedan en felaktig uppgift i ekonomiskt avseende, då man angav att socialdemokratin och högern föreslagit ett anslag på 40 miljoner kronor utöver de 404 miljonerna. Detta är oriktigt, eftersom dessa 40 miljoner kronor inkluderas i det sistnämnda beloppet. Det är i verkligheten fråga om en skillnad på 50 miljoner kronor och inte, som det sades i TV-Aktuellt, en strid om 10 miljoner kronor. Jag är förvånad över att TV-Aktuellt givit denna missvisande bild av läget.

Bakgrunden till den nuvarande frontställningen är välbekant. Regeringen beslöt i slutet av förra året att skära ned SIDA:s petita med 67,5 miljoner kronor, och som protest häremot avgick Ulla Lindström från sin statsrådsbefattning. I januari förordade mitten-

Bistånd till u-länderna m. m.

partierna en ökning av biståndet i överensstämmelse med SIDA:s petita. Några socialdemokratiska revoltörer förordade då en uppjustering av anslaget. Så kom utskottsbehandlingen. Det visade sig snart, att det socialdemokratiska minoritetsförslaget var försett med en ordentlig brasklapp: »Endast om riksdagen vill finansiera ökningen av anslaget på det sätt som vi föreslagit, vill vi gå med på en ökning av u-hjälpen.» Detta är kontentan av den socialdemokratiska minoritetsständpunkten.

Statsutskottet har i sitt utlåtande nr 53 på sid. 28 angett ständpunkten på följande sätt: »Beträffande det i motionerna I: 482 och II: 604 redovisade yrkande om en höjning av anslaget kan konstateras, att den förutsättning som angetts för yrkandet inte uppfyllts.»

Det socialdemokratiska kravet har på många håll uppfattats som en tom gest. Det skall nu bli intressant att se hur de revolterande i regeringspartiet ställer sig vid voteringen senare i kväll eller i natt. Kommer de att stödja mittenpartiernas reservation, där det yrkas på ett anslag som är nästan identiskt med det anslag som föreslogs i den socialdemokratiska motionen, eller kommer de att krypa in i regeringsfällan tillsammans med övriga socialdemokrater och högerledamöterna?

Herr talman! Jag yrkar bifall till samtliga de reservationer i statsutskottets utlåtanden nr 53 och 54, som jag varit med om att underteckna.

Herr MELLQVIST (s):

Herr talman! Jag är den förste att beklaga att vi inom utskottet inte lyckades uppnå enighet när det gällde ställningstagande till u-hjälpen för nästa budgetår. Aktningsvärda försök gjordes för att vi skulle kunna komma överens i denna fråga som ju inte bör bära stämpel av partiskiljande spörsmål, men vi lyckades som sagt inte i vår föresats.

Här har tidigare vid ett flertal tillfällen talats om att vi socialdemokrater gjort en kompromiss med högerpartiet. Jag tycker att det är ett påstående som inte har täckning i detta fall, helt enkelt därför att vi i första avdelningen resonerat oss fram till en lösning, en lösning som mittenpartierna i den sista skälvande minuten inte kunde acceptera men som högerpartiet anslöt sig till. Att man gör en kompromiss innebär ju att man både ger och tar; i detta fall var det, som jag har framhållit, så att det förslag vi presenterade — ett förslag som gick utöver vad som föreslagits i propositionen — kunde accepteras av högern. På så sätt tillkom det förslag som nu diskuteras, och att kalla det för ett kompromissförslag är nog önsketänkande.

Den stora skillnad som herr Källstad talade om — han ansåg att det var en miss från TV:s sida att presentera saken på det sätt som skedde i Aktuellt för någon timme sedan — kan vi också tvista om. Jag har den uppfattningen att mittenalliansens förslag inte har den ekonomiska täckning som man vill göra gällande. Man säger visserligen att där finns felmarginaler, men jag vill erinra om att man tidigare gjort aktningvärda försök att åstadkomma ekonomisk täckning för sina olika förslag. De synpunkterna vann emellertid inte riksdagens gillande.

Från denna allmänna synpunkt skulle jag vilja gå över till något som herr Wahlund berörde. Herr Wahlund talade om att den svenska arbetarrörelsen internationellt sett varit en solidarisk rörelse, och han befarade att vi var på glid bort från denna internationella solidaritet. Jag tror inte att det är riktigt så farligt som herr Wahlund är benägen att tro. Arbetarrörelsen är av tradition en internationellt inriktad rörelse, och vi känner också i detta sammanhang stark samhörighet och stark solidaritet med de folk som varit föremål för denna långa diskussion. Vårt

Bistånd till u-länderna m. m.

förhållande till de fattiga länderna vill vi skall präglas av samma principer som utmärkte uppgörelsen under 1930-talets nöd här i vårt eget land. Lika litet som vi då ansåg oss ha råd att låta människor gå arbetslösa, lika litet anser vi nu att världshushållet har råd att låta de oändliga resurserna i arbetskraft och naturtillgångar i u-länderna ligga helt outnyttjade. Jag vill understryka att själva kittet i arbetarrörelsens ideologi är solidaritet, och denna solidaritet måste självfallet utsträckas till att omfatta även människorna i u-länderna.

Situationen är den — det har understrukits tidigare, men jag tillåter mig göra det ännu en gång — att i Afrika lever i detta nu 80 à 90 procent av befolkningen av jordbruk och boskapskötsel. Som jämförelse kan nämnas att motsvarande siffra här hemma är ungefär 7 procent.

Inte någonstans i u-länderna finns det i dag tillräckligt med papper för att skolbarnen skall kunna få böcker att läsa i och papper att skriva på i behövlig mängd. Man får snåla på det som vi i den rika världen förbrukar i mycket stort överflöd. Vid de försök till beräkningar som gjorts har man kommit fram till att om alla jordens invånare gjorde anspråk på papper för kulturändamål — som FAO kallar det — skulle världens papperstillverkning inte förslå. Som ett exempel kan nämnas att man i Thailand år 1963 hade uppnått en konsumtion av kulturpapper på 1,1 kg per person och år, under det att konsumtionen här i Sverige låg på 53,6 kg. Någon har sagt att i en tidsålder då människan bokstavligen svingar sig upp mot stjärnorna har hon inte förmått lyfta till en anständig höjd levnadsvillkoren för 2 av jordens 3 miljarder invånare.

Medan ökningen av den totala u-hjälpen under 1960-talets hela första femårsperiod stannat vid mindre än 1 miljard dollar har rustningsanslagen

under samma tid ökat med inte mindre än 30 miljarder. Det är en rik värld vi lever i, men den är också galen — kan man säga med ännu ett citat.

»Tiden är mogen för en grundlig översyn av industriländernas målsättningar i förhållande till de underutvecklade länderna — metodik och teknik för u-hjälpen måste prövas om — biståndsvolymen är helt otillräcklig.» Den som fällt de orden är chefen för Världsbanken, som på det sättet uttrycker sin uppfattning om de rådande bittra förhållandena.

Vi kan också dra andra paralleller och göra jämförelser på en mängd olika livets områden när det gäller förhållandena här hemma och förhållandena ute i den värld som omger oss. En arbetsgrupp från LO och SAP har på senaste tiden försökt tränga djupare in i hela denna stora problematik, och gruppen har kommit fram till någonting som kan kallas för en programförklaring. Man har där i några att-satser fastslagit situationen sådan den är och de åtgärder man önskar vidta för att så snart som möjligt få en ändring till stånd. Programförklaringen upptar bl. a. följande punkter:

»att hjälpen till u-länderna blir en lika naturlig angelägenhet för staten som dess uppgift att sörja för de egna medborgarnas ekonomiska och sociala trygghet. Ty ingen trygghet kan i längden bestå inom en liten nations gränser, om det ligger en värld av nöd och plågor utanför;

att u-hjälpen därvid måste få en plats i centrum bland de utgiftsändamål, som det ankommer på staten att sörja för, och ges en viss förtur, när nya resurser skall in-tecknas. Ty u-hjälpen är en kapplöpning med tiden, vår enda möjlighet att avvärja en framtida katastrof och dess kaos;

att Sverige därför verkar för att FN omgående inleder planeringen för 1970-talets samarbete mellan givar- och mottagarländer med sikte på att mobilisera

Bistånd till u-länderna m. m.

alla upptänkliga resurser i ett effektivt koordinerat angrepp på fattigdomen;

att vi för Sveriges vidkommande underlättar detta genom att minska våra anspråk på egna standardlyft och sovrar bland våra önskemål, så långt det behövs för att bidra till biståndsprogrammen med en del av vår standardstegring — och vid rimliga antaganden om vår ekonomiska utveckling blir det inte fråga om mer än ungefär $\frac{1}{25}$ — detta innan anspråken tagit så fast form att vi blir politiskt bundna av planer som inskränker vår handlingsfrihet;

att vi inom u-hjälpen väljer att satsa på sådant bistånd där vi som land har särskilda förutsättningar att uträtta något; att vi alltjämt vill satsa hårt på u-hjälp genom FN och andra internationella organ, eftersom det även stärker FN:s ställning i det internationella samarbetet i övrigt. Samtidigt bör vid avvägningen stor betydelse tillmätas vilken biståndsform som kan ge den bästa effekten;

att vi som närmaste mål fastställer en u-hjälp som motsvarar 1 % av bruttonationalprodukten, varvid vi avser de faktiska utgifterna över budgeten för tekniskt, humanitärt och finansiellt bistånd, och att vi räknar med att denna målsättning skall vara uppnådd i början av 1970-talet.»

Jag ser i det förslag som nu ligger på riksdagens bord en möjlighet att, om inte per omgående så dock inom rimlig tid, förverkliga de målsättningar som arbetsgruppen i dessa att-satser har spikat. Självfallet är det här som alltid fråga om en avvägning mellan våra resurser och de möjligheter vi har att av dessa resurser ställa till förfogande den hjälp som vi önskar ge.

Statsutskottet har ju i sitt utlåtande också krävt att vi till 1968 års riksdag skall få en programförklaring eller, med andra ord, den tidtabell som vi behöver för att vi skall kunna inrikta ett målmedvetet arbete på att så snart som möjligt bidra till att lindra den nöd och

det elände som så många av jordens människor för närvarande förmåktar under.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till statsutskottets förslag på alla punkter.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! »Tre av fem av jordens befolkning svälter. En av tre av jordens befolkning dör av hunger.» Så står det på en affisch på en av väggarna i högkvarteret i Bryssel för det år 1964 bildade samarbetsorganet för folkliga organisationer i Europa för frivilligt u-landsarbete. Vi har fått detta besked förut men knappast i en så sammanpressad och plågsamt utmanande form.

Det är uppenbart att frågan om u-landshjälp är en fråga om solidaritet med lidande medmänniskor. I internationalismens tidevarv kan åtgärderna mot nöden i u-länderna i princip inte vara av annan beskaffenhet eller av annan angelägenhetsgrad än socialpolitiska strävanden på det inrikespolitiska planet för att bispringa nödställda eller lidande i det egna landet. Medmänsklig solidaritet är och måste vara gränslös. Det tycks dess värre vara långt kvar innan denna insikt blir tillräckligt allmän.

Man hänvisar till att det skulle finnas stora skillnader mellan folksolidaritetsattityd utåt och inåt. Tydligt finns det i varje fall en skillnad mellan mittenpartierna å ena sidan och regeringspartiet, stött av högern, å den andra. Dess bättre avser skillnaden inte solidariteten som sådan — jag håller gärna med herr Wahlund om att denna debatt om möjligt bör hållas ovanför de partipolitiska gränslinjerna — men det finns en skillnad i fråga om hur stark lusten och viljan till denna solidaritet är ute bland folket. Debatten i u-landsfrågan har därför försnävats av en sträng och i vissa avseenden ganska futtig statsfinansiell vägning av storleken av olika

Bistånd till u-länderna m. m.

biståndsanslag och ökningstakten i fråga om dessa anslag. Visst är detta en finansiell fråga, en fråga om beskattning, en fråga om arten av handelspolitiska relationer mellan u-länderna o. s. v. Jag har själv skrivit på en motion om en snabb utredning av förutsättningarna för uppförande av ett u-landsbidrag på debetsedeln. Jag medger utan vidare det berättigade i bevillningsutskottets invändning mot denna motion att man bör undvika s. k. specialdestination på skattelagstiftningens område. Men jag konstaterar samtidigt att vi alltfjämt har rätt många skatter eller avgifter på våra debetsedlar. Jag tycker faktiskt, herr talman, att det i nuvarande läge är rejält och riktigt att tala om för svenska folket hur mycket var och en skall betala via skattsedeln till u-hjälpen. Detta är i varje fall mera realistiskt än att, som man försökt göra tidigare i år, koppla samman en u-landsskatt med vissa medborgares folkpensionsavgift — ett uppslag som riksdagen naturligt nog redan har avvisat.

Invändningen att det skulle vara tekniskt svårt med debiteringen av en särskild u-landsavgift tillhör de frågor som vi motionärer anser borde bli föremål för utredning. De särskilda avgifter som nu finns på skattsedeln går ju att räkna ut. Under kriget hade vi en värnskatt, som genomfördes utan egentliga beräkningsproblem. Man införde denna skatt såsom en utomordentlig åtgärd i ett extraordinärt läge. Situationen rent världspolitiskt ter sig för mig verkligt så extraordinär att man åtminstone borde undersöka frågan i stället för att säga nej både till detta utredningsyrkande och till i varje fall största delen av den mycket rimliga höjningen av u-landsanslagen, som SIDA föreslagit i sin förtjänstfullt utformade och väl avvägda anslagsframställning.

Eftersom den finansiella sidan av u-landsbiståndet redan behandlats och kommer att beröras av flera företrädare för den meningsriktning jag tillhör, är

det min avsikt att inte vidare uppehålla mig vid denna aspekt av problematiken.

Men, herr talman, u-landsbiståndet har också en personell sida, som liksom insatsformerna nästan kommit bort i diskussionen. Finansieringsfrågorna och de anslagstekniska synpunkterna har dominerat denna debatt. Det är ju också fråga om hur behovet av verkställare av våra intentioner i fråga om framför allt det bilaterala stödet ute på fältet skall kunna täckas. Utrikesministern var inne på den saken i förmiddags. Han tänkte då närmast på behovet av experter i fältverksamheten. Jag syftar på vad man kallar fredskårsverksamheten. Att röra vid denna verksamhet i denna debatt kan förefalla vara att anlägga ett rätt begränsat perspektiv på u-landsfrågan. Men det beror ju alldeles på hur man egentligen ser på saken. Det personliga är ju det högsta i historien. Dessutom har ju snart sagt alla andra synpunkter på u-landsbiståndet redan så ingående ventilerats här i dag.

Det tycks vara angeläget att vi i våra överväganden kring fredskårsverksamheten snarast utmönstrar själva beteckningen »fredskår». I u-länderna blir man nämligen allt känsligare i reaktionerna gentemot i-ländernas stödverksamhet. Fredskår, säger man, inte utan en viss indignation — vi är väl inte en sådan krigsrisk att ni måste sända ut *fredskårer*? Fredskårister vill man i stället kalla »technical assistants», »co-operators», »development workers» eller något liknande. Till och med termen frivilligarbetare anser man vara något missvisande, eftersom många av de frivilliga i u-landstjänst, t. ex. de av SIDA utsända, är noga prövade och utbildade krafter och alltså har viktiga personliga kvalifikationer utöver frivilligheten. I u-länderna blir man allt mindre intresserad av hjälp av dem som *bara* är frivilliga. Man kräver med allt fog yrkeskunskaper också.

Jag tar upp denna terminologiska fråga närmast därför att dess plötsliga

Bistånd till u-länderna m. m.

aktualisering är symptom på den snabba förändring som pågår i u-länderna i själva attityden till i-länderna. De färgade folkens medvetenhet ökar och därmed växer också känsligheten för allt som kan uppfattas som en reduktion av jämbördigheten mellan u-länderna och de övriga länderna. Diskussioner om terminologiska frågor som dessa förs bl. a. i det europeiska samarbetsorganet för frivilligtjänst i u-länderna jag hänvisade till i början av mitt anförande. Detta organ anordnade i samarbete med Europarådet i oktober förra året ett större seminarium för samråd om i-ländernas bistånd speciellt genom frivilliga insatser i de afrikanska staterna. Jag vill här inskjuta att det föreföll som om utrikesministern i sitt andra anförande i dag hade en allmänt mera positiv inställning till sådana frivilliginsatser för att t. ex. kanalisera u-landsintresset hos ungdomen än vad vi hittills kunnat registrera hos regeringen och riksdagens majoritet. Vid detta seminarium konstaterades bl. a. att enskilda organisationer i en rad stater i Europa sänder ut frivilliga grupper av yrkesfolk till u-länderna och då får stöd av respektive stater till täckande helt eller delvis av kostnaderna för deras insatser. Det rör sig här om yrkeskunniga frivilliga. De får inte någon egentlig lön utan arbetar mot endast ersättning till täckande av kostnaden för ett knappt vivre. Det sextio-tal svenska frivilliga u-landsarbetare som för närvarande är i verksamhet med enskilda organisationer såsom huvudmän får dessa huvudmän själva helt svara för, alltså utan statligt bidrag. Det föreligger följaktligen en skillnad på denna punkt mellan en rad europeiska länder å ena sidan och Sverige å den andra.

Fördelarna med enskilda huvudmän för frivilligtjänsten betonades främst från afrikanskt håll vid det seminarium jag förut nämnde. Dessa fördelar är i huvudsak följande. Medlemmar av en

frivilligkår i en enskild organisations regi står helt utanför ansvar för det egna landets utrikespolitik medan en statlig sådan grupp under abete i ett u-land — med rätt eller orätt — kan uppfattas som företrädare för sitt lands regering. Vi måste hålla i minnet hur ytterligt ömtåliga relationerna mellan vita och färgade nuförtiden ofta är. Enskilda organisationer kan vidare lägga insatserna mera flexibelt alltefter det att nya omständigheter tillkommer i det aktuella u-landsarbetet. De anses också kunna organisera och bedriva insatserna till väsentligt lägre kostnader än vad som gäller för de statligt organiserade frivilligkårerna. Slutligen anser man från u-landshåll att i-ländernas attityd något ensidigt präglas av de ofta universitetsutbildade experterna, som rör sig i toppskiktet. Klassmotsättningarna i ett u-land genombryts inte på det viset. Kontakterna blir alltför begränsade till de ledande grupperna. Klyftor uppstår lätt mellan experterna och folket i gemen. Vanligt folk med bra yrkesutbildning och yrkeserfarenhet — byggnadsarbetare, möbelsnickare, jordbruksarbetare, folkskollärare, bilmekaniker, reparatörer etc. — från i-länder behöver därför i ökad utsträckning få direkt kontakt med vanligt folk i u-länderna i ordinära, praktiska arbetssituationer i dessa länder.

Sådant folk med villighet att ge sig ut i frivilligtjänst i u-länderna finns i våra demokratiskt uppbyggda organisationer särskilt för ungdom. Kontakt på »people-to-people»-basis efterfrågas nu därför uttryckligen från u-länderna.

Den här åsyftade sortens medmänniska primärkontakter anser alltså företrädare för dessa länder såsom mycket viktiga och även möjliga att exportera i ökad omfattning genom enskilda organisationer, som sänder ut egna, vältränade frivilligarbetare. Hög kompetens, allmänt god vilja och tekniskt bistånd enbart kan inte avlägsna känslan av förnedring och hat, som vuxit fram un-

Bistånd till u-länderna m. m.

der århundraden av slaveri, ofrihet och kolonialism. Till detta behövs *medmänskiskor*, säger man, samtidigt som man naturligtvis också starkt betonar behovet av expertinsatser, som givetvis inte får spelas ut mot det frivilliga men mera medmänskligt präglade arbetet.

Nu kan givetvis sådana människor rekryteras av SIDA till dess egen frivilligkår, sedan väl den allmänna reservation mot frivilligtjänst som vi tidigare kunnat möta och som betingas av en del »olycksfall i arbetet» i frivilliginsatsernas tidigare skede minskat eller rent av övervunnits. Men det finns uppenbarligen en möjlighet att öka de folkligt präglade kontaktytorna av detta slag och sprida demokratisk inställning genom att finna former för statlig stimulans av enskilda organisationer till personella och samtidigt realistiskt utformade u-landsinsatser på samma sätt som vi stimulerar de idéburna ungdomsorganisationerna till ungdomsvårdande arbete här hemma. Det finns säkerligen outnyttjade resurser av idealitet, praktisk kunskap och yrkeserfarenhet hos rätt breda grupper av mera mogen ungdom att här knyta an till. Det är inte fråga om att spela ut SIDA:s frivilligkår mot de frivilliga, som sänds ut av enskilda organisationer, utan om att bredda u-landsinsatserna av frivilliga.

Europarådet har vid sin januarisesion beslutat att rikta ministerkommitténs uppmärksamhet på det nämnda seminariets rekommendationer om statligt stöd i vissa former åt enskilda organisationer, som vill sända ut frivilliga u-landsarbetare. Bl. a. nämner man resekostnaderna. Jag vill tillfoga att man gärna kan förbinda ett sådant stöd med prövning genom lämplig statlig instans av de personliga förutsättningarna för u-landsarbete hos dem som organisationerna vill sända ut och kanske också stabilisera detta deras fältarbete t. ex. genom att knyta biståndsattachéer till några flera av våra u-landsambassader än den i Addis Abeba,

medarbetare som nog skulle behövas även för en rad andra och kanske ännu större biståndsaktiviteter.

I motion nr 169 i denna kammare föreslås att denna stödfråga skyndsamt skall utredas. Det finns redan en utredning verkställd av en arbetsgrupp inom dåvarande NIB och avgiven år 1965. Utredningen ingår som ett avsnitt i ett betänkande med rubriken »Svensk fredskår — ungdomens u-landsarbete». SIDA har dock inte tagit ställning till denna del av betänkandet i avvaktan på resultatet av vad som kan betraktas som en försöksverksamhet genom dess nuvarande frivilligkårer i Etiopien och Zambia, kanske också av insatser av planerade sådana kårer i Tanzania och Kenya.

Med anledning av statsutskottets yttrande över denna motion vill jag betona att denna går ut på stöd eller bidrag till vissa begränsade delar av kostnaderna såsom stimulansbidrag. Det är alltså inte fråga om full kostnadstäckning. De nuvarande principerna för stöd till enskilda biståndsaktiviteter säges ha fastlagts i samförstånd med de bidragssökande. Det hade varit bra att även få redovisat hur de organisationer ser på denna sak, som *inte* sökt bidrag därför att de känner till hur omöjligt det nu är att få ekonomiskt stöd men som är intresserade av att få sådant stöd.

Även ett ganska blygsamt statligt bidrag skulle säkerligen ha en starkt stimulerande effekt. Utskottet har i sitt yttrande givit uttryck för funderingar över om man inte skulle kunna mjuka upp de nuvarande stränga stödprinciperna — något som jag naturligtvis som motionär noterar med stor tillfredsställelse. Utskottet räknar tydligen med en prövning av frågan om den typ av stöd som här avses — en såvitt jag förstär ingående granskning av om man inte här skulle kunna förändra nu tillämpade principer. Men denna prövning bör inte ske, säger utskottet, förrän SIDA:s egen frivilligkårsverksamhet passerat

Bistånd till u-länderna m. m.

nuvarande försöksstadium. Man undrar då när detta skall komma att inträffa. Det finns för övrigt en myckenhet utländsk erfarenhet på detta område. Till och med forskning beträffande dessa erfarenheter börjar nu bedrivas på andra håll i världen. OECD kommer snart att framlägga en världsöversikt över frivilligarbetet och EEC har tagit särskild kontakt med samarbetsorganet för detta arbete i Bryssel. Vid seminariet i höstas i Europarådets hägn var vidare många framstående företrädare för t. ex. UNESCO och FAO närvarande, något som vittnar om vilken vikt man tillmäter denna typ av u-landsbistånd. Det förefaller därför som om frivilligarbetet på det internationella planet passerat försöksstadiet och nu gått in i ett skede av vidareutveckling och effektivisering. Resultatgranskning, som det med allt fog talas om i propositionen om SIDA, får inte bli ett slags passiv självbespeglning, som inte vågar sig på en expansion av fältverksamheten ens när som här är fallet en realistisk bedömning av gjorda erfarenheter talar för en utökning.

Motionens yrkande om skyndsamt utredning av denna stödfråga passar ganska väl ihop med den allmänna utredning om u-landsbiståndet som begäres i reservationen vid punkten 3 i statsutskottets utlåtande nr 53 utan att dock detta motionsyrkande direkt nämnas i reservationstexten. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till reservationen 1. Om motionen skulle kunna beaktas även vid den något opreciserade utredning, som aviserades av utrikesministern i regeringsdeklarationen den 8 mars här i kammaren, är ju detta bara så mycket bättre.

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Våra samlade ansträngningar till förmån för u-länderna är, som utrikesministern framhöll i sitt öppningsanförande här i kammaren, inte bara en fråga om pengar utan lika mycket ett spørsmål om administration,

samordning och, inte minst viktigt, personliga insatser av rätta personer. Mycket belysande är den träffande formuleringen, att 1 000 experter — med expert menas då en på verksamhetsområdet verkligen kunnig och erfaren person — kan vara lika mycket värda som 1 000 miljoner kronor. Det är alltså, prosaiskt uttryckt, i hög grad fråga om personalpolitik, personalval och personalutbildning. Det är detta som jag liksom herr Wiklund i Stockholm, ehuru ur andra synvinklar och avseende andra kategorier u-landsarbetare, vill tala något om. De partipolitiska ställningstagandena, mätta i pengar, går jag förbi.

Först skall jag något uppehålla mig vid SIDA:s rekrytering av fältpersonal, bedömd utifrån principerna för vissa tjänstetillsättningar. I förevarande fall gäller det lärarbefattningar, men anledning till frågetecken finns också inom andra yrkesområden. Personalbyrån på SIDA svävar på målet. Där meddelas, att frågan huruvida de sökandes merithandlingar är offentliga, när det gäller rekrytering till ett gemensamt nordiskt projekt, inte är utredd. All sannolikhet talar dock enligt byrån för att handlingarna är offentliga, när de förvaras hos svenskt ämbetsverk, som det heter, men ett klart besked ges inte. Här tummas alltså på offentlighetsprincipen, och tanken på ett besvärinstitut hålles inte heller högt i ära. Någon bevärinstans, medges det, som t. ex. kan ta upp ett beslut av Nordiska Tanganyikaprojektets styrelse till prövning, torde inte finnas. Rättssäkerheten är det alltså lite si och så med. Det har till och med hävdats, att inte ens namnen på till en tjänst föreslagna sökande är offentliga.

Så långt är det helt objektivt konstaterbart, att vissa förhållanden, vad gäller rekrytering och tillsättning av personal, inte är tillfredsställande ur offentlighetens och rättssäkerhetens aspekter. Svårare är att utan reservationer instämma i den kritik, som riktats mot SIDA:s

Bistånd till u-länderna m, m.

personalpolitik, när det gäller *bedömningen* av sökandes meritering och kvalifikationer för olika uppgifter ute på fältet. Här räcker det inte, menar biståndsmyndigheten, med bara direkta yrkeskvalifikationer. Därvid nämnes, att sådana egenskaper som de sökandes förmåga att smidigt och effektivt samarbeta under u-ländernas ibland mycket speciella förhållanden samt deras och medföljande familjemedlemmars förutsättningar för att leva i helt annat klimat än i Sverige måste tillmätas stor betydelse vid urvalet. Jag hämtar detta ur en skrivelse som jag har i min hand.

Avgörande för myndigheten är sålunda inte enbart vem som har de största formella meriterna enligt de principer, som gäller vid tillsättningen av tjänster inom t. ex. svenskt skolväsen. Den springande punkten är alltså frågan om hur långt man får och kan avlägsna sig från absolut hänsynstagande till den formella meriteringen utan att ge upp den objektiva bedömningen som princip. Därom kan man ha olika uppfattningar; jag är, på grundval av vad jag fått någon liten inblick i, inte övertygad om att SIDA och dess personalbyrå alltid förfar invändningsfritt vid tjänstetillsättning. Under alla förhållanden har jag inte fått spörsmålet om objektiv meritvägning eller ej till fullo besvarat och utrett. Osäkerhet och undran kvarstår tyvärr.

I kritiken av SIDA ingår att peka på att man länge inte fattade vad man hade att vinna på att anknyta till missionens verksamhet, dess personal och dess stora erfarenhet av arbete i u-länderna. Numera förekommer samverkan mellan stat och mission, men den bör enligt mitt förmenande ytterligare utvecklas. Utrikesministerns positiva inställning i detta avseende, sådan den kom till uttryck i hans inledningsanförande, kan anteckna med stor tillfredsställelse. Men ord är dock bara ord; det är det som göres som har rea-

litet. Framtiden får utvisa hur mycket som blir handling. Sak samma gäller utrikesministerns välvilliga harangering av bildnings- och studieförbunden, vilkas möjligheter att göra biståndsinsatser borde tillvaratas bättre. Folkbildningen hör i eminent grad hemma i u-länderna.

I sitt interpellationssvar till herr Vigelsbo karakteriserade utrikesministern missionens insatser på ett sätt som inte är helt riktigt. Verksamheten på sjukvårdens och undervisningens området är inte så begränsat inriktad på primärstadiet som gjordes gällande. Även missionen rör sig på vad utrikesministern kallade högre stadium, vilket han förmenade vara det statliga biståndsprogrammets prerogativ. Missionen arbetar förvisso också i icke ringa utsträckning med — som det heter i interpellationssvaret — utbildning av utbildningspersonal och har gjort det länge, långt innan något statligt bistånd var påtänkt.

Vidare skiljer utrikesministern mellan den del av missionens verksamhet som är direkt utvecklingsfrämjande och någon annan del som endast är indirekt utvecklingsfrämjande eller kanske t. o. m. utvecklingshindrande. Jag vill för min del hävda, att missionens hela verksamhet är utvecklingsfrämjande, dess evangelisatoriska insats icke undantagen.

Talet om att missionen skulle spränga ramen för sina uppgifter, om den övertog mer av de tekniska tjänster, som det statliga biståndet erbjuder, är felaktigt — jag kan inte se det på annat sätt. Missionen har utrymme för mycket mer humanitär hjälp med billigast möjliga administration. Missionens folk har alltid levat enkelt och spartanskt i nära gemenskap med landets egna bebyggare, och det är sannerligen — det har jag upplevt på ort och ställe — en utomordentligt viktig sak. Jag kan säga, att aldrig tidigare har vi i Sverige haft så många missionärskandidater som nu.

Bistånd till u-länderna m. m.

Otvivelaktigt har u-landsproblematiken betytt mycket för missionsrekryteringen. Den gamla missionsromantiken har fått vika för en helt realistisk syn. Inte mindre än 800 studenter berörs t. ex. av det informationsarbete, som Svenska kyrkans mission — jag tar den som en av de missionsdrivande organisationerna — utvecklar i universitetsstäderna. För många blir missionen den naturliga kanalen till ökad internationell medvetenhet och därmed ökat internationellt arbete.

Det är beklagligt, att Sveriges Radio med sin stora opinionsbildande betydelse — detta är första gången jag klandrar radion från denna talarstol, det vill jag understryka, men nu måste jag göra det — ibland utsår den uppfattningen, att missionen är *en* sak och u-landsfrågor *en annan*. Så skedde nyligen, man får hoppas omedvetet eller av okunnighet, vid presentationen i skolprogramavin HG 4 av ett program, som med en alldeles utmärkt beteckning kallades »Att närma sig u-land». I presentationen fastslogs att programserien avsåg, som det hette, att täcka arbetsområdet u-land och att den var ett praktiskt exempel på integrerad undervisning mellan i första hand ämnena svenska, historia, samhällskunskap och geografi.

Man frågar sig, varför inte också ämnet kristendom, där missionen på ett naturligt och osökt sätt kunde inplaceras i u-landsfrågorna, var med. En granskning av de enskilda programmen i serien ger därutöver vid handen, att det mycket riktigt bara var ett enda program som snuddade vid religion, men inte ett enda ord sades i det sammanhanget om vad missionen betytt eller betyder.

Och så till slut en alldeles speciell liten sak! Vi har ett trängande behov här i landet av skolor med klart internationell inriktning. För att illustrera vad jag menar vill jag peka på den

målmedvetna undervisning för internationell verksamhet, som nu börjat bedrivas — jag tar det som exempel — vid Fjellstedtska skolan i Uppsala på en ny linje som öppnades hösten 1966. Där erbjuds exempelvis undervisning i utomeuropeiska språk, såsom arabiska och swahili. Skolan har den unika möjligheten att förmedla infödda lärare i sådana språk, och man har etablerat samarbete med Hammarskjöldbiblioteket och Nordiska Afrika-institutet, som rent geografiskt sett ligger så utomordentligt nära.

På skolans nya linje, den samhällsvetenskapliga, kan man ge förberedande yrkesutbildning för internationell verksamhet också genom allmän internationell orientering. I religionskunskapen ingår undervisning i — observera vad jag nu säger! — alla aktuella ideologier, och i ämnet historia läser man världshistoria efter 1945. På samhällsvetenskapliga linjen har man i år som tillvalsämne tagit upp till fördjupat studium »Det moderna aktiva Kina».

Vad vi behöver för rekrytering och opinionsbildning är fler skolor av denna typ och mer undervisning av liknande karaktär. Fjellstedtska skolan — jag nämner den fortfarande endast som exempel — är alltså nu så långt ifrån att vara en antikverad kvarleva från svunna tider, att den snarare kan bli en förebild för tillgodoseende av nya, internationellt betonade utbildningsbehov. Vi har förvisso all användning av vad jag skulle vilja kalla u-landsskolor, där man dels utbildar för internationell verksamhet, dels kan ta emot barn från svenska familjer, bosatta utomlands, inte minst i u-länderna. Inom några år kommer vi enligt SIDA att ha inte mindre än 700 sådana svenska familjer med barn.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen i statsutskottets utlåtande nr 53 vid punkt 3 rörande utredning om det fortsatta utvecklingsbiståndet.

Bistånd till u-länderna m. m.

Herr CARLSSON i Tyresö (s):

Herr talman! Under de två tidigare år då jag deltagit i riksdagsvoteringar om u-landsbiståndets storlek har jag sett mig nödsakad att lägga ned min röst. Jag har inte ansett mig kunna stödja vare sig regeringens eller den borgerliga oppositionens förslag, då dessa enligt min bedömning varit alltför blygsamma i förhållande till Sveriges förutsättningar att hjälpa de fattiga länderna. Ej heller har jag tidigare år funnit möjligheter att motionsvägen vinna gehör för ökad u-hjälp.

I år befinner vi oss emellertid i ett avseende i en ny situation. Förslaget i statsverkspropositionen innebar att de utbyggnadsplaner som SIDA presenterat på vissa punkter kom i farozonen. Det var mot denna bakgrund som ett antal socialdemokratiska riksdagsmän såg sig föranlättna att motionera om bl. a. ett högre anslag till SIDA. Riksdagen har emellertid tidigare i år vänt sig mot vårt förslag till inkomstförstärkning, och likaså har de s. k. besparingsförslag som mittenpartierna presenterade för att finansiera sin ökning till stor del redan hunnit nedvoterats. Det bör därför understrykas att statsutskottet verkligen inte haft någon lätt uppgift då det i år behandlat u-hjälpen.

Jag vill då först notera att vår u-hjälpsmotion blivit bifallen vad gäller dels kravet på att regeringen skall framlägga en plan för bistånd med en procent av bruttonationalprodukten, dels utfästelse för UNDP på fyra år. Utskottet har också funnit utvägar att i allt väsentligt skapa möjligheter för att de i SIDA:s petita presenterade projekten kan genomföras. Självklart hälsar vi med stor tillfredsställelse att vår aktion fått denna positiva effekt.

Jag skulle emellertid i detta sammanhang också vilja ta upp en sak som diskuterats här i dag. Debatten har ju visat att det inte föreligger någon större skillnad mellan reservanterna och utskottet om i vilken utsträckning projekten kan

klaras av. Då har man i stället från oppositionen, t. ex. från herr Wedéns sida, försökt göra gällande att man från reservanternas sida i varje fall skapar en högre grund att bygga vidare på. Jag roade mig under middagspausen med att se på mittenpartiernas s. k. besparingar, och det gav ganska intressanta upplysningar. På punkten Polishus föreslår man att planerat statligt övertagande av fastigheter slås ut på en längre tidsperiod, d. v. s. skjuts en bit på framtiden. När det gäller krigssjukvården föreslår man att beredskapsanskaffningen slås ut på två år i stället för ett år. Beträffande televerket föreslås lägre fastighetsinvesteringar, för den statliga förvaltningen återhållsamhet med fastighetsinköp, för datamaskinfonden lägre maskininvesteringar, för Suorva-dammen uppskov med vissa arbeten och för oljelagringen temporär avsaktning av inlagringen. Vad innebär alla dessa besparingar på tillsammans 55 miljoner kronor? Jo, att man skjuter dessa utgifter ett eller några år framåt. Detta är verkligen ett märkligt sätt att bygga en högre grund. Tvärtom kommer man att för kommande år få en lägre grund att basera u-hjälpen liksom över huvud taget den statliga budgeten på.

Herr Källstad påstod att reservanternas och de socialdemokratiska motionärernas linjer nästan är identiska och att det därför skulle vara mycket intressant att se hur vi kommer att rösta. Jag vågar påstå att ståndpunkterna är rakt motsatta varandra. Vi föreslog en skattehöjning för att finansiera en större u-hjälp, ty detta är enligt vår åsikt det hederliga och riktiga sättet att finansiera ökningen. Reservanterna inom mitten vill försöka klara saken genom att skjuta vissa utgifter på framtiden och dessutom har ju deras förslag liksom vårt i realiteten nedvoterats.

Jag finner det också angeläget att i detta sammanhang slå fast, att den svenska u-hjälpen fortfarande befinner

Bistånd till u-länderna m. m.

sig på en generande låg nivå. Gunnar Myrdal har allt oftare betonat att det är bråttom, att vi har kort tid på oss att komma ur den kollisionskurs som vi nu är inne på. Detta sammanhänger med att mänskligheten har lärt sig att i någon mån bekämpa tre onda ting — svält, sjukdomar och krig — som under tidigare århundraden på sitt cyniska sätt hållit utvecklingen i balans. Men nu, när vi lyckligtvis kunnat sätta denna lag ur spel, måste vi också gå vidare och lösa de ekonomiska, tekniska och, ej att förglömma, sociala problemen i de fattiga länderna. Om vi sedan Jesu tid hade haft samma takt i befolkningsökningen som den nuvarande skulle det ha funnits tusen människor per kvadratmeter på jordens yta. Denna matematiska tankelek säger tillräckligt om nödvändigheten av att handla snabbt. Den ger också besked om att vi har blivit den generation som inte längre kan skjuta de stora världsproblemen framför sig. Antingen ger vi oss i kast med dem och löser dem åtminstone hjälpligt, eller också får de en utlösning som står utanför mänsklighetens kontroll — det senare alternativet lönar det sig kanske inte att spekulera över. Hur en sådan kris än utvecklar sig lär slutet inte bli annat än en katastrof för all mänsklig civilisation. Förutom självklara rättvisekrav är det hänsyn till det akuta världsläget som gör det nödvändigt att satsa på en drastisk uppräkning av u-hjälpen. Jag menar att följande plan är realistisk: 1968/1969 plus 200 miljoner kronor, 1969/1970 därutöver 300 miljoner kronor och 1970/1971 en ytterligare ökning med 400 miljoner kronor. Ett fullföljande av denna plan skulle innebära att vi år 1970 skulle kunna besluta om ett stöd till de fattiga länderna på 1,3 miljard kronor. Utbyggnaden kommer att för det första kräva en intensiv upplysning om varför vi måste satsa mera på de fattiga länderna, för det andra forskning och planering för att i möjligaste mån ned-

bringa antalet misslyckade projekt, som vi inte helt kommer att kunna undvika, och för det tredje en värdering av vilka länder vi skall satsa på, varvid större hänsyn måste tas till mottagarlandets vilja att åstadkomma ekonomisk och social utveckling. Det återstår naturligtvis bara att besvara frågan hur en så kraftig ökning skall kunna åstadkommas med hänsyn till de hittillsvarande svårigheterna. Inte minst den senaste tidens erfarenheter har övertygat mig om att den enda chansen är, att det socialdemokratiska partiet enigt förklarat sig berett att satsa på en sådan politik och att skaffa fram erforderliga ekonomiska resurser. Jag har därför med särskilt stort intresse noterat utrikesministerns deklaration i dag, att regeringen är beredd att ge u-hjälpen högsta prioritet. En opposition, som tror sig kunna finansiera u-hjälpen med felräkningspengar, kan däremot inte ens bli en pådrivande kraft.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! När Ingvar Carlsson debatterar u-hjälp har man en känsla av att mittenpartierna på något sätt får fungera som ett slags ställföreträdande klagomur. Jag utgår nämligen från att Ingvar Carlsson ändå vill ha en ökning av u-landsinsatserna — jag tar honom på hans ord; han sade det flera gånger. Då är det litet konstigt att han i praktiskt taget varje inlägg här i kammaren sätter in all sin kritik mot mittenpartierna, som faktiskt föreslår större insatser — låt vara att de kunde vara ännu större. Vi har föreslagit 50 miljoner kronor mer till SIDA:s fältverksamhet, 1,3 miljon kronor mer till SIDA:s personalkonto, vi lägger fram förslag till upprättande av en internationell livsmedelsfond till vilken vi skulle bidra med i första hand 100 miljoner kronor, vi föreslår en plan för att u-hjälpen snabbast möjligt skall komma upp till 1 procent, etc. Det vore väl då rimligare, om Ingvar Carlsson pole-

Bistånd till u-länderna m. m.

miserade mot dem som säger nej till allt detta, alltså mot högern och socialdemokratin. Jag säger inte detta för att jag på något sätt skulle vara rädd för Ingvar Carlssons attacker; jag tycker tvärtom att debatterna med honom på sitt speciella sätt brukar vara ganska stimulerande. Men risken är att folk missuppfattar Ingvar Carlssons ställning i u-landsfrågan, när han ständigt så energiskt lierar sig med dem, som säger nej till ökade insatser, och polemiserar mot och attackerar oss som vill ha ökade insatser. När Ingvar Carlsson dessutom hoppar av sin egen motion om ökad u-hjälp, är risken att fiaskot blir totalt.

Herr talman! Jag hade i dag inte tänkt att ta upp frågan om utskottskompromissens innebörd och verkningar. Jag utgick nämligen från att den så här långt fram i debatten skulle ha blivit tillräckligt belyst. Det har den väl också blivit. Men klarheten om innebörden har sannerligen inte ökat. I realiteten har det nämligen gjorts två helt skilda och motsägande tolkningar av de ledamöter som varit med om utskottsbehandlingen. Den ena tolkningen är att man gör en överföring från sjunde huvudtitelns anslag för s. k. finansiellt bistånd till tredje huvudtitelns anslag för s. k. tekniskt bistånd. Det ökar inte det totala anslaget till u-hjälpen för nästa år, men operationen innebär att man räddar SIDA:s fältprojekt genom att slå av på takten när det gäller åtagandena inom det finansiella biståndets ram.

Den andra tolkningen tycks gå ut på att man de facto skall öka det totala anslaget till u-hjälpen under nästa budgetår med omkring 40 miljoner kronor. Man hävdar att detta är möjligt, eftersom medel inom det finansiella biståndets ram inte utbetalas i full utsträckning under budgetåret och att det därför, som det har uttryckts, blir pengar över.

Den första tolkningen förefaller mig

i och för sig inte helt orimlig. Man utgår från att det är lättare att avveckla den planering som skett när det gäller det finansiella biståndet, som ju i och för sig inte skiljer sig nämnvärt från de projekt som vi kallar för tekniskt bistånd. Jag har litet svårt att förstå varför det skulle vara på det sättet, men det är ju ändå möjligt att det förhåller sig så.

Om jag riktigt förstått de uppgifter jag fått från SIDA, så beräknar man den anslagssumma som man föreslagit under rubriken Bilateralt finansiellt utvecklingsbistånd med utgångspunkt från summan av de projekt som man räknar med skall bli avtalsklara under det budgetår som anslaget avser. Den avtalsbundna summan kan t. o. m. bli något större än anslaget, och det är tydligen vad som kommer att ske i år. Vad som skall göras inom det finansiella biståndets ram nästa år finns uppräknat i statsverkspropositionen. Om man skall fullfölja det programmet kommer även årets anslag att helt tas i anspråk i den meningen att det kommer att finnas åtaganden gentemot u-länderna som gott och väl svarar mot anslaget storlek. Trots detta finns det nu reservationer på ungefär 120 miljoner kronor, sägs det, och dessa reservationer beror på att avtalsbundna medel ännu inte utbetalats. Av propositionen framgår att det vid årsskiftet fanns ungefär 30 miljoner kronor som inte var avtalsbundna, men enligt uppgift från SIDA i dag finns det nu kontrakt som innebär att även dessa medel är tagna i anspråk.

Om nu tolkningen att u-hjälpsanslaget för nästa budgetår totalt sett inte skall öka är riktigt, så måste det innebära att man minskar åtagandena inom det finansiella biståndets ram för att överföra motsvarande pengar till SIDA:s fältverksamhet. Man gör alltså en omfördelning inom ramen för det u-hjälpsanslag som regeringen lagt fram förslag om. Om den andra tolkningen

Bistånd till u-länderna m. m.

— att u-landsutgifterna nästa år de facto skall öka med 40 miljoner kronor — är riktig, så innebär det att man lånar ur avtalsbundna men inte utbetalade anslagsmedel. Om det nu är så — bl. a. herr Bengtsson i Varberg har ju talat för det — så skulle man vilja fråga: Vad är det egentligen, ur samhällsekonomisk synpunkt, för skillnad mellan att låna pengar till SIDA:s fältverksamhet med denna hänvisning — vilket utskottsmajoriteten nu vill göra — och att öka den statliga upplåningen på vanligt sätt? Såvitt jag förstår finns det ingen skillnad alls.

Går det att göra så då måste det innebära att det när statsverkspropositionen gjordes upp i höstas fanns utrymme för att ge SIDA alla de pengar som begärdes i SIDA:s petita, och Ulla Lindström har alltså fått lämna regeringen därför att herr Sträng inte klarade bokföringen.

Men jag är övertygad om att herr Sträng klarar bokföringen, och jag är övertygad om att han i fortsättningen lika energiskt som i december och i januari motsätter sig att statsutgifterna stiger utöver vad han föreslagit i statsverkspropositionen. Därför är säkert också den första tolkningen den riktiga, den som innebär att u-landsutgifterna under nästa år inte kommer att öka alls utan att det bara kommer att bli fråga om en överföring av medel. Om man utgår från detta — och det förefaller vara riktigt — så var det också fel att presentera förslagen såsom TV gjorde nyss i sin sändning, där man ville göra gällande att skillnaden mellan oppositionens bud och utskottsmajoritetens skulle vara 10 miljoner kronor; den måste rimligen vara 50 miljoner kronor.

Är det så att de pengar som man talar om i någon vettig mening är disponibla, så skulle de ju i annat fall inte ha använts. Om man nu använder dem så innebär det ju en samhällsekonomisk belastning, de facto en ökning av u-landsutgifterna totalt, alltså just vad

socialdemokraterna med sådan energi under hela den långa u-landsdebatten sedan i januari har motsatt sig.

Jag tror också att talet om att vi budgetåret 1968/69 skall ta igen vad vi förlorat i år bara kan bli en from förhoppning; skall vi vara säkra på att den minskning som nu sker av det finansiella biståndet skall tas igen då, så förutsätter det att vi vet vilket anslagsbelopp regeringen i annat fall skulle ha föreslagit det året. Men det vet givetvis varken regeringen eller vi.

Regeringen har under årens lopp rest många hinder när det gällt att öka u-hjälpsanslagen. Först var det NIB som inte kunde klara fler projekt, sedan hävdade man att inte heller FN hade användning för mer pengar. Man har sagt nej till svensk anslutning till DAC, man har sagt nej till svenska investeringsgarantier, man har sagt nej till ett initiativ som skulle öka den internationella livsmedelshjälpen, man har sagt nej till diverse samordningar som skulle göra den svenska biståndsorganisationen effektivare, och man har flera gånger sagt nej till förslaget om en plan för u-hjälpens uppbyggnad till 1 procent av nationalinkomsten. De flesta av dessa ståndpunkter har man fått retirera ifrån — några i år och några tidigare. Men fortfarande håller man många skansar, och en av dem är påståendet att vi inte skulle ha möjlighet att öka u-hjälpen därför att det skulle innebära en så kraftig påfrestning på vår betalningsbalans.

Under en frågestund för en tid sedan försökte jag få i gång en debatt med finansministern om denna sak, men han ansåg då att tillfället inte var det lämpliga. Därför inbjöd finansministern mig till en debatt i samband med att u-landsfrågan i sin helhet skulle behandlas. Jag tog denna inbjudan allvarligt, och jag hoppas att herr Sträng också menade allvar med den.

En av utgångspunkterna för min diskussion den gången var ett yttrande

Bistånd till u-länderna m. m.

som herr Sträng fällde i förra årets u-landsdebatt i första kammaren, där han sade att våra insatser »för u-hjälpen praktiskt taget till sista kronan slår på valutareserven, vilket han inte utan vidare kunde översätta när det gällde försvarskostnader». Det var en debatt med en kommunist — det måste ha varit Lars Werner, och finansministern hävdade att det inte var någon lösning på betalningsbalansproblemet att flytta över försvarskostnader till u-hjälpsanslagen. De pengar som skulle användas till u-landshjälpen komme ändå att till sista kronan belasta betalningsbalansen, menade herr Sträng.

Avsikten med u-hjälpen är ju att överföra reala resurser i form av varor och tjänster från industriländerna till u-länderna. I viss utsträckning innebär den överföringen att vi ställer svenska varor och tjänster till förfogande, i andra fall innebär den att vi ställer pengar till förfogande. Då blir det alltså en ren kapitalexport. Om dessa överföringar över huvud taget märks i betalningsbalansen eller inte beror på en mängd faktorer — om hjälpen är bunden eller obunden och på konjunkturläget här i Sverige, det har med Sveriges internationella konkurrenssituation att göra, och en del andra saker. Man kan säga att gemensamt för alla dessa faktorer är att de går att påverka med de instrument som finns i den ekonomiska politiken. Vi kan bestämma i vilken utsträckning hjälpen skall vara bunden eller inte. Jag tycker det är riktigt att ha den principen att hjälpen inte skall vara bunden, men det finns ingen anledning att vara doktrinär på den punkten. Om bunden hjälp är ett alternativ till ingen hjälp alls, är det klart att den bundna hjälpen, som förutsätter att varor levereras från Sverige, är att föredra ur u-ländernas synpunkt.

Det svenska konjunkturläget bestäms inte av hur stor vår u-hjälp är — i varje fall inte i någon påvisbar utsträckning — utan det är helt andra

faktorer som avgör den saken. Detsamma gäller den svenska industrins konkurrenskraft gentemot utlandet. Och viktigast: i den utsträckning som u-hjälpen innebär direkt kapitalexport av någon omfattning, måste det vara den ekonomiska politikens uppgift att se till att den exporten rymmes inom ramen för en hygglig betalningsbalans. Det finns ingen anledning att i det avseendet ge u-hjälpen någon speciell behandling. Om vi planerar för en u-hjälp av viss omfattning, i första hand 1 procent av bruttonationalprodukten, måste vi givetvis också vara beredda att skapa ett sådant överskott i betalningsbalansen att u-hjälpen rymmes där. Men med den blygsamma omfattning som den svenska u-hjälpen för närvarande har kan detta knappast vara något problem. Det är inte bara min egen uppfattning. Flera ledande nationalekonomer har hävdats samma sak, även personer inom SIDA, som är samsatta med u-hjälpen ur dessa synpunkter. De har hävdats att synpunkterna i resonemang är ett skenproblem.

Den del av biståndet som är bunden, d. v. s. den som innebär leverans av svenska varor, belastar ju inte alls betalningsbalansen. Och det gäller den största delen av det anslag som högern och socialdemokraterna, å ena sidan, samt mittenpartierna, å andra sidan, i dag är oeniga om, d. v. s. SIDA:s fältverksamhet. Som framgår av SIDA:s petita köpes 90 procent av materielen till den verksamheten här i Sverige; alltså 90 procent av SIDA:s kostnader för fältverksamheten går till inköp i Sverige. Mittenpartiernas förslag att höja det anslaget med 50 miljoner kronor innebär alltså en extra belastning på betalningsbalansen med bara 10 procent av det beloppet, d. v. s. 5 miljoner kronor, och det är en tredjedels procent av underskottet i betalningsbalansen och ungefär 1 promille av riksbankens nuvarande valutareserv. Det förefaller mig inte vara någon oöverstiglig

Bistånd till u-länderna m. m.

svårighet för en kraftfull finansminister att klara den blygsamma belastning som den delen av u-hjälpen innebär för betalningsbalansen.

Vårt förslag att öka avlösningsanslaget med 1,3 miljon och omkostnadsanslaget med ungefär $\frac{1}{2}$ miljon innebär ju inga större påfrestningar än vilka utgifter som helst ur statsbudgeten, eftersom det är pengar som konsumeras i Sverige. Gåvobiståndet beräknas nästa år kosta 26 miljoner kronor. Här rör det sig huvudsakligen om pappersleveranser från överskott inom den svenska produktionen. Hade dessa 60 miljoner kronor, som vi totalt har satsat under årens lopp på skolboks-papper till framför allt Indien och Pakistan, använts för t. ex. materielanskaffning inom försvaret — det var finansministerns jämförelseobjekt — hade ungefär 12 procent av den kostnaden belastat betalningsbalansen. Det är den andel av försvarsmaterielen som faller på importerade varor. Genom att vi nu i stället använder pengarna för detta speciella u-landsändamål blir det alltså ingen belastning alls. Vi hade inte heller kunnat förbättra situationen genom att exportera papperet, eftersom det, som jag sade, utgörs av en överproduktion.

Även när det gäller den övriga finansiella hjälpen, som utskottsmajoriteten nu vill minska för att klara de svårigheter regeringen försatt SIDA i genom att prufa på verkets anslagskrav, är det fel att säga att utgifterna till sista kronan tär på valutareserven. Det finansiella biståndet är inte bundet till svenska varuleveranser. Men de svenska företagen har rätt att konkurrera om beställningar som föranletts av de svenska krediterna på samma villkor som andra företag, och erfarenheten visar att vi får ungefär 50 procent av de beställningar som blir aktuella.

Med hjälp av DAC-statistik och uppgifter från SIDA har jag räknat ut hur mycket av u-landsbiståndet som 1965 — det sista år man har uppgifter för —

direkt kan sägas belasta betalningsbalansen. Den totala utbetalningen det året var 214 miljoner kronor. Men bara cirka 145 miljoner kronor kan direkt anses vara en belastning på betalningsbalansen. Det året var underskottet 1,5 miljard. U-hjälpens belastning var alltså obetydlig — den var mycket mindre än den så kallade restposten, den »oförklarade» delen av betalningsbalansunderskottet. I själva verket var belastningen så liten att den ur alla vettiga synpunkter får anses vara helt negligabel.

När jag gjorde denna beräkning har jag ändå inte tagit hänsyn till de indirekta positiva verkningarna av att t. ex. FN-organen lägger ut beställningar i Sverige som långt överskrider de bidrag som vi lämnar till FN:s finansiella bistånd. Det går naturligtvis att hävda att vi skulle ha fått dessa beställningar, även om vi hade lämnat ett väsentligt lägre bidrag till FN-hjälpen. Men man kan självfallet också hävda att det faktum, att vi har en stor u-landsinsats via FN, skapar exportmöjligheter för industrin i allmänhet och därmed också för den svenska industrin, exportmöjligheter som annars inte hade funnits. På lång sikt innebär u-hjälpen över huvud taget att vi skapar nya marknader, vilket är till nytta för u-länderna, därför att det ger dem möjligheter att köpa de varor som de behöver för att bygga upp sin industri och för oss därför att det ger oss möjligheter att öka vår export, vilket underlättar våra betalningsbalansproblem.

Jag har också, för att verkligen vara grundlig, med hjälp av långtidsutredningen försökt göra en beräkning av hur betalningsbalansen skulle påverkas av en höjning av u-hjälpen till 1 procent av nationalinkomsten 1970 — ett mål som jag för övrigt hoppas att vi skall nå före 1970. I 1964 års priser skulle det innebära att u-hjälpen då behövde vara 1 250 miljoner kronor.

Långtidsutredningen utgår ifrån att det skapas ett utrymme i valutareserven för 350 miljoner kronor i ren kapital-

Bistånd till u-länderna m. m.

export. Det återstår alltså att klara en belastning på 900 miljoner kronor. Det kan man göra genom att fram till det året begränsa konsumtionen med 900 miljoner kronor, vilket kan ske på många sätt inom ramen för den ekonomiska politiken. Detta innebär att konsumtionsökningen i stället för att bli 3,4 procent skulle bli 3,2 procent. Det är i själva verket en mycket blygsam uppoffring som krävs av det svenska folket för att det skall nå upp till denna 1 procent och samtidigt klara betalningsbalansen. Den begränsning av konsumtionen som man åstadkommer på det sättet drabbar enligt detta exempel importen med 50 procent, det vill säga importerade varor till ett värde av 450 miljoner kronor. Det återstår sedan 450 miljoner, alltså hälften av de 900 miljoner kronorna, i utrymme på betalningsbalansen för u-hjälpen. Det är också den del av u-hjälpen som utgörs av ren kapitalexport sedan man reducerat med gåvobiståndet och de leveranser av svenska varor som sker inom det tekniska biståndet. Exemplet visar att det går att klara en så kraftig ökning av u-hjälpen utan att det behövs innebära någon som helst belastning på betalningsbalansen utöver denna blygsamma post på 350 miljoner kronor, som man har räknat med i långtidsutredningen.

Det går att klara detta genom att vi gör denna lilla uppoffring att avstå från 0,2 procentenheter i konsumtionsökning. Men vi måste acceptera att u-hjälpen är en viktig sak för den svenska statsbudgeten och inte en restpost som får det som blir över när välständsökningen fått sitt.

Jag skulle till sist, herr talman, vilja ta upp ett tredje problem. Jag har tillsammans med ledamöter från flera andra partier föreslagit att Sverige skall ta kontakt med Zambias regering för att bygga ut det svenska biståndet där. Jag har gjort det av två skäl. För det första därför att Zambias ekonomi drabbas

mycket hårt av Rhodesia-bojkotten, i själva verket mycket hårdare än Rhodesia självt. För det andra därför att utrikesministern i ett interpellationssvar i höstas sade att man, ifall det kommer en ansökan ifrån Zambia om ett sådant bistånd, inom regeringen kommer att behandla detta välvilligt. Utskottet säger nu nej, även det har en positiv attityd till det hela. Jag hoppas att detta nej inte är definitivt, men det säger i varje fall nej för i år till detta. Det gör det med hänvisning till att Zambia inte finns med på SIDA:s prioriteringslista och att statsrevisorerna uppmanat till en hårdare koncentration av det svenska biståndet. Vi som har motionerat om denna sak är givetvis fullt medvetna om att en hård koncentration av de svenska u-hjälpsinsatserna är nödvändig. Vi har varit med om att kräva en sådan koncentration och diskuterat problemet. Det är inte av okunnighet som vi krävt detta. Vi har ändå menat att det var rimligt att göra ett undantag för Zambia av många skäl. Zambia har tidigare haft huvuddelen av sin export på Rhodesia och är dessutom beroende av import därifrån för sin kopparindustri, som är den dominerande industrin i Zambia. Man är också i hög grad beroende av transportvägar genom Rhodesia. När man nu försökt att vara lojal mot den engelska blockaden av Smith-regimen, har man gjort stora förluster just genom att man tvingats avstå från dessa möjligheter, förluster som man för ett halvår sedan beräknade till ungefär en halv miljard kronor. Det är ganska mycket, eftersom nationalprodukten för Zambia är ungefär 3,5 miljarder kronor. Landet är i stort sett omringat av områden som behärskas av fientliga regimer, av de portugisiska kolonierna Angola och Moçambique, av Sydvästafrika, där den sydafrikanska apartheidpolitiken fortfarande har makten, och av Rhodesia. För att klara transportererna ut till kusten har man tvingats projektera pipelines, landsvägar och en järn-

väg, den 125 svenska mil långa vägen till den afrikanska östkusten via Tanzania. Då kan man fråga om det verkligen är rimligt att vi i detta läge med hänvisning till prioritetsresonemang och tekniska synpunkter från statsrevisorererna skall säga ett kategoriskt nej till ett handtag åt Zambia.

Man kan fråga sig om det är rimligt med tanke på den positiva attityd man har förmärkt från den svenska regeringen, när det gäller att vara med och betala de kostnader en blockad av detta slag kostar. Just nu gäller det Rhodesia, senare kanske det kommer att gälla större delar av områdena i södra Afrika.

I debatten här i kammaren har utrikesministerns svar gentemot förslag, som kommit från mig och andra om att vi från Sveriges sida enskilt skulle starta en blockad mot Sydafrika, varit att det är bättre att Sverige satsar på hjälp åt de afrikanska staterna i Afrika. Det är ett sätt att visa vår solidaritet som enligt hans mening är effektivare. Men här har vi nu en utmärkt möjlighet att på utrikesministerns sätt samtidigt demonstera vår avsky för de vita minoritetsregimerna i södra Afrika och vår beredvillighet att hjälpa de stater som gjort sig fria och som visat sig ha politisk styrka och vilja att bygga en regim som inte är ett privilegiesamhälle utan bygger på majoritetsstyre.

Zambia har också givit klart uttryck för att man vill ha svenskt bistånd. En lång rad av landets ministrar har besökt Sverige vid flera tillfällen. Även landets president Kenneth Kaunda har varit här innan han blev president — vid tre tillfällen till och med tror jag — och Sverige har också genom SIDA fått en officiell framställning från Zambia att det skulle få skicka hit sin utvecklingsminister, men de möttes av ett nej. Vi vill inte ta emot denna minister, ty vi menade att vi inte kunde ge honom något positivt besked. Jag skulle därför vilja fråga utrikesministern, el-

Bistånd till u-länderna m. m.

ler någon annan som vill svara, om avslaget gavs efter en prövning av regeringen, en prövning av den typ utrikesministern själv sagt borde komma till stånd, och i så fall vilka motiv det var som gjorde att resultatet blev negativt.

Herr talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr CARLSSON i Tyresö (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ullsten var ledsn över att jag inte kritiserade regeringen. Jag vet inte om regeringen delar den uppfattningen. Jag har lagt fram en motion. Den var kritisk mot att SIDA:s anslagskrav inte i tillfredsställande grad kunnat tillgodoses. Jag har som SSU:s ordförande stått bakom en rad uttalanden, där vi har krävt betydligt ökade u-hjälpsanslag.

Däremot kan jag självklart inte behandla mittenpartierna på det sätt som herr Ullsten gör. Under ett stort antal år har mittenpartierna försökt framstå som de stora och varma u-hjälpsanhängarna i detta land. Vad är deras alibi? Det är höjning på mellan 2 och 10 miljoner kronor, felräkningspengar i sådana här sammanhang. Detta är den stora u-hjälpsradikalismen, som skall motivera de stora ord som herr Ullsten tog i sin mun.

Vad har man gjort i år? Jag redogjorde i mitt inlägg för att hela finansieringspolitiken denna gång går ut på att skjuta utgifter på framtiden ett eller två år, utgifter som en mittenpartiregering måste klara om den inte alltför grovt skall missköta regerandet i detta land. Hade vi fört den allmänna ekonomiska politik folkpaktiet förespråkade, då skulle vi inte ha haft råd ens till nuvarande u-hjälpsanslag, ty då hade vi inte haft någon omsättningsskatt som nu utgör en betydande del av budgeten. Det intressanta är att herr Ullsten alltid funnits

Bistånd till u-länderna m. m.

väl inrättad i folkpartiledet. Han har aldrig haft ett ont ord att säga om folkpartiets u-landspolitik.

Jag tycker att herr Ullsten är ett levande exempel på hur det är när partitaktiken får gå före u-hjälpen. Jag skulle vara mera intresserad av att veta var herr Ullsten står när det gäller framtiden. Vi har presenterat ett program som innebär, att vi fram till 1970 skall besluta om en ökning till 1,3 miljard för u-hjälpsanslaget.

Är herrarna i mitten och herr Ullsten beredda att ta en skattehöjning för att klara de 900 miljoner kronor, vilka enligt herr Ullsten skulle behöva dras in i form av konsumtionsbegränsning? De socialdemokratiska motionärernas förslag till begränsning av konsumtionen i år för att klara en ökad u-hjälp röstade herr Ullsten ned för någon månad sedan. Det var ingen bra början, herr Ullsten.

Till slut, herr talman! Vi har exempel på hur det går när en borgerlig regering får sköta u-hjälpen. I Norge ökade u-hjälpen i år med 6 miljoner enligt den norska statsverkspropositionens förslag. Detta är en tiondel av vad den svenska regeringen har orkat med.

Herr ULLSTEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Carlsson i Tyresö sade i sitt första inlägg att han avstått från att delta i voteringarna därför att han tyckte att både regeringens och mittenpartiernas förslag var eländiga; de framlagda förslagen hade varit otillräckliga.

I år har herr Carlsson kommit på den geniala idén att själv lägga fram förslag om högre anslag, vilka är mera tuffa och mindre ynkliga än mittenpartiernas. Han ångrade sig emellertid snabbt och hoppade av motionen. Hans motion innebar att man skulle höja u-hjälpen med 51 miljoner kronor.

Han karakteriserar nu detta belopp som ett löjligt överbud, som felräkningspengar, när samma förslag kommer från

mittenpartierna. Han frågar hur vi vill skaffa fram de 900 miljoner som behövs för att man skall höja u-hjälpen till 1 procent 1970.

I år har vi varit med om att acceptera en skattehöjning på 1,5 miljard kronor, om jag minns rätt. Det är klart att man inte kan säga att denna skattehöjning kommit till stånd enbart för att vi skall klara u-hjälpen. Den var nödvändig av flera skäl, bl. a. därför att vi också skall få plats för u-hjälpen. Precis på samma sätt kommer det att bli i framtiden. Vi tvingas att anpassa den ekonomiska politiken på sådant sätt att u-hjälpen i tillräcklig omfattning ryms inom anslagsramarna. Skall vi ha en möjlighet att göra denna anpassning, måste vi också, som jag sade, ta u-hjälpen på allvar. Då måste vi ha en plan för hur mycket den skall öka, inte som hittills bara komma varje år och säga att vi inte har råd mer än 20 miljoner, 50 miljoner eller vad det kan vara fråga om.

Den planen har herr Ingvar Carlsson tidigare avstått från att rösta om när den varit aktuell. I år har vi äntligen fått igenom den.

Herr CARLSSON i Tyresö (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ullsten gav det upplysande svaret att man i fortsättningen skall ta u-hjälpen på allvar. Det är inget som helst svar på den konkreta frågan om hur ökningen till 1,3 miljard kronor skall finansieras.

Vad min egen motion beträffar kan sägas att herr Ullsten varit med om att rösta ned denna, men med den effekten att SIDA:s anslagsäskanden nu i stort sett kommer att genomföras, och detta har jag noterat med tillfredsställelse.

Herr Ullstens inlägg i övrigt består av det gamla vanliga att det vore bra med ökad u-hjälp, men han säger inte ett ord om hur man i framtiden skall klara den konsumtionsbegränsning som blir nödvändig. Därför har jag kommit till den slutsatsen att det socialdemo-

Bistånd till u-länderna m. m.

kratiska partiet ensamt måste ta ansvaret.

Herr ULLSTEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte vilket svar som herr Ingvar Carlsson skulle betrakta som nöjaktigt. Jag sade att om det är nödvändigt att höja skatten för att klara de 900 miljonerna eller vilket belopp det nu kan bli tal om i ökning av u-hjälpen för de närmaste åren, får vi givetvis genomföra denna höjning precis som vi har gjort hittills. Vi har praktiskt taget varje år tvingats att acceptera skattehöjningar. Självklart kommer vi att få göra detta även i framtiden. Att socialdemokratin ensam skulle behöva ta ansvaret för en progressiv u-landspolitik är fel. I den mån socialdemokratin har lust att föra en progressiv u-landspolitik är vi mycket gärna med. Tills vidare har man fört en politik som bara har lockat högern, och det är naturligt att vi inte är fullt så intresserade av den politiken.

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! När man hör herr Ullsten tala får man en känsla av att han är fantastiskt arg. Jag förstår inte riktigt hans ilska mot socialdemokratin och för övrigt mot alla som sysslar med frågan om u-hjälpen. I realiteten är divergenserna i riksdagsledamöternas åsikter mycket små. Vi har, såvitt jag har kunnat förstå, alla en gemensam vilja att göra någonting. Om det kan bidra till att herr Ullsten blir på bättre humör skall jag genast ge honom rätt i att bunden hjälp är bättre än ingen hjälp alls. Det problemet har inte dykt upp på allvar ännu men det kan dyka upp i framtiden, och då kanske vi måste ta ställning till det.

Jag kan också glädja herr Ullsten med att säga att jag kommer att stödja den reservation som finns beträffande Zambia. Givetvis gör jag det inte bara för att herr Ullsten skall bli på bättre humör utan för att jag tycker att det är riktigt.

I själva verket anser jag att det inte är nödvändigt att använda djupa brösttoner när man talar om denna fråga. Mellan utskottsmajoriteten och reservanterna råder nämligen inte någon större skillnad. Om man emellertid här i riksdagen vill markera att man vill ta ställning för Zambia kan man emellertid lämpligen göra det genom att rösta på reservationen.

Jag representerar en av de sidoorganisationer som i år gått till aktion i denna fråga, nämligen Broderskapsrörelsen. Jag minns inte hur många konferenser och kongresser som vi har haft vid vilka vi gjort uttalanden om enprocentmålet. Vi har också sagt att det måste betraktas som ett etappmål, ty ganska snart hamnar vi i en situation där detta inte räcker. Vi kan naturligtvis säga att detta mål skall genomföras i år, nästa år eller 1969. Som politiker måste vi emellertid försöka hålla oss på realiteternas mark. För min del tror jag att det är bra om vi kan nå detta etappmål i början på 1970-talet. Jag hoppas att den plan som nu skall göras upp kan ge oss löfte härom.

Den största vinsten med den motion som vi har väckt anser jag är att man fått ett klart uttalat krav på en sådan plan. Efter denna debatt — jag befinner mig nästan bara i mitten på talarlistan — tycker jag att man, om inte något oförutsett inträffar, kan notera att frågan dock har fallit framåt, och det är en källa till stor tillfredsställelse för motionärerna.

Herr Ullsten har sagt att herr Carlsson i Tyresö och vi andra har hoppat av vår motion. Det har vi inte gjort. Vi sade tydligt ifrån att om vi inte kan klara en förstärkning av budgeten kommer vi inte att hålla fast vid motionen. Vi har inte fått någon sådan förstärkning. Det fanns chans att hjälpa oss därmed, men det gjordes inte. Vi befinner oss alltså i dag, som herr Carlsson påpekade, i den situationen att vi inte har några skattemedel för detta ändamål.

Bistånd till u-länderna m. m.

Statsutskottets majoritet har nu lagt fram ett förslag som innebär att vi kan få 40 miljoner kronor till u-hjälpen, och utrikesministern och utskottets talesmän har klargjort att det inte kan bli fråga om någon avmattning i det finansiella biståndet. Förslaget innebär alltså i realiteten att vi får ytterligare 40 miljoner kronor till u-hjälpen.

Jag tror att det finns anledning att betona detta mycket starkt. Hur det skall klaras tekniskt får bli en fråga inom regeringen; riksdagen har sagt sitt.

Utrikesministern har också förklarat att han vill vara med om att utforma ett progressivt u-hjälpsprogram, som skall motsvara vad som anses möjligt och välmotiverat för vårt land att göra i den fortsatta kampen mot fattigdomen i världen. Jag vill även understryka detta uttalande.

Det finns en detalj i sammanhanget som är värd att uppmärksamma, nämligen samordningen. Framöver kommer i stort sett ett ämbetsverk, ett departement och följdriktigt också ett utskott att handlägga u-landshjälpen. Det är en utomordentlig vinst när vi i framtiden skall behandla detta ärende att det inte behöver vara uppdelat i olika fack på skilda departement, utan erfarenheten kan samlas hos en viss grupp människor.

Jag skulle vilja göra en utvikning i detta sammanhang och tillfoga att samordningen måste genomföras också internationellt. FN-representanten i respektive u-lands huvudstad bör få fullmakt att koordinera all u-hjälp med mottagarlandets intressen, som självfallet skall vara utgångspunkten, inte våra egna. Vi borde i FN-organen — jag vill gärna säga det med adress till utrikesministern — ta det som en av våra internationella uppgifter att arbeta för en sådan samordning. FN-representanten måste få befogenhet att samordna alla länders och även FN-organens hjälp med mottagarlandets behov.

Enligt 1962 års beslut göres en viss prioritering, och jag tror att den i stort sett äger giltighet även i dag och kommer att göra det rätt långt framöver. Därmed har jag också sagt att den utredning som oppositionen begärt och som väl kommer att stödjas av kommunisterna inte är särskilt nödvändig eller ens önskvärd. Vad skall vi egentligen utreda? Vi är ju i grund och botten ense om tagen. Nu gäller det att engagera människor, att satsa pengar, att vara aktiv.

Genom bifallet till proposition nr 100 år 1962 har det fastslagits att vi framför allt skall syssla med två områden: familjeplaneringen och yrkesutbildningen. Med de utgångspunkter och erfarenheter vi har i vårt land är det naturligtvis en riktig prioritering ämnesmässigt sett. Jag skulle bara vilja tillägga att också dessa insatser måste samordnas med andra. Skall vi utveckla en region i ett u-land måste vi naturligtvis följa precis samma mall som när vi utvecklar en region hemma i Sverige. Vi kan inte bara göra en sak eller två; vi måste göra nästan allting. Samtidigt måste vi lyfta utvecklingen framåt.

Vi har ett regionprojekt i Etiopien som är ett försök till sådan samordning. Det är emellertid inte nödvändigt att vi gör allting själva, utan vi kan samordna arbetet med andra länders insatser. För att ta ett mycket enkelt exempel vill jag säga att man, om man lämnar yrkesutbildning, naturligtvis också måste ha avnämare för denna, d. v. s. industrier som tar emot dem som blivit utbildade. Detta är alldeles självklart.

Vi har i Sverige sluppit ifrån en stor teologisk debatt om familjeplaneringen. Den svenska ekumeniska nämnden har tagit klar ställning för familjeplaneringen. Nämnden stöder sig härvid på Världskyrkorådet. Däremot har katolska kyrkan inte kunnat övertygas om nödvändigheten av familjeplanering. Vi har med spänning väntat på påvens ställningstagande, men hans svar blev i stort

Bistånd till u-länderna m. m.

sett en besvikelse. Detta är verkligen beklagligt, speciellt därför att påven ju för övrigt visar en markerad radikalism i sitt uttalande. Han sällar sig därmed egentligen till den vänsterradikalism som går genom kyrkorna i världen. Jag skall bara ange ett enda litet uttalande av påvekyrkan. Det hävdas med stor bestämdhet, »att den ohämmade ekonomiska liberalism, som sätter vinstmotiv, konkurrens och enskild äganderätt som sina högsta normer, har lett till den internationella penningimperialism som följt industrialiseringen och fortfarande vållar lidande på många håll». Den katolska kyrkan vänder sig alltså mot detta.

Det kunde knappast ha skrivits mera radikalt här hemma! Därför hade det givetvis varit värdefullt, om den katolska kyrkan också hade tagit ställning för familjeplaneringen, inte minst på grund av att det opinionsmässigt betyder så oerhört mycket i internationella sammanhang, eftersom katolska kyrkan har ett grepp över människorna som kanske ingen annan kyrka har.

Jag skulle gärna från denna talarstol, även om det torde vara förgäves, vilja vädja till den katolske biskopen här i landet — den katolska kyrkan har dock ungefär 90 000 anhängare i vårt land — att han genom de kanaler som han har tillgång till försöker påverka den katolska kyrkan i riktning mot en mera human, ja, jag skulle också vilja säga en mer kristen inställning. Biskopen bör ta en allvarlig funderare på frågan. Ifall man vill tala om moral i detta sammanhang kan man här tala om den lilla moralen och den stora moralen, nämligen den att rädda människor från nöd och umbäranden.

I skilda sammanhang har missionen tagits upp i debatten. När jag lyssnade till herr Nordstrandhs anförande fick jag en känsla av att han var mycket aggressiv mot regeringen som inte varit tillräckligt positiv. Det är klart att regeringen hade kunnat säga mera, men jag

tycker att de uttalanden i denna fråga som har gjorts under flera år av statsutskottet, av regeringen och av utrikesministern ändå kan noteras med stor tillfredsställelse. Visserligen är det relativt små belopp som har gått via missionen hittills — man är uppe i 3 miljoner kronor om året, och i förhållande till vår u-hjälp i övrigt är detta naturligtvis en ganska ringa summa, men jag håller inte för otroligt att man i framtiden kan tänka sig både 25 och 50 miljoner om året som går den vägen. Det får dock ankomma på missionen att avgöra hur mycket man skall kunna ta emot för de uppgifter som det här kan bli fråga om.

Herr talman! Jag skulle också ha kunna säga litet om investeringsgarantier, men jag skall gå förbi den frågan och bara hänvisa till vad vår gruppledare i denna kammare, herr Bengtsson i Varberg, har sagt. Jag har emellertid en känsla av att det, när man resonerar om investeringsgarantier och den opposition mot dessa som man nu har sett i en del tidningar och i vissa kretsar, har ett mycket starkt drag av frasadikalism. Det förhåller sig i alla fall så att u-länderna måste få industrier. Från svensk synpunkt kan man fråga: Vem skall industrialisera? Eftersom staten och kooperationen endast svarar för 5 procent vardera av företagsamheten i detta land blir det givetvis den privata företagsamheten man i huvudsak får lita till. Men vad som är viktigt i detta sammanhang är ju att man uppställer som ett absolut krav att, såsom herr Bengtsson i Varberg uttryckt saken, mottagarlandets och inte företagets intressen blir tillgodosedda. Regeringen bör försöka få garantier för den saken. Jag tror att det går att utforma regler varigenom detta krav kan tillgodoses.

Utän att gå in på frågan om livsmedelsförsörjningen alltför mycket skall jag yrka bifall till ytterligare en reservation, nämligen reservationen 1 a i

Bistånd till u-länderna m. m.

statsutskottets utlåtande nr 54 och som gäller livsmedelsförsörjningen och livsmedelsfonden. Det kanske inte är fråga om så stora divergenser mellan utskottets förslag och reservationen, men jag tror att det vore nyttigt om Sverige i internationella sammanhang tog kraftigare initiativ i detta avseende, och jag yrkar alltså bifall till den reservationen.

Jag skulle kunna sluta här, herr talman, men jag vill säga ett par ord till herr Hermansson. Det är ungefär detsamma som herr Carlsson i Tyresö sade till herr Ullsten med hänvisning till Norge. När man nu har fått en borgerlig regering där, lägger den fram ett förslag på en ökning med 10 miljoner kronor. I stortinget delade sig emellertid den borgerliga majoriteten. Kristeligt folkparti, centern och venstre ville anslå ytterligare 10 miljoner kronor. Arbeiderpartiet föreslog 23 miljoner kronor utöver vad som föreslagits i propositionen. Beslutet blev en ökning med 20 miljoner kronor. Detta skedde alltså i vårt grannland Norge med en borgerlig regering. Det kanske är riktigt som statsminister Borten sade att det är litet annorlunda att vara i regeringsställning än att vara i oppositionsställning. Man får ta ett ekonomiskt ansvar, ty det finns många trängande behov att tillgodose.

Vi har i dag att vänta ett beslut som innebär att vi ger över 100 miljoner kronor mer till u-hjälpen nästa budgetår. Det har vi kunnat göra tack vare den opinion som finns i detta land, men det har varit en socialdemokratisk regering som har arbetat fram den opinionen och försökt få pengar till detta.

Ser man på u-hjälpen i östblockets stater finner man att u-hjälpen där är mycket liten. Den är också mycket bunden bilateralt, därför att kommunisterna vill göra politisk affär av det hela. Kapitalflödet från i-länderna till u-länderna uppgår till ungefär 9 miljarder

dollar, varav 430 miljoner, d. v. s. nära en halv miljard, kommer från östblocket. Så även om kommunisterna hade makten är det inte säkert att u-hjälpen blivit så stor.

I detta anförande instämde fru Johansson och fru Lindskog (båda s).

Herr ULLSTEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Med hjälp av den internationella statistiken kan man som bekant bevisa det mesta. Om herr Svensson i Kungälv hade tagit andra exempel än Norge i fråga om borgerligt styrda länder hade han kommit underfund med att de flesta har högre u-hjälp än både Sverige och Norge. Jag skall emellertid inte gå in på detta.

Jag tyckte det var angenämt att höra att herr Svensson betraktar motståndet mot investeringsgarantier som fraseradikalism. Det var nämligen inte så värst länge sedan, i själva verket bara några månader sedan, som motståndet mot investeringsgarantier var minst lika hårt från socialdemokratiskt håll som från kommunistiskt, låt vara att man använde en annan terminologi. Då var emellertid motståndet högsta statsvisdom, i dag är det fraseradikalism. Jag röstar för min del på den senare varianten, ty jag anser den vara riktigare. Därför tycker jag mig inte heller ha någon anledning att fortsätta polemiken mot herr Svensson på denna punkt, och det är jag glad för.

Herr Svensson sade att de inte hoppat av från motionen om ökad u-hjälp utan bara tagit konsekvenserna av de villkor som ställdes. Under förutsättning att finansieringsvillkoren bifölls var avsikten att stå fast vid motionen eftersom två delar hängde ihop. För säkerhets skull hade det valts ett finansieringssystem som man nästan på förhand måste ha förstått att ingen människa skulle kunna acceptera. Nästa sekund säger man att man accepterat utskottsmajoritetens förslag att höja

Bistånd till u-länderna m. m.

u-hjälpen med 40 miljoner utan att ha en aning om var dessa pengar skall tas. Det får regeringen ordna bäst den kan, var herr Svenssons recept.

Jag skulle vilja ställa några frågor till herr Svensson. Kommer SIDA enligt herr Svenssons uppfattning att få ta i anspråk 40 miljoner kronor utan att någon annan del av u-landsverksamheten måste minskas i samma eller ungefär samma omfattning? Om det inte förhåller sig så skulle jag vilja veta hur man tänkt sig att finansiera ökningen med 40 miljoner kronor utan att detta innebär någon som helst belastning på samhällsekonomin. Detta var ju målsättningen med herr Svenssons och herr Carlssons i Tyresö motion och det har också varit socialdemokratins linje under hela den tid frågan debatterats.

Om man övergivit denna tanke och menar att man mycket väl kan låna dessa 40 miljoner kronor eftersom u-hjälpen ju är så angelägen — en synpunkt som jag i och för sig kan instämma i — vill jag fråga varför man då inte har gått den vanliga vägen och föreslagit en ökning av anslaget här i riksdagen, d. v. s. tillstyrkt vårt förslag om en vanlig anslagsökning med friska, nya 40 miljoner kronor.

Herr SVENSSON i Kungälv (s) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande frasaradikalismen och investeringsgarantin vill jag säga att om herr Ullsten läst utskottsutlåtandena under senare år borde han ha funnit, att det finns en positiv vilja att söka nå en lösning. Man har emellertid velat vänta på en internationell överenskommelse på detta område liksom också på en nordisk debatt. Nu är man emellertid på det klara med att åtminstone den internationella överenskommelsen kommer att dröja, och detta är anledningen till att man bör införa en nationell investeringsgaranti.

Man kan givetvis fråga sig varför herr Ullsten och de övriga i mittenpartierna

inte gick med på vårt finansieringssystem, som ändå inte var så tokigt som man vill göra gällande. Det tokiga från deras synpunkt var väl närmast, att det faktiskt drabbar inkomstagare med inkomster över 40 000—45 000 kronor.

Jag skall inte ge mig in på någon samhällsekonomisk debatt utan nöjer mig med att konstatera att vad jag i detta sammanhang litat till är det klara besked vi fått, att det enligt propositionens förslag blir en ökning av u-hjälpen med 40 miljoner kronor. Det är alldeles självklart att dessa 40 miljoner måste tas någonstans. Det kan kanske vara egalt var de tas, men för oss är det av största vikt att de pengarna ställs till förfogande. Herr Ullsten och flera med honom har talat om 50 miljoner kronor »friska» pengar. På vad sätt är de pengarna friska? De är ju lånade.

Herr ULLSTEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste erkänna att jag inte blev mycket klokare av herr Svenssons svar. Förslaget om finansiering genom folkpensionsavgiften avslogs ju med en så betryggande majoritet, att det inte finns någon anledning att betrakta det som realistiskt.

Nu säger herr Svensson att han fått besked från regeringen om att finansieringen av dessa 40 miljoner kronor, som jag i motsats till herr Svensson inte alls tror kommer u-hjälpen till del, skall ordnas. Vore det inte rimligt att herr Svensson delgav oss andra, som inte haft dessa sekreta kontakter med regeringen, hur man på det hållet sett på saken? Varifrån skall pengarna tas? Det är ju ändå den frågan som varit det centrala i hela debatten ända sedan januari. Nu plötsligt har man hittat på ett sätt att klara detta, men då vill man inte tala om hur det skall ske. Det är väl ändå en ganska egendomlig attityd till det centrala problemet i hela frågan. Om vi inte kan få något besked på den punkten, måste vi ha kvar den uppfattning som jag tror är den realistiska,

Bistånd till u-länderna m. m.

nämligen att man kommer att ta dessa 40 miljoner kronor från anslaget för finansiellt bistånd. Då blir det ju inte någon ökning, som man sökt göra gällande att det skall bli, utan det blir en bokföringstransaktion till ingen nytta alls för u-hjälpen och u-länderna.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Om herr Ullsten hade läst utskottsutlåtandet, hade han inte behövt avslöja all sin okunnighet om den matematik vi sysslat med. Det framgår nämligen mycket klart av detta utlåtande för det första att en del av de 39,8 miljonerna ingår i det belopp på 99 miljoner kronor som föreslås till fältarbetet, för det andra att inom ramen för tredje huvudtiteln vissa överföringar till fältverksamheten kan göras och för det tredje att vissa av de aktiviteter som planerats icke kan utföras under budgetåret, varför ytterligare belopp står till förfogande inom ramen för tredje huvudtiteln. Därutöver behövs ett visst täckningsanslag. Utskottet anvisar därvidlag utvägen att genom en överföring från anslaget till bilateralt finansiellt bistånd skapa den täckningen. Med utgångspunkt från den erfarenhet vi tidigare har och från vetskapen om den planering som sker är vi medvetna om att den överföringen i och för sig sannolikt icke kommer att påverka den aktiva verksamheten under budgetåret 1967/68. Som en följd därav kan vi inom ramen för de 404 miljonerna ge utrymme för dessa aktiviteter.

Striden gäller alltså, som jag tidigare sagt, huruvida mittenalliansens linje, som i sak innebär att man ökar reservationerna i riksbanken, skall följas eller om man enligt vårt förslag på ett effektivare sätt skall utnyttja de disponerade medlen.

Om herr Ullsten nu haft vänligheten att lyssna till och försökt förstå mitt resonemang, kanske han också till slut skall komma underfund med att hans

argumentering saknar stöd i verkligheten.

Herr BERGLUND (fp):

Herr talman! Jag skall inte i denna debatt gå in på alla de problem som ventileras i samband med vårt ställningstagande till u-hjälpen och SIDA:s verksamhet. Jag ställer mig helt positiv till förslaget att SIDA skall få de medel man begärt, så att man något så när kan genomföra det hjälpprogram som presenteras i organisationens anslagsäskanden.

Det är ett enda avsnitt som jag med några ord skulle vilja beröra med anledning av motion nr 111 i denna kammare. I motionen begärs att SIDA under alla förhållanden — vilket beslut kammaren än fattar om anslagets storlek — skall få möjligheter att kanalisera 6 miljoner kronor genom de frivilliga organisationerna, enkannerligen missionen. Vi tar i motionen upp SIDA:s relationer till dessa frivilliga organisationer och de anslagsäskanden SIDA gör i samband med dessa.

Hittills har den förda debatten i långa stycken varit en missionsdebatt, där missionen på ett alldeles särskilt sätt kommit i centrum. För den som under ett långt liv varit engagerad just i den verksamheten har det varit en stor glädje att lyssna till de positiva framställningarna av missionens insatser i u-landshjälpen. Hans excellens utrikesministern som inledde debatten i dag tog upp detta tema, och det har följt debatten allt sedan.

I sitt inledningsanförande i denna kammare påpekade utrikesministern att det är viktigt hur u-hjälpen kanaliseras och organiseras. Enligt hans mening får man inte döma u-landshjälpen efter svenska förhållanden, utan man måste ta hänsyn till de förhållanden som råder i de länder som mottar hjälpen. Man måste med andra ord ha kännedom om respektive u-länders syn på den hjälp det är fråga om. Därtill får

man se till att man inte splittrar sig på för många projekt. Jag vill gärna understryka att missionen med tanke på pengarnas bästa användande är en första klassens kanal för att överföra bidragsmedlen till u-länderna. Jag kan understryka detta så mycket mer som vi i vår motion tagit upp SIDA:s relationer till de frivilliga organisationerna. År efter år har vi kunnat konstatera att samarbetet mellan de svenska missionssällskapen och SIDA utvecklats. Detta bekräftar även SIDA i sina planer för det bilaterala biståndet.

SIDA anför där:

»Utöver att i SIDA:s styrelse är företrädde olika folkrörelser och intressegrupper, tillgodogör sig ämbetsverket i olika formellt eller informellt tillkallade arbetsgrupper eller genom andra löpande kontakter erfarenheter och vilja till insatser från organisationerna. Kontakterna och erfarenhetsutbytet underlättas genom att inte så få tjänstemän hos SIDA, hemma eller på fältet, har eller har haft nära anknytning till olika frivilliga organisationer. Samarbetet gäller de humanitära hjälporganisationerna såsom missionerna m. fl.»

Vi vill gärna understryka detta. Den erfarenhet jag personligen har av de kontakter som etablerats beträffande den mission som jag företräder är utslutande av positivt slag.

Av utrikesministerns anförande framgick också att biståndet till u-länderna inte bara är en fråga om pengar. Det gäller även att ha kännedom om förhållandena i biståndsländerna och att ha erfaren och kunnig personal med förmåga att rätt bedöma hur hjälpen skall förmedlas. Den utbildning som missionens fältarbetare får är mycket grundlig och speciellt inriktad på de verksamhetsfält som skall bearbetas. Dessa arbetare får redan här i Sverige en mycket ingående kännedom om de förhållanden som de skall arbeta under. Därtill erhåller de den språkundervisning som är nödvändig, en undervis-

Bistånd till u-länderna m. m.

ning som i slutskedet är förlagd till utlandet, t. ex. till England, Frankrike och Belgien. De får också en viss kännedom om de inföddas språk, varjämte de blir specialutbildade på de områden där de skall ha ansvar för u-landsarbetet. En bättre arbetskraft kan man därför näppligen tänka sig. Med den kallelse dessa ungdomar har för arbetet vinnlägger de sig också om att tillgodogöra sig utbildningen på bästa sätt.

I sitt interpellationssvar sade utrikesministern också att han för sin del värdesatte missionens verksamhet, och han framhöll att man där tack vare de frivilliga arbetsinsatserna har mycket låga administrationskostnader. Det känner vi ju också alla till.

Beträffande statens stöd vid kanaliseringen av u-landshjälpen genom missionerna uttalade sig utrikesministern mycket positivt och ansåg att sådant stöd skall lämnas samt att regeringen ser mycket positivt på sådan bidragsgivning. Vi som har anknytning till dessa kanaler är givetvis tacksamma för ett sådant uttalande, och vi hoppas på en avsevärd utvidgning i samarbetet där.

Herr talman! Då det gäller samarbetet mellan SIDA och missionerna vid upp rättandet av de projekt som kan komma i fråga förutsättes att respektive missioner presenterar utarbetade förslag med utförliga planerings-, byggnads- och utrustningskostnader. Där får SIDA mycket värdefull hjälp vid bedömningen av projektens genomförbarhet. SIDA ställer också stora krav på god planering och god motivering för projekten, och även mottagarlandets myndigheter bör anse verksamheten värd att satsa på. Det är framför allt hälsovård, utbildning och familjeplanering som är aktuella verksamhetsområden. Jag vill där tillägga att missionen mer och mer tar sikte på att utbilda de infödda till att ta över det arbete missionerna tidigare utträttat.

Jag kan nämna att den evangeliska verksamheten numera i de allra flesta u-länder så gott som helt har övertagits

Bistånd till u-länderna m. m.

av de infödda. Missionerna å sin sida är angelägna om att samarbetet kan fortgå i ostört tempo, till fromma för både den egna verksamheten och mottagarlandet. Det bilaterala biståndet kan knappast få bättre representanter, mera kunniga på området och mera kostnadsbesparande. Som alla vet arbetar missionerna med mycket låga omkostnader, delvis beroende på att deras arbetare på missionsfälten inte har så höga löner som annars brukar utgå vid arbete utomlands; de arbetar under dessa villkor på grund av sin kallelse och det stora intresse för saken som de äger. Projekteringarna kan också utföras med låga kostnader liksom annat som behövs för planeringen.

I vår motion har vi hävdad en del av de här framförda synpunkterna, och vi finner det angeläget att SIDA erhåller de medel som begärts för att kunna genomföra de projekt som redan presenterats och ligger färdiga för igångsättning. På grund av att SIDA inte haft tillräckliga medel har ju dessa projekt hoppat sig till en lång rad. Vi har hört här att det t. o. m. gäller 14 miljoner kronor. Det är angeläget att dessa projekt, av vilka en hel del är över två år gamla, kan sättas i gång. Det kommer ett ständigt rop från u-länderna genom våra missionärer om hur nödvändigt det är att påbörja de planerade projekten.

Utrikesministern efterlyste i sitt anförande ungdomar som var villiga att gå ut till u-länderna för att hjälpa. Ja, missionen har en lång rad av män och kvinnor, som står färdiga att gå ut för att göra en insats under förutsättning att vi kan skaffa fram de medel som behövs.

I debatten här har man tagit upp frågan om opinionsbildningen i fråga om u-landsarbetet, och man menade att vi inte skulle gå längre än opinionen medger. Både herr Wedén och herr Wahlund var inne på detta och menade att vi skall skapa opinion. I detta sam-

manhang erinrar jag mig hur det var i seklets början, när våra missionssällskap mera på allvar tog upp sitt missionsarbete. Man sade då, mycket av oförstånd: Låt infödingarna vara i sitt lyckliga tillstånd! Vi behöver inte hjälpa dem med något, de är lyckliga som de är. I dag är det väl ingen som säger så. Om missionen skulle ha tagit sådana uttalanden som ett uttryck för att man inte önskade mission, skulle den givetvis ha lagt ned verksamheten. I stället har missionen skapat en opinion till sin fördel. Opinionsen blir sådan som man gör den. Får människorna förtroende för en sak, då skapar man en opinion för den. Har den inte förtroende, blir det en opinion mot denna sak.

Herr talman! Både utskottet och reservanterna har menat att våra motioner har blivit väl tillgodosedda genom de förslag till ökat bistånd som framlagts. Jag tror dock, herr talman, att reservanternas förslag om direkt ökat anslag är det mest vägande i detta avseende, varför jag vill yrka bifall till reservation nr 6 i statsutskottets utlåtande nr 53.

Herr JOHANSSON i Skärstad (cp):

Herr talman! Innan vi lämnar vår självdeklaration har vi undertecknat den på heder och samvete, och som goda samhällsmedborgare vill vi ha både vårt goda samvete och hedern i behåll.

När vi penetrerat och debatterat denna stora och närgångna fråga om hjälp till u-länderna i åtskilliga timmar och sedan vi medelst voteringsknapparna redovisat vår inställning och vårt beslut, är frågan berättigad: Har vi det goda samvetet och hedern i behåll?

Vår hjälp till u-länderna är inte bara en ekonomisk fråga, utan också en samvetsfråga. Visst skall vi ta stor hänsyn till våra ekonomiska möjligheter, men vad säger samvetet inför denna kusliga realitet att miljoner utmärglade gråtande barn, kvinnor och män hung-

rar och svälter, att miljoner plågas och dör i sjukdomar som vi med våra resurser lätt kunde avhjälpa? Kan vi inför detta med gott samvete säga: Vi har gjort vad vi har kunnat? Att vi bör hjälpa, att vi skall hjälpa, är alla överens om. Det vi vet om nöden i u-länderna borde ha övertygat oss alla. Hur skall vi hjälpa och hur mycket skall vi ge? På den punkten är meningarna delade. Skall vi ge av vårt överflöd eller skall vi ge så att det innebär en viss försäkring? Skall vi ge $\frac{1}{2}$ procent, 1 procent eller mer av vår nationalinkomst?

Långt innan hjälpen till u-länderna diskuterades i riksdagen har den kristna missionen utfört en imponerande gärning i utvecklingsländerna. Många medlemmar har lämnat både tionde och mer för att u-länderna skulle få kyrkor, skolor, sjukhus, verkstäder, yrkesskolor m. m. Unga människor har för en blygsam lön givit sina bästa år i ett krävande arbete för att skapa bättre förhållanden i u-länderna. Resultaten som åstadkommit talar för sig själva. Därför är det naturligt att vi från missionens håll vill stödja och inspirera till den största möjliga hjälp som går att åstadkomma just nu. 1 procent av vår nationalinkomst är väl ingen orimlig begäran. Att finna vägar för att få ut vårt livsmedelsöverskott till u-länderna bör allvarligt undersökas. När vi gör affärer med u-länderna skall vi inte utnyttja dem genom att underbetala det vi köper. En u-hjälp, där administrationskostnaderna hålles så låga som möjligt, hör också med i bilden. Då missionen har mycket låga administrationskostnader, bör samarbetet mellan SIDA och missionen utvidgas. Det är viktigt att vi inte skapar motsättningar härvidlag. Ett harmoniskt samarbete bör eftertraktas, så att SIDA generöst och med fullt förtroende kan överlåta de medel som missionen bör ha och bäst kan förvalta.

Med dessa erinringar vill jag, herr talman, yrka bifall till de reservatio-

Bistånd till u-länderna m. m.

ner som är undertecknade av företrädare för centerpartiet.

Herr WERNER (h):

Herr talman! I denna debatt som rör mänsklighetens väsentligaste ärende har det sagts många stora ord och nämnts många höga tal. Men jag tror att vi blivit blinda för orden och siffrorna. De säger oss inte så mycket längre. Det har talats om solidaritet med fattiga folk. Vad menar vi med det? Vilken täckning har vi för solidariteten? Vi talar på samma sätt om den kristna människokärleken. »Alla äro våra bröder som på jorden bo och bygga.» Vad menar vi med det? Har vi täckning för dessa ord? Vem kan med sin tanke nå verkligheten bakom de två tusen miljoner människor som lever i svält? Eller hur mycket är 404 miljoner svenska kronor i dessa sammanhang? Vilka relationer röjer siffran 0,38 procent av nationalprodukten?

Herr talman! Jag skall inte trötta med fler siffror, utan jag tänkte få demonstrera kronans kaka, som alla känner igen. Den får här representera vår brutonationalprodukt, d. v. s. det som vi har chans att konsumera. De som har goda ögon ser att kakan är litet naggad i kanten. Det beror inte på att det finns möss i riksdagshuset, utan på att humanitärt inställda riksdagsledamöter har tagit en bit av kakan och givit åt underutvecklade folk. Det lilla hål det rör sig om motsvarar 0,38 procent av vår nationalinkomst. Då kan man fråga, ärade kammarledamöter, om det är detta som kallas solidaritet? Är det detta som kallas kristen människokärlek?

Vi skall nog akta oss för de höga beaktelserna ett tag. Jag tror att vi ofta grymt sviker vår beaktelse till de stora orden. Men det finns många punkter i utskottets skrivning som man kan glädja sig åt. Jag tänker på investeringsgarantin som äntligen kommit. Vi vet att av OECD-staternas 10 miljarder kronor som satsas i u-landshjälp utgör företagens investeringar 40 procent.

Bistånd till u-länderna m. m.

Likaså noteras som en positiv överraskning att man har lyckats manipulera i budgeten och flytta över 39,8 miljoner till SIDA:s fältarbete. Om detta kan sägas att hålet på den finansiella biståndssidan dock skall täckas en gång — man bör ju betala sina lån — och när det tillfället kommer har man måhända inte råd med mer än att täcka hålet. Vi kan därför befara att det då kommer att finnas nya väsentliga projekt som man inte kan ta sig an.

Jag finner faktiskt mittenpartiernas bud hederligare och jag kommer därför att rösta för detta. Lever vi i en katastrofsituation, kan 10 miljoner kronor göra under. Här är ingen tid att vänta.

Det är också positivt att en samordning av biståndsformerna kommer till stånd och att allt läggs under en hatt, utrikesministrernas. Det är skada att man inte kan ta steget fullt ut och göra den översyn och planering av biståndsverksamheten som de borgerliga partierna motionerat om. Jag vet att det som främst skapar ovilja mot u-landshjälp bland vårt folk är dessa alltför kostnadskrävande och illa planerade projekt av typen mödra- och barnvårdscentralen i Kilibia. En allsidigt sammansatt utredning, som skulle pröva riktlinjerna för vårt utvecklingsbistånd, hade haft den största betydelse för gemene mans tillit till vårt statliga bistånd. Det är tveksamt, om statsrådet Torsten Nilsson har samma möjlighet att lägga fram »ett progressivt u-hjälpsprogram» som han lovat i regeringsdeklarationen.

Utrikesministern yttrade sig i dag om missionens verksamhet. Han betygade ännu en gång sitt förtroende för missionens insatser, vilket vi noterar med tacksamhet. Han gjorde emellertid en gränsdragning — som herr Nordstrandh också lär ha kommenterat i dag — och menade att staten gärna kunde stödja »direkt utvecklingsfrämjande» projekt. Jag tror inte att man behöver vara så rasande försiktig med denna gränsdragning; det mesta missionen sysslar med

är utvecklingsfrämjande. Man behöver visst inte vara kristen för att hålla med om detta.

Låt mig ta ett konkret exempel, familjeplaneringen. Jag tror att få insatser bereder vägen för familjeplanering som den kristna missionens. Utan missionens insats, för att förmedla vår syn på människan, måste det vara oerhört svårt att nå några resultat med familjeplanering. Det vill till att vi kan till u-länderna förmedla den människosyn som vi själva representerar och som säger att det är orimligt och orätt att föda barn till svältöd. Så länge denna människosyn saknas kommer man att ha svårt att lyckas med familjeplaneringen.

Det finns nog anledning att kollaborera också över de ideologiska gränserna. Det arbete missionen utför är utgiftsbesparande. Låt mig ta ett exempel som är ganska enastående. I Tanzania, där Lutheran World Service, i vilken även den svenska Lutherhjälpen ingår, sköter sedan tre år allt flyktingarbete på uppdrag av dels landets regering och dels av flyktingkommissariatet i Genève. Den svenska frivilliginsatsen belöper sig till 1 miljon kronor. Detta är en tredjedel av de lutherska kyrkornas insats. Man har skapat ett operationsorgan, Tanzania Christian Refuge Service, som hjälper de flyktingar som kommer från Angola och Moçambique. FN:s High Commissioner i Genève, pakistanaren Sabrudin Aga Khan, har vid flera tillfällen framhållit att detta arbete är det bästa exempel på samverkan som han har mött.

Det finns även anledning, herr talman, att från frivilligorganisationernas sida notera de goda relationer som etablerats mellan SIDA och dessa frivilligorgan. Jag kan tala för den svenska Lutherhjälpen, där vi verkligen är tacksamma för det goda klimat som är råddande och det stimulerande samarbete som kommit till stånd. I år kanaliseras för ändamålet 6 miljoner från SIDA till frivilligorganisationerna, men man får

Bistånd till u-länderna m. m.

verkligen hoppas att detta anslag snabbt kommer att ökas, ty det finns redan i dag åskanden från frivilligorganisationerna på 15 miljoner kronor.

Jag vill vidare säga några ord om experter och fredskår-arbetare. Frivilligorganisationerna bedriver ett omfattande fredskårarbete. Det är fråga om ungdomar som har yrkesutbildning i skilda fack och som för en blygsam ersättning ger sig ut i u-länderna under ett par tre år. De fyller en väsentlig uppgift i denna tid då man f. ö. har så stor tilltro till experter. Att få experter som kan undervisa på högskole- och universitetsnivå är bra, men det gäller att bemanna också de övriga leden i verksamheten, vilket alltför ofta försummas. Det är föga vunnet med att utbilda arkitekter som kan rita fantastiska byggnader, när man saknar byggnadsarbetare. Projektet med Algerietfarmen föll i rätt stor utsträckning på avsaknaden av förmän, som kunde utbilda jordbruksarbetare.

Det är utbildningen på lägre nivå som verkligen tarvar omfattande insatser. Sker inte en sådan utbildning, skapas dessutom en social och ekonomisk klyfta mellan de expertutbildade och folket i gemen. Raden av jordbrukare, snickare, byggnadsarbetare, bilmekaniker, sjuksköterskor och folkskollärare fyller en mycket väsentlig roll i det breda hjälparbetet. Dessa frivilligorganisationernas frivilliga arbetare är en värdefull tillgång för SIDA, ekonomiskt men framför allt funktionellt. Här borde vi ta exempel av Österrike, Belgien, Holland och England, där staten antingen svarar för deras utbildning eller resa eller för bådadera.

Då så stor del av mänskligheten befinner sig i en veritabel katastrofsituation måste vi handla snabbt och satsa allt vad vi rimligtvis kan. Det är visst inte så att 10 miljoner kronor mer eller mindre inte spelar någon roll — de betyder liv och framtid åt en mängd människor. Om vi själva hade tillhört den skaran, hade vi måhända bättre förstått allvaret i dagens beslut.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna under punkterna 3, 14 och 15 i statsutskottets utlåtande nr 53.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Ju längre denna debatt fortskrider desto klarare står det för mig att det här i kammaren finns ett mycket starkt intresse av att engagera sig i upplysningsarbetet här hemma om u-landsproblematiken. Det är i och för sig glädjande, eftersom en av de mera väsentliga uppgifterna tyvärr fortfarande är att åstadkomma en förändring i hemmaopinionen. Önskar man en snabb utveckling av u-landspolitiken — vilket är naturligt med hänsyn till de väldiga krav och den tidspress som föreligger — måste denna upplysningsverksamhet bli omfattande.

Låt mig också, herr talman, få säga att ju längre diskussionen fortsätter desto svårare har jag att förstå de skillnader som en del talare mer eller mindre energiskt markerat från denna talarstol. Herr Werner ägnade sig åt pedagogik för en stund sedan och visade upp en brödkaka. Han slutade med att tala om att 10 miljoner kronor betydde så oändligt mycket. Hur stor del av kakan utgör dessa 10 miljoner kronor? Kanske herr Werner vill fortsätta sin pedagogik och visa detta?

Det verkar av vissa inlägg som om det skulle gå en gränslinje mellan olika grader av u-landsintresse i vårt land. Så är det naturligtvis inte. Jag har mycket svårt att förstå den reservation som mittenpartierna har avgivit beträffande SIDA:s verksamhet. Enligt vad som framgår av statsutskottets utlåtande och av de kommentarer som gjorts av dem som har deltagit i arbetet i utskottet finns det med statsutskottets förslag möjligheter att få väsentliga fältprojekt från SIDA tillgodosedda.

Man kan naturligtvis begagna reservationen som något av en symbol, och

Bistånd till u-länderna m. m.

det verkar som om en del inom mittenpartigruppen gör det. Reservationen skulle markera ett större intresse, ett hårdare engagemang i u-landsfrågorna. Mot detta står påståenden av den art som herr Wiklund i Stockholm nyss gjorde, nämligen att man inte skall taxera den internationella solidariteten efter anslagens storlek och säga att solidariteten växer med anslagen. Möjligen kan man falla tillbaka på att man skall förändra inställningen hos det svenska folket genom ett sådant anslag. Om jag rätt fattade vad herr Wedén sade före middagspausen var detta för honom det väsentliga skälet. Jag har dock svårt att förstå att denna lilla skillnad i anslag skall kunna omskapa den svenska opinionen och att den visar ansvar för opinionsbildningen hos dem som stöder reservationen, medan de som inte gör detta brister i ansvar.

Med särskild tillfredsställelse hälsar jag att det har förts fram ett krav på att vi skall få en plan på u-landspolitikkens utveckling. Vore det inte så sent på kvällen, skulle jag ta upp en diskussion om vad en sådan plan borde innehålla. Nu får jag, herr talman, nöja mig med några antydningar.

Jag betraktar det som väsentligt att vi i fortsättningen kan åstadkomma en koncentration av biståndet till ett relativt litet antal länder och inom dessa begränsa insatserna. Vi bör satsa på bestämnda projekt. I centrum bör enligt min mening stå familjeplaneringen. Med hänvisning till det material som tidigare talare har presenterat vill jag understryka att misslyckas vi på den punkten, blir u-landsinsatsen av mycket ringa värde. Det grundläggande är att man kan hejda den väldiga befolkningsexplosion som försiggår.

Det finns ännu ett par avsnitt som jag vill peka på. Andra talare har före mig framhållit vuxenutbildningens betydelse. Låt mig få kombinera detta med två ytterligare synpunkter! Det ter sig som väsentligt att förbättra den ad-

ministrativa träningen. Alla är vi medvetna om att man behöver bygga upp ett administrativt system inom u-länderna. Jag undrar om inte något väsentligt härvidlag är att utveckla en motsvarighet till vårt kommunala system. Det knyter an till stamtraditionerna, och man får möjlighet att på lokal basis bygga upp en administrativ apparat. Det ger administrativ träning och möjliggör lokala insatser. Vi skulle kanske, herr talman, exportera litet av vårt kommunala kunnande och system.

Detta förbinder jag med en annan viktig uppgift, nämligen att utveckla, stödja och förstärka de folkrörelser som växer fram i dessa länder. En del av dem har internationell anknytning och äger motsvarigheter i vårt land och i det övriga Europa. Andra har det knappast, men de är ändå mycket betydelsefulla inslag i dessa folks liv. Genom sådana rörelser når vi ut till byarna och de många människorna. Därmed kan vi väcka deras intresse och göra en bred insats på vuxenutbildningens område. Vi kan också medverka till att skapa en demokrati vid gräsrötterna. Jag hör ingalunda till dem som anser att förutsättningen för svenskt bistånd skall vara ett demokratiskt system, men det bör vara angeläget att försöka utveckla en demokratisk ordning även i u-länderna. Ett viktigt led i denna strävan är enligt min mening att man söker skapa en folkrörelsedemokrati, som blir just denna demokrati vid gräsrötterna.

På samma gång betyder denna vår inställning att vi i allmänhet satsar på de progressiva, utvecklingsdugliga krafterna. Här hemma har folkrörelserna varit en mäktig hävstång till u-landet Sveriges utveckling. Som jag ser det kan de bli detta även i u-länderna. Naturligtvis räcker det inte med bara denna satsning, men jag betraktar den som väsentlig.

Det gäller här en kapplöpning med tiden, som vi måste vinna. Eljest löser vi inte detta gigantiska problem.

Bistånd till u-länderna m. m.

Herr WERNER (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår att det inte är så lätt att undervisa, även om man försöker göra det riktigt åskådligt. Det är inte ens lätt att undervisa lektorer i de här praktiska tingen!

Det är så, herr Johansson i Trollhättan, att 10 miljoner betyder ganska litet för oss — det beloppet kan man balansera på en tandpetare — medan de 10 miljonerna kan betyda oerhört mycket för människors liv och framtid i u-länderna. För oss är dessa pengar en bagatell, men där betyder de fantasitiskt.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Låt mig först beträffande motionen nr 47 i första kammaren och nr 65 i denna kammare av herr Nyman och mig m. fl. säga, att den har fått en så positiv behandling, att jag här inte kommer att ställa något särskilt yrkande utan vill ansluta mig till statsutskottets hemställan i dess utlåtande nr 53. Jag vill dock gärna ytterligare understryka betydelsen av motionen, som gäller sådan forskning som avser mikrobiologi och som skulle kunna komma befolkningen i u-länderna till godo. Utskottet har anfört att denna forskningsverksamhet hör SIDA till och bör prioriteras.

Herr talman! I onsdags kväll i förra veckan hade jag ett par svarta gäster här uppe på läktaren. Den ene av dem var undervisningsministern i Kongo-Brazzaville, dr Makany. Som ett barn av den svenska missionen i Kongo är han en helhjärtad medlem av den kristna församlingen i Kongo och även en strålande representant för den generation av infödda ledare som nu bygger i u-länderna och som vädjar till oss om hjälp. Han befann sig i Sverige just för att utverka mera hjälp i det uppbyggnadsarbete som pågår i Kongo. Dr Makany är en aktad vetenskapsman med en fransk doktorsgrad. Egentligen borde han ha talat här i kväll. Vad

han berättade för oss som i förra veckan mötte honom — det gäller även vår ecklesiastikminister och andra representanter för svenskt undervisningsväsende — ger precis den bild vi behöver av ett litet u-land med små egna tillgångar men med stora problem i form av fattigdom, sjukdom och okunnighet. Han skulle i dagens debatt kunna representera de många som är våra bröder i nöden där ute.

Så till en liten detalj som har berörts i den tidigare debatten i dag! Herrar Vigelsbo och Nordstrandh har ur en alldeles speciell synvinkel diskuterat den svenska missionsverksamheten. Herr Vigelsbo gav både i sin interpellation och i sitt anförande i dag uttryck för en mycket positiv inställning till missionen, den svenska attityd som numera är den förhärskande. Detta är glädjande, även om beröm eller kritik inte spelar någon större roll för dem som har gått ut för att lyda missionsbefallningen. Herr Vigelsbo och även herr Nordstrandh hävdade att en betydligt större del av u-landsinsatsen borde dirigeras till missionens organisationer; herr Nordstrandh argumenterade t. o. m. hårdare än herr Vigelsbo för detta. Jag skulle emellertid med all respekt för uppsåtet ändå något vilja moderera synpunkterna.

Vi är överens om missionens goda arbetsresultat, även om den, som allt mänskligt, är behäftad med brister och svagheter. Det är riktigt att svensk mission räknas in som en mycket betydelsefull del av svensk u-landshjälp. Men jag är litet rädd för alltför onyanserade krav på en övervältring på svensk mission av nära nog huvudparten av biståndsverksamheten. Kravet har inte ställts — det är sant — men det ligger snubblande nära, om man starkt kritiserar den statliga hjälpen och menar att missionen skulle klara det hela mycket bättre. Jag skulle vilja återställa balansen en liten smula genom ett par enkla påpekanden.

Bistånd till u-länderna m. m.

Missionen varken kan eller vill åtaga sig hur stora statliga u-landsuppdrag som helst. Det är här fråga om två, i vissa stycken likartade, i andra stycken mycket olikartade, ja, inkommensurabla storheter. Den kristna missionens program upptar som bekant evangelisation, diakoni, skolverksamhet, sjukvårdsarbete och en rad sociala aktiviteter. Grunden är det evangeliska arbetet, som syftar till personlig livsförvandling och till en omdaning av själva miljön och livsbetingelserna i ett land. Man behöver inte vistas länge i ett u-land för att märka skillnaden mellan kristna byar och gamla hedniska byar. Skolverksamhet, sjukvård och sociala framsteg är inte främst en metod för evangelisationen, utan snarare en frukt av denna. Evangelisationens frukter kommer alla som befinner sig inom räckhåll för denna verksamhet till del utan åtskillnad, oavsett om de är personligt kristna eller inte.

Den statliga hjälpen upptar, som utrikesministern på förmiddagen alldeles riktigt påpekade, en rad andra aktiviteter. Missionen kan inte åta sig ansvaret för alla dessa. SIDA kan å andra sidan inte ersätta den kristna missionen och har aldrig gjort anspråk på det. Men de kan komplettera varandra. Och det är detta som nu sker. Samarbetet gick sakta och en aning tveksamt i början, men det har ökat år efter år, som också fru Lewén-Eliasson erinrade om i sitt anförande.

Den statliga hjälpen är inte ett understöd till missionen, allra minst till dess evangeliska verksamhet. Någoting vill väl den kristna församlingen också göra själv! Det är fråga om ett samarbete, där det svenska biståndsorganet beslutar om betydande bidrag till sådana projekt som faller inom ramen för tekniskt eller humanitärt bistånd men som administreras av missionen. Så mycket som missionen orkar absorbera av sådana uppdrag utan att förlora sin egenart och försumma den centrala

evangelisatoriska uppgift som missionen är ensam om, bör den få tillfälle att utföra. Det växande samarbete som nu pågår har lett till mycket goda resultat. Jag skall inte uppta tiden med att exemplifiera detta; andra talare har gjort det tidigare.

Det har också sagts att beloppen stiger. För det gångna budgetåret var det fråga om ungefär 3 miljoner kronor. För nästa budgetår har vi begärt 6 miljoner kronor till frivilligorganisationerna, och det finns, såsom här nämnts, väl planerade projekt, godkända av svenska missionsrådet, för ett belopp av 14 å 15 miljoner kronor. Jag delar herr Svenssons i Kungälv uppfattning att den siffran kommer att stiga mycket väsentligt de närmaste åren. Utrikesministerns uttalande i dagens debatt ligger helt i linje med våra berättigade önskemål på missionens sida.

Efter dessa båda specialfrågor skulle jag något vilja belysa u-landshjälpen i dagsläget. Den håller ju på att få en historia trots att den som statlig företeelse inte ens har ett årtionde på hjässan. Den föregicks visserligen, som alla vet, av ett årtiondes verksamhet i centralkommittén för svenskt tekniskt bistånd, och den har som tidigare nämnts i de svenska missionsorganisationerna en mer än hundraårig föregångare, men jag bortser från alla dessa utvecklingskedan och frågar mig hur dagens kontroversiella läge uppstått. Det har ju pågått en rätt hetsig debatt om u-hjälpen i åtskilliga månader.

Utgångspunkten var naturligtvis SIDA:s anslagsäskanden för budgetåret 1967/68, och bakom dessa anslagskrav låg i sin tur två andra omständigheter, dels målsättningen från 1962 och dels SIDA:s större kapacitet i dagsläget. Det nya ämbetsverket har fått kritik bl. a. för sin obetydliga utvecklingstakt. Man har ideligen påmint SIDA och dess styrelse om den målsättning som statsministern angav vid sin presentation av den klassiska u-landspropositionen

Bistånd till u-länderna m. m.

nr 100 på våren 1962. Det gällde att med en målmedveten utveckling inom en rätt begränsad tid nå upp till en svensk insats av den mycket omtalade enprocentstorleken. Idén kom som bekant från FN och den hävdades här i Sverige med mycken kraft av kretsar som stod broderskapsrörelsen nära. Många inom folkpartiet förde tidigt fram den, bland andra herr Svensson i Ljungskile.

Nu vet jag mycket väl, ärade kammarkamrater, att den där procenten beror litet på hur man räknar, och jag menar inte heller att huvudsaken är att göra av med så mycket pengar som möjligt. Det gäller att göra en väl planerad och ändamålsenlig insats.

Den allmänna opinionen har pressat på, och den har varit ganska enhetlig, om man bortser från ett fåtal representanter för Kain-sinnet — skall jag ta vara på min broder? — och en och annan kverulant i dagspressens insändarspalter, kanske mest sådana som har haft minst anledning att klaga. De fattiga har ofta förståelse för varandra, inom och utom landet. Men SIDA har ständigt mött frågan: Varför växer den svenska u-hjälpen så sakta? Ja, vad har SIDA egentligen gjort? Jag känner väl en del av svaret, men jag står ju här i dag inte i första hand som ledamot av SIDA:s styrelse utan som ledamot av Sveriges riksdag. Kanske vågar jag dessutom tillägga att jag genom självsyn har kännedom om de flesta av våra u-landsfält.

Det är inte bara misstag som gjorts, utan det har utförts en utomordentlig noggrann planering och ett pionjärbete på nya svåra arbetsområden med alla de besvärligheter som oundgängligen hör samman med sådana grannliga uppdrag. Vi arbetar ju bland folk som i allra högsta grad behöver industri-ländernas hjälp men till vilkas underutveckling hör att de inte ens i alla stycken är helt samarbetsvilliga. Man kommer ingen vart med korvstoppningsmetoder och påminnelser om att

dessa länder är underutvecklade. Det blir fråga om ett tålmodigt samarbete där sannerligen inte bara den mottagande parten har något att lära. Det går därför inte att köra hur fort som helst.

När det gäller SIDA:s anslagskrav har man under några år sagt att SIDA gjort alldeles för blygsamma framsteg i fråga om sin utvecklingstakt. Regeringen satte därför häromåret en av kanslihusets skickligaste ämbetsmän som chef för SIDA.

Den mannen hade det moraliska modet att under de första åren begära lägre anslag än den allmänna opinionen krävde. Men nu, när administrationsapparaten är upptrimmad och ämbetsverket något så när kunde gå i god för pengarnas riktiga användning, kom ett betydligt större anslagskrav. Jag talar här främst om den bilaterala hjälpen och SIDA:s fältverksamhet. Den finansiella och multilaterala hjälpen administreras ju fortfarande mer direkt från Kanslihuset.

SIDA hade alltså äntligen kommit därhän att det fanns arbetstekniska och organisatoriska förutsättningar för en något snabbare utveckling. Som bevis härför kan jag nämna att SIDA under det senaste budgetåret femdubblat sin åtagandevolym i u-länderna. Man måste ju planera rätt mycket innan man begär pengar. En del av de tidigare missagen har just berott på bristande planering. Att sätta i gång ett nytt u-landsprojekt kräver förberedelser under både ett och två år. Det är ofrånkomligt att vissa av dessa förberedelser och överläggningarna med u-ländernas myndigheter väcker vissa förhoppningar och ibland uppfattas som löften, såsom tidigare i dag påpekats av bl. a. herr Wahlund.

Medvetandet om att regeringens, riksdagens och en stor del av den svenska allmänhetens målsättning ännu inte var uppnådd mer än till en knapp tredjedel sporrade givetvis de närmast an-

Bistånd till u-länderna m. m.

svariga. SIDA dristade sig att begära en ökning av anslaget till fältverksamheten med 164 miljoner kronor. Finansministern skar ned beloppet med 65 miljoner kronor. Denna användning av blåpennan kunde inte gärna uppfattas som annat än en medveten uppbromsning av verksamheten. Finansministern har redovisat sina skäl, och jag skall inte upprepa oppositionens underkännande av dem. Jag vill bara beklaga att uppbromsningen kom just när vårt u-landsorgan var berett att ta ett nytt steg i riktning mot den något ökade utvecklingstakt som också regeringen tidigare begärt och att uppbromsningen fått så ödesdigra följder.

Detta är beklagligt, säger också finansministern, men nöden har ingen lag. Vilken nöd? Man kan lätt få det intrycket att vi här hemma befinner oss i ett sådant ekonomiskt trångmål att vi måste gå med återbud till dem vi lovat att hjälpa. Vi måste ju först skydda vår egen standard och helst höja den ytterligare. »Nöden har ingen lag» är dock en regel med djupare innebörd i de länder, där majoriteten av invånarna upplever en daglig kapplöpning med hungersnöd och fattigdom, med svåra sjukdomar och en okunnighet så massiv att den försvårar en demokratisk utveckling som bygger på upplysning och socialt ansvar. Det gäller ju att främja en människovärdig tillvaro i länder som nyss vunnit sin självständighet och som tillsammans med oss skall bära ansvaret för fred och framåtskridande i vår trasiga värld.

Vi är inte främmande för att det uppdraget hastar. Och ingen av oss kan vara främmande för att svensk u-hjälp — hur ideellt och altruistiskt vi än vill betrakta den — även ligger i vårt eget välförstådda intresse. Kanske är vår vilja till samarbete med u-länderna i själva verket en garanti för att vi själva skall överleva. Herr Wedén har tidigare i dag med stort allvar understrukit den synpunkten.

Jag vet inte vilken politisk etikett aposteln Paulus skulle ha fått, om han levat nu, men så här skrev han en gång om sin tids u-landsbistånd och den insamling han hade satt i gång för de nödlidande: »Meningen är icke att andra skola hava lättnad och I själva lida nöd. Nej, en utjämning skall ske, så att edert överflöd denna gång kommer deras brist till hjälp, för att en annan gång deras överflöd skall komma eder brist till hjälp. Så skall en utjämning ske.»

Jag har, herr talman, nära nog behov av att be om ursäkt för att jag påminner om *utjämning* inför vår tredjedels procent, men regeln är riktig. Det gäller ingenting mindre än att få fram en världssolidaritet, om någon av oss skall överleva.

Sedan är frågan om ett bortfall på 65 miljoner betyder någon katastrof för vårt fältprogram. Naturligtvis inte. Men det betyder en försening av angelägna åtgärder som planerats och ställts i utsikt. Någon måste gå med återbud och tala om för u-ländernas myndigheter att Sveriges ekonomi kommit i sådan obalans att vissa åtaganden måste ställas på framtiden. Det betyder att SIDA:s redan otillräckliga och överansträngda personal fått ägna veckor och månader åt en nödvändig — i själva verket onödig — omprioritering och uppbromsning av projekt, till vilka det saknades medel. Även om riksdagen nu desavouerar både finansministern och SIDA genom att anvisa lånevägen, så uppväger det inte en snart halvårig omplanering och försening. Att låna ur andra kassor inom samma företag brukar ju inte heller betraktas som särskilt rekommendabelt, så mycket mindre som lånepengarna varit avsedda för andra ändamål. Man kan svårligen övertyga någon om att finansministern satt undan dessa 40 miljoner utan att veta vad han skulle använda dem till. Här har visserligen förklarats hur man skulle kunna gå till väga för att så småningom fylla tom-

rummet, men det hade varit mer övertygande om vi hade fått medlen utan att gå dessa omvägar.

Jag beklagar alltså, herr talman, uppbrömsningen ur u-landsarbetets synpunkt, men det är en annan frukt av denna statsverksproposition som smakar ännu bittrare, och det är återverkningarna på den allmänna opinionen. Visserligen har den också skapat upprördhet och nitälskan, och den kanske kan utlösa ett och annat gott verk; jag tror inte att den långa debatten i dag blir utan frukt. Men jag fruktar ändå att de negativa effekterna väger över. Naturligtvis har det alltid funnits människor som protesterat mot u-hjälpen. Man har som Judas med tillnamnet Iskariot frågat: »Vartill denna förspilling? Varför inte hellre ge det åt våra egna fattiga?» Som socialarbetare under flera decennier är jag djupt medveten om att det finns människor i vårt eget land som har det svårt. Jag har aldrig drömt om att vi skulle minska stödet till våra gamla och fattiga, till våra sjuka, pensionärer och handikappade, för att hjälpa de fattiga ländernas folk. Men en del orkar inte se längre än till sig själva, och så skriver de en insändare och klagar på u-hjälpen. Denna mentalitet av själviskhet och kverulans har fått vind i seglen det senaste halvåret, och det är riskabelt för vår u-hjälp. Nu gömmer man sig till och med bakom finansministern och säger: »Se där är äntligen en förständig karl! Han bromsar upp miljonrullningen och dämpar ner de där hjälpfantasterna.»

Storfinansens har ofta haft ett gott öga till finansministern, men nu har han fått beröm också från det hållet. På ledarsidan i Affärsvärlden-Finans-tidningen för den 12 januari hette det: »En direkt komplimang bör herr Sträng ha för att han haft modet att trotsa u-landshjälpsivrarnas vrede och låtit ökningen stanna vid 65 miljoner.»

Jag tycker också att det är litet oro-

Bistånd till u-länderna m. m.

ande när statsministern och hans medhjälpare nu talar om en vikande opinion som man tycker sig förnimma och som man måste rätta sig efter. Är man övertygad om att en sak är rätt, så väter man inte på fingret och känner efter från vilket håll det blåser, utan då försöker man skapa opinion för det som man anser vara rätt och tillbörligt.

Nå, vad skall vi nu göra? Ja, är det verkligen otänkbart att förfara som så många gånger tidigare i detta hus, nämligen att bevilja ett tilläggsanslag utöver de budgetgränser som statsverkspropositionen dragit upp? Ingen vill väl på allvar påstå att ett anslag på 50 miljoner kronor i stället för ett lån på 40 miljoner skulle åstadkomma fullständig oreda i en 36-miljardersbudget.

Fru Ulla Lindström antydde i dag i första kammaren att reservanterna på denna punkt var i sin fulla rätt, även om hon för att inte ödelägga hela sitt inflytande för framtiden i det socialdemokratiska partiet efter mycken inre kamp valt att rösta med utskottet. Men hon antydde som stöd för reservanterna att det brukar komma in mer än man beräknat på omsättningsskatten.

Och ännu klarare uttryckte hon det nyligen i en artikel i tidskriften Fackföreningsrörelsen, där hon skrev: »U-hjälpen borde finansieras på samma sätt som andra väsentliga angelägenheter som staten skall svara för. Det är självklart att till utgifter för centrala ändamål tar man av det totala skatteuttaget. Inget motiverar att u-hjälpen behandlas som ett undantag.»

Så långt fru Lindström.

Jag tycker också att utrikesministerns anförande på förmiddagen gav löfte om en lyckosammare utveckling i framtiden. Låt oss ta detta löfte på allvar, samtidigt som vi försöker rätta till misstaget i årets statsverksproposition. Ute i de länder som vi kallar utvecklingsländer eller underutvecklade länder — båda delarna är rätt — pågår i dag, medan vi diskuterar, kapplöp-

Bistånd till u-länderna m. m.

ningen med hungersnöd och tidig död, sjukdomar och okunnighet. Det är vår förmån, ärade kammarkamrater, att få hjälpa. Efter denna smärtsamma debatt över några månader är vi kanske bättre skickade än tidigare att göra det. Jag önskar som herr Wahlund tidigare i dag en bred medborgerlig samling kring u-hjälpen.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till mittenpartireservationerna.

Herr andre vice talmannen övertog ånyo ledningen av förhandlingarna.

Herr NORDSTRANDH (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Rimmerfors har nog något missförstått mig i det uttalande han gjorde i början av sitt anförande. Jag har inte avsett att hävda att huvudparten av u-landshjälpen skall överföras på missionen — långt därifrån. Det orkar missionen inte med och har heller inte intresse av. Den evangelisatoriska verksamheten får givetvis inte eftersättas.

Vad jag velat framhålla är att det inom missionen finns — och kommer att finnas för lång tid framåt — åtskilliga av u-landshjälpen outnyttjade personella resurser som bör tillvaratas, åtminstone så länge som vi saknar motsvarande expertis från annat håll.

Med denna förklaring har även jag, herr Rimmerfors, velat bidra till att återställa den balans som herr Rimmerfors efterlyste.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! När jag har suttit och lyssnat till den här debatten och hört olika förslag och recept framläggas erinrar jag mig Carlyles bekanta ord att »en människas mål är en handling, ej en tanke, vore den aldrig så ädel». Jag har en känsla av att man i debatten liksom har gått kring gröten och inte vågat ta risken av att bränna sig. Man har

redovisat olika instrument för hjälpverksamhet. Debatten i dag gäller ju möjligheterna att utvidga hjälpverksamheten utöver vad som kan göras med det anslag som har upptagits i propositionen. Det är med tillfredsställelse vi hälsar att detta har blivit en hjärtesak för svenska folket.

Jag blev emellertid litet ledsen när jag hörde herr Vigelsbo. Han sitter ju i bevillningsutskottet och bör ha läst den motion som tar sikte på att erforderliga medel skulle ställas till förfogande. Då föreslår herr Vigelsbo att det skall göras en insamling där var och en — det gäller väl i hans parti — skulle ge 500 kronor; man skulle väl därmed ha fått något slags avlatsbrev för sina synder. Jag måste säga att herr Vigelsbo överraskar mig, därför att den hjälp han talar om synes mig vara lik en salt politisk tår som fälls i Atlanten sedan man har stimulerat hjälpviljan genom att peppra i ögonvrårna; någonting annat är det inte. Det är ganska märkligt att en gammal realpolitiker kan tro att några hundralappar från ett centerparti skulle ha någon som helst betydelse i fråga om denna hjälpverksamhet.

När jag hörde herr Ullstens utläggningar kom jag att tänka på de ord som Axel Oxenstierna vid ett tillfälle lär ha yttrat till sin son om politiken. Om Axel Oxenstierna hade hört herr Ullsten i dag skulle han säkerligen om herr Ullsten och dennes politiska kunskande ha använt dessa bekanta ord.

Vi måste emellertid ha pengar för att kunna göra något. Jag har sagt mig att vi i den situation vi befinner oss skall visa två slags solidaritet. Dels skall vi visa solidaritet med den omvärld som lever i nöd och elände, dels har vi anledning att visa solidaritet mot de medborgare som tillhör låglönegrupperna. Om man har en vilja till solidaritet måste man också försöka fördela hjälpbördan efter bärkraft.

Herr talman! Jag har vidare inte för-

Bistånd till u-länderna m. m.

stått det fina med den s. k. en-procent-regeln. Den är orimlig i sin utformning. Om all den kraft som har slösats på strävandena att genomföra denna enprocentregel av personer som varit land och rike runt i stället hade ägnats åt att försöka framkalla en verklig hjälpvilja över huvud taget, skulle den ha lett till något positivt.

Vi måste lära oss att vi vid varje särskild riksdag måste försöka finna tacksägelse för de utgifter som vi har på detta område.

Jag vill tillägga att det är självklart att man skall ställa krav på Sverige och andra länder i detta avseende. Men, ärade kamrater, jag fick av en tillfällighet komma till Egypten och uppleva såväl den oerhörda lyx som vissa personer där levde i som den oerhörda fattigdom som är förutsättningen för att ett litet fåtal av människorna skall kunna leva i denna lyx. Jag frågade mig också varför världsoinionen inte har sagt något om varför vi, när det gäller naturtillgångar som finns i u-länderna, exempelvis olja, skall tillåta att kapitalintressen och enskilda personer i u-länderna skall pumpa ut miljarder för att använda till lyx och onödigheter?

Det är givet att maningarna till solidaritet skall riktas till världssamvetet, men de bör även riktas till de grupper inom u-länderna som icke har förstått att visa solidaritet med medmänniskorna inom det egna landet.

Det är även märkligt, att det i dag finns s. k. kulturfolk som använder alla tekniska medel för att döda växtligheten för en arm civilbefolkning i ett land som slåss för sin frihet och mot svält och nöd.

Jag har i en motion, II: 539, som behandlas i bevillningsutskottets betänkande nr 25, föreslagit att vi i handling skulle försöka ge uttryck åt vår solidaritet. Jag skall villigt erkänna att jag försökt skydda vissa grupper; mitt förslag går ut på att det på den del av statligt taxerad inkomst, som ligger över

20 000 kronor — alltså en inkomst på 25 000 kronor — skulle tas ut en speciell u-hjälpsavgift å en procent. Det är omöjligt att säga hur mycket en sådan åtgärd skulle ge — det skulle kanske bli 75 å 100 miljoner kronor.

Den hjälpen skulle behövas i nuvarande situation. Och har vi verklig känsla för att ge hjälp åt u-länderna måste vi säga oss, att vi som tjänar över 25 000 kronor har möjlighet att ge en hundralapp för varje tiotusental kronor i inkomst vi har över dessa 25 000 kronor. På detta sätt skulle staten slippa krympa utgifterna på andra områden, där insatser kan behövas lika väl som på u-landsområdet. Jag hade ju trott, när jag hörde herr Vigelsbo, att han skulle yrka bifall till min motion, men han gjorde mig ganska besviken. Vi brukar annars komma bra sams, men nu tyckte han att han inte ville ge annat än någon hundralapp och så gick han ifrån det hela.

Det finns, herr talman, ingen anledning att gå in på de olika frågorna i övrigt. Det har givits så många råd i dag, och jag understryker både hjälporganens möjligheter och behovet av hjälp. Jag är också av den uppfattningen, att det inte behövs några utredningar, utan det behövs pengar för att de organ som vi har skall kunna fungera på ett riktigt och vettigt sätt.

Därför har jag anledning att ställa ett yrkande om bifall till min motion. Men för att det skall vara möjligt att ställa ett sådant yrkande har jag delat ut följande förslag till författningstext:

»1) *Förslag*
till

Förordning om särskild avgift till förmån för utvecklingsländerna.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Såsom bidrag till kostnaderna för hjälpen till utvecklingsländerna skall till staten erläggas särskild avgift (u-hjälpsavgift) på sätt nedan sägs.

Bistånd till u-länderna m. m.**2 §.**

U-hjälpsavgift skall utgå med en procent av till statlig inkomstskatt taxerad inkomst, som överstiger 20 000 kronor.

Skattskyldiga som samtaxeras skall erlägga avgift i den mån deras sammanlagda till statlig inkomstskatt taxerade inkomst överstiger 20 000 kronor. Avgiften fördelas därvid i förhållande till de taxerade inkomsterna.

Avgiften utgår i helt antal kronor, varvid överskjutande öretal bortfaller.

3 §.

Har avgiftspliktig avlidit och efterlämnat dödsbodelägare, som vid hans frånfälle var beroende av honom för sin försörjning, och har dödsboet att erlägga kvarstående eller tillkommande skatt, vari ingår u-hjälpsavgift under uppbördstermin, som äger rum eller avslutas efter dödsfallet, äger beskattningsnämnd, där ömmande omständigheter är för handen, efter framställning från dödsboet medgiva befrielse från erläggande helt eller delvis av avgiften. Befrielse må dock icke avse avgift, som påförts i anledning av eftertaxering till statlig inkomstskatt och som rätteligen skolat erläggas under uppbördstermin, vilken ägt rum före dödsfallet.

Framställning som avses i första stycket skall göras senast under andra kalenderåret efter dödsåret.

I fråga om besvär över beskattningsnämnds beslut som i andra stycket sägs skall gälla vad som stadgas i taxeringsförordningen beträffande besvär över beslut enligt 15 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt.

4 §.

U-hjälpsavgift påföres i den kommun, där för den avgiftspliktige beräknats till statlig inkomstskatt taxerad inkomst.

5 §.

Närmare föreskrifter för tillämpning av denna förordning meddelas av Konungen.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1967.

U-hjälpsavgift för år 1967 påföres med en halv procent.

2) Förslag**till**

Förordning om ändrad lydelse av 1 § och 3 § 1 mom. uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272)

Härigenom förordnas, att 1 § och 3 § 1 mom. uppbördsförordningen den 5 juni 1953 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

1 §.

Med skatt förstås i denna förordning, där icke annat anges, statlig inkomstskatt, statlig förmögenhetsskatt, utskiftningsskatt, ersättningsskatt, kommunal inkomstskatt, landstingsmedel, tingshusmedel, skogsvårdsavgifter, folkpensionsavgifter enligt lagen om finansiering av folkpensioneringen, tilläggs pensionsavgifter enligt 19 kap. 3 § lagen om allmän försäkring, sjukförsäkringsavgifter enligt 19 kap. 2 § sistnämnda lag, arbetsgivaravgifter enligt 17 § förordningen angående uppbörd av vissa avgifter enligt lagen om allmän försäkring, m. m., sådana byggnadsforskningsavgifter enligt förordningen angående byggnadsforskningsavgift vilka icke uppbäres av riksförsäkringsverket, u-hjälpsavgift enligt förordningen om särskild avgift till förmån för utvecklingsländerna, ävensom annuiteter å avdiktningsslån och å förskott för avlösning av frälseräntor.

Kungl. Maj:t må — — — föreskriften avses.

3 §.

1 mom. I den omfattning nedan anges skall skattskyldig i kommun, där han kan antagas bli påförd slutlig skatt enligt den årliga taxeringen året näst efter inkomståret, utgöra preliminär skatt med belopp, vilket så nära som möjligt kan antagas motsvara i den slutliga skatten ingående statlig in-

Bistånd till u-länderna m. m.

komstskatt, statlig förmögenhetsskatt, folkpensionsavgift, tilläggsavgift, sjukförsäkringsavgift, kommunal inkomstskatt, landstingsmedel, tingshusmedel och u-hjälpsavgift.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1967.»

Om vi kunde enas om ett sådant förslag, skulle vi visa att vi menar allvar med talet om utjämning och ekonomisk och annan hjälp i detta sammanhang. Det är ju ändå ytterst så, att det behövs pengar för att u-hjälpen skall kunna fungera.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till min motion och till förslaget till författningstext.

Herr HECTOR (k):

Herr talman! I samband med det ärende vi behandlar här i dag har också motion nr 51 i denna kammare upptagits. Detta är fullt följdriktigt. Motionen handlar nämligen om Vietnam och utmynnar i krav på bidrag till demokratiska republiken Vietnam och till Sydvietsnams nationella befrielsefront med 10 miljoner kronor till vardera. I bombernas och napalmens sken blir det nämligen svidande klart ej endast vad det egentligen gäller där borta i Vietnam, utan över huvud taget vad vårt förhållande till u-länderna rör sig om till sist. I denna belysning blir det mer och mer uppenbart att vårt läge icke är det som egentligen hela tiden varit vår outtalade utgångspunkt i vår debatt här i dag, nämligen att sitta vid sidan om och utanför och sedan diskutera någon större eller mindre procent si eller så då eller då till tillfällig hjälpinsats.

Nej, vi är från början med på ett mer inträngande och komprometterande sätt. Vi är redan med i utsugningen av u-länderna. När denna vår profit inte kan säkras med fredliga medel, får vapnen tala såsom sker där borta just nu. Att i

denna situation låtsas att vi står utanför utan skuld, att i denna situation ursäktas oss med vår neutralitet, att inför denna sanning söka döva vårt samvete med en gest av välgörenhet, allt detta måste för dessa de anfallna folken och de ödelagda länderna uppfattas som det vidrigaste hyckleri. Den bittra sanningen är att den vite mannen är i färd med att definitivt förlora sitt ansikte i hela Asien också som den barmhärtige samariten.

På något sätt måste vi mera avgjort visa att vi börjar förstå vad saken gäller. Motionens krav på sammanlagt 20 miljoner är i och för sig inte mycket att komma med för en sådan insats, en sådan handling som den föregående talaren uttryckte det. Men meningen är att det i detta inslag skall ligga en demonstration av en mer konkret solidaritet med de anfallna folken, med de ödelagda länderna än vi hittills visat. Behovet av en sådan solidaritet tar sig många uttryck bland vårt folk just nu, senast hos Stockholms arbetarkommun, som nyligen också krävt ett anslag på 2 miljoner i samma riktning som denna motion.

Utskottet menar nu att praktiska förutsättningar saknas för direkta svenska bidrag till mottagarna i fråga och avstyrker därför bifall till motionen. Men samtidigt anför man som ytterligare ursäkt för detta avstyrkande att bidrag redan lämnats genom svenska Röda korset. Det verkar faktiskt som när en skyldig hopar argumenten i sitt försvarstal på varandra så att det ena slår ihjäl det andra. Utrikesministern har också vid flera tillfällen anført att vårt lands ambassadör i Peking har de bästa förbindelser med Nordvietnam, och att få tag på representanter för FNL torde inte heller bereda oöverkomliga svårigheter. Vill man verkligen visa sin solidaritet i enlighet med motionens linje torde den rent teknisk-praktiska frågan vara ett avsevärt mindre bekymmer.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionen II: 51.

Bistånd till u-länderna m. m.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Herr Bohman har tidigare i dag utförligt redogjort för högerpartiets syn på u-hjälpen. Jag skall därför begränsa mitt anförande och endast ta upp två avsnitt, familjeplaneringen och den nationella investeringsgarantin.

På familjeplaneringens område har Sverige kommit att inta en särskilt framträdande plats som bidragsgivare och pådrivare. I olika sammanhang — i Förenta Nationerna och andra internationella organ — har Sverige hävdat nödvändigheten av att befolkningstillväxten hejdas jämsides med att åtgärder vidtages för att utveckla jordens näringsresurser.

Utvecklingen talar sitt tydliga och skrämmande språk. Redan före 1980 beräknas folkmängden i de fattigare länderna ha ökat från 2 till 3 miljarder. På kort sikt gäller det att göra vad som står i mänsklig förmåga för att stilla den värsta hungern hos de otaliga miljonerna svältande och undernärda, på längre sikt gäller det att vidta åtgärder för att de svältandes väldiga skara inte skall bli ännu större. Kan vi inte hejda den oerhörda befolkningsökningen kommer hjälpen till de hungrande aldrig att hinna ifatt behovet.

Med intresse lyssnade jag i dag på experten i befolkningsfrågor sedan flera decennier herr Wahlund, som bröt igenom fördomsvallen i Förenta nationerna. I slutet av 1930-talet, då jag först kom i kontakt med honom i Familjevärnet, gällde det en annan kris i befolkningsfrågan — här i Sverige — än den befolkningskris som vi nu talar om. Det tar tid att nå verkliga resultat även efter en genombrytning. Herr Wahlund kan dock med tillfredsställelse inregistrera att man numera i många länder i västvärlden, där tradition, religion och lagstiftning utgjort svåra hinder, så småningom kommit till insikt om problemets stora vikt och betydelse och svängt över till en mera positiv syn.

Allt flera u-länder har bett Sverige om bistånd på familjeplaneringens område. Det är viktigt att denna del av vår biståndsinsats får hög prioritet och att resurserna disponeras så, att de ger högsta möjliga effekt. På längre sikt är denna verksamhet en av de mest angelägna.

Det har ifrågasatts, om inte ett särskilt institut borde inrättas för familjeplanering. Det skulle fungera som rådgivare till SIDA och svara för de vetenskapliga och metodologiska frågor som uppkommer i samband med en ökad svensk insats. Den frågan borde allvarligt övervägas.

Det andra avsnittet jag ämnar ta upp gäller den nationella investeringsgarantin. På det avsnittet är det, herr talman, litet svårt att debattera, då de jag skall debattera med inte befinner sig i kammaren. Om ni, som står där borta vid draperierna vid utgången, möjligtvis ser herr Lindholm eller herr Bengtsson i Varberg, så bed dem komma in i kammaren, ty jag har några frågor att ställa till dem. I statsutskottets utlåtande nr 54 står det så här: »Departementschefen har anmält att frågan om upprättande av ett nationellt investeringsgarantisystem kommer att utredas inom berörda departement.» Ja, det är riktigt. I statsverkspropositionen har denna fråga behandlats ganska ingående. Men jag får nära nog intrycket att det är de besvärande sidorna och problemen med systemet som betonas mer än de positiva. Det är en reminiscens av den djupt rotade misstron hos socialdemokratin som går igen. Men framställningen slutar med att en utredning av problemen kommer att göras inom berörda departement — alltså vad statsutskottet, som jag nämnde, har åberopat i sitt utlåtande.

Statsverkspropositionen fick vi på riksdagens bord för något mer än tre månader sedan, och skrivningen i finansdepartementets huvudtitel torde ha gjorts för cirka fyra månader sedan. Den

Bistånd till u-länderna m. m.

frågan tränger sig då på: Har något gjorts för att starta denna utredning eller ville departementschefen först avvakta riksdagens reaktion? Från högerpartiets sida har vi under många år understrukit vikten av att ett nationellt garantisystem skapas, och vi har betraktat det som ett betydande framsteg att statsutskottet nu ställt sig positivt genom att »framhålla angelägenheten av att det pågående utredningsarbetet bedrivs med sikte på att förslag i ämnet kan föreläggas 1968 års riksdag».

Nu blev jag, herr talman, en smula fundersam, när jag hörde utskottets talesman, herr Lindholm, alldeles särskilt fästa vikt vid de tre orden »med sikte på». De utgjorde, om jag inte missuppfattade herr Lindholm, inte någon absolut garanti för att förslag skulle komma att föreläggas 1968 års riksdag. Jag hoppas verkligen att herr Lindholms yttrande inte skall tolkas så, att man nu på socialdemokratiskt håll försöker mjuka upp innebörden i denna samskrivning och krama ur utlåtandet dess verkliga innehåll.

Ännu mer fundersam, ja, nästan orolig blev jag, när jag lyssnade till den socialdemokratiska gruppledaren herr Bengtsson i Varberg. Herr Bengtsson började sitt anförande med att i polemik mot herr Hermansson framhålla, att det här är fråga om en utredning och slutade avsnittet om investeringsgarantin med att säga att ingen behöver vara rädd för att en fråga utreds. Jag skulle vilja säga till herr Bengtsson att det beror på vad man i detta sammanhang menar med utredning. Vi har nog tolkat det så, att denna utredning är en direkt beställning för att någonting verkligen skall ske. På mig gav både herr Lindholms och än mer herr Bengtssons i Varberg yttranden intryck av den beslutsamhetens friska hy som går i eftertankens kranka blekhet över — när väl herr Hermansson hade kommit in i debatten med sin kritik mot att socialdemokraterna gått med just på förslaget om in-

vesteringsgarantin. Ni håller väl inte inom socialdemokratin på att bli ängsliga för vad ni gått med på? Söker ni möjligen krypa ur uppgörelsen? Jag vill understryka att vi inom högerpartiet fäster synnerlig vikt vid denna fråga och räknar med att förslag skall läggas fram till 1968 års riksdag. I annat fall rubbas förutsättningarna för den kompromiss som träffades i utskottet.

Det vore intressant att få besked av herr Lindholm eller av herr Bengtsson om hur det förhåller sig. Mig veterligt har några liknande uttalanden, som skulle vittna om en uppmjukning av utskottets skrivning, icke gjorts av utskottets talesman i första kammaren.

Herr ELMSTEDT (cp):

Herr talman! Jag skall bara på ett par minuter anföra några synpunkter i detta nu mycket väl genomdiskuterade ämne.

Vårt lands u-landsinsatser ligger inom flera områden. På det ekonomiska, det tekniska, det administrativa och framför allt det psykologiska planet tornar många svårigheter upp sig. Att nå lösningar i den snabba takt som befolkningssituationen kräver är inte lätt, men självfallet får inte detta faktum verka dämpande på våra insatser. Tvärtom behövs det ökad, mera intensiv aktivitet.

Ett villkor för ett framgångsrikt arbete är en positiv inställning hos befolkningen i mottagarländerna. Jag tror att en ökad insats av fredskårskaraktär är nödvändig. Det är ju den direkta kontakten med befolkningen i u-länderna som gör det möjligt att föra ut biståndsinsatserna på fältet. Det behövs personer med praktiskt kunnande som ute i byar och samhällen tillsammans med invånarna genomför projekten. Vårt land har förvisso framstående professorer och vetenskapsmän, men vi har också många yrkesskickliga människor i praktiska värv, väl skickade för uppgifter på s. k. mellannivå.

Ökade insatser via något organ liknande våra folkbildningsorganisationer

Bistånd till u-länderna m. m.

är med all sannolikhet en väg som ger goda resultat, vilket också har påpekats i kammardebatten här i dag av andra talare. En satsning på folkbildning torde vara den snabbaste vägen att nå en positiv inställning hos dessa människor, en inställning som gör dem mottagliga för allt det nya på olika områden som de ställs inför. Vi har i vårt land haft en intensiv folkbildningsverksamhet på många områden och bör ha rika källor av erfarenhet att ösa ur. En prioritering av denna verksamhetsform skulle säkert vara till gagn.

Utrikesministern uttalade i dag i ett av sina anföranden en förhoppning om att ungdomen i vårt land, som känner varmt för våra insatser i u-länderna, i än högre grad än hittills måtte ägna sina krafter åt detta arbete. Han lät också förstå att man kunde påräkna ett ökat ekonomiskt stöd och stimulans i denna verksamhet. Jag känner ganska väl till en ungdomsorganisation, nämligen centerns ungdomsförbund, som sedan några år driver en ungdomsskola i ett u-land, Etiopien, och som nu håller på att bygga ännu en skola för hushålls-utbildning i anslutning härtill. Pengar för byggandet av dessa skolor har insamlats bland organisationens medlemmar.

Det pågår således en stor aktivitet bland en del av våra ungdomsorganisationer, såväl bland de politiska som bland många övriga. Jag är medveten om att det, även om driftbidrag utgått av statsmedel, ändå kostar mycket pengar, som samlas in på annat sätt för att driva verksamheten. Detta praktiska exempel visar att det går att med intresse driva fram projekt i denna anda. En ökad satsning på våra ungdomsorganisationer i detta sammanhang genom ett ökat bistånd för uppgifter av fältkaraktär tror jag är en god investering. Intresset och engagemanget hos dagens ungdom är starkt utbredd och djupt rotat.

Med takten i befolkningsutvecklingen

för ögonen och med de problem som följer härmed ter sig skiljaktigheten i dagens debatt — 50 miljoner kronor — som en verkligt blygsam summa. Opinionsbildningen i vårt land för våra u-landsinsatser måste starkt ökas, det är vi överens om. Vår tids kanske största uppgift i den samlade mänsklig- hetens intresse pockar på aktiva åtgärder inte minst när det gäller livs- medelsförsörjningen, ty alla de vackra intentioner och förslag som vi alla talar om måste ju ändå ta sin tid att genomföra. Det är nödvändigt att folket i dessa länder under den tid detta pågår — och det är ingen liten tid — har en någorlunda tryggad livsmedels- försörjning. Det är en elementär faktor som kommer in i bilden.

Herr LINDKVIST (s):

Herr talman! För 14 timmar sedan påbörjades denna debatt av utrikesministern, som framhöll apropå ett samlat grepp på u-landsfrågan, att regeringen nu skulle komma med en progressiv plan för u-landsbiståndet och att arbetet härmed skulle tillmätas den allra högsta prioritet. Det tyder på att riksdagen 1968 kommer att få det underlag för ett samlat grepp på u-landsfrågan, som antydde vid utrikesdebatten den 8 mars i år och som har uttalats och understrukits av socialdemokraterna i statsutskottet.

Jag vill emellertid framhålla hur angeläget det är att vi nu får ett material som på sikt skapar ett intimt samband mellan våra ekonomiska och organisatoriska åtaganden när det gäller u-landsfrågorna. Det framstår kanske därför för många av oss som ganska märkligt att man inte har kunnat komma överens om att invänta ett förslag till riksdagen 1968 från regeringen utan att man har lyckats åstadkomma en borgerlig samling om en parlamentarisk utredning av dessa frågor.

När folkpartiets talesman i utskot-

Bistånd till u-länderna m. m.

tet, herr Nihlfors, berörde frågan uppfattade jag det så, att denna parlamentariska utredning skulle komma med sitt resultat om tidigast ett par år. Han ville inte vänta på ett förslag till nästa års riksdag, ty om regeringen skulle komma med ett utspel så betraktade herr Nihlfors detta som ett bortkastat år när det gäller u-landshjälpen.

Jag tror att man kan förstå detta resonemang endast om man bortser från de starka strömningar som finns inom den fackliga och politiska arbetarrörelsen för ett ökat u-landsbistånd. Vi kommer i år att få uppleva två mycket stora mäktiga kongresser, nämligen dels SSU-kongressen i juni och dels den socialdemokratiska partikongressen i höst som säkerligen kommer att ge impulser till ökade insatser för u-hjälpen.

Det är sannerligen felaktigt att som herr Nihlfors gjorde rubricera ett regeringsförslag om den framtida u-hjälpen som negativism. Det vittnar om okunnighet om den förankring som u-landshjälpen sedan länge har inom den svenska arbetarrörelsen.

Den andra frågan som har diskuterats mycket här är frågan om hur vi under innevarande eller under det kommande budgetåret skall klara åtagandena för u-landsbiståndet. Jag har noterat att herr Eliasson i Sundborn i sitt anförande i förmiddags betecknade det som generande, att man inte skulle kunna åstadkomma samförstånd om u-landshjälpen. Nu har han själv varit med om att spräcka samförståndet när det gällde ett förslag till 1968 års riksdag. Han vill i stället ha en parlamentarisk utredning som väl skulle arbeta på längre sikt. Han är alltså inte angelägen om att få ett förslag framlagt till nästa års riksdag.

Han har också varit med om att föra en diskussion som för dem, som kunnat följa densamma i statsutskottets första avdelning och i utskottet, har tett sig utomordentligt dramatisk och spännande. Den var spännande där-

för att, som flera talare understrukt, allting tydde på att man skulle kunna komma fram till en gemensam bedömning av de resurser som skulle kunna sättas in för u-landshjälpen under det kommande budgetåret.

Jag har noterat flera helt motstridiga uppgifter från borgerligt håll om de belopp som u-landshjälpen förfogar över enligt regeringens förslag. Jag vill framför allt understryka betydelsen av det förslag som har samlat majoritet i statsutskottet och som går ut på bemyndigande för regeringen att från sjunde till tredje huvudtiteln överföra ett belopp på 39,8 miljoner kronor för att därmed säkra de väsentliga åtaganden som berör SIDA:s verksamhet.

Det är alltså riktigt som här framhållits att skillnaden mellan majoritetsförslaget och mittenalliansens förslag ligger i skillnaden mellan 50 miljoner och 39,8 miljoner — vi går således ut till en fruktansvärd politiskt fejd om 10,2 miljoner kronor.

Herr Källstad sade i sitt anförande att denna beskrivning inte är riktig utan att mittenalliansen vill höja regeringens bud med 50 nya, friska miljoner. Då är kanske herr Källstad omedveten om att de besparingsåtgärder som föreslagits av mittenpartierna voterats ned i riksdagen, och de har alltså inget utrymme för sina besparingsförslag för att öka hjälpen med 50 miljoner kronor. Detta bevisar bara hur argumentationen går i kors och hur svårt man över huvud taget har att få en samlad argumentation på borgerligt håll.

Till herr Vigelsbo som föreslagit att man gör en insamling bland riksdagsmännen skulle jag vilja säga, att han uppenbarligen är den ende bland mittenalliansens företrädare som har begripit att det saknas täckning för deras förslag, och han vill därför lösa problemet genom att riksdagsmännen hjälper till att skapa sådan ekonomisk täckning. Herr Vigelsbo är inte i kammaren, men jag vill ändå säga att jag tycker

Bistånd till u-länderna m. m.

han är förtjänt av ett hedersomnämnan-
de i protokollet.

Att vi håller på och diskuterar de
relativt små motsättningar, som måste
finnas i fråga om u-hjälpens utformning,
anser jag vara generande. Jag tycker
det skulle vara angeläget för riksdagen
att med glädje hälsa ett regeringsförslag
till 1968 års riksdag och att försöka mö-
ta den snabbt tillväxande opinion för
en ökad u-landshjälp som finns hos
stora grupper av vårt folk och som har
en mycket stark förankring hos den
unga generationen. Dessa människor
kräver nu av riksdagen att den inte bara
skall strida om detaljer och små mot-
sättningar, utan vad de kräver är ett
samlat grepp, och det samlade greppet
får vi i ett regeringsförslag till riks-
dagen 1968.

Herr talmannen återtog ledningen av
förhandlingarna.

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Låt mig med några ord
beröra en av mig initierad motion som
behandlats av statsutskottet i det här
sammanhanget, nämligen motionen nr
613 i denna kammare; motsvarande
motion i första kammaren har nr 483.
I motionen yrkas att den svenska an-
delen av kostnaderna för det nordiska
Tanganyika-projektet skall föras upp i
budgeten under ett särskilt anslag. De-
ta yrkande har tillkommit i syfte att
skapa garanti för att Sverige kan upp-
fylla sina åtaganden gentemot de andra
nordiska länderna och gentemot Tanza-
nia.

Statsutskottet säger i sin behandling
av motionen att det enligt utskottets
mening icke föreligger risk för någon
nedsänkning av den svenska bidrags-
andelen. Utskottet anför vidare: »Mo-
tionärernas önskemål kan därför anses
tillgodosett även utan att ett särskilt
anslag uppföres för ändamålet.» Jag har
ansett det vara angeläget att innebörden
av detta uttalande överväges och in-

skärpes, när kammaren nu snart kom-
mer att ta ställning till statsutskottets
utlåtande. Det som hände i det nordiska
Tanganyika-projektets styrelse under in-
nevarande budgetår får nämligen inte
upprepas. De svenska delegaterna fick
sitta och skämmas därför att, som det
upplysts från SIDA, tillräckligt med
medel inte hade upptagits i den svens-
ka statsbudgeten för Sveriges åtaganden
gentemot det nordiska Tanganyika-pro-
jektet. Motionen har alltså tillkommit
för att detta inte skall hända igen.

Jag skall inte yrka bifall till motio-
nen, eftersom jag utgår ifrån att det ut-
talande av statsutskottet, som jag nyss
citerade, skall respekteras och att alltså
Sveriges andel av kostnaderna för det
nordiska Tanganyika-projektet hädanef-
ter skall anses utgöra en prioriterad del
av SIDA:s anslag och därför vara ga-
ranterad.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! I denna debatt ingår
även motion II:130, som behandlar
frågan om rätt till avdrag vid beskatt-
ningen för gåvor till allmännyttiga än-
damål och även upptar frågan om
u-landshjälpen. Motionsyrkandena har
gång på gång avslagits av riksdagen
men återuppstår ständigt och kommer
tillbaka. Det är inte så underligt för
resten. Jag tycker att det vore mera un-
derligt, om de inte gjorde det.

De flesta av oss är väl överens om
den samhällsnyttiga verksamhet som
utföres av humanitära, kulturella och
vetenskapliga organisationer samt krist-
na samfund. De frivilliga insatserna
mot brottslighet, alkoholmissbruk, nar-
komani och varje annan destruktiv
företeelse i vårt land är av utomordent-
ligt stor betydelse. Men den positiva
verksamheten inom bl. a. barn- och ung-
domsarbetet är av ändå större betydelse.
Detta har också erkänts av samhället,
som på olika sätt visat sitt intresse för
denna verksamhet, t. ex. genom anslag
till utbildning av ledare och till an-

Bistånd till u-länderna m. m.

ställning av ungdomsinstruktörer. Men det är likväl ett faktum att denna verksamhet ofta befinner sig i ett trängt läge. Två nykterhetsorganisationer, som jag väl känner till, måste förra året på grund av brist på medel avskeda sina ungdomsarbetare. Dessa höll på att bygga upp ett mycket värdefullt arbete, men deras huvudmän kunde inte klara den ekonomiska sidan.

Vi håller före att den väg, som vi år efter år anvisat, skulle utan några som helst risker för gällande skatteprincip kunna verksamt bidra till fullföljande och utbyggande av ett arbete som är i högsta grad av behovet påkallat. Ibland har man i debatten velat göra gällande att den skattetekniska frågan skulle vara ytterst svår. Den argumenteringen har väl lämnats vid det här laget; värre skattefrågor har kunnat lösas ganska snabbt. Inte heller administrativt är detta någon svår nöt att knäcka. Även deklarationsmässigt är frågan av synnerligen enkelt slag.

Man kan säga att den fråga vi nu behandlar börjar få historia. Den fördes på tal 1936 i samband med att man började inrätta skyddsrum. Den kom åter i samband med frågan om gåvor till hemvärnet. I propositionen 355 år 1943 föreslog regeringen rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till internationellt hjälparbete i de krigshärjade länderna. Det skattetekniska problemet hade man då inga svårigheter att lösa. Statsminister Per Albin Hansson gav en god motivering till ett frångående av gällande skatteprincip när han sade: »Genom denna metod mobiliseras också en betydande enskild hjälp. Genom en åtgärd av detta slag skulle man uppmuntra till enskilda insatser.»

Det är, herr talman, inte för att väcka till enskilda insatser som vi har framställt vårt yrkande i motionen. Insatserna görs, och de kommer att göras alltfört, men vi vill skapa möjlighet att öka insatserna. Så såg också statsminister Hansson saken då han framlade proposition nr 355 år 1943. Han hävdade

med kraft att därest avdrag vid beskattningen medgavs så skulle detta i större utsträckning mobilisera enskild hjälp. Jag skall skynda mig att tillägga att statsministerns ord fälldes och riksdagens handläggning av frågan ägde rum under mycket extraordinära förhållanden. Men skulle man inte kunna säga att vi nu befinner oss i en särskild situation? Behovet av insatser i missions- och u-länderna är ju helt enkelt oerhört, d. v. s. bottenlöst.

Skall ett samhälle fungera väl så måste man följa vissa regler och principer, det håller jag med om. Men när reservanterna då det gäller gåvor till ett så helt osjälviskt arbete som det vi redovisat i motion 130, undertecknad av 37 ledamöter — det kunde säkert ha blivit det dubbla om vi haft tillfälle att arbeta längre — yrkar avslag även med utgångspunkt från skatteprinciper i lagstiftningen, så vill jag framhålla att vi aldrig tidigare följt den hävdade principen så där efter passmått, och vi gör det inte heller nu. Vi tillåter en hel del undantag från regeln. Vi har t. ex. avdragsrätt för försäkringspremier, och alla vet ju att dessa i fråga om storlek är mycket olika för olika försäkringsstagare och att de gynnar större och mindre inkomsttagare ytterst olika. Så visst finns det områden där vi inte går efter en grundläggande skatteprincip — och det är förstärkt, eftersom livet inte alltid är vare sig logiskt eller snörätt.

Vad vi avser och syftar till är sannerligen inte att människor, för vilka det är en hjärtesak och ett tvingande ansvar att offra pengar, genom vårt förslag skall komma lindrigare undan. De bör i stället få möjlighet att satsa mer. Reservanterna har rätt i att avdragsrätten kan komma att verka olika för skilda människor, och utredningen skall givetvis söka efter bästa metoden att neutralisera den saken, i den mån det går. Men det kan inte få bli avgörande.

I en rad andra, med oss jämställda

Bistånd till u-länderna m. m.

länder har man funnit framkomliga vägar. Jag utelämnar Amerika i sammanhanget — det är sällan vi här i kammaren vinner något på att återropa Amerika — men kan nämna Västtyskland, Frankrike, Belgien, Holland, Italien och, framför allt, Danmark. Jag var i Danmark i slutet av förra veckan och hade då tillfälle att föra denna fråga på tal med några politiker som jag träffade i ett visst sammanhang. Jag frågade hur de med utgångspunkt från sina erfarenheter såg på denna fråga. Man var enig om att lagen var till stort gagn; den stimulerade till givande. Gåvor kom som aldrig förr samhället till godo. Ingen ville ens diskutera en ändring bakåt. Detta är rätt intressant, därför att initiativet till lagen i Danmark togs och lagen genomfördes av en socialdemokratisk regering.

I Västtyskland har man gått ännu längre, men jag skall inte trötta kammarens ledamöter med något referat därifrån.

Jag hoppas att kammaren snart kan besluta om att utreda denna fråga. Det är ju ändå en utredning det gäller. Det vore både rätt och skäligt att en utredning fritt prövade möjligheterna till en lösning efter de linjer vi förordat i motionen. Gåvor upp till en viss maximi-gräns borde få dras av vid deklarationen till statlig inkomstbeskattning. Detta borde gälla gåvor för humanitära, kulturella, vetenskapliga, religiösa eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål. Vi har i årets motionsyrkande även tagit med gåvor till u-landshjälpen. Det borde vinna genklang i vida kretsar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Vi har diskuterat denna fråga i åtskilliga timmar, och den som kom utifrån och lyssnade till denna långa debatt skulle till slut förvåna sig över hur litet som egentligen skiljer

statsutskottets majoritet från reservanterna. Under min långa riksdagstid är det sällan jag hört en fråga, som gällt så små skiljaktigheter, diskuteras så intensivt.

På vissa håll har man uttalat sin ovilja mot att socialdemokraterna och högern gjorde upp i statsutskottet för att därigenom ge möjligheter till bättre hjälp åt SIDA. Man har sagt att det betyder praktiskt taget ingenting men att ytterligare 50 miljoner skulle ha medfört helt andra resultat.

Jag skall inte gå på djupet och lägga mig i diskussionen huruvida det skiljer på 50 eller 10,2 miljoner. Det spelar en obetydlig roll. Men jag tror ändå att frågan hade vunnit på att man hade nått fullkomlig enighet i statsutskottet. Om en fråga är politiskt infekterad är det alltid lyckligt om den kan lyftas ut från partipolitikens snäva vinklar och i stället lösas över partierna. Här gjordes från regeringens sida ett försök att vinna allmän anslutning från den borgerliga oppositionen, och jag tycker, som sagt, att det är beklagligt att detta försök misslyckades, inte minst med tanke på framtiden.

Man säger att vi ger för litet. Vi skall dock konstatera att vi ökar våra bidrag för varje år som går. Att det i år inte kunde bli så mycket fick vi bestämt besked om redan när statsverkspropositionen framlades. Med hänsyn till vårt ekonomiska läge ansåg regeringen inte att man kunde gå längre. Jag framförde som min egen uppfattning i remissdebatten, där denna fråga diskuterades ganska intensivt, att när vi nu måste erkänna, att det rådde ett svårt ekonomiskt läge, var det möjligt för oss att som enskilda ledamöter i denna kammare personligen hjälpa till i ökad utsträckning. Jag rekommenderade att vi skulle ge ökade bidrag till Lutherhjälpen för att på det sättet visa vår goda vilja.

Vi borde nog också närmare undersöka hur det står till i mottagarländer-

Bistånd till u-länderna m. m.

na. Det är inte fullt så enkelt som vi tror här hemma, att bara vi skickar i väg litet pengar så är allt väl beställt. Tyvärr är det inte på det sättet. Det förekommer dock vissa misstag i u-länderna. Jag tillhör de människor som har den uppfattningen att en ökad utbildning av det bästa folket i u-länderna är till större nytta än kanske någonting annat. Dessa utbildade människor kan då i sin tur ta hand om sina egna medmänniskor och utbilda andra. På det sättet kan bättre och bättre resultat nås.

Det är väl knappast någon hemlighet i denna kammare att det brister på åtskilliga punkter i mottagarländerna. Jag förmodar att alla har läst redogörelsen — ungefär vid årsskiftet — för hur det hade gått till i Indien. Vi vet alla att varje dag människor svälter ihjäl i Indien. När man läste berättelsen om vad sig där hade tilldragit blev man utan tvekan beklämd. Amerikas folk hade skickat över ett stort parti vetemjöl för att hjälpa de svältande indierna. Lasten kom fram, och den lossades på kajen, men sedan började de verkliga vedermodorna för Indiens folk. Tullmännen blev osams om vem som skulle betala tullavgiften. Det blev ingen klarhet på den punkten. Partiet fick ligga kvar på kajen. Så småningom kom råttorna, sedan kom regnen, och hela partiet förstördes och kom till ingen nytta. Endast en kilometer från lossningsplatsen dog människorna av svält. Jag tror att även därvidlag behövs en ökad utbildning. Det måste vara angeläget att man ser till att inte på grund av paragrafrytteri hjälp, som har givits för att vara till nytta, på detta sätt äventyras. Det finns även andra synpunkter att anföra, men jag skall inte göra det i detta sammanhang.

Det har under debatten talats om solidaritet mot u-länderna, och det har väl ingen människa någonting att invända emot. Det har också på något håll sagts att visst finns det människor som i insändarspalterna kan kvirra litet över

u-hjälpen, men folk som skriver sådana insändare är väl i regel sådana som har det ganska väl ställt. Vore det så väl, mina vänner, kunde vi vara nöjda tillsammans. Senast i dag har det emellertid stått att läsa i tidningarna: Bort med u-hjälpen! Detta ger oss en antydning om att motståndet ute bland människorna är mycket större i detta sammanhang än vi kanske tror i detta hus.

Jag tror för min del att vi inte kommer ifrån att även visa solidaritet med de många människor i vårt land, som har det mycket svårt att i dagens läge få debet och kredit att gå ihop. Många husmödrar bryr i dag sina hjärnor med hur de skall få pengarna att räcka till hushållsutgifter m. m. Det är inte fråga om människor som kverulerar bara därför att det skall kveruleras, utan de menar bara att vi också får tänka något på dem.

När jag lyssnade till herr Vigelsbo i dag på morgonen tyckte jag att hela hans anförande var utmärkt bra. Det enda jag förvånade mig över var slutklämmen, där han menade att riksdagsmännen skulle få möjlighet att på utlagda listor teckna sig för att lämna 1 procent av sin lön till u-hjälpen.

Mina vänner! Jag trodde att det inte var någon i denna kammare som inte bidrog till detta ändamål med mer än 1 procent av lönen. Jag trodde att alla var medvetna om att det inte finns någon gräns för vad vi får ge. Vi blir också anmodade från olika håll att ge sådana bidrag. Inte minst har vi, såsom jag nämnt, möjlighet att lämna ökade bidrag till Lutherhjälpen, vilken har en mycket billig administration och hos vilken pengarna kommer till den användning de är avsedda för.

Jag har i dag lyssnat mycket noga på debatten och har inte lämnat kammaren långa stunder. Jag har tyckt att två av de hållna anförandena har varit respektabla; det ena hölls av herr Antonsson och det andra av herr Nelander. Herr Antonsson framhöll såsom sin uppfatt-

Bistånd till u-länderna m. m.

ning bl. a. att vi i framtiden måste lära oss att avstå från något och att inte öka vår standard i så hög takt som tidigare. För min del tror jag att vi kan nöja oss med i huvudsak den standard vi har. Hjälp de allra sämst ställda löntagargrupperna — sedan kan vi mycket väl avstå från en standardökning till dess att vi skapat helt andra och större resurser!

Också herr Nelander höll ett mycket moderat anförande och vädjade för sin del om att vi i framtiden skulle försöka hjälpa u-ländernas folk mer än vi i dag kan. Jag har inget att anmärka mot denna vädjan. Det är endast på någon enstaka punkt som jag satt något litet frågetecken i kanten, nämligen när någon stigit upp och ungefär liksom farisén i templet tackat Gud för att han var bättre än alla andra människor. Jag tror att ingen av oss har anledning att förhäva sig. Vi skall tvärtom försöka hjälpas åt för att kunna ge ännu mera i framtiden än vi har möjlighet till i dag.

Så sent som i lördags hade jag tillfälle att som ordförande i styrelsen för Hammenhögs lantbruksskola avsluta en kurs där. Bland eleverna fanns personer även från Indien — två från staten Kerala. Det var intressant att samtala med dem. De var inne på precis samma linje: att det gällde för de bästa att skaffa sig en ökad utbildning i länder som kommit längre än det egna landet för att sedan kunna hjälpa folket i hemlandet. Detta är nog den väg vi måste gå, om vi skall nå verkliga resultat.

Man har även talat om ungdomsidealiteten. Det vare mig fjärran att på något sätt försöka minska denna. Jag har all respekt för ungdomsidealiteten — men jag har också all respekt för tankegången att det inte räcker med idealism i detta läge utan att det även måste till något som kallas realism. Jag skulle tro att en hel del av dessa välmenande ungdomar, när de om några år är färdiga med sin utbildning och skall bilda hem och familj men inte har större resurser

än många har i dag, får börja tänka realistiskt.

Vidare har det sagts att vi kunde avstå någonting själva. Jag har väntat på förslag från olika håll om hur detta skulle ske, men jag har inte fått några sådana. För mig personligen, herr talman, står det klart att vi i dag måste försöka hjälpas åt med att i detta land skapa nya resurser, så att vi får mera att dela med oss av. Det är enda möjligheten. Den dag vi skaffat fram dessa ökade resurser kan vi nog också komma överens om att ge mera till u-ländernas folk. Det råder inte, såvitt jag har kunnat fatta under hela denna debatt, några delade meningar om vår plikt att hjälpa andra länders folk som har det sämre än vi. Men det är också fråga om att skaffa fram tillräckliga resurser. Får vi litet tid på oss, och den behöver kanske inte bli så förfärligt lång, skall det nog lyckas på detta sätt. Att utan nya skattehöjningar skaffa resurser till att öka u-hjälpen tror jag är den enda framkomliga vägen i framtiden.

Det står i en psalm: Gör det lilla du kan, gör det villigt och glatt! Jag skulle vilja ändra de stroforna något och säga: Giv så mycket du kan, gör det villigt och glatt!

Jag skall sluta med ett par ord till ledamöterna. Ge detta år mer än ni brukar ge, så har ni bidragit till att hjälpa dessa människor! Låt oss ändå till slut, herr talman, vara överens om att vi skall försöka lyfta denna fråga från det partipolitiska planet och på så vis komma fram till en lycklig lösning. Vi har lyckats med vissa andra frågor, och jag hoppas att vi skall lyckas även med denna.

I detta anförande instämde herrar *Akerlind* och *Söderström* samt fru *Heurlin* (samtliga h).

Herr ÅBERG (fp):

Herr talman! Jag vill be om ursäkt för att jag vid denna sena timme tar till orda, men jag vill framhålla att vi be-

Bistånd till u-länderna m. m.

handlar en fråga som ligger mig mycket varmt om hjärtat, mig såväl som alla mina kamrater här. Jag har också med mycket stort intresse lyssnat till debatten, som rört hela det problemkomplex u-landshjälpen omfattar. Sådana ord som världssvälten, sjukdomsgisslet, arbetslösheten, analfabetismen, befolkningsexplosionen har nämnts många gånger i dag. Detta och mycket mer därtill ingår i detta stora problemkomplex.

Jag har sedan min tidigaste ungdom — då kanske mera på håll — varit intresserad av sådant arbete, närmast det som bedrivits av missionen. Under senare år har jag emellertid haft tillfälle att komma i särskild kontakt därmed, genom att jag under ett och ett halvt års tid varit anställd av SIDA och fått arbeta på ett u-landsprojekt och således fått en del erfarenheter därav. Jag är mycket tacksam för dessa erfarenheter.

Jag var anställd på SIDA:s fiskeriprojekt i Tunisien. Projektet har varit omnämnt flera gånger här i dag, och därför vill jag säga något om det.

Efter det jag kom hem för snart ett och ett halvt år sedan har jag märkt hur annorlunda man ser på saker och ting i jämförelse med hur man såg på dem innan man varit ute. Jag var ute en kort tid, men ändå tillräckligt länge för att jag skulle tvingas att lära om på många områden. Jag instämmer helt med vad hans excellens utrikesministern sade i sitt inledningsanförande i dag, när han varnade oss för att mäta med svenska mått och efter svenska erfarenheter då det gäller u-landsproblemet i dess helhet. Det är så sant som det är sagt att det är ett kardinalfel som vi svenskar har att vi ofta räknar med att man kan göra i u-landet som man gör i Sverige. Det är tyvärr så att nästan allting blir annorlunda i ett u-land när man arbetar där ute. Detta i sin tur gör att det måste förekomma misstag och misslyckanden, som för den kritiske svensken, som sitter hemma vid sitt skrivbord, kan te sig egen-

domliga och onödiga men som vi helt enkelt inte kommer förbi. Om vi verkligen vill göra någonting för u-länderna, måste vi ta med detta i kalkylerna.

När det gäller den fiskarskola som jag hade glädjen att vara med om att starta och som fortsätter där nere — jag följer den på håll nu — har jag hört en hel del kritiska anmärkningar. Det har sagts exempelvis: »Vad hade SIDA där att göra? Det finns ändå ingen fisk i Medelhavet.» Jag kan försäkra er att det finns fisk i Medelhavet. Jag har själv varit yrkesfiskare i många år, så att jag vet vad jag talar om. Jag jämför inte Medelhavet med Nordsjön — det skulle vara dumt — men Medelhavet är efter sina förhållanden inte ett så dåligt fiskevatten. Skulle man ha rätt stora fiskeflottor i Jugoslavien, i Italien och på spanska medelhavskusten o. s. v., om det inte fanns någon fisk i Medelhavet? Därtill kommer att just Tunisien, där denna svenska insats har gjorts, ligger nära de bästa fiskebankarna i Medelhavet.

Vad Tunisien behöver är hjälp att utnyttja de resurser som landet har nära sina egna kuster. Det är ju också på det området som SIDA har gjort och fortsätter att göra en insats. Det är inte så att folket där inte kan fiska. Man har också en hel del trålare av relativt skaplig typ — trålare på 65—70—75 fot, alltså jämförbara med svenska kusttrålare. Men vad man inte har — och det är där som SIDA:s hjälp sätter in — är befälhavare som sköter dessa båtar. Fram till 1957 var det fransmän och italienare som var skeppare på dessa trålare. Så slutade alla skepparna under nästan ett års tid. Den europeiska befolkningen i Tunisien minskade från 250 000 till 40 000 personer på relativt kort tid, och bland dem som flyttade var dessa skeppare. De hade aldrig någonsin släppt in en arab i styrhyten så att han hade fått lära sig att sköta en båt. Araberna hade fått utföra arbetet på däck och göra de grävsta

Bistånd till u-länderna m. m.

sysslorna, men de hade inte fått lära sig navigation och vad som behövs för att driva ett fiske som skeppare. Det är här som SIDA:s insats nu sker. Därtill kommer att det inte är så lätt att lära analfabeter — 70—80 procent av fiskarbefolkningen i Tunisien är analfabeter. Den skola som startats i Tunisien är en regelrätt, rejäl och bra yrkesskola även bedömd efter svenska förhållanden. Där undervisas i navigation, motorlära, elektricitetslära, redskapslära och även andra ämnen såsom matematik, franska o. s. v. Det blir en mycket gedigen undervisning som eleverna får. När pojkarna gått ut den tvååriga skolan, har de det rent teoretiska bakom sig, men de har även fått en del praktisk undervisning genom det skolfartyg som SIDA har ställt till förfogande.

I resonemanget har det vid flera tillfällen sagts: »Ja, men det påstås att de flesta pojkar som får denna undervisning ändå inte stannar inom fisket.» Om några av dem stannar inom fisket och tar hand om båtarna medan andra råkar bli motor- eller elmontörer, som det ändå finns en skriande brist på, är i så fall någon större skada skedd? Landet får även därigenom den hjälp det så väl behöver.

Sedan jag kommit hem har jag märkt att vi svenskar är benägna att vänta resultat med en enda gång. Det får vi lägga bort helt och hållet när vi har att göra med u-landshjälp. Även vi riksdagsmän har ett stort ansvar när det gäller att i vårt land sprida kunskap om en del förhållanden i samband med u-hjälpen. Vi måste ha tålamod och vara beredda på att arbeta på lång sikt på samma sätt som missionen alltid har gjort. Om vi inte ser något resultat i år eller nästa år får vi vänta, ty det kommer så småningom. Jag har vid många tillfällen sagt att om vi startar ett femårsprojekt inom ett land, bör vi vara glada om vi kan lämna detta projekt efter 10 år — det kan även ta 15 år.

Det låter kanske underligt, men allt är så annorlunda i dessa länder. Jag har en god vän, en norrman, som har arbetat på ett u-landsprojekt. Han var mycket kritisk innan han reste ut, men när han efter återkomsten skulle sammanfatta sina erfarenheter sade han: »Jag fick lära mig i skolan $2 + 2 = 4$. Det har jag trott på tills helt nyligen. Nu är jag inte alls säker på det längre. Det beror på vilket folk man är hos, vilken religion och kultur det har etc.» Jag förstår precis vad han menar. Man måste vara inställd på att förhållandena är olika i olika länder, och därför behöver man ha tålamod och inte vänta sig resultat alltför snabbt.

Jag kan nämna att i det land där jag bodde — Tunisien är ändå ett relativt bra land — var det mycket som man förvånade sig över. Om man t. ex. gav bort ett klädesplagg — en skjorta, kavaj eller dylikt — och ärmarna var för långa, så klippte de bara av dem. Men de fällade inte upp dem. Efter en tid hade ärmarna naturligtvis trasat sig. Det låg nära till hands för oss svenskar att säga: »Varför i all världen gör de så?» Jo, ingen människa har någonsin lärt dem att ta vara på saker och ting.

Jag begärde närmast ordet för att understryka vad herr Wedén sade, att vi har slagit in på en väg och måste fortsätta framåt — det finns ingen väg tillbaka. Det är så sant som det är sagt. Jag vill också framhäva vad herr Johansson i Trollhättan sade om att vi måste upplysa vårt folk om det ansvar det har.

Jag har i likhet med flera andra talare i dag på senaste tiden med beklämning läst en hel del tidningsinsändare. Om det som skrivits i dessa är den representativa inställningen hos vårt folk till den svenska u-landshjälpen, vore det beklagligt. Det verkar som om stora skaror av människor i vårt land gömmer sin egen egoism bakom skärmar av ord och undanflykter. De begagnar sig av fraser som: »Är det någon me-

Bistånd till u-länderna m. m.

Statsutskottets utlåtande nr 53

Motioner angående utskottsbehandlingen
av frågor rörande utvecklingsbiståndet

Punkten 1

Lades till handlingarna.

Riktlinjer för och planläggning av
utvecklingsbiståndet

Punkten 2

1 procent-målet

I de likalydande motionerna I:131 av herr *Werner* och II:166 av herr *Hermansson m. fl.* hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte uttala sig för att målsättningen 1 procent av bruttonationalprodukten i u-landsbistånd skulle ha uppnåtts senast vid slutet av 1960-talet.

I de likalydande motionerna I:382 av herrarna *Dahlén* och *Bengtson* samt II:484 av herrarna *Hedlund* och *Ohlin* hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte begära att regeringen till nästa års riksdag framlade en tidsplan för förverkligandet av 1962 års riksdagsbeslut om biståndsverksamhetens närmaste mål 1 procent av bruttonationalprodukten.

I de likalydande motionerna I:482 av fröken *Mattson* och herr *Torsten Hansson* samt II:604 av herr *Carlsson* i Tyresö *m. fl.* hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen anhölle att Kungl. Maj:t måtte för nästa års riksdag redovisa sina planer på u-hjälpens utbyggnadstakt och den tidpunkt för 1 procent-målets förverkligande som inginge i dessa planer.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I:382 och II:484 samt I:482 och II:604, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att en plan för utvecklingsbiståndets utbyggnad med sikte på

ning i att hjälpa?» eller »Är det motiverat hjälpa andra när det finns så stora behov i vårt eget land?» Vi måste göra klart för våra medmänniskor här i landet att det är till nytta och att vi har ett oerhört stort ansvar, som vi bara kan avbörd oss genom att göra vad på oss ankommer.

Jag vill, herr talman, än en gång understryka vikten av att vårt folk genom intensifierad upplysning verkligt kommer att känna sitt medmänskliga ansvar mot våra bröder, som behöver hjälp. Jag ber därför att få yrka bifall till reservation nr 5 vid punkten 14 i statsutskottets utlåtande nr 53.

Herr RUBIN (mbs):

Herr talman! I mitt tidigare anförande här i kväll kom jag aldrig att yrka bifall till motion nr 612 i andra kammaren vad gäller ökat anslag till FAO och till Asiatiska utvecklingsbanken. Jag vill således yrka bifall till vad som föreslagits i motion nr 612 i dessa delar. Om kammaren skulle bifalla dessa två motionsförslag, vill jag också yrka bifall till motion nr 766 i andra kammaren vad gäller ett statligt obligationslån för att finansiera de ökade anslag som föreslagits i förutnämnda motioner.

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 18.

Härmed var överläggningen slutad; och företogs med hänsyn till därunder framställda yrkanden stats- och bevillningsutskottets hemställanden till avgörande punktvis och i förekommande fall momentvis, medan bankoutskottets hemställan ställdes under proposition i ett sammanhang.

Bistånd till u-länderna m. m.

ett totalt bistånd motsvarande 1 procent av bruttonationalprodukten förelades 1968 års riksdag;

b) att motionerna I: 131 och II: 166, såvitt nu var i fråga, icke måtte av riksdagen bifallas.

Mom. a

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. b

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 131 och II: 166 i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hermansson begärde emellertid voting, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 2:o mom. b) i utskottets utlåtande nr 53, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionerna I: 131 och II: 166 i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hermansson begärde emellertid rösträkning, varför voting medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 195 ja och 10 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

*Punkten 3**Utredning om det fortsatta utvecklingsbiståndet*

I de förenämnda likalydande motionerna I: 131 och II: 166 hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen i skrivelse till regeringen hemställde om utredning om de framtida formerna för den svenska biståndspolitik, varvid huvuduppmärksamheten inriktades på betydelsen av att den ekonomiska politiken i allmänhet och utrikeshandelspolitiken i synnerhet utformades så att den bidroge till att motverka den i humanitär och ekonomiskt avseende ytterligt hotande utvecklingen i världen.

I de förenämnda likalydande motionerna I: 382 och II: 484 hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen hemställde att regeringen måtte i enlighet med vad som sades i motionerna tillsätta en utredning med parlamentariker, representanter för näringsliv och mission samt vetenskaplig expertis för att undersöka vägarna för en ökad svensk biståndsinsats.

I de likalydande motionerna I: 479 av herr *Holmberg m. fl.* och II: 603 av herr *Bohman m. fl.* hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att en allsidig utredning med representanter för staten, näringslivet, missionen och de humanitära organisationerna tillsattes, vilken skyndsamt borde överse riktlinjerna för den svenska u-landshjälpen — i avsikt att underlätta en ökning av hjälpen — i enlighet med de principer och förslag som angäves i motionerna.

Utskottet hemställde,

a) att motionerna I: 382 och II: 484 samt I: 479 och II: 603, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

b) att motionerna I: 131 och II: 166, såvitt nu var i fråga, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar

Bistånd till u-länderna m. m.

Virgin, Axel Andersson, Kaijser, Harry Carlsson, Bengtson, Ottosson, Sundin, Bohman, Eliasson i Sundborn, *Nihlfors, Antonsson, Källstad, Tobé* och *Petersson*, vilka ansett att utskottet under a) bort hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 382 och II: 484 samt I: 479 och II: 603, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att en allsidigt sammansatt utredning med parlamentariskt inslag till-sattes för att överse riktlinjerna för det svenska utvecklingsbiståndet i enlighet med vad reservanternas anförde.

Mom. a

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Antonsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 3:o) mom. a) i utskottets utlåtande nr 53, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Virgin m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 102 ja och 98 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. b

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 131 och II: 166 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 4

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 5**Vissa prioriteringsfrågor*

I förevarande sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 47 av herr *Nyman m. fl.* och II: 65 av herr *Rimmerfors m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 476 av herr *Ahlmark m. fl.* och II: 614 av herr *Ullsten m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om a) att omedelbara kontakter toges med Zambias regering angående utbyggnad av den svenska biståndsverksamheten i Zambia, b) att en plan härför framlades för nästa års riksdag,

dels ock de förenämnda likalydande motionerna I: 479 och II: 603, såvitt nu var i fråga.

Utskottet hemställde,

a) att motionerna I: 476 och II: 614 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

b) att motionerna I: 47 och II: 65 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

c) att motionerna I: 479 och II: 603, såvitt nu var i fråga, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

d) att riksdagen måtte lägga riksdagens revisorers berättelse i förevarande del till handlingarna.

Reservation hade avgivits av herrarna *Axel Andersson, Harry Carlsson, Nihlfors, Källstad* och *Tobé*, vilka ansett att utskottet under a) bort hemställa,

Bistånd till u-länderna m. m.

att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 476 och II: 614, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att omedelbara kontakter toges med Zambias regering angående utbyggnad av den svenska biståndsverksamheten i Zambia samt att en plan härför förelades 1968 års riksdag.

Mom. a

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nihlfors begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 5:o) mom. a) i utskottets utlåtande nr 53, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nihlfors begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 152 ja och 52 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. b—d

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 6 och 7

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 8**Motioner om insamlingar m. m.*

I förevarande sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 82 av herr *Blomquist* och II: 113 av fru *Sundberg m. fl.*,

dels ock de likalydande motionerna I: 262 av herr *Blomquist* och II: 340 av herr *Rubin m. fl.*, vari hemstälts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om åtgärder snarast för att hos allmänheten väcka intresse för biståndet till u-länderna genom dels utgivning av en broschyr med i motionerna angivet innehåll, dels åtgärder i syfte att arrangera en internationell vecka med en omfattande landsinsamling, i vilken staten fördubblade insamlat belopp.

Utskottet hemställde,

a) att motionerna I: 82 och II: 113 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

b) att motionerna I: 262 och II: 340 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Mom. a

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. b

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 262 och II: 340; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Multilateralt tekniskt och humanitärt bistånd*Punkten 9*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 10**Förenta Nationernas barnfond
(UNICEF)*

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t (bilaga 5, punkt C 2, s. 21—22) föreslagit riksdagen att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1967/68 anvisa ett anslag av 8 800 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat motionen II: 612 av herr *Rubin*, vari hemställts, såvitt nu var i fråga, att förevarande anslag uppfördes med 18,8 milj. kr.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 612, såvitt nu var i fråga, till Förenta Nationernas barnfond (UNICEF) för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under tredje huvudtiteln anvisa ett anslag av 8 800 000 kr.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 612 i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr *Rubin* begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 10:0) i utskottets utlåtande nr 53, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionen II: 612 i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att

Bistånd till u-länderna m. m.

han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr *Rubin* begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 191 ja och 13 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 11 och 12

Vad utskottet hemställt bifölls.

Bilateralt tekniskt och humanitärt bistånd*Punkten 13**Styrelsen för internationell utveckling
(SIDA): Avlöningar*

Kungl. Maj:t hade (punkt C 5, s. 24—27) föreslagit riksdagen att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1967/68 anvisa ett förslagsanslag av 6 188 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat de båda förut omnämnda likalydande motionerna I: 382 av herrar *Dahlén* och *Bengtson* samt II: 484 av herrar *Hedlund* och *Ohlin*, i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att till Styrelsen för internationell utveckling (SIDA): Avlöningar anvisades ett förslagsanslag av 7 906 000 kr.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 382 och II: 484, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, till Styrelsen för internationell utveckling (SIDA): Avlöningar för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under tredje huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 6 188 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Axel Andersson*, *Harry Carlsson*, *Bengtson*, *Sundin*, *Eliasson* i Sundborn, *Nihlfors*, *Antonsson*, *Källstad* och *Tobé*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

Bistånd till u-länderna m. m.

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 382 och II: 484, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, till Styrelsen för internationell utveckling (SIDA): Avlöningar för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under tredje huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 7 500 000 kr.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 4); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Antonsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 13:o) i utskottets utlåtande nr 53, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 4) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Antonsson begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 132 ja och 69 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 14

Styrelsen för internationell utveckling (SIDA): Omkostnader

Kungl. Maj:t hade (punkt C 6, s. 27—

28) föreslagit riksdagen att till ifrågasvarande ändamål för budgetåret 1967/68 anvisa ett förslagsanslag av 1 830 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de båda förut omnämnda likalydande motionerna I: 382 av herrar *Dahlén* och *Bengtson* samt II: 484 av herrar *Hedlund* och *Ohlin*, i vilka hemstälts, såvitt nu var i fråga, att till Styrelsen för internationell utveckling (SIDA): Omkostnader anvisades ett förslagsanslag av 2 535 000 kr.,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Enarsson m. fl.* (I: 477) och den andra inom andra kammaren av herr *Björkman m. fl.* (II: 602).

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 382 och II: 484 samt I: 477 och II: 602, förstnämnda båda motioner såvitt nu var i fråga, till Styrelsen för internationell utveckling (SIDA): Omkostnader för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under tredje huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 830 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Axel Andersson*, *Harry Carlsson*, *Bengtson*, *Sundin*, *Eliasson* i Sundborn, *Nihlfors*, *Antonsson*, *Källstad* och *Tobé*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 382 och II: 484 ävensom med avslag å motionerna I: 477 och II: 602, förstnämnda båda motioner såvitt nu var i fråga, till Styrelsen för internationell utveckling (SIDA): Omkostnader för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under tredje huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 2 430 000 kr.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan,

Bistånd till u-länderna m. m.

dels ock på bifall till reservationen 5); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Antonsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 14:o) i utskottets utlåtande nr 53, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 5) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Antonsson begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 132 ja och 77 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

*Punkten 15**Fältverksamhet*

Kungl. Maj:t hade (punkt C 7, s. 28—42) föreslagit riksdagen att dels godkänna vad departementschefen föreslagit om jämkning i anställningsvillkoren för experter inom bilateral teknisk biståndsverksamhet, dels till Fältverksamhet för budgetåret 1967/68 anvisa ett reservationsanslag av 99 000 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr

Kilsmo (I: 83) och den andra inom andra kammaren av herrar *Berglund* och *Hamrin* i Jönköping (II: 111),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Blomquist m. fl.* (I: 189) och den andra inom andra kammaren av herr *Nelander m. fl.* (II: 246), i vilka hemställts att riksdagen vid behandling av statsverkspropositionen, bil. 5 C 7, för Fältverksamhet för budgetåret 1967/68 måtte anvisa ett reservationsanslag av 105 milj. kronor mot av regeringen föreslagna 99 milj. kronor och anföra att därav 6 milj. kronor efter prövning av SIDA borde användas för Mindre fältprojekt och bistånd genom enskilda organisationer,

dels de båda förut omnämnda likalydande motionerna I: 382 av herrar *Dahlén* och *Bengtson* samt II: 484 av herrar *Hedlund* och *Ohlin*, i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte för budgetåret 1967/68 i enlighet med SIDA:s förslag till Fältverksamhet anvisa ett reservationsanslag av 164 000 000 kronor, vilket innebure en höjning utöver regeringens förslag med 65 000 000 kronor,

dels de båda förut omnämnda likalydande motionerna I: 482 av fröken *Mattson* och herr *Torsten Hansson* samt II: 604 av herr *Carlsson* i Tyresö m. fl., i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen, under förutsättning av bifall till i särskilda motioner framställda förslag om en ytterligare budgetförstärkning genom en höjning av maximiuttaget av folkpensionsavgiften till 1 750 kronor, måtte till SIDA:s verksamhet för budgetåret 1967/68 anslå 150 milj. kronor eller — i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag — ett med 51 milj. kronor förhöjt anslag, samt att dessa medel ställdes till Kungl. Maj:ts förfogande utan annan ändamålsbestämning än de principiella prioriteringar inom u-hjälpen som riksdagen redan tidigare givit sin anslutning till,

dels två likalydande motioner, väckta

Bistånd till u-länderna m. m.

den ena inom första kammaren av fru *Segerstedt Wiberg m. fl.* (I: 483) och den andra inom andra kammaren av herr *Turesson m. fl.* (II: 613),

dels ock den tidigare omnämnda motionen II: 612 av herr *Rubin*, i vilken hemställts, såvitt nu var i fråga, att det i statsverkspropositionen under tredje huvudtiteln begärda anslaget för SIDA:s verksamhet utginge med 164 milj. kronor.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och i anledning av motionerna I: 189 och II: 246, I: 482 och II: 604, I: 382 och II: 484 samt II: 612, sistnämnda fem motioner såvitt nu var i fråga, till Fältverksamhet för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under tredje huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 99 000 000 kr.;

b) att motionerna I: 83 och II: 111 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

c) att motionerna I: 483 och II: 613 icke måtte av riksdagen bifallas;

d) att riksdagen måtte godkänna vad som av Kungl. Maj:t föreslagits om jämkning av anställningsvillkoren för experter inom bilateral teknisk biståndsverksamhet.

Reservation hade avgivits av herrar *Axel Andersson, Harry Carlsson, Bengtson, Sundin, Eliasson* i Sundborn, *Nihlfors, Antonsson, Källstad* och *Tobé*, vilka ansett att utskottet under a) bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 189 och II: 246, I: 482 och II: 604, I: 382 och II: 484 samt II: 612, sistnämnda fem motioner såvitt nu var i fråga, till Fältverksamhet för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under tredje huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 149 000 000 kr.

Mom. a

Herr talmannen gav propositioner

dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 6); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nihlfors begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 15:o) mom. a) i utskottets utlåtande nr 53, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 6) av herr *Axel Andersson m. fl.*

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nihlfors begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 132 ja och 78 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. b—d

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 16

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 17**Övriga motionsyrkanden*

Utskottet hade i detta sammanhang behandlat

dels en inom andra kammaren av herr Hector m. fl. väckt motion (II: 51), vari

hemställtts att riksdagen måtte som bidrag till humanitär hjälp och återuppbyggnad av anfallna och ödelagda områden i Vietnam anvisa dels 10 000 000 kr. till Demokratiska republiken Vietnam, dels 10 000 000 kr. till Sydvietnams nationella befrielsefront,

dels ock den tidigare omnämnda motionen II: 612 av herr *Rubin*, såvitt avsåg antropologisk forskning och utbildning.

Utskottet hemställde,

a) att motionen II: 51 icke måtte av riksdagen bifallas;

b) att motionen II: 612, såvitt nu var i fråga, icke måtte av riksdagen bifallas.

Mom. a

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 51; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hector begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 17:o) mom. a) i utskottets utlåtande nr 53, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionen II: 51.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hector begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid

Bistånd till u-länderna m. m.

avgavs 196 ja och 11 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. b

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 18

Utskottets hemställan bifölls.

Statsutskottets utlåtande nr 54

Punkten 1

Multilateralt finansiellt utvecklingsbistånd

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t (bilaga 9, punkt E 1, s. 72—76) föreslagit riksdagen att *dels* bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta erforderliga åtgärder för att lämna ett extra svenskt bidrag till Internationella utvecklingsfonden, *dels* medge att Sverige förbunde sig att för vart och ett av åren 1967 och 1968 lämna bidrag till Internationella livsmedelsprogrammet utöver de tidigare utfästa med 1 000 000 dollar, *dels ock* till Multilateralt finansiellt utvecklingsbistånd för budgetåret 1967/68 anvisa ett reservationsanslag av 69 980 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Kilsmo* och *Sörenson* (I: 84) och den andra inom andra kammaren av herrar *Rimås* och *Johansson* i Skärstad (II: 112);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Werner* (I: 218) och den andra inom andra kammaren av herr *Hermansson m. fl.* (II: 272), i vilka motioner hemställtts att riksdagen måtte anslå 100 mil-

Bistånd till u-länderna m. m.

joner kronor att användas till multilateralt finansiellt bistånd i form av extra bidrag till Internationella utvecklingsfonden, utöver det i statsverkspropositionen upptagna anslaget för detta ändamål;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Svenungsson m. fl.* (I: 307) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedin m. fl.* (II: 381);

dels två likalydande, i det föregående omförmälda motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Dahlén* och *Bengtson* (I: 382) och den andra inom andra kammaren av herrar *Hedlund* och *Ohlin* (II: 484), i vilka motioner, såvitt nu var i fråga, hemställdes a) att riksdagen begärde att regeringen gäve sin representation i vederbörande internationella organ i uppdrag att kraftfullt verka för en gradvis uppbyggnad av i motionerna föreslaget program och miljardfond för multilateral livsmedelshjälp, b) att riksdagen uttalade att Sverige vore villigt att till en sådan fond för livsmedelshjälp bidra med 100 milj. kronor per år eller den större andel som kunde komma att erfordras, c) att riksdagen i skrivelse till regeringen framhölle vikten av att Sverige i internationella sammanhang gjorde ökade ansträngningar för att åstadkomma en stabilisering av vissa viktiga u-landsprodukters priser på rimlig nivå samt andra åtgärder för att stödja u-ländernas exportansträngningar;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Dahlén* och *Bengtson* (I: 383) och den andra inom andra kammaren av herrar *Hedlund* och *Ohlin* (II: 485), i vilka motioner yrkats att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till innevarande års höstriksdag om ett svenskt garantisystem till skydd för investeringar i u-länderna;

dels två likalydande, i det föregående omförmälda motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Holm-*

berg m. fl. (I: 479) och den andra inom andra kammaren av herr *Bohman m. fl.* (II: 603), i vilka motioner, såvitt nu var i fråga, yrkats att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att förslag till nationellt investeringsgarantisystem förelades innevarande års höstriksdag;

dels en inom andra kammaren av herr *Rubin* väckt, i det föregående omförmäld motion (II: 612), i vilken hemställdes att riksdagen måtte anvisa tillhoppa 1,06 miljard kr. till u-landsbistånd för budgetåret 1967/68, motsvarande en procent av bruttonationalprodukten år 1966 beräknad till fasta produktionskostnadspriser enligt följande fördelning, såvitt nu var i fråga: a) Anslaget till det för FAO och FN gemensamma Internationella livsmedelsprogrammet under sjunde huvudtiteln höjdes från föreslagna 15,7 milj. kr. till 250 milj. kr. b) Till Asiatiska utvecklingsbanken anvisades 175 milj. kr. att användas för långfristiga lågräntelån till 1) utbyggnad av distributionsnätet genom förbättrade kommunikationer mellan jordbruksproduktionsområden och marknadsorter, 2) förbättrade lagringslokaler, 3) erosionsförebyggande åtgärder och 4) landsbygdens elektrifiering. c) 100 milj. kr. avsattes till en av stat, näringsliv och fackföreningar gemensamt förvaltat fond för importkrediter och garantier mot förlust till svenska importörer i samband med införsel av varor från u-länderna. d) 50 milj. kr. avsattes till exportkrediter för export av utvecklingsvaror;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Sterne* och *Larsson* i Umeå väckt motion (II: 695).

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 218 och II: 272, I: 307 och II: 381 samt II: 612, sistnämnda tre motioner såvitt nu var i fråga,

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta

Bistånd till u-länderna m. m.

erforderliga åtgärder för att lämna ett svenskt extra bidrag till Internationella utvecklingsfonden,

2. medge att Sverige förbunde sig att för vart och ett av åren 1967 och 1968 lämna bidrag till Internationella livsmedelsprogrammet utöver de tidigare utfästa med 1 000 000 dollar,

3. till Multilateralt finansiellt utvecklingsbistånd för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under sjunde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 69 980 000 kr.;

B. att motionerna I: 84 och II: 112 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att motionerna I: 382 och II: 484, såvitt de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t angående uppbyggnad av en miljardfond för multilateral livsmedelshjälp och svenska bidrag till en sådan fond, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D. att motionerna I: 382 och II: 484, såvitt de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder för att främja u-ländernas exportansträngningar, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

E. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 383 och II: 485 samt I: 479 och II: 603, sistnämnda båda motioner såvitt de avsåge ett nationellt investeringsgarantisystem, i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet anfört;

F. att motionen II: 612, såvitt den avsåge anvisande av medel för upprättande av en fond för importkrediter m. m., icke måtte av riksdagen bifallas;

G. att motionen II: 695 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Axel Andersson, Harry Carlsson, Bengtson, Sundin, Eliasson* i Sundborn, *Nihlfors, Källstad, Tobé* och *Sjönell*, vilka ansett att utskottet under C. bort hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 382 och II: 484 såvitt nu var

i fråga, *dels* i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att åt Sveriges representation i vederbörande internationella organ uppdroges att kraftfullt verka för en gradvis uppbyggnad av i motionerna föreslaget program och miljardfond för multilateral livsmedelshjälp, *dels ock* uttala att Sverige vore villigt att till en sådan fond för livsmedelshjälp bidra med 100 milj. kronor per år eller den större andel som kunde komma att erfordras;

b) av herrar *Axel Andersson, Harry Carlsson, Bengtson, Sundin, Eliasson* i Sundborn, *Nihlfors, Källstad, Tobé* och *Sjönell*, vilka ansett att utskottet under D. bort hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 382 och II: 484 såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t framhålla vikten av att Sverige i internationella sammanhang gjorde ökade ansträngningar för att åstadkomma en stabilisering av vissa viktiga u-landsprodukters priser på rimlig nivå samt andra åtgärder för att stödja u-ländernas exportansträngningar.

Mom. A

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionerna I: 218 och II: 272; samt 3:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till yrkandena under a) och b) i motionen II: 612; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hermansson begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen begärde dock herr Rubin votering, i anledning varav efter

Bistånd till u-länderna m. m.

given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten 1:o) mom. A) i statsutskottets utlåtande nr 54 antager utskottets hemställan med den ändring däri, som föranledes av bifall till motionerna I: 218 och II: 272, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit utskottets hemställan med den ändring däri, som föranledes av bifall till yrkandena under a) och b) i motionen II: 612.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen och att kammaren alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 1:o) mom. A) i utskottets utlåtande nr 54, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri, som föranledes av bifall till motionerna I: 218 och II: 272.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen till-

kännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hermansson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 195 ja och 11 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan oförändrad.

Mom. B

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. C

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1 a); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Eliasson i Sundborn begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 1:o) mom. C) i utskottets utlåtande nr 54, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1 a) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Eliasson i Sundborn begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 131 ja och 79 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. D

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1 b); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Eliasson i Sundborn begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 1:o) mom. D) i utskottets utlåtande nr 54, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1 b) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Eliasson i Sundborn begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 133 ja och 77 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. E

Herr talmannen gav propositioner på bifall till eller avslag å utskottets hemställan; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hermansson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller

Bistånd till u-länderna m. m.

statsutskottets hemställan i punkten 1:o) mom. E) i utskottets utlåtande nr 54, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets ifrågavarande hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hermansson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 199 ja och 8 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. F och G

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 2**Bilateralt finansiellt utvecklingsbistånd*

Kungl. Maj:t hade (punkt E 2, s. 76—81) föreslagit riksdagen att *dels* godkänna i statsrådsprotokollet angivna riktlinjer för bilateralt finansiellt utvecklingsbistånd, *dels ock* till Bilateralt finansiellt utvecklingsbistånd för budgetåret 1967/68 anvisa ett reservationsanslag av 125 000 000 kr.

Under denna punkt hade utskottet, såvitt nu var i fråga, behandlat de under punkten 1 omnämnda motionerna I: 307 och II: 381, vilka förutsatte överförande av 5 milj. kronor från anslaget till bilateralt finansiellt utvecklingsbistånd till anslaget till multilateralt finansiellt utvecklingsbistånd.

Bistånd till u-länderna m. m.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 307 och II: 381, nämnda motioner såvitt nu var i fråga,

1. godkänna de i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 3 januari 1967 angivna riktlinjerna för bilateralt finansiellt utvecklingsbistånd,

2. till Bilateralt finansiellt utvecklingsbistånd för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under sjunde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 125 000 000 kr.;

B. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att från det under A. 2. ovan angivna anslaget överföra medel till det under tredje huvudtiteln för budgetåret 1967/68 uppförda reservationsanslaget till fältverksamhet i enlighet med vad utskottet förorddat.

Reservation hade avgivits av herrar *Axel Andersson, Harry Carlsson, Bengtson, Sundin, Eliasson* i Sundborn, *Nihlfors, Källstad, Tobé* och *Sjönell*, vilka — under förutsättning av bifall till reservationen 6 beträffande anslag till fältverksamhet i utskottets i det föregående redovisade utlåtande nr 53 — ansett att utskottets hemställan under B. bort utgå.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Bevillningsutskottets betänkande nr 25

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 95 av herr *Blomquist* och II: 136 av fru *Sundberg m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an hålla att visst belopp till u-landsbistånd befriades från statlig inkomstskatt;

II) de likalydande motionerna I: 100 av herr *Schött m. fl.* och II: 130 av herr

Gustafsson i Borås *m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning rörande införande av rätt för fysiska personer till avdrag vid den statliga inkomstbeskattningen för gåvor till en viss maxigräns till u-hjälps- och andra humanitära ändamål samt till kulturella, religiösa, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål;

III) de likalydande motionerna I: 101 av herr *Svenungsson m. fl.* och II: 129 av herr *Fridolfsson* i Stockholm *m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning rörande införande av avdragsrätt vid taxeringen för gåvor till religiösa, humanitära, kulturella, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål;

IV) de likalydande motionerna I: 164 av herrar *Sörenson* och *Johan Olsson* samt II: 201 av herrar *Wiklund* i Stockholm och *Johansson* i Växjö;

V) de likalydande motionerna I: 417 av herrar *Harry Carlsson* och *Per Jacobsson* samt II: 532 av herr *Hamrin* i Jönköping *m. fl.*, vari hemställdes, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning och förslag till nästa års riksdag om avdragsrätt vid beskattningen för gåvor till u-länder i enlighet med i motionerna angivna riktlinjer»;

VI) de likalydande motionerna I: 423 av herrar *Thorsten Larsson* och *Svanström* samt II: 536 av herrar *Johansson* i Skärstad och *Boo*, vari hemställdes, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning av möjligheterna att stimulera enskilda personer att lämna bidrag och gåvor till religiösa och ideella organisationer samt hjälporgan för insatser på humanitära, allmännyttiga och vetenskapliga områden i enlighet med vad i motionerna anförts»;

VII) de i det föregående omnämnda, såvitt avsåge ändringar i skattelagstiftningen till bevillningsutskottet hänvisa-

Bistånd till u-länderna m. m.

de likalydande motionerna I: 479 av herr *Holmberg m. fl.* och II: 603 av herr *Bohman m. fl.*, vari bl. a. hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att förslag till sådana ändringar i skattelagstiftningen förelades riksdagen att det ekonomiska samarbetet med u-länder underlättas;

VIII) de likalydande motionerna I: 556 av herr *Eric Carlsson* och II: 713 av herrar *Jonasson* och *Dockered*;

IX) motionen II: 200 av herr *Werner m. fl.*;

X) motionen II: 539 av herr *Lundberg*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta,

1) att på den del av statligt taxerad inkomst som läge över 20 000 kr. per år uttaga en speciell u-hjälpsavgift å en procent,

2) att denna avgift skulle uttagas på debetsedlarna under särskild rubrik, samt

3) att debitering, uppbörd och redovisning av u-hjälpsavgiften skulle ske genom skattemyndigheterna;

XI) motionen II: 734 av herr *Rubin*, vari hemställts, att riksdagen måtte antaga i motionen framlagt förslag till förordning angående ändrad lydelse av 4 § förordningen den 30 juni 1960 (nr 81) om omsättningsskatt å motorfordon i vissa fall;

XII) motionen II: 735 av herr *Rubin*, vari hemställts, att riksdagen måtte antaga i motionen framlagda förslag till förordning angående ändrad lydelse av 3 § mom. 1 förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om särskild varuskatt och till förordning angående ändrad lydelse av bilagan till förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om särskild varuskatt;

XIII) motionen II: 736 av herr *Rubin*, vari hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utgivande av en frimärksserie under budgetåret 1967/68 till förmån för u-biståndet».

Utskottet hemställde,

I) *beträffande en speciell u-hjälpsavgift m. m.*

att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 164 av herrar *Sörenson* och *Johan Olsson* samt II: 201 av herrar *Wiklund* i Stockholm och *Johansson* i Växjö,

2) motionen II: 200 av herr *Werner m. fl.* samt

3) motionen II: 539 av herr *Lundberg*, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

II) *beträffande avdrag vid inkomstbeskattningen för gåvor till u-hjälpm. m.*

A) att riksdagen — i anledning av de likalydande motionerna I: 95 av herr *Blomquist* och II: 136 av fru *Sundberg m. fl.*, I: 100 av herr *Schött m. fl.* och II: 130 av herr *Gustafsson* i Borås m. fl., I: 101 av herr *Svenungsson m. fl.* och II: 129 av herr *Fridolfsson* i Stockholm m. fl., I: 417 av herrar *Harry Carlsson* och *Per Jacobsson* samt II: 532 av herr *Hamrin* i Jönköping m. fl., ävensom I: 423 av herrar *Thorsten Larsson* och *Svanström* samt II: 536 av herrar *Johansson* i Skärstad och *Boo* — måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning rörande införande av rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till u-hjälps- och andra humanitära ändamål samt till kulturella, religiösa, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 95 av herr *Blomquist* och II: 136 av fru *Sundberg m. fl.*,

2) de likalydande motionerna I: 100 av herr *Schött m. fl.* och II: 130 av herr *Gustafsson* i Borås m. fl.,

3) de likalydande motionerna I: 101 av herr *Svenungsson m. fl.* och II: 129 av herr *Fridolfsson* i Stockholm m. fl.,

4) de likalydande motionerna I: 417 av herrar *Harry Carlsson* och *Per Jacobsson* samt II: 532 av herr *Hamrin* i Jönköping m. fl. samt

Bistånd till u-länderna m. m.

5) de likalydande motionerna I: 423 av herrar Thorsten Larsson och Svanström samt II: 536 av herrar Johansson i Skärstad och Boo,

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet ovan under punkten A) hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd;

III) *beträffande åtgärder för att främja investeringar i u-länderna*

att de likalydande motionerna I: 479 av herr Holmberg m. fl. och II: 603 av herr Bohman m. fl., i vad motionerna hänvisats till bevillningsutskottet, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

IV) *beträffande bilaccisen*

att motionen II: 734 av herr Rubin icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

V) *beträffande den särskilda varuskattn*

att motionen II: 735 av herr Rubin icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

VI) *beträffande frimärksutgivning till förmån för u-länderna*

att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 556 av herr Eric Carlsson samt II: 713 av herrar Jonasson och Dockered, samt

2) motionen II: 736 av herr Rubin, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer och ett särskilt yttrande hade avgivits enligt följande.

Reservationer

I) *beträffande avdrag vid inkomstbeskattningen för gåvor till u-hjälp m. m.*

av herrar John Ericsson och Einar Eriksson, fröken Ranmark samt herrar Wärnberg, Tage Johansson, Brandt, Asp, Forsberg, Carlsson i Västerås och Wiklund i Härnösand, vilka ansett, att utskottet under punkt II) bort hemställa,

att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 95 av herr Blomquist och II: 136 av fru Sundberg m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 100 av herr Schött m. fl. och II: 130 av herr Gustafsson i Borås m. fl.,

3) de likalydande motionerna I: 101 av herr Svenungsson m. fl. och II: 129 av herr Fridolfsson i Stockholm m. fl.,

4) de likalydande motionerna I: 417 av herrar Harry Carlsson och Per Jacobsson samt II: 532 av herr Hamrin i Jönköping m. fl., ävensom

5) de likalydande motionerna I: 423 av herrar Thorsten Larsson och Svanström samt II: 536 av herrar Johansson i Skärstad och Boo,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

II) *beträffande åtgärder för att främja investeringar i u-länderna*

av herrar Enarsson, Ottosson och Lothigius, vilka ansett, att utskottet under punkten III) bort hemställa,

att riksdagen, med bifall till de likalydande motionerna I: 479 av herr Holmberg m. fl. och II: 603 av herr Bohman m. fl., i vad motionerna hänvisats till bevillningsutskottet, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förslag till sådana ändringar i skattelagstiftningen förelades riksdagen att det ekonomiska samarbetet med u-länder underlättades.

Särskilt yttrande

beträffande åtgärder för att främja investeringar i u-länderna

av herrar Tistad, Mattsson, Ahlmark, Eriksson i Bäckmora, Larsson i Umeå, Dahlgren och Öhvall.

Punkterna I 1 och I 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten I 3

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 539, vars hemställan under överläggningen av motionären herr Lundberg komplet-

Bistånd till u-länderna m. m.

terats med erforderlig författningstext; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lundberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten I 3) i utskottets betänkande nr 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionen II: 539.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Lundberg begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 178 ja och 7 nej, varjämte 24 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten II

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen I); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Brandt begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten II) i utskottets betänkande nr 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen I) av herr John Ericsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 100 ja och 109 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen I) av herr John Ericsson m. fl.

Punkten III

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen II); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lothigius begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten III) i utskottets betänkande nr 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen II) av herr Enarsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens leda-

Bistånd till u-länderna m. m.

möter ha röstat för ja-propositionen. Herr Lothigius begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst om-röstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 163 ja och 34 nej, varjämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskot-tets hemställan.

Punkterna IV—VI

Vad utskottet hemställt bifölls.

Bankoutskottets utlåtande nr 18

Vad utskottet hemställt bifölls.

Som tiden nu var långt framskriden beslöt kammaren på förslag av herr tal-mannen att uppskjuta behandlingen av återstående på föredragningslistan upp-tagna ärenden till kammarens samman-träde fredagen den 21 innevarande april.

§ 2

Meddelanden ang. de närmast följande arbetsplena

Herr TALMANNEN yttrade:

De utskottsutlåtanden som bordläg-ges första gången på fredag den 21 april och företages till avgörande onsdagen den 26 april torde icke föranleda så långa debatter att kvällsplenum blir er-forderligt för behandling av enbart dessa ärenden. Avsikten är därför att vid sammanträdet på fredag uppskjuta behandlingen av så många ärenden som bedömes kunna medhinnas onsdagen den 26 april utöver då föreliggande nya ärenden, varvid onsdagssammanträdet avses skola fortsättas på kvällen. Här-igenom kan det bli möjligt att undvika kvällsplenum fredagen den 21 april.

§ 3

Till bordläggning anmäldes

statsutskottets utlåtanden och memo-rial:

nr 57, i anledning av väckta motioner om försöksverksamhet med samman-hållna klasser i grundskolans årskurs 9,

nr 58, i anledning av väckta motioner om slopande av betygsgivningen i upp-förande och ordning i slutbetyg,

nr 59, angående uppskov med be-handlingen av vissa ärenden, och

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m., i vad propositionen avser anslag för budgetåret 1967/68 till restaurering av Strängnäs domkyrka;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av väckta motioner angående skyldighet för fastighetsägare att deltaga i kostnad för enskild väg,

nr 26, i anledning av väckta motio-ner om belysning av övergångsställen för gående,

nr 27, i anledning av väckta motioner angående färg och belysning på motor-fordon,

nr 28, i anledning av väckt motion om åtgärder för att motverka mörkerolyc-kor,

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden, m. m. jämte i ämnet väck-ta motioner, i vad propositionen och motionerna hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, och

nr 30, i anledning av väckta motioner om utrustning av polisens bilar med varningsskyltar i syfte att öka trafiksä-kerheten; samt

allmänna beredningsutskottets memo-rial och utlåtande:

nr 20, angående uppskov med be-handlingen av vissa ärenden, och

nr 21, i anledning av motioner om an-givande på körkort av blodgrupp m. m.

§ 4

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till

dels riksdagens skrivelse, nr 146, till

Konungen angående val av ledamot och suppleanter i styrelsen för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond;

§ 5

Meddelande om enkel fråga

dels ock riksdagens förordnanden:
nr 147, för fröken Astrid Bergegren att vara ledamot i styrelsen för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond;

Meddelades, att herr talmannen tillställts en enkel fråga av herr *Hamrin* i Kalmar till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående den väntade nedläggningen av Oskarshamnsväret.

nr 148, för herr Hans Hagnell att vara suppleant för fröken Bergegren i styrelsen för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond; och

§ 6

Justerades protokollsutdrag.

nr 149, för herr Kaj Björk att vara suppleant för fru Sjövall i styrelsen för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 1.21 på natten.

In fidem
Sune K. Johansson
